This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

AS
142
.B88
v. 4

,102,037

PROPERTY OF
University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

Guy Gillette

PROPERTY OF
University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

Guy Gillette

Nr. R. 179 H

ČASOPIS

MORAVSKÉHO MUSEA ZEMSKÉHO.

Knihovna učitelská IV. st. realky v Brně ve knihtním městě.

VYDÁVÁ

MORAVSKÁ MUSEJNÍ SPOLEČNOST.

REDAKTOROVÉ:

PROF. FRANT. J. RYPÁČEK.

DR. FRANT. ŠUJAN. PROF. JIŘÍ JANDA.

ROČNÍK IV.

(1904.)

N 50 4

V BRNĚ.
TISKEM MORAVSKÉ AKCIOVÉ KNIHTISKÁRNY.
1904.

AS
142
.B56
x4

24948

OBSAH

ročníku čtvrtého (1904).

A. Rozpravy a pojednání.

Eduard Domluvil: Z urbáře panství Luhačovského. II. Str. 124—139.

Rudolf Dvořák: Návštěvy cís. a krále Františka I. a jiných členů panovnické rodiny na Moravě. II. Str. 140—168.

Dr. Jaroslav V. Jahn: O některých zjevech dynamické geologie. II. (S obrázky a s tabulkou.) Str. 117—123.

Augustin Kratochvíl: Šlechtická jména z rychtářských knih v Ivančicích. I. Str. 58 - 70.

František Lipka: Soupis zvonů na Boskovsku. Řada I. (S obrázky.) I. Str. 18—42. — Řada II. (S obrázky.) II. Str. 169—183.

Dr. Jan V. Novák: Česká bibliografie J. A. Komenského. IV. Životopisy a články životopisné. Str. 43—57.

Dr. Jan Reichert: Platy a roboty poddaného lidu na statku Trnáveckém na Moravě r. 1572. I. Str. 1—17.

Frant. J. Rypáček: Památce Františka Sušila. Str. 184—190.

B. Zprávy vědecké.

Sbírka pravěkých starožitností Ant. Gottwálda, uč. v Prostějově. (S obrázky.) I. Str. 71—80.

Zprávy archaeologické. (S obrázky.) I. (Alois Procházka.) Str. 81—84.

Příspěvek k epigrafice Brněnska. (Alois Procházka.) I. Str. 85.

Poddanské poměry v Kloboučkách r. 1405. (Dr. Frant. Šujan.) II. Str. 191—194.

„Hrad" u Bilovic na Prostějovsku. (S vyobrazením.) (Antonín Gottwald.) II. Str. 194—198.

ranium lucidum L., nová na Moravě rostlina jevnosnubná. (Dr. Jar. Podpěra.) II. Str. 198—201.

C. Zprávy spolkové.

A. Zprávy z Mor. mus. společnosti:

Zprávy z vědeckého odboru českého. (Referuje prof. Fr. J. Rypáček.) I. Str. 86–92. II. Str. 202—211.

Lidové sbírky moravského musea zemského. I. Str. 92—93.

Zprávy o zasedáních kuratoria Moravské mus. společnosti. I. Str. 93—99. II. Str. 211—221.

Dr. Ladislav K. Hofman †. (Nekrolog Fr. J. Rypáčka.) I. Str. 99—101.

Stanovy Kommisse na přírodovědecký výzkum Moravy. II. Str. 221—225.

Z Kommisse na přírodovědecký výzkum Moravy: Informace badatelům. Str. 225–227.

Zpráva o činnosti Moravské musejní společnosti za rok 1903. Str. 228—264.

B. Zpráva o „Musejním spolku“ v Třebíči. (Ref. prof. Fr. Doležel.) I. Str. 101—104.

C. Vyhláška z kuratoria o nových nálezech a předmětech lidovědných na Moravě. I. Str. 104.

D. Literatura.

I. L. Červinka: Morava za pravěku. (Al. Procházka.) I. Str. 105—106.

Dr. Jan Slavík: Slované a Němci. (Dr. Fr. Šujan.) I. Str. 106–110.

Fr. A. Slavík: Moravské Slovensko od XVII. století (Fr. J. Rypáček.) I. Str. 110—112.

Dr. Martin Kříž. Beiträge zur Kenntnis der Quartärzeit in Mähren. (Josef Klvaňa.) I. Str. 112—115.

K. Absolon: Untersuchungen über Apterygoten auf Grund der Sammlungen des Wiener Hofmuseums. (Jos. Vališ.) I. Str. 115–116.

Československé Letopisy Musejní. Red. V. V. Jeníček. Ročník I. a poč. II. (Dr. Fr. Šujan.) II. Str. 265—266.

K. Absolon: Propast Macocha na Moravě. (Dr. Fr. Šujan.) II. Str. 265—267.

Flor. Koudelka: Über das erste Auftreten von Haustieren in Mähren. Al. Procházka.) II. Str. 267—268.

Platy a roboty poddaného lidu na statku Trnáveckém na Moravě roku 1572.

Podává dr. Jan Reichert.

Dle urbáře, chovaného v museu království Českého, byl roku 1572 vykonán soupis poddaných, usedlých na statku Trnáveckém. V urbáři naznačen u každé obce nejen počet usedlých a jméno majitelovo, ale i velikost usedlosti, kterou kde kdo měl dle práva zákupního. „Podle vlastního přiznání" poznamenány tu stálé platy a roboty, kterými každý jednotlivec byl povinen pánovi svému, a také povinnosti a roboty společné.

Statek Trnávecký skládal se z městečka Trnávky, ležícího pod hradem Cimburkem, a z dědin: Starého Města, Nové Vsi, Rozstání, Mezihoří, Petrůvky, Pěčíkova, Oměrásky (Umirásky), Bezděčí, Borové, Předního Arnoštova, Zadního Arnoštova a Vražného.

Hrad Cimburk a tím i také statek Trnávecký náležel od polovice 15. do polovice 16. století pánům z Boskovic, načež od r. 1571 pány statku se jmenují pánové Podstatští z Prusinovic, roku pak 1596 držel hrad a panství Trnávecké pan Adam mladší Věžník z Věžník.

Jak v městečku Trnávce tak i v ostatních dědinách poddaných měli tehdy jednotliví usedlíci jména skoro vesměs česká (Pavel Jonášů, Tomáš Ryšavého, Blažek Malej, Martin Novák, Petr Bočků a j.); pouze v malé dědině Vražném a částečně též v obojím Arnoštově vyskytují se některá jména německá (Fejt Khyr, Gregor Krejlich, Stefan Bildhons a j.), z čehož možno souditi, že obyvatelstvo panství Trnáveckého bylo tehdy nejen skutečně, ale i původem svým skoro vesměs české.

Poddané usedlosti v dědinách dělili, jako jinde na Moravě, podle velikosti pozemkové na celé lány, pololány a čtvrtlány (neb rolí), na tři čtvrti, půl třetí čtvrti, půl druhé čtvrti rolí, a držitelé nazývali se vůbec rolníky. Dále byli v dědinách zahradníci, kteří měli nepatrný pozemek, aspoň zahradu. Podsedníci neměli pozemkův, ale chalupy jejich stály na pozemku a prostoru obecním, veškeré obci náležejícím.

Povinnosti poddaných, kteří své usedlosti měli dle práva zákupního, řídily se rozsáhlostí a hodnotou pozemků, které kdo měl, takže čím větší grunt, tím větší byly z něho peněžité a naturální dávky, jakož i roboty pěší a koňmo, což všecko bývalo v urbáři, jakožto právní listině, poznamenáno podrobně, že každý poddaný věděl dle urbáře, jaké povinnosti má k pánovi, a čeho na něm pán může požadovati. — Peněžité stálé dávky roční, které každý rolník i zahradník byl povinen platiti, nazývaly se úrokem čili platem ouročním a odváděly se vrchnosti ve dvou ročních lhůtách; na statku Trnáveckém byl úrok svatojirský a svatováclavský.

K ročním stálým platům peněžitým náležela též daň soudová, kterou poddaní, rolníci z Trnávky, ze Starého Města a z Nové Vsi, dávali své vrchnosti ve dvou ročních lhůtách. Mezi ouroční povinnosti počítalo se také dávání vajec a slepic, jakož i pěší robota žňová na pozemcích panského dvora. Mimo slepice a vejce dávali někteří poddaní na statku Trnáveckém hladnou husu za užívání pastev na panském, někteří pak za pronajetí řeky oves, a v dědinách některých dávali kuřata za právo odúmrti. Roboty byly dílem koňské a pěší; lidé museli síci na panských lukách, hrabati, sušiti seno i otavy, síci obilí, žíti, na vrstvu ukládati a svážeti do stodol, rýti panské zahrady, pleti, řepy kopati, konopě panské trhati, močiti, odvážeti, přísti přízi, loviti rybníky, opravovati tarasy u rybníků, cíditi strouhy, rozvážeti ryby, práti ovce a holiti, saditi přísadu panskou, choditi na malé i velké hony, hlásku na zámku vykonávati, s koňmi na panských polích orati, vláčeti, obilí do stodol voziti, hnoje rozvážeti, dříví na palivo voziti na zámek, při stavbách vrchnostenských vykonávati pánovi pěší i koňskou robotu a jiné.

V městečku Trnávce (Trnavě Nové) bylo usedlých 43, z nich 3 pololáníci, 14 čtvrtláníků, 25 zahradníkův a 1 mlynář.

Z pololánu dávalo se úročního platu o sv. Jiří a o sv. Václavě po 8 až 11 grošich, 3 neb 4 slepice o sv. Václavě, 8 až 12 vajec o sv. Václavě, platu soudového o sv. Jiří a o sv. Václavě po 7 víd. 1 d. Žatva do roka po dva až čtyři dni.

Ze čtvrti role dávalo se platu o sv. Jiří a o sv. Václavě po 7 až 9 grošich, platu soudového v těchže dvou lhůtách po 7 víd. 1 d., o sv. Václavě obyčejně 3 slepice, a vajec touže dobou 11. Žatva do roka po 2 dni.

Zahradníci dávali úroční plat ve lhůtě svatojirské a svatováclavské po 2 až 5 grošich, platu soudového byli osvobozeni, ale dávali 2 slepice o sv. Václavě, vajec o témže čase 5 až 7. Žatva do roka po 2 dni.

Jira, mlynář Podhradský, dával platu o sv. Jiří a o svatém Václavě po 5 gr. a slepic o sv. Václavě 8; ostatních platův byl osvobozen.

Mezi zahradníky byli někteří řemeslníci: jeden kolář, bednář, tesař, pekař, švec, punčochář, myslivec; ze čtvrtláníků byl jeden kovář, dva krejčí, dva řezníci, pekař; jeden pololáník byl řezníkem. Byli zde také čtvrtláníci Valenta, kuchař, Matěj, mejtný, Bartoň, kočí. Též se zde jmenuje profous Beneš, pololáník. Řezníci z krámu, který měli pouze dočasně, nikoli dědičně, dávali pánovi do roka po jednom kameni loje nepřepuštěného.

Někteří lidé z Trnávky (7) měli louky dílem do vůle panské, dílem dědičně ke gruntu, a platili z nich zvláštní úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě. Tři zahradníci měli při svých gruntech vinohrady, které jim ke gruntu pánem byly puštěny dědičně, a platili z nich zvláštní úroky. Dva zahradníci měli kopaniny ke svým zahradám dědičně přivtělené. V Trnávce usedlý mohl sobě i z jiné dědiny přikoupiti rolí. Tak Jan, kovář z Trnávky, měl čtvrt role, ku které s dovolením panským přikoupil role od Jiříka ze vsi Bobrové.

Z městečka Trnávky bylo úhrnem do roka peněz úročních 21 zl., 1 den.; 2 kopy slepic; 12 kuřat; 4 kopy 28 kusů vajec platných; 84 dní žatvy.

Roboty a společné povinnosti.

Všichni rolníci a zahradníci z městečka Trnávky byli povinni vedle jiných lidí z vesnic, ke statku Trnáveckému přináležejících, na zámku Trnávce (hradě Cimburku) míti hlásku neboli hlásati, kdykoli na ně přišla pořádka. Též byli povinni tíž

lidé z Trnávky práti ovce panské ve dvoře Trnáveckém.[1]) Též byli povinni na vrstvu ukládati obilí panské ve stodolách, ke dvoru Trnáveckému přináležejících, když se vozí s pole domů. Lidé z Trnávky, čtvrtníci, jsou povinni spolu se Staroměstskými a Vraženskými na louce, kteráž jest pod starým rybníkem, síci trávu na seno i na otavu, a potom se zahradníky z Trnávky spolu všichni takové seno a otavu posečenou shrabati a usušiti, Staroměstští pak odvézti.

Seče-li se louka na seno neb na otavu, za každou seč dává jim pán půl bečky piva předního.

Zahradníci z Trnávky, ze Starého Města a z Vražného všichni společně jsou povinni na zahradě, která jest u kostela Trnáveckého, rýti, a což by se tam našlo, zahrabati, zadělati. Kdyby bylo potřebí a rozkázalo se jim, mají spolu s jinými lidmi z vesnic k tomu přináležejících v zahradě pleti.

Rolníci i zahradníci z Trnávky jsou povinni podle jiných lidí z některých vesnic k tomu přináležejících konopě panské namočiti a z močidla pomáhati vyváčeti, rozkáže-li se jim.

Rolník i zahradník každý jest povinen jeden loket příze, tenké nebo tlusté, ze lnu nebo z konopí pánu napřísti. Rolníci a zahradníci s jinými lidmi k tomu statku přináležejícími jsou povinni saditi přísadu panskou, též jsou povinni choditi na hony veliké i malé s jinými, rozkáže-li se jim (a jest toho potřeba); též jsou povinni s jinými k stavení pánu robotovati, což se jim rozkáže. —

Ve vsi Starém Městě[2]) jest usedlých poddaných 31, láník 1, tříčtvrtníků 8, pololáníků 7, čtvrtláníci 4,[3]) zahradníků 10; dvořák o 2 lánech 1, zároveň fojt.

Z lánu dávalo se úročního platu svatojirského a svatováclavského po 16 gr., platu soudového o sv. Jiří 4 víd. 1 den., a o sv. Václavě 3 víd. 1 den.; slepic o sv. Václavě 5, vajec touže dobou 16. — Koňmo dělati, co se jemu rozkáže, povinen pánu láník do roka 4 dni, žíti do roka 8 dní a devátý den dělati pěší robotu, co se jemu rozkáže. Z louky v Husákově, kterou má do vůle panské, dává platu o sv. Jiří a o sv. Václavě po 10 gr. —

---

[1]) V Trnávce byl panský dvůr se vším příslušenstvím, rolemi, lukami, zahradami, rybníky a j.

[2]) Jest patrně starší osadou pod hradem Cimburkem než městečko Trnávka.

[3]) Čtvrtláníkem byl také mlynář.

Z $^3/_4$ roli byl úroční plat svatojirský a svatováclavský po 12 gr., plat soudový[1]) o sv. Jiří 3 víd. 1 d., o sv. Václavě 4 víd. 1 d.; slepic o sv. Václavě 3 a $^3/_4$; vajec 12. Koňmo měli dělati do roka 4 dni, žíti 6 dní, sedmý den dělati pěší robotou, co se jim rozkáže.

Z $^1/_2$ lánu role úrok svatojirský a svatováclavský po 8 až 9 gr., platu soudového o sv. Jiří 3 víd. 1 den., o sv. Václavě 4 víd. 1 den.; slepice o sv. Václavě 3, vajec 8. Koňmo, co se jemu rozkáže, povinen pánu dělati do roka 3 neb 4 dni, žíti 4 dni a pátý den dělati pěší robotou, co se jemu rozkáže.

Ze $^1/_4$ roli úrok svatojirský a svatováclavský po 4 gr., plat soudový, jako pololáníci; slepic o sv. Václavě 1 a $^1/_4$, vejce 4. Žíti povinen do roka 2 dni a třetí den dělati pěší robotou, co se jemu rozkáže. Koňmo robotovati 4 dni byl povinen mlynář, který mimo to měl povinnost pánu jednoho vepře, kterého jemu pán dal, každého roku hodně vykrmiti.

Zahradníci dávali úroku svatojirského a svatováclavského po 2 až 4 gr., platu soudového neplatili, většinou také nedávali vajec ani slepic; povinni však byli žatvou 1 dne do roka.

Ze dvou lánů roli dával dvořák, fojt, o sv. Jiří a o svatém Václavě, po 28 gr., slepice o sv. Václ. 2, vajec 8. Koňmo měl dělati, co se jemu rozkáže, do roka 30 dní, žíti 15 dní. Jiných dávek neměl jako fojt. Byl tu také mezi usedlými jeden krejčí, tříčtvrtník, a švec (zahradník).

Ze Starého Města bylo do roka úhrnem peněz úročních 17 kop 8 gr. 1 d., 1 kopa 13 a $^1/_4$ slepic, 10 kop 24 vajec; robot koňských 56 dní, robot žňových a jiných robot pěších 75 dní. —

Roboty a společné povinnosti.

Rolníci staroměstští, kteří měli koně, byli povinni spolu s novoveskými podle smlouvy mezi staroměstskými a novoveskými a urozeným panem Jindřichem Podstatským, pánem jejich, o to učiněné, zorávati 3 kusy role ku dvoru Trnáveckému přináležité a obilí s těchto rolí domů do stodol svézti, a zahradníci odtud obilí ve stodole ukládati na vrstvu.

Všickni rolníci a zahradníci staroměstští kromě fojta dvořáka a Jana Tomana ($^3/_4$ role), mlynáře Havla, kteří pánem jsou z toho

[1]) Jan Tomanů, tříčtvrtník, dle smlouvy s pánem nedával platu soudového.

propuštěni, jsou povinni podle jiných lidí z vesnic ke statku přináležejících na zámku Trnávce hlásati, kdykoli na ně přijde pořádka dle rozkazu. Kteří mají koně, jsou povinni dříví na palivo na zámek Trnávku voziti. Lidé staroměstští spolu s lidmi z Trnávky a s Vraženskými jsou povinni louku „pod starým rybníkem", rolníci sící a zahradníci odtud spolu s jinými usušiti a shrabati. Staroměstští, kteří robotují koňmi, mají odvážeti seno a otavu do dvora Trnáveckého. Staroměstští všichni s lidmi z Trnávky jsou povinni práti ovce panské,[1]) kteréž by byly ve dvoře Trnáveckém. Zahradníci staroměstští se zahradníky z Trnávky a z Vražného jsou povinni v zahradě u kostela Trnáveckého rýti a pleti, kdykoliv se jim rozkáže. — Staroměstští, kteří robotují koňmi, vozí konopě panské k močidlu; zahradníci pak odtud a s jinými k tomu náležitými namáčejí a vyvláčejí z močidla, a nové takové konopě od močidla domů odvážejí rolníci. — Staroměstští rolníci a zahradníci každý povinen pánu po jednom kloubu konopí každého roku natříti, a přize, tenké nebo tlusté, ze lnu aneb z konopí každá hospodyně jeden loket napřísti. — Staroměstští, kteří robotují koňmi, povinni ryby, buď kapry neb štiky, plod, drůbež všelijakou z rybníka Rozstáňského, kdykoliv by se lovil, odvážeti do rybníků jiných na panství Trnáveckém aneb do haltýřův panských. (Rybník byl tehdy obrácen na pastvisko, jsou tudíž Staroměstští všemi robotami obráceni k nově zřízenému rybníku.) — Rolníci a zahradníci ze Starého města s lidmi z Trnávky povinni nasaditi a loviti panský rybníček za kostelem, jakož i druhý rybník za pivovarem. — Lidé staroměstští s jinými z vesnic k tomu přináležejícími povinni saditi přísadu panskou. Také na hony velké i malé, kdykoliv potřeba a jim se rozkáže, povinni jsou choditi. Kus zvířecí, kterýž zůstává při dědině, povinni voziti. Též mají podle jiných k stavení pánu furovati a robotovati, kdy se jim a cokoliv rozkáže. —

V Nové Vsi usedlých 38, z nich mají půl třetí čtvrti roli 3, tři čtvrti roli 4, pololáníků 13, půl druhé čtvrti rolí mají 2, čtvrt rolí 1, zahradníků 15, rychtář 1.

Z půl třetí čtvrti rolí dává se platu úročního o sv. Jiří a o sv. Václavě po 5 gr. 1 d., soudového 7 vid., 3 slepice o vánocích, 10 vajec o sv. Václavě; žatvy do roka 5 dní.

---

[1]) Při dvoře Trnáveckém byl ovčín.

Z tří čtvrtí role platu úročního o sv. Jiří a o sv. Václavě po 9 gr. 1 den.; soudového 14 víd.; 4 slepice o vánocích, 12 vajec o sv. Václavě; žatvy do roka 6 dní.

Z půllánu úrok svatojirský a svatováclavský po 6 až 7 gr. 1 d.; plat soudový 7 víd. 1 den., 3 slepice o vánocích, 8 vajec o sv. Václavě; žatvy do roka 4 dni.

Z půl druhé čtvrti rolí úrok svatojirský a svatováclavský po 5 gr. 1 d.; plat soudový 6 víd.; 2 slepice o vánocích, 6 vajec o sv. Václavě; žatvy do roka 3 dni.

Ze čtvrti rolí úrok svatojirský a svatováclavský, plat soudový, o vánocích slepice, a o sv. Václavě vejce; žatvy do roka 2 dni.

Zahradníci dávají úroku svatojirského a svatováclavského po 3 až 6 gr., soudového platu 7 víd.,[1]) 2 neb 3 slepice o vánocích, 4 až 8 vajec o sv. Václavě.

Rychtář Urban Valášků má tu dědičně rychtu zákupní a na ni hamfest[2]) neboližto osvobození od urozeného pana Jindřicha Podstatského, pána svého. V kterémžto hamfestě jest obsaženo, že týž rychtář má přivézti (neb potomci jeho) pánu svému každého roku jednu bečku vína nákladem svým na Trnávku, odkudkoliv se jemu rozkáže. Kdykoliv by rychta byla na prodej, má se z toho zapraviti pánu, zač by byla prodána, desátý díl. Z rychty dává se úroku o sv. Jiří 9 gr., o sv. Václavě 1 gr.; platu soudového 7 víd. 1 den. — Také týž rychtář a Jan Pucovský, pololánik, z louky u Plichtince, kterou měli do vůle panské, dávali platu o sv. Václavě 2 kopy a 4 slepice téhož času. Kdyby jim takové louky pánem zase byly odňaty, nejsou povinni ničím. — Jíra Pudil z pastviska pod Chornickým rybníkem, které měl do vůle panské, dával plat úroční. Ve vsi byli řemeslníci sedlář a kovář, oba zahradníci.

Summa peněz úročních i s lučními, které dávali rychtář Urban a Pucovský, do roka činila 25 kop 26 gr., slepic půl druhé kopy a $11\frac{1}{2}$; 4 kopy 34 vajec, robot žňových 54 dní.

Roboty a jiné povinnosti lidí z Nové Vsi.

Všichni lidé z Nové Vsi kromě dvou, totiž fojta, který má rychtu zákupní, a Jana Kováře, který jest na obci,[3]) jichžto všech

---

[1]) Někteří zahradníci neplatili soudového.

[2]) Listina s vlastnoručním podpisem, která zaručovala určité právo neb povinnost.

[3]) Podsedník na půdě obecní.

rolníkův i zahradníkův usedlých mimo tyto dva jmenované jest osob 37, povinni jsou pánu každého roku o svatém Jakubě každý dáti (za pastvu) po jedné huse hladné; činí 37 husí.

Rolníci, kteří mají koně, jichž 23, povinni jsou dělati koňmi pánu do roka, kdy se jim rozkáže, 4 dni; činí robot koňských úhrnem 92 dní. Rolníci, kteří robotují koňmi, povinni podle uvolení svého a podle listu, urozeným panem Jindřichem Podstatským daného, každý pěší robotou po jednom dni v roku buď ječmen aneb oves žíti aneb vázati, což se jim koliv rozkáže. Zahradníci, jichž 15, povinni podle uvolení svého pánu každý do roka jeden den síci, kde se jim a cokoliv rozkáže, a povinni do roka dva dni žíti; činí 28 dní. Novoměstští z řeky, jim pronajaté pánem, kterou mají z vůle panské, dávají ovsa, platného jednou za rok o sv. Václavě, úhrnem 9 korcův. Rolníci novovesští, kteří mají koně, povinni spolu se staroměstskými tři kusy rolí, ke dvoru Trnáveckému přináležející, podle smlouvy s panem Jindřichem Podstatským zorávati a obilí s těch kusů rolí svézti do stodol. Rolníci i zahradníci novovesští s jinými lidmi k statku Trnáveckému přináležejícími povinni na zámku Trnávce hlásati, kdykoliv na ně přijde pořádka a jim se rozkáže. Lidé z Nové Vsi, mající koně, povinni dříví na palivo na zámek voziti, kdy se jim rozkáže. Též povinni s jinými ovce panské, které by byly na dvoře Trnáveckém, holiti, kdy se jim rozkáže. Koňmi robotující jsou povinni konopě panské při dvoře Trnáveckém utřené za močení od močidla odvážeti do dvora. Rolníci i zahradníci jsou povinni pánu po jednom kloubu konopí každého roku natříti, a ženy jejich příze, tenké neb tlusté, ze lnu neb z konopí, každá jeden loket napřísti.

Rolníci i zahradníci jsou povinni rybník pod Chornicemi (Kornicemi) loviti, a kteří mají koně, ryby odvážeti buď do jiných rybníků na panství, aneb do haltýřův panských; též mají tarasy opravovati a strouhu cíditi. Totéž dělati mají při rybníku starém pod Novou Vsí, jakož i při rybníku Nestavském.

Na tomto rybníku lidé novovesští musí polovic tarasu opravovati a zároveň též příkop od kamenného rybníka až po zátoku cíditi. — Povinni louku „Ohradu“ dle smlouvy s jinými kliditi. Při sadě panském s jinými jsou povinni dle smlouvy saditi. Také povinni na hony malé i velké, kdykoliv toho potřeba, choditi a také kus zvířecí, kterýž tam u nich v dědině jest, na ten čas,

na hony voziti. Ku staveni pánu furovati a robotovati podle jiných, kdykoliv a cokoliv se jim rozkáže, také jest jejich povinnosti. —

Ve vsi Rozstáni (Rostání) usedlých 29, z nich maji po třech čtvrtech rolí 5, po půl třetí čtvrti rolí 3, po půlláně 6, po čtvrti 6, po půl druhé čtvrti 1, po půl čtvrti 4, zahradnici jsou 3, fojt 1.

Ze tří čtvrti rolí platu úročního o sv. Jiří a o sv. Václavě po 12 gr. 1 den. až 13 gr. $6^1/_2$ d., 3 slepice o vánocích, 10 vajec; koňmo dělati do roka 12 dní.

Z půl třetí čtvrti rolí platu úročního o sv. Jiří a o sv. Václavě po 12 gr. 1 d., 3 slepice o vánocích, 10 vajec; koňmo dělati do roku 10 dní.

Z pololánu rolí úroku o sv. Jiří a o sv. Václavě po 8 gr., 1 den., 3 slepice o vánocích, 8 vajec; koňmo robotovati do roka 8 dní.

Ze čtvrti rolí úroku o sv. Jiří a o sv. Václavě po 4 gr. 1 d. až $9^1/_2$ gr., slepic o vánocích 1 a $^1/_4$ až 2, 4 vejce; koňmo robotovati do roka 4 dni.

Z půl druhé čtvrti úroku o sv. Jiří a o sv. Václavě po 12 gr. 1 d., 1 slepice o vánocích, 5 vajec; koňmo robotovati do roka 6 dní.

Z půl čtvrti roli úroku o sv. Jiří a o sv. Václavě po 10 gr. 1 d., 3 slepice, 10 vajec; koňmo robotovati 10 dní.

Zahradníci dávají úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po $1^1/_2$ gr. 1 d., 1 slepici o vánocích; žatvy do roku 2 dni. Zahradníci, kteří neměli koní, nerobotovali koňmo, někteří nedávali ani slepic ani vajec. — Fojt Doležel měl půl třetí čtvrti role a rychtu zákupní, kterou listem neboli hamfestem měl osvobozenou a nerobotoval, toliko povinen pánu do roka jednu bečku vína o devíti vědrech přivézti, odkudž by se jemu rozkázalo. Dává platu o sv. Jiří a o sv. Václavě po 10 gr. 1 d., 10 slepic o vánocích, 10 vajec. Řemeslník byl v dědině pouze jeden, krejčí, zahradník.

Summa peněz úročních dělala do roka 17 kop 5 den., slepic 1 kopu a $25^1/_4$; vajec platných 3 kopy 45, robot koňských 126 dní, robot žňových 5 dní.

Roboty a jiné povinnosti lidí z Rozstání.

Všichni rolníci a zahradnici, 27 osob z Rozstání kromě fojta a Váchy Koukala povinni dáti každého roku o sv. Jakubě po jedné huse hladné za pastvy; činí 27 husí.

Všichni usedlí kromě fojta povinni vedle jiných na zámku Trnávce hlásati, kdykoliv na ně přijde pořad. Všichni, kteří mají koně, kromě rychtáře, povinni voziti dříví na palivo na zámek. Povinni s jinými ovce panské na dvoře Trnáveckém práti, kdy se jim rozkáže. Rolníci a zahradníci mají dle potřeby rybník Rozstáňský loviti, a Staroměstští z něho ryby rozvážeti. Rybník však ten byl téhož roku obrácen na pastvisko, proto Rozstáňští povinni jsou robotovati v jiném rybníku. Rozstáňští povinni s jinými na hony velké i malé choditi, s sebou na hony kus zvířecí voziti, který u nich v dědině jest na ten čas. Povinni k stavení pánu furovati a robotovati, kdy se jim a cokoliv rozkáže. Tři lidé rozstáňští, zastírajíce se smlouvou nějakou, mezi nimi a pánem jejich učiněnou, žádají, že mimo jmenované povinnosti nejsou povinni ničím. Uvolují se, že se chovati chtějí náležitě podle smlouvy. Jaká byla tato smlouva, nemohlo se viděti; neboť jí neměli s sebou, a nebylo jí před rukama. Jak se zdá, nebylo jí dbáno za sepsání tohoto urbáře. —

Ve vsi Mezihoří usedlých 8, z nichž drží dva po $^3/_4$ rolí, jeden pololáník, mlynář, rychtář, dva zahradníci, z nichž jeden ovčák.

Ze tří čtvrtí rolí úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po 9 gr., 4 slepice o sv. Václavě, 15 vajec; mimo to za pastvy dvě husy hladné o sv. Janě; ovsa z řeky pronajaté o sv. Václavě jeden korec; koňmo dělati, co se komu rozkáže, do roka 5 dní, žatvy do roka jeden den, sena přivézti z louky „Ohrady“ 2 fůry, dřev na zámek Trnávku přivézti o vánocích 1 fůru.

Týž úrok i povinnosti měl pololáník.

Mlynář na mlýně Mezihorském dával úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po 1 kopě gr., 10 slepic. Dále povinen 1 vepře, kterého jemu dá pán, každého roku hodně vykrmiti.

Rychtář drží rychtu zákupní a dává platu o sv. Jiří a o sv. Václavě po 14 gr., 8 slepic o sv. Václavě, 15 vajec; dvě hladné husy za pastvu o sv. Janě; ovsa z řeky pronajaté o sv. Václavě 1 korec. Týž rychtář nemá hamfestu na tuto rychtu, ale jest svobodna a zákupní, a jinými povinnostmi mimo jmenované rychtář není povinen, o čemž sám dává zprávu. Kdyby rychta byla na prodej, povinen pánu dáti desátý díl z toho, zač by koliv se prodala. Též přivážeti má na zámek Trnávku každého roku bečku vína, odkud se mu rozkáže.

Zahradník dával úroku o sv. Jiří a o sv. Václavě po 4 gr., dále husu za pastvu, 1 korec ovsa za řeku a povinen žatvou jeden den do roka.

Summa peněz úročních z Mezihoří 8 kop gr.

Rolníci a zahradníci dle smlouvy s uroz. panem Jindřichem Podstatským byli povinni s jinými síci louku „Ohradu“, hrabati seno a sušiti.

Též všichni rolníci a zahradníci byli povinni přízi, tenkou aneb tlustou, ze lnu neb z konopí pánu napřísti, a to jejich ženy každá po jednom lokti.

Kdykoliv potřeba rozkáže, jsou povinni choditi na velké i malé hony a kus zvířecí s sebou vziti, kdyby na ně přišla pořádka. K stavení pánu furovati a robotovati mají podle jiných, kdykoliv a cokoliv se jim rozkáže. —

Ve vsi Petrůvce usedlých 9, z nich pololáníků 5, tři čtvrti rolí mají 4.

Z pololánu rolí úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po 10 gr., 3 slepice o sv. Václavě, 4 vejce, za pastvu jedna hus hladná, ovsa za pronajatou řeku 1 korec, koňmi dělati, co se jemu rozkáže, do roka 5 dní, žatvy do roka jeden den, sena přivážeti z louky „Ohrady“ s jinými 2 fůry, přivézti o vánocích jednu fůru dřev na zámek Trnávecký.

Z tří čtvrti rolí úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po 16 gr. 1 den., 3 slepice o sv. Václavě a $^3/_4$; 12 vajec, jedna hus hladná, ovsa jeden korec; koňmo robotovati 5 dní do roka, žatvy jeden den, sena přivážeti dvě fůry. Tři usedlí z Petrůvky měli louku do vůle panské, z níž platil každý peněžní úrok a slepice, úročních a lučních peněz dávali Petrůvečtí do roka 11 kop 3 den.

Petrůvečtí jsou povinni s jinými síci louku „Ohradu“, seno na ní usušiti, hrabati; přízi jeden loket každý pánu přísti, na hony choditi a k stavení pánu furovati a robotovati. — Podle uvolení svého platí Petrůvečtí o sv. Václavě za šenk 4 kopy.[1]) — Povinni též kus zvířecí, kterýž zůstává v Mezihoří, kdy by přišli na pořádku, vzíti na hony. —

Ve vsi Pěčíkově usedlých 21, z nich 5 láníků, pololáníků 7, $^3/_4$ rolí má jeden, zahradníků 7, rychtář láník; mimo to čtyři zahradníci, kteří se nově přistavěli na Plichtince a počítali se též

[1]) V Petrůvce byla hospoda.

ke vsi Pěčíkovu. Mezi láníky měl jeden dva lány. Z lánu úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po 8 gr., o vánocích 5 slepic, 8 vajec; za žatvu trávy v rybníce Pěčíkovském jedna hladná hus a slepici, z pronajaté řeky o sv. Martině 1 korec ovsa, za odmrtí při sv. Jakubě 2 kuřata.[1])

Z $^1/_2$ lánu úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po 5 gr., 3 slepice o vánocích, 5 vajec; za žatvu trávy v rybníce jedna hus a slepice, z řeky o sv. Martině 1 korec ovsa, za odmrtí 2 kuřata.

Z $^3/_4$ role úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po 6 gr., 3 slepice o vánocích, 5 vajec; za žatvu trávy v rybníce jedna hus a slepice, z pronajaté řeky korec ovsa, za odmrtí 2 kuřata.

Zahradníci dávají úroku po 3 a 4 gr., 2 slepice, 4 vejce; za trávu v rybníce hus a slepici, z řeky korec ovsa, za odmrt 2 kuřata. Rychtář čili fojt drží lán a dává platu o sv. Jiří a o sv. Václavě po 2 kopách gr., z kovárny dává o sv. Jiří a o sv. Václavě po 3 gr., 4 slepice o sv. Václavě, korec ovsa z řeky pronajaté o sv. Martině, 3 vejce; za odmrtí o sv. Jakubě dvě kuřata. Týž rychtář nemá hamfestu na tuto rychtu, ale jest svobodna a zákupní, a jinými povinnostmi mimo jmenované není povinen. — Kdyby rychta byla na prodej, povinen pánu z toho, zač by koliv se prodala, zapraviti desátý díl. — Má přivézti bečku vína každého roku, odkudkoliv se jemu rozkáže, na Trnávku. — Čtyři zahradníci na Plichtinci, nově přistavění, neměli jiných platů, než že odváděli za pastvu po jedné husi hladné a plat z klučí.[2])

Summa úročních peněz z Pěčíkova dělala ročně 13 kop 16 gr. —

Roboty a jiné společné povinnosti.

Rolníci, kterých v dědině 14, byli povinni půl druhého dne vláčeti, kde se jim rozkáže. Rolníci a zahradníci s Plichtinskými (25 lidí) povinni každý do roka pánu žatvou dva dni. Rolníci a zahradníci povinni dva dni mlátiti; platí se jim za to 1 gr. a strava. Povinni kliditi louku pode vsí, seno a otavu z ní svézti. Zprávu dávají, že se jim za sečení luk dávala bečka piva a věrtel režné mouky. — Povinni loviti ryby z Pěčíkovského rybníka a odvážeti, je-li potřebí, taras přivézti a udělati. Ke mlýnu

[1]) V Pěčíkově byla kovárna.

[2]) Půda lesní, po vykácení dříví ještě nezalesněná.

Pěčíkovskému povinni robotami koňskými a pěšimi, co ukáže potřeba. Povinni po dvou loktech příze napřísti, a dává se za loket 2 den.; mají choditi na hony malé i velké, když se jim rozkáže. O vánocích a o jiných slavnostech výročních mají rolníci, kteří mají koně, přivézti po jedné fůře dřev na zámek; povinni též do Suchého dvora obilí všichni jeden den voziti. K stavení pánu robotami koňskými i pěšími do stodoly panské jsou povinni, když se jim rozkáže. —

Ve vsi Oměrásce (Umirásce) usedlých 7, z nich 3 láníci, 1 pololáník, 3 zahradníci. — Z lánu dává se úrok svatojirský a svatováclavský po 22 gr., 14 vajec o sv. Václavě, 1 hladná hus o sv. Jakubě za pastvu; ovsa jeden korec o sv. Jakubě za pronajatou řeku, robot koňských do rok 5 i více robot pěších, žatvy 2 dni, konopí trhati, oves hrabati, řepy kopati jeden den, pleti jeden den, příze napřísti po jednom lokti, k čemuž se dá ze zámku len aneb konopí.

Z pololánu úroku svatojirského a svatováclavského 6 gr., 1 hus, robot koňských do roka 5 dní, robot pěších 2 dni, ovsa hrabati, řepy kopati, pleti, co se rozkáže, po jednom dni; příze jeden loket.

Zahradníci úroku 4 den.; robot pěších 2 dni, oves hrabati, konopí trhati, pleti, co se jim rozkáže, jeden den, řepy kopati 1 den, hus za pastvy jedna, věrtel ovsa, přísti jeden loket.

Roboty a jiné společné povinnosti.

Robotníci s koňmi jsou povinni z louky „Ohrady“ přivézti 10 vozů sena do dvora panského.

Rolníci i zahradníci povinni louku „Ohradu“ síci, usušiti, shrabati seno i otavu; otavu má pán odvézti svými koňmi.

S Bezděckými, Novoveskými a Vraženskými mají loviti rybníky: Nestavský, Kamenný, Nohavičný, ryby z nich, kam se jim rozkáže, odvézti. Též povinni holiti panské ovce, choditi na velké i malé hony; kus zvířecí, kterýž zůstává v Bezděčí, když by na ně přišla pořádka, voziti. K stavení pánu jsou povinni s koňmi i pěší robotou. —

Ve vsi Bezděčí usedlých 25, z nich 12 celoláníků, jeden půl druhého lánu, 4 pololáníci, $^3/_4$ rolí má jeden, 2 zahradníci, 1 rychtář, 4 podsedníci.

Z lánu úrok svatojirský a svatováclavský po 12 gr. 3 den. Další povinnost koňmi dělati, co se jemu rozkáže, do roka 5 dní.

Z pololánu úrok svatojirský a svatováclavský po 10 gr. 3 den., robota koňská 5 dní do roka.

Z $^3/_4$ rolí úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po 9 gr. 1 den., robota koňská 5 dní do roka.

Zahradník dává úroku o sv. Jiří ,o sv. Václavě po 5 gr. 3 den.

Podsedník na obci dává úrok svatojirský a svatováclavský po 2 gr.

Z půl druhého lánu úrok do roka 21 gr., 4 den., robota koňská do roka 10 dní.

Říha, rychtář, má rychtu zákupní a hamfest panem Adamem z Věžník daný, v kterémžto hamfestě obsaženo, že rychtář neb potomní jeho nástupci pánu svému každého roku bečku vína o desíti vědrech přivézti mají svým nákladem na Trnávku. Kdyby rychta byla na prodej, z každého sta kop dá deset kop. Při jiném nadání, jakž ten list v sobě obsahuje, žádá zůstavenu býti. Dává úrok svatojirský a svatováclavský jako jiní, dále šenkovního[1]) o sv. Jiří a o sv. Václavě po 7 gr., slepice o vánocích a vejce. —

Summa peněz úročních z Bezděčí 59 kop 17 gr. 3 d. Bezděčtí drží luka do vůle panské a dávají z nich platy úroční.

Roboty a jiné společné povinnosti.

Rolníci, zahradníci a podsedníci kromě rychtáře a kováře povinni žatvou do roka dva dni; činí 46 dní.

Rolníci a zahradníci kromě rychtáře a čtyř podsedkův, úhrnem 20 osob, povinni hrabati oves do roka po jednom dni; činí 20 dní; jakož i konopí trhati, pleti a řepy kopati vždy po jednom dni do roka. Rychtář a 20 osob dávají za pastvu po hladné husi; činí do roka 21 husí; 20 usedlých povinno z řeky dáti o sv. Martině po 1 korci ovsa, podsedníci dají po 1 vídeňském: 16 rolníků povinno z louky „Ohrady“ odvézti 36 vozů sena do dvora panského. — Rolníci, zahradníci a podsedníci mimo rychtáře mají příze z konopí neb lnu panského do roka napřísti po jednom lokti; činí 24 lokte. Od lokte jednoho se jim dávalo po vídeňském. Jak kdo sedí, povinen každý natříti po jednom kloubě konopí, a druhý zpotírati, všichni kromě rychtáře a podsedníkův.

---

[1]) V Bezděčí byla hospoda.

Rolníci, zahradníci a podsedníci s jinými lidmi mají síci louku „Ohradu“, usušiti seno a otavu; otavu pán odvézti dáti má svými koňmi. — Lidé z Bezděčí s jinými povinni tři rybníky, Nestavský, Kamenný, Nohavičný, loviti a ryby do jiných rybníků panských odvážeti, tarasy na rybnících dělati aneb opravovati. — Na hony velké a malé mají choditi a tenata voziti, též kus zvířeci, kterýž zůstává při dědině, mají voziti na hony. K stavení robotami koňskými i pěšími pánu jsou povinni. —

Ve vsi Borové usedlých 7, z nich 2 mlynáři a 3 zahradníci. Mlynář ve mlýně dával úroku o sv. Jiří a o sv. Václavě po 1 kopě 10 gr., 5 slepic o sv. Václavě, 2 vejce; žatvou do roka povinen 1 den.

Zahradník dával úroku o sv. Jiří a o sv. Václavě po 4 gr., 2 slepice a 2 vejce; žatvou do roka povinen 1 den.

Všech 7 osob povinno za pastvu o sv. Václavě po jedné husi; na hony choditi dva dni do roka; rýti v panské zahradě po jednom dni; činí 7 dní, chmel štikati (osekati) s jinými jsou povinni.

Summa peněz do roka činí 5 kop 20 gr., 17 slepic, 14 vajec, žatvy 7 dní. —

Ve vsi Předním Arnoštově usedlých 29, z nich jeden má rychtu zákupní, a ostatní jsou buď rolníci, majíce role nestejné rozsáhlosti, buď zahradníci a podsedníci, neb chalupníci (8).

Rychtář Urban má rychtu zákupní, dává platu o sv. Jiří a o sv. Václavě po 7 gr. Povinen pánu přivézti bečku vína svým nákladem od vinohradův. Též jest povinen, kdyby byla polní výprava (jehož pán Bůh uchovej!), hodný kůň do vozu dáti, a za šťastného navrácení má jemu zase býti vrácen. — Do této vsi náleželo 8 chalupníků, o nichž se praví: Těchto 8 chalupníků na obci vystavěných platy peněžitými ani robotami není povinno, kromě že každý z nich jest povinen do roka pánu po dva dni žatvou a dva dni honem.

Majitelé rolí dávali úrok svatojirský a svatováclavský v nestejné výši, slepice o vánocích a vejce a měli žatvy do roka obyčejně dva dni. Zahradník byl povinen platiti úrok $1^1/_2$ gr., dávati 1 slepici, 4 vejce a do roka žíti 2 dni.

Summa peněz z Předního Arnoštova 12 kop 5 gr. 2 den., vajec do roka 1 kopa 20 kusů, 20 slepic, žatvy do roka 56 dní; na hon choditi 19 dní.

Společné povinnosti lidí z Předního Arnoštova.

Dávají zprávu, že všichni (19 osob) kromě rychtáře a podsedníků jsou povinni na třech dvořích, Trnáveckém, Rozstáňském a Suchém, vykydati hnůj z chlévů, na vozy nakládati, na poli rozkydati; oves, ječmen, pohanku s jinými dědinami u těchže dvorů vázati, konopě zmlátiti a sváti; zeli na poli sekati, jeden den drva sekati; tu že se jim dává půl bečky piva, a každému 4 bochníky chleba. Povinni louku na Husákově sici, usušiti, shrabati a svézti; jinými robotami koňskými nejsou povinni. — Žnou-li pánu, jak se uvolili, dva dni, dává se jim za to strava a pití. Všech 29 osob povinno z konopí neb ze lnu napřísti po jednom lokti. Honí-li se okolo Arnoštova, jsou povinni choditi na hony. —

Ve vsi Zadním Arnoštově usedlých 28, z nichž rychtář Martin měl zákupní rychtu s právy a povinnostmi, jako rychtář v Arnoštově Předním. Ostatní usedlí rolníci platili platy úroční o sv. Jiří a o sv. Václavě, jiných platů neměli. Zahradníci nedávali úročních platů, byli však povinni po dvou dnech do roka žatvou. Summa peněz úročních do roka: 8 kop 26 gr. 4 den.

Robota a jiné společné povinnosti.

Dávají podle uvolení svého, jak dali zprávu, že se jim dopouští na obci sekati dříví, 20 korců ovsa, 1 kopu slepic, 3 kopy vajec. — Rolníci i zahradníci povinni na dvoře Trnáveckém, Suchém a Rozstáňském vykydati hnůj z chlévů, na mezi vykládati a na poli rozkydati, oves, ječmen, pohanku s jinými u těch tří dvorů vázati, konopě mlátiti a na humně sváti, zelí na poli sekati, před zámkem dříví dělati po jednom dni. Dává se jim půl bečky piva, a každému čtyři pecinky chleba. Louku v Husákově povinni sici, usušiti, shrabati a odvézti seno i otavu do dvora panského. Na žádost pána svého předešlého mimo všecku povinnost svou uvolili se, že budou po dva dni do roka žíti nyní i na časy budoucí. — Rolníci povinni napřísti po lokti příze, k čemuž se jim na zámku dává konopě a len. Povinni při roli panské za kostelem Trnáveckým všichni s jinými dělati plot, kdyby jim z jiných dědin na něj přinesli, čehož potřebí. Povinni choditi na hony velké i malé, jakož i pěšími robotami. —

Ve vsi Vražném usedlých 15, z nich drží po půl láně 2, tři čtvrti roli 1, čtvrt roli 4, půl druhé čtvrti roli 4, zahradníci 4.

Z pololánu rolí úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po 12 gr. 1 den., 1 slepice a 24 vajec o sv. Václavě; koňmi robotují, co se jim rozkáže, do roka 9 dní.

Ze tří čtvrtí rolí úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě po 6 gr. 3 d., 2 slepice a 12 vajec o sv. Václavě; koňmi robotují do roka 4 dni.

Ze čtvrti rolí úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě 6 gr. 1 den., 2 slepice, 12 vajec o sv. Václavě; koňmo robotují 2 dni do roka.

Z půl druhé čtvrti úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě 9 gr. 2 d., 1 slepice, 16 vajec; koňmo robotují 6 dní do roka.

Roboty a společné povinnosti.

Rolníci a zahradníci jsou povinni žíti do roka po dvou dnech; činí 30 dní, hrabati oves, řepy pánu kopati, konopí trhati, pleti po jednom dni do roka; činí vždy 15 dní. Za pastvy dávají o sv. Jakubě po jedné hladné husi; činí 15 husí. — Povinni s jinými na louce pod starým rybníkem síci trávu na seno půl dne a na votavu rovněž půl dne. Konopí po jednom kloubě mají ročně natříti a druhý kloub potírati; činí 30 kloubův. Příze z panského lnu neb konopí napřísti po jednom lokti; činí 15 loket. — S jinými lidmi povinni rybníky Nestavský, Kamenný a Nohavičný loviti, na nich terasy dělati a podle nich cíditi příkopy. — S jinými mají ovce panské holiti a choditi na hony velké i malé. K stavění pánu jsou povinni robotami koňskými i pěšími.

Soupis zvonů na Boskovsku.

Píše mus. konservator Fr. Lipka.

Řada I.

Zvonům věnuje se zřídka v listech odborných náležitá pozornost, ač by jí zasluhovaly právem. V oboru uměleckého řemesla není vděčnějšího nad zvonařství, důkazem toho jest velká řada jmen známých zvonařů, jakou se nemůže vykázati žádné odvětví jiné. Zvony pak, památky po výtce významu náboženského, jsou hojně rozšířeny všude, i po venkově, ale jest jich hleděno málo, ačkoli jsou důležity nejen původem, ale i legendami z pravidla na nich poznamenanými a též authentická data z jejich historie obsahujícími, často velmi závažnými, jakož i zpracováním uměleckým.

Práce moje má býti příspěvkem k dějinám rozšířeného řemesla zvonařského. Protože mi šlo o soustavné vyhledání všech památek zvonařských v hejtmanství boskovském, není v pojednání pominuto, než malých, méně významných nebo nedostupných zvonů, na př. ve zvonicích venkovských; zvonů zcela novodobých dotčeno pouze stručnou zmínkou, neboť není možno z pořadu vybírati jen buď staré, nebo lépe vypravené. Že jest výčet zvonův obsáhlý, není s podivem, skoro každý kostel má po 3—5 zvonech, ovšem cena jejich kolísá dle toho, kdy stavěn kostel, anebo jaké změny došel ten který zvon. Známo též, kolik kostelův i různých památek kostelních bylo zničeno; starých zvonů proto málo, bezpečně datovaných zvláště málo. Leč i význam a cena pozdějších zřídka bývá povědoma; ani na Boskovsku není výjimkou, že v mnohém kostele novém shledáváme zvony staré, odjinud přenesené. Hlavní z příčin toho úkazu jest částečná nepřístupnost jejich a nesnadné — mnohdy — čtení legend, na nich poznamenaných.

Na Boskovsku není zvláště vynikajících budov kostelních a proto ani zvonů nádherně vypravených, ale kusy ojedinělé mezi nimi zasluhují plného pozoru. Psáno posud o nich nebylo nikde, nebyly popsány zevrubně, a co vůbec o nich známo, stalo se jediné zásluhou Řehoře Volného, že ve své „Topografii“ leckdy za popisu kostelních památek připojil i krátkou zmínku (nikoli dle jednotlivých hledisek, pouze někdy nahodile a namátkou), kolik zvonů choval kostel, letopočty jejich (z pravidla chybné), nebo nápis buď neúplný, nesprávný, nebo docela pokládaný za nečitelný. Jako však není kostela bez zvonu, tak není též zvonu bez zajímavosti. Kde nepoučuje legenda o dějinách jeho (obyčejně odjinud zcela nepovědomých) anebo neobsahuje zbožné průpovědi, má letopočet, jméno původce neb i donatora, vzpomíná tehdejších událostí atd., zajisté jinak zajímá celkovou komposicí, plastickými znaky a ornamenty různého slohu, reliefy více nebo méně zdařilými, jakož i velikostí, tvarem i zvukem. Charakteristickými vždy zůstávají nápisy; jim proto dlužno věnovati pozornost zvýšenou. Co do stáří nenalézáme mezi zvony na Boskovsku — mimo několik výjimek — hojných příkladů z příčiny prosté, že buď kostely nejsou staré, nebo že starší zvony přelity, třeba několikrát, čímž původní ráz jejich setřen nadobro. Nešťastné přelévání zvonů možno nazvati z pravidla ničením starých památek, nikoli restaurováním jejich. Kde mi možno bylo vypátrati něco z minulosti zvonů, připojil jsem k popisu, tak nynější pojmenování jednotlivých, zkazky o nich a j. v.

Boskovice.

Na velké věži farního chrámu visí 4 zvony, vesměs označené obvyklými nápisy. Tyto, jakož i krátký popis všech zvonů těch otiskl jsem už při popise kostelů v Boskovicích[1]), zbývá mi k tomu dodati několik podrobností a malou ukázku z minulosti, vůbec „co možno o zvonech a zvonění povědĕti“ (Braniš, Zvon). Připomínám údajů historických, aby bylo zřejmo, jak časté změně podlehl starý zvon, mnohdy pokládaný za novodobý, což platí také o jiných zvonech v okolí.

Nejstarší zpráva známa jest z r. 1566, kdy za panování Vita Edra ze Šťávnice vyšel oheň od Klimše, sládka, a strávil

[1]) V „Časop. vl. muzejn. spolku Ol.“, roč. XVII.

s 85 domy kostel i s věží, na níž se rozlily všechny zvony. O 2 léta později, za času Jaroše Morkovského z Zástřizl opravován kostel nákladem nové vrchnosti, a též pořizovány i nové zvony (později). Největší zvon v celém hejtmanství, „sv. Jakub", dle latinského nápisu na přední straně na plášti poznamenaném, pocházel právě od Jaroše[1]). Týž vládyka po sobě zanechal jak na hradě Boskovicích tak i v městě vzácné památky své záliby v umění. Pohřeb jeho v podobě nádherného mausolea (i dvou synů jeho) v ryzím slohu renaissančním postaveného ve zmíněném kostele, nasvědčuje, že i veliký zvon, jím pořízený, nezůstal bez výzdoby neméně okázalé. Na škodu nevíme, jak byl vypraven, jen ze zaznamenané zprávy na něm (nyní) se dovídáme, že byl opět přelit nákladem Leopolda hr. z Dietrichštejna po ohni r. 1772, pak na novo přelit nákladem Marie hr. z Dietrichštejna a jejich sester Antonie, vdané za Vladimíra hr. Mitrovského, a Terezie, vdané později za Alfonsa hr. Mensdorffa-Pouillyho. Tehdy měl mimo dotčený nápis[2]) ještě tento: A Leopoldo Franc. Stanke, Silesio Oppaviensi, Olomucii refusa Anno MDCCCIIIL. Naposled zvon opět přelit r. 1886, protože praskl, zvonařem Emilem Webrem v Brně a nákladem Alfonsa hr. Mensdorffa.

1. Velký zvon, „Sv. Jakub", váží 40 centův a má 1·58 m v průměru. Pod úzkou stuhou, jež se vine nejhořeji pod korunou kolem zvonu, na níž jest sepsán žalm 32., jest široká bordura z listů dubových. Na plášti na přední straně znak Dietrichštejnský mimo nápis obšírný (s mnohými chybami), na str. korrespondující relief sv. Jakuba Většího, apoštola, uprostřed věnce a pod ním opět lat. nápis se jmény nakladatelovým a zvonařovým, jak řečeno svrchu. Při spodním obvodě drobný, prostý, ale markantní ornament a široký vlys, komponovaný z listů vinné révy a z hroznů, naturalisticky, kolkolem ovrubují otvor zvonu.

2. V pamětní knize místního kronikáře Ant. Pardubského, býv. rychtáře, chované v archivě obecním, dočítáme se, že dne 8. juni 1719 (o Božím Těle) okolo 10. hod. po blízku kostela (v domě jednoho žida naproti knězově zahradě) vznikl oheň, ale tehdy chrám Páně od ohně i vší zlé příhody chráněn (buď Bohu chvála) a milostivě zachován, krom že na věži (jak připsal kaplan

[1]) Spisovatel monografie „Páni z Boskovic" A. V. Šembera a jiní čtli před přelitím Jaroslai, nyní čte se mylně Bohuslai.

[2]) „Páni z Boskovic", str. 159.

...) kostelní zvon prostřední skrz a pro časté zvonění —
...dlivému povětří v poledne 9. se rozpukl. Nebo přede
... dne 13. juni zvonili poprvé hrubými zvony proti
... v druhém kostele (dominikánském) svolil P. vicarius
...vema hrubými zvony taktéž proti mračnům vyzváněti.
... dne 17. juli opět poprvé, ale na malé věži malým
... zvonili, což před tím nikdy nedělali (to naučení z města
...va jest). A r. 1720 dne 1. augusti přivezen byl prostřední
...uret. P. Marii, 20 centův a 96 liber těžký, litý zvonařem
...dem Kerkerem v Brně. R. 1734 dne 4. sept. taženy nové
...de v městě Boskovicích zvonili jimi poprvé nebožtíku
...Mazánkovi a jeho synu Šimonovi, naposledy starými. A po
...ti od téhož zvonaře dne 3. máje tažen na věž nový zvon
...m Smutný.

...Vynější prostřední zvon, ze staršího nákladem Františka
... kn. z Dietrichštejna pořízený a podnes jmenovaný „Loret.
...ria“, mikulovským zvonařem Janem Henckelmannem po ohni
...772 přelit nákladem syna jmenovaného knížete, Leopolda
...Dietrichštejna, a to na počest sv. Jana Křtitele. Průměru
...23 m, a relief jmenovaného světce. Hodno pozoru jest při
...ním okraji několik medaillí, vesměs do polovice zapuštěných,
...ných, značně otřelých.

3. „Poledník“, 1·01 m v průměru, 10 centů těžký, slit
...ským zvonařem Klem. Stechrem r. 1803 za děkana Karla
...chmanna.

4. „Umíráček“, 0·40 m průměru, od Karla Stechra.

5.—6. „malé“ zvonky na vížce sanktusníkové, jeden lil roku
...777 Liborius Martinů v Brně, druhý Leopold Frant. Stanke
... Olomouci r. 1827.

1. Bratrský zvon na dřevěné věži filiálního kostelíčka Všech
...Svatých (na hřbitově) jest z boskovských zvonů nejstarší, má
...legendu lat. (Slovo Páně zůstane na věky), letopočet 1567 a
...jméno zvonaře (Adam z Meziříčí). Průměr jest 0·46 m.

2. zvon tamže, větší, dle českého nápisu za faráře Cyrilla
...Klátila přelit r. 1718 brněnským zvonařem Sigmundem Kerckrem
... Má průměr 0·65 m a reliefy P. Marie a
...dění byl s prvým asi stejného původu i stáří.

Zvonek (uvnitř kostelíka) na zdi u vchodu do sakristie, má ozdobný rámec s renaissančními zákrutami (s otřelou značkou na spodě), slušné práce zámečnické.

Křestním listem opatřeny jsou 2 velké zvony ze zrušeného kostela dominikánského v Boskovicích. Původcem (pouze materiálu jejich) jest věhlasný maecenáš Ladislav z Boskovic. Dle lat. nápisu na nich poznamenaného dal Ladislav r. 1511 uliti dělo, 1744 liber těžké, a přechovávati je na hradě Boskovicích[1]). Poslední majitelka vládyckého rodu Zástřizlovského, Zuzana Kateřina Liborie, na sklonku životním věnovala dvakrát po 10.000 zl. na stavbu nového kostela (a spolu kláštera) dominikánského a, když nastala potřeba zvonů, snad pro vhodnost materiálu a z nedostatku peněz (zůstalť kostel vůbec nedostavěn) dala z téhož děla líti dva zvony a je pověsiti na jedné z věží nového kostela. Klášter za nedlouho zrušen, a kostel úplně pobořen. Pověst vypravuje, že srdce zvonů, když snesena byla na pažit, sama začala dojemně tlouci. Od těch časů jsou na věži nového kostela v blízkém Borotíně.

„Malými" zvony začíná se ve farním kostele zvoniti na všecky bohoslužby, na tichou mši sv. napřed jedním, po čtvrt hodině oběma. Jedním se zvoní pozdvihování, jedním se „potrhuje", než-li jde kněz zaopatřovat. Podobně se zvoní na zádušní mše na hřbitově, oběma zároveň, když se blíží pohřeb ke hřbitovu. Jen těmito před pohřbem vyzvání se chudině.

„Hrubými" sezvání se do kostela na slavné služby Boží, v neděli na „hrubou" (velkou mši) a o svátcích zasvěcených. Zvoní se v tomto pořadě: vždy počne poledník, potom připojuje se prostřední a posledně hrubý, po krátkém zvonění všechny umlknou, a zvoní se samotným poledníkem, potom samotným prostředním a pod. i hrubým, pak všemi zároveň najednou. Jedním, dvěma nebo všemi zvony vyzvánějí se hrany den před pohřbem, o pohřbě, za processí a za jiných liturgických úkonův. Samotným poledníkem třikrát za den o všedních dnech, o svátku prostředním a hrubým každého pátku o 3 hodinách, každou sobotu klekání, před velkými svátky klekání a pozdvihování o velké mši. Místo umíráčkem se zvoní hrubým zvonem při úmrtí kostelního

[1]) Tak dlužno opraviti údaj Czerného v „D. polit. Bezirk M. Trübau" str. 118.

patrona, duchovního správce kostela, jakož i za jiných případů zvláštních. Jednotlivými údery na velké zvony se dává znamení na poplach o požárech.

Všemi zvony na velké i malé věži zároveň najednou zvoní se o velikonočním gloria.

Borotín.[1])

Jak řečeno výše, dány velké zvony ze zrušeného kostela domin. v Boskovicích na nový kostel v Borotíně, roku 1788 vystavěný (Volný, Top. 211). Ačkoli doba vzniku jejich snahám uměleckým nebyla zvláště příznivá, jsou díla velice zdařilého a vyznamenávají se krásným zvukem. Byly v Brně lity (dle Czerného, str. 118., už přelity); jméno zvonařovo není poznamenáno nikde. Úprava jest taková:

1. „Hrubý", průměru 1·28 m, ozdoben na uchách hrubými maskami lidskými. Pod korunou řada drobných ornamentů, pak úzká páska nápisová, pod ní seřazeny ve vlysu širším střídavě andílčí hlavinky s rozpatými křídly a s nimi střídavě ovocné festonky. Kolem zní nápis:

REGINA SACRATISISSIMI ROSARII, ORA ET INTERCEDE PRO NOBIS.

Na přední straně pláště poznamenána následující zpráva:
HÆC CAMPANA EX QUODAM ÆNEO 1744 LIB TORMENTO QUOD LADISLAUS DE BOSKOWICZ ANNO 1511 FUNDI CURAVERAT · ET IDEM TORMENTUM ILLMA D. D. SUSANA CATH. LIBORIA DE ZASTRZIZL PRO CAMPANIS DONAVERAT SUMPTIBUS UNIUS ET EX INDUSTRIA CUIUSDAM ALTERIUS, QUID · NOMINA SUA TACUÊRE IN TERIS UT MISERICORDIA DEI ADSCRIBI MERENTUR IN CÆLIS, BRUNÆ FUSA REGINÆ SS · ROS · CONSECRATUR.

[1]) Osada jest už v sousedním okrese Jevíčském, zřejmo z příčin pochopitelných, že za soustavného popisu zvonů nebylo lze dbáti ohraničení takového.

Bohuňov.

Nynější kostel vystavěn v letech 1820—1821 a chová ze starého kostela (s dřevěnou vížkou a skrovných rozměrů) kamennou desku s dvěma plastickými znaky (počáteční písmeny ukazují, že patří Janu Jindřichovi Rožnovskému ze Křtěnova a V[oršile]? Šleglovské z Šicendorfa) a mimo ni na průčelní věži 2 staré zvony. Při kostelíku připomíná se fara už kolem r. 1390.

1. Větší zvon má 0·755 m v průměru a výšky asi 0·70 m. Jednořádkový nápis pod korunou praví:

☞ TENTO ZWON GEST KE CTI A CHWALE BOZI LITEG ☞ IONES WANIEK ZWONAR W SLAUPNICY · 1821.

Na plášti jsou reliefy: sv. Michal s jedné a sv. Maří Magd. u kříže na straně opačné. Pod oběma reliefy konsolka. Ornament chudý, práce figurální vykonána nepečlivě. Jest to týž zvon, na kterém Ř. Volný četl letopočet 1496. Dle domácího protokolu farního před přelitím měl nápis[1]):

A + GERONIS + BRUNA + X̄96 + O +
REX + GLORI + VENI + CUM + PACE +

a vážil 5 centův.

Zdá se, že druhý zvon jest původu ještě staršího. Jest bez ozdob a má v průměru 0·555 m a výšky 0·49 m a 6 uch primitivně pletených. Váží 3 centy. Pod korunou mezi linkami pás gotických liter v tomto pořadě:

+meidvtsdepravesperfnosnnahreisisam.

Pod tím (na plášti) neurovnaná řada podobných liter, počínající dvěma typy nejasnými:

? ? ✻ l i b a i r d.

Typy výrazu nestejně ostrého jsou v positivě odlity i se špalíčky, plastika jejich jest už značně otřelá. Jednotlivé litery vzdáleny jsou od sebe na $1\frac{1}{2}$ cm, výška jejich jest $2\frac{1}{2}$ cm,

[1]) S pochybností četl jsem záznam o letopočtě 1496, ale doklady o správnosti nalezl jsem za hranicemi vymezeného území — v sousedním hejtmanství moravsko-třebovském — kam jsem několikrát vyšel ohledat též zvonů za účelem srovnání vhodných legend, podobných typů, jmen zvonařův a stejných letopočtův. Totožnou legendu zjistil jsem na největším zvoně ve V. Opatovicích [u Jevíčka], jmeno lijce a dělítka souhlasí; po bedlivém ohledání našel jsem i letopočet 1495 pod soškou P. Marie negativně vylitý: 5941. Konečná číslice 5 má formu převrácené litery V, číslice 4 starodávný tvar ✧.

horní pás (v obvodě) má přes 1 m délky, spodní 0·325 m. Litery nedávají slov, legenda tudíž enigmatická. Litecká práce jest velmi nedokonalá.

Letovice.

Malebné Letovice zachovaly leckterous památku z dob minulých, mnohou historicky významnou a umělecky cennou. Nejvíce památek takových chová posud farní chrám. Mimo četné náhrobníky v něm zasluhují pozornosti i dva zvony nejen značného stáří, významných a důležitých nápisův, celkové výpravy, ale i značných rozměrův. Jsouť největšími zvony v okolí. Visí na velké věži, přistavěné ke kostelu teprve pozdější dobou, nebo zbytky staré zvonice, asi přízemek, stojí posud opodál před kostelem.

1. „Hrubý", sv. Prokop, hotový koloss, 1·58 m v průměru, má primát nad ostatními zvony. Zavěšen jest nad schody na věž a jest úpravy této: nejhořeji 6 massivních uch s hrubými pletenci, kol kolem na čepci legenda mezi dvěma prostými linkami, nad nimi i pod nimi komplikovaný ornament: svrchu roh hojnosti s delfíny, vespod pletené koše dekorační se třemi andílky (motivy se opakují stále). Nápis zní:

HOC · OPVS · FACTVM · EST · AD · CLORIĀ · DEI · ET · IN HONORE · ASSVMPCIONIS · MARIE · SANCTI · PROCOPY PATRONI ✠

Na plášti větší relief ukřižování, po stranách kříže Matka Boží a sv. Jan, s obou stran reliefu dva znaky k sobě nakloněné. Pravý (herald.), sedmizubý hřeben, připomíná pana Krištofa z Boskovic a levý, ostrev, matku Krištofovu, paní Magdalenu z Dubé a z Lipého a manželku Ladislava z Boskovic. Jest známo, že Ladislav zemřel r. 1520 na Letovicích a že po smrti jeho ujala se panství Magdalena spolu s nezletilým Krištofem, potomním pánem na Letovicích do r. 1544, kdy je prodal Krištofovi hr. z Hardeka a z Kladska. Krištof z Boskovic (k původu popisovaného zvonu) byl příznivcem jednoty bratrské, a za těch časů právě měla jednota bratrská na Boskovsku nejvíce vyznavačův. Bratří a kališníci měli rozhodnou převahu nad katolicismem, a stále se rojily nové sekty náboženské. Nikoli bez významu bylo přátelství Krištofovo s Janem Dubčanským ze Zdenína na blízké

tvrzi Chrudichromech[1]) mezi Letovicemi a Boskovicemi. Založil Jan Dubčanský sektu Habrovanských či Lileckých, která se dne 23. února 1528 dogmaticky ustavila v nedalekě vsi Routce. Listy Janovy byly první českou knihou na Moravě tištěnou a vydány

Obr. 1. Letovice: ukázka výzdoby zvonu.

právě v letech 1523—33 na žádost i nákladem Krištota z Boskovic, též Arkleba Vranovského a Dobše Rosického z Boskovic. V Letovicích samotných ujal se za pozdějších majitelů též německý protestantismus. Že krásný zvon jest bratrský, potvrzuje i další nápis památný na plášti pod znaky:

✱ SWOLENI · SIE + STALO + WSSY + OBCZE MIESTECZKA + LETOWICZ + ABY + ZIADNY + KNIEZ + NEBRAL + OD TOHO · ZWONV POKVD · GEHO STAWA · WTEN WZON · ABY · KAZDEMV BYLO · ZWONIENO · CHVDEMV · Y · BOHATEMV ✱

Ostatek jest bez ozdob, jen spodek zvonu vrouben několika prostými linkami. Na druhé straně pláště ještě jiný záznam:

MIT DER · HILF · VND · GNOT · VN
SERS · HERN · 'HESV · CRIST · DVRCH · MI
CH · SIMON + HAVBICZ + VON · BRIN · DYS
WERK · GEMACHT + IM · M·DXXVIII · IAR ✱

O tomto velikánu mezi okolními zvony vypravuje pověst, že jej ze země vyryla svině na pastvisku u blízkého Meziříčka.

[1]) Viz Čas. mor. m. z., roč. I.: „Z obecní truhlice Chrudichromské".

2. zvon, „střední“, měří 1·22 m v průměru, má podobně 6 uch a nejhořeji nápis o dvou řádcích:

SPERATE IN DOMINO ET IN MEMORIA AETERNA IVSTVS, AB AVDITIONE MALA NON TIMEBIT PSAL CXI OMNI TEMPORE POPVLI EFVNDITE CORAM ILLO CORDA VESTRA DEVS SPES NOSTRA EST ⊏I PSAL ⊏I LXII ·

Pod legendou se vine řada stylisovaných listův akanthových, hrotem obrácených dolů. Na plášti lví hlava v kruhu a čtverhranná tabulka s nápisem:

IA ZWON WOLAM POSLAVCHEY
ZWVK HLASYTEY WVSSYCH (TE
K KAZANI SLOWA BOZIHO (ZNIEYTE
WYPRAWTE SE Z STANKV SWYHO
NESPIETE W WASSY LENOSTI O
ZAWRZTE ZIWOT ZBOZNOSTI

Ve spodním pravém rohu tabulky zapuštěna pamětní mince, pod tabulkou uprostřed vavřínového věnečku znak letovský, dvě ostrve křížem na sebe položené, na kartuši s literami S. L. (t. j. sigillum letovicense). Při spodním okraji korresponduje akanthový list hrotem nahoru obráceným kol kolem a nápis:

ANO · 1597 CONFECTA EST HAEC CAMPANA PROPTER LAVDEM ET GL⁻M S⁻CTAE AC INDIVIDVAE TRINITAT (ulomeno, doplněk zněl: IS CVRA ET OPERA RE) IPVB · LETOVIENSI PER YOANNEM BENESSOVIVM CIVEM TRZEBOV · MOR ·

Na druhé straně pláště opět relief ukřižování, menšího rozměru, než-li u zvonu předešlého.

3. zvon, „poledník“, zavěšen nad předešlým příliš vysoko. Jest snad též z roku 1528.

4. zvonek, rovněž nedostupný na vížce sanktusové, jmenuje se „sedmáček“.

5. zvonek ve spodním okně kruhovém na velké věži, (kdysi) požární, označen jest polovypuklinou sv. Floriana a letopočtem: ANNO 1729.

Lysice.

Na hranici velké věže kostelní zavěšeny jsou tři zvony, obecně nyní jmenované Pán Ježiš, Panna Maria, sv. Josef, jinak též hrubý, polednik, malý. Nejmenší zvonek, umiráček, na malé vížce, jest přelit ze staršího teprve před rokem.

1. Největší zvon, 1·05 m v průměru, mimo relief ukřižování rozměru zcela maličkého označen pouze legendou kolem bez jasného znamení, kde počíná a kde se končí nápis:

REGINA CELI LETARE A. QVIA ꝙ·M MERVISTI PORTARE A. RESVREXIT SICUT ꝺIXIT A. OEAISIº

Přenešen byl do Lysic z kostela Drnovského a zaměněn jiným menšího rozměru.

2. Jest nejstarším datovaným zvonem v okolí, pochází z roku 1462, dle zřetelného letopočtu, poznamenaného na plášti pod jednořádkovým nápisem, vinoucím se v kruhu kolem zvonu. Jest jinak zcela hladký a také i tím hodný pozoru, že povídá nejstarší znění častěji užívané legendy[1]):

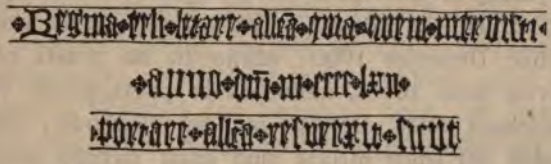

Obr. 2. Lysice: faksimile legendy na zvoně.

Má 0·74 m v průměru a železné srdce ornamentované (z nové doby).

3. zvon jest zcela novodobý, ulitý (snad ze staršího z roku 1510) brněnským zvonařem Emilem Webrem r. 1876, s příslušnou legendou českou a s reliefy Panny Marie a sv. Floriana na plášti. Má 0·58 m v průměru a prostý ornament.

Dříve měl kostel Lysický 6 zvonů, z nichž 3 odvezeny v 17. věku do Duban.[2])

---

[1]) Srovnej jak předešlou legendu tak i legendy u jiných zvonů v Drnovicích, Sebranicích.

[2]) J. Tenora: Kunštátský okres, str. 114.

Drnovice.

Za návštěvy Drnovic vynořuje se historických vzpomínek více než u jiných osad na Boskovsku. Se jménem Drnovic nerozlučně jest spojena vzpomínka na proslulý rod domácí, jehož rodnou kolébkou byla zdejší vodní tvrz. Mimo ni měli páni z Drnovic též svůj pohřeb v kostele, kde posud náhrobní kámen, značně už porušený, má znak drnovský, a na průčelní věži zvon jest označen týmž znakem a jménem Ctibora Drnovského z Drnovic. Zvon jest z nejstarších bratrských na Boskovsku, znak spojený se jménem věhlasného autora „Knihy Drnovské“ dodává památce ještě většího významu. Byl‘ pan Ctibor nejslavnějším členem všeho rodu, obratným zástupcem právním a nevšedním znatelem domácích řádův a zvyklostí, spis jeho pak jest sbírkou nálezů soudních, důležitosti nemalé nejen právníkům, ale i dějepisci, a stal se podkladem moravského zřízení zemského (z roku 1535).

Na velké věži kostela nade vsí na stráni položeného visí 3 zvony:

1. a největší z nich jest nyní zcela nový, 0·82 m v průměru, ničím nevynikající. Mezi palmetkami nahoře označen jest jménem výrobce (Ad. Hillera vdova a syn v Brně), dole poznamenáno pouze: Obec Drnovice 1900; mimo to na plášti relief Nejsv. Trojice. Zvon tento přelit, nebo, jak se praví, pouze vyměněn za starý a mnohem větší. Dřívější měl tuto legendu: reſurexit ſicut dixit a. regina celi letare aleluja quia quem meruiſti portare aleluja, jakož i letopočet Z171. Soudě dle legendy z části shodné s podobnou na největším zvoně v nedalekých Sebranicích, jakož i dle stejných typů, mám za to, že oba zvony, drnovský i sebranský (viz níže), vyšly z dílny jednoho zvonaře a že jsou stáří přibližně stejného.

2. zvon, střední, má 6 uch renaissančních a 0·74 m v průměru a mimo slabou výzdobu figurální na plášti (relief ukřižování s Matkou Boží a sv. Janem po stranách kříže, v zadu sv. Jan Křtitel[1]) dvojí nápis. Nahoře:

☛ LIBORIVS MARTINV IN BRVN ANO 1762.

Dole: ☛ AVE MARIS STELLA MATER ALMA A PEST FAME BELLO NOS PRAESERVA

☛ S : IOHANNES BAPTISTA ORA PRO NOBI

[1]) Zvon tento pochází z kostela Lysického, zasvěceného sv. Janu Křtiteli.

zcela hladký, 0·5 m v průměru. Na každém ze šesti Mezi čtyřmi linkami tato legenda:

SANCTISSIMA MARIA MATER DEI 1519

plášti:

Obr. 3. Drnovice: znak a nápis na zvoně.

železném srdci vtištěna v kruhu nová značka $\frac{VS}{D}$.

Pozdvihováček na malé vížce jest zabedněn vně, proto lupen.

Sebranice.

Tamější kostel jest též původu prastarého, ale v nynější době nevyniká ničím. V západním průčelí hoden jest pozoru válek z doby přechodní, zakrytý síncem v nedávné době ke stelu přistavěným. Vnitř kostela jest pohřeb pánů Puczhartů děradských z Voděrad (po nedaleké tvrzi tak jmenovaných) kostelní věži, příliš hmotné (po srovnání s ostatním stavením), 3 staré zvony.

1. „Velký“ zvon uprostřed lešení pověšený, jest úplně ladký a měří v průměru 1·13 m. Jedinou výzdobou na něm jest plastické ukřižování Páně, po stranách kříže Matka Boží a Jan (drobné a málo zdařilé) a nápis adorační v gotické minuskuli, který se vine pod korunou kolem zvonu. Zřejmé zkratky, poněkud i částečné zkomoleni liter (na př. i místo r ve slovech ora pro nobis) zatemňují význam legendy: meruiſti portare a. reſurexit ſicut dixit, ora pro nobis deum a. regina celi letare a. quia quem aleluja. Železné srdce zvonu jest původní. Na něm otištěna zajímavá značka.

2. zvon „ſtřední“, průměru 0·93 m, má na čepci dvouřádkový nápis, řádka:

TOTO GEST SE KONALO
ANA BOHA WSSEMOHAVCYHO CYMZ BY

2. řádka:

LIDE KV SPOLECNOSTI CYRKEVNI KSWEMV SPASENI POWOLAWANI A ZHROMAZDIOWANI BYLI.

Obě řádky odděleny od sebe linkami, pod nápisem souvislý pás akanthových listů hrotem dolů obrácených. S jedné strany pláště poznamenáno drobnými literami:

K G F F C
S S W Z M Z E P A W E L

Na straně korrespondující:

ZALM ⊙99⊙MISME LID GEHO
AOWCE PANSTWY GEHO WCHAZEY
TESS DO BRAN GEHO KWIZNA
NI DO SYNI GEHO KCHWALE(NI)
HO WPISNICH⊙
IAN PIR

Nápadný jest rozdíl v modelaci liter na hoře pro jejich souměrnost a pravidelnost, a dole pro ledabylou polohu i tvar liter na plášti. Na srdci taktéž značka, prostší předešlé.

3. zvon, „polední", průměru 0·70 m, zcela hladký, má pod korunou nápis gotickou minuskulí (pěknými ostrými literami), přerušovaný dělítky (zvonkem):

orez ✠ glorie ✠ weni ✠ cum ✠ pace ✠ Wenceslaus de olomunci ✠

Asi XV. stol.

Na spodě srdce otištěna nezřetelně značka. Ucha všech tří zvonů jsou pletencová.

4. Nejmenší zvonek jest na sankt. vížce nad krovem kostelním z r. 1547.

Svitávka.

Starobylé městečko patřilo od nepaměti klášteru Hradišti u Olomouce, a za správy opatů téhož kláštera vznikl na místě kostela stářím sešlého nynější chrám, na jehož věži visí zvony:

1. Největší, „sv. Jan", uprostřed pověšený, 1·145 m v průměru, jest z nejstarších, datovaných zvonů v okolí. Pod korunou vine se nápis starého gotického písma o dvou řádcích pod sebou mezi rovnoběžnými pruty a s rozmanitými dělítky:

… + my + o quiunt o +
… + adlaudem + dey + omnipotentis
… + patrony + ecle° ✠ in +
… eam + kampanam + adwet +
…daret + syt + laus + d:o.

…sány silnými pláty železnými, a zvon
…knut.

…n Kristus“, 0·69 m v průměru, má
… čepci 2 řádky nápisu, nad ním
… hrubších ornamentů renaissančních.

…VB REGIMINE REVERENDISSIMI
… PAVLI FERDINANDA WACZLA =
…S · GRADISENSIS ET VISITATORIS
…EM S. IOANNIS PAPTISAE ET S:
… DONATI:

… plaquetty, Kristus s dvěma andílky,
…ítel, pod oběma ornament konsolkový.
…drobný ornament v určitých přestávkách.
… a vně silně promáčknut po velkém po-
…ena kostelní zvonice, oba žhavé zvony
…u věžní a tím nastala deformace jejich.
…má 0·29 m v průměru a mimo relief Krista
… nápis:
…VON · C(lemens) · ST(echer) · IN · BRINN ·
… pod ním ornament copový.

Knihnice (Kněnice).

… tato osada, založená kněžnou Ofkou, měla faru
…už za stol. XI. …a starobylost Knihnic nedo-
… naše časy upo… …mátky zachované jsou vesměs
…dšího. Tak … …tel sv. Marku zasvěcený, bez
…nické ceny, … …isto kostela věkem sešlého
… 1805—6. N… …ži kostelní není zvonů, jenom
…onky. … čtvrti a hodiny. „Hrubým“
…ysta… …la dřevěná, nevysoká zvonice na

mírném návrší, kde jsou 3 staré zvony. Z nich byly 2 přelity v nové době, před tím, už r. 1556, přelívány všechny.

1. „Mužský“, největší zvon, visí uprostřed lešení, má v průměru 1·14 m a na uchách andílčí masky. Pod korunou nápis:

TENTO ZWON PRZELITY GEST KE CZTI S. MARKA EWANGELISTY PANIE S NAKLADEM WSSECH FARNIKV A DOBRODINCZV W MIESTECZKV KNIHNIC · 1718.

Nápis ovrubuje s obou stran ploský ornament. Pěkný jest relief (na přední straně pláště) sv. Marka s patřičným emblemem a s malebnou draperií rouchovou. Pod tím:

SVB REGIMINE
RMI AC AMPLI D. DNI
BENEDICTI BŌNISCH
LIII ABBATIS GRADISENS
SIS ETC. HVIVS ECCLAE
KNIHNICENSIS PATRONI
S. S·THLIAE DOCTORIS

Na druhé straně polovypuklina ukřižování, po stranách kříže Matka Boží a sv. Jan.

EXISTENTE PAROCHO
P. MARTINO CZECH P G
SS · THLIAE DOCTORE ·
GEORGIVS FRANCISCVS
REIMER FECIT OLOMVCY.

Při spodu zvonu 5 linek a drobný ornament.

2. zvon, „ženský“, s uchy pletenými, prosté, ale velmi zajímavé úpravy. Průměr = 0·86 m. Nahoře nápis majuskulní, dvouřádkový, linkami dělený.

1. ř.: ⊙ TENTO ✠ ZWON ✠ SLIT ✠ DOMIESTECKA ✠ KNIHNIC ✠ ZAPVRMISTRA ✠ KALANDRI ✠ A WONDRV
2. ř.: SSKI ✠ RICHTARZE ✠ NENECHAWEI ✠ PLACZICIHO ✠ BEZPOTIESSENI ✠ LETHA PANIE ✠ 1556.

Jiný nápis na plášti zvonu na tabulce čtverhranné, nad níž jsou zapuštěny 3 medaille, střední s P. Marií, po straně avers a revers, poněkud nezřetelný:

MIST RFI LIP
ZWI SSKOWA
LIL SWONTE
NTO S POMOCI
BOZI.

Tabulka jest orámována, na srdci vtištěna značka zvonařská.

3., „dětský“, má 0·61 m v průměru a přeplněn takovou výzdobou: nejhořeji mezi prostými linkami nápis:

NAKLADEM FARNIHO CHRAMU PANE KNIHNICZKEHO · S · MARKA EWANG ·

Pod tím nepřetržitá řada girland, na nichž sedí ptáčkové (dva typy, vždy střídavě). Na plášti zvonu reliefy a nápisy. Z předu: ovální pole vyplněné barokní kartuší s dvěma znaky (na nichž patrna technická vyspělost zvonařova) a mezi insigniemi opatskými iniciály N(obert) V(mlauf) A(bbas) G(radiscensis):

SUB REGIMINE REUERENDIS
PERILEKIM (?) AC AMP. D. D. NORBERTI
UMLAUF SS. THLIÆ DOCTORI GRADICENSIS
PATRONI ECC : KNIHNICENSIS.

V zadu pod malým reliefem Madonniným:

REFUSA ET HONORIS
UIRGINIS MARIÆ DICATA XUIIUNII

Posléz jednořádkový nápis mezi dvěma pruty na obvodě zvonu:

A : 1740 EXISTID TEMP : PAROCHO . P : MAVRICIO WAGNER GRADIC · SS · THLIAE DOCT : OLAUS[1]) OBERG FUDIT OLOMUCY.

4.—5. zvonek, jak svrchu dotčeno, visí na kostelní věži, z nich jeden jmenuje se „umíráček“.

6. zvonek, asi 0·35 m výšky, 0·34 m průměru, ze staré zrušené radnice (s dřevěnou věží) přechovává se též na radnici nové s jinými památkami obecními a s rozměrným obrazem sv.

[1]) Zdá se, že závěr předešlého nápisu patří sem: NICOLAUS a t. d.

Isidora z bývalého proboštství knihnického. Má mimo relief spravedlnosti (na plášti) mezi linkami chudě ornamentovanými letopočet ANNO ⊥701.

Vanovice.

Osada jest z nejstarších na Boskovsku, jmenuje se v písemnostech už za XII. století. Má 2 kostely: starožitný kostelík sv. Václava, příslušející k faře borotínské, a krásný, nový kostel ev. ref. církve. Na nízké věži katolického kostela visí 3 zvony, z nichž 2 velké, jak se zdá, jsou po několikráte přelity, a oba vykazují stejnou disposici.

1. „Hrubý" visí uprostřed, průměr má 0·905 m, na uchách hrubé masky lidské, pod korunou obvyklý ornament a legendu:

S. WENCESLAE ORA PRON OBIS.

Na plášti s jedné strany orámovaný, plastický obraz Madonnin, hodný pozoru, s druhé strany zcela plochý, rytině nenepodobný relief sv. Václava (s praporem v ruce). Koncepce zmíněného obrazu není původní, těžko s určitostí tvrditi, která z četných rytin aneb obrazů Madonny byla lijci vzorem. Označený zvonař nebyl mistrem plastiky figurální; známy jsou případy, že rytiny pro plastickou výzdobu zvonů často applikovány a že byly jako modely (pro odlitky) ještě pozdějším zvonařům (viz doklad Borotín). Madonna zobrazena sedící (pouze po kolena), korunovaná, dítko taktéž, na straně levé. Mezery v rozích nad hlavami jejich vyplněny: H-P (H͡-P) a 9V̄ (9V).

Při spodním okraji poznamenáno jméno zvonařovo:

☛ SIGMUND KERCKER IN BRINN 1738.

Na srdci jest nezřetelná značka, a zdobeno dolíčky.

2. zvon, „polední", má 0·73 m v průměru, legendu:

☛ S : MICHAEL ORA PRO NOBIS.

Týž obraz Madonnin (v menším měřítku), v zadu sv. Michael draka porážející a dole:

S. K. IN BRINN 1738.

3. jest „umíráček" ve výši as 4 metrů pověšený, průměru 0·30 m, s barokním ornamentem na čepci. Nápis:

PAROCHO IONAE CHIDLO MARIA LETOWIZ.

Mimo to relief P. Marie ve svatozáři, na spodě pak letopočet 1732.

Od r. 1782 byla ve Vanovicích evangelická modlitebna, a na výstavě národopisné v Praze (1895) v oddělení ev. vystaven model zvonice tamější, na níž funkci zvonů zastávaly kovové podkovy. Na nynějším, novém, moderním, ale docela prostém kostele evang. na jedné věži visí též 3 zvony. Mají nápisy:

1. velký: Milostivou pomocí Boží a obětavostí
oudů cirkve Páně Vanovské opatřena tato
r. 1864 postavená věž těmito třemi zvony
v srpnu l. P. 1870. Ž. 128, 4.

Na druhé straně: Víra naše jest to vítězství, kteréž přemáhá svět. E. Jana 5, 4.

2. zvon, prostřední: Láska všecko snáší, všemu věří, všeho se naděje. 1. Kor. 13, 7.

Na druhé straně: Zvon tento zjednán od pobožných žen ev. ref. sboru Vanovického 1870. Přísl. 31, 30.

3. zvonek: Naděje nezahanbuje. Řím. 5, 5.

Nákladem šlechetných mládenců ev. ref. sboru ve Vanovicích 1870. Ž. 119, 9.

Na všech zvonech vyobrazeny mimo květinové girlandy bible, kalich, kříž, kotva, paprsky a slova: Tři tyto zvony lity od Hynka Hilzera ve Víd. Novém Městě 1870.

Doubravice.

Po hradě stejného jména, po němž se psal starý rod domácí, sotva zbyla stopa bliže městečka, zmizela i tvrz zaniklá bez památky, a starý kostel nahrazen stavbou nynější. Starší zvony na kostelní věži přelity po zhoubném požáru roku 1760 a všechny v nápisech vzpomínají této události, co ještě plasticky na reliefech akcentováno mraky dýmovými. Na věži průčelní, s mohutnou podezdívkou, zavěšeny 4 zvony.

1. uprostřed lešení, „hrubý“, má v průměru 1·06 m a na uchách masky lidské (8). Pod korunou drobný copový ornament, pod ním řádka nápisu:

☛ EO TEMPORE GLORE SUNT DESTRVCTAE ⊙
AST DEN VO HONORI PATRONORVM ECCLESIAE
REPARATAE.

Pod nápisem okřídlené hlavinky andílčí a draperie. Na plášti zvonu 4 polovypukliny, a na přední straně ukřižování Páně

s Maří Magdalenou kříž objímající, pak po bocích 2 postavy světcův a v zadu kartuše bohatě, ale nevkusně upravená. Náprsní štítek copově vykrojený (motiv „kroucené“ uši) má odznaky kovolijcovy a nápis, totiž znamení zvonce, na němž naznačen ještě jiný, miniaturní, nad ním dělo vypálené (v dýmu vystřelený projektil) a přílbice s hledím spuštěným. Skupina shoduje se s povahou doby, v níž vznikla. Nápis na kartuši zní:

DIE SE
GLOCKEN HAT
GEGOSSEN
VALLERIUS
OBLETTER
IN OLMITZ
ANNO
1762.

Týmž letopočtem počíná se nápis na páse při spodním okraji zvonu:

☛ ECCE CRUCEM DOMINI FUGITE PARTES PAPTISTAE ET S : DONATI PATRON : TEMPESTATIS ⊙ IN HONOREM S : IOANNIS PAPTISTAE.

Pod nápisem ornament, na srdci letopočet 1857. s druhé strany B ✻ K.
†

2. „Polednik“, 0·91 m v průměru, jest s předešlým stejné úpravy. Nahoře řádka s nápisem;

☛ QVANDO CALOR NOCET DESTRVENDO ⊙ TVNC IPSE CALOR PRODESE DEBVIT REPARANDO.

Pod tím místo hlav prostý ornament (copový), a na plášti opět 4 reliefy: sv. Barbora s patřičnými odznaky (nad hlavou její 2 andělé s monstrancí), emblem zvonařův, navštívení andělské a (ze všech nejrozměrnější) umírající sv. František Xaverský. Čtverhranný obraz ukazuje vnitřek chatrče, na loži starce z otevřené knihy na zemi čtoucího, v pravém rohu s kříže, který drží dva andělé, dopadá na světce záře, v pozadí moře, a na něm lodice. Při okraji kolem zvonu nápis:

A : D : 1762 ☛ ANGELUS DOMINI NUNCIAVIT MARIAE ET CONCEPIT DE SPIRITU SANCTO ⊙ IN HONOREM S : FRANC : XAVERII ET S : BARBARAE PATRON : MORIENTIUM.

3. „Ranník“, 0·725 m v průměru, s maličkými maskami (8) na uchách, nahoře pod korunou označen nápisem:

S : IOANNES ET PAVLE PATRONI TEMPESTATIS ANNO D : 1762 ☞ ORA PRO NOBIS.

Nad nápisem i pod ním ornament, na plášti zvonu 3 reliefy, sv. Pavel, sv. Jan a anděl strážný. Dole:

☞ ECCE MITO TIBI ANGELVM QVI CVSTODIAT TE IN OMNIBVS VIIS TVIS.

4. „Křapák“ (má špatný hlas), 0·545 m v průměru, s osmi maskami na uchách, měl s „ranníkem“ stejný zvuk, proto propilován úmyslně — hleděno zvonu dáti jiný ton — a pak praskl. Nápis nahoře:

☞ S. IOANNES NEPOMUCENE ET CATHARINA ORA PRO NOBIS.

Reliefy na plášti, sv. Josef, sv. Jan Nepomucký (v barokní kartuši) a sv. Prokop. Dole:

☞ IN HONOREM S. PROCOPI PATRONE TEMPESTATIS AD : 1 7 6 2

5. zvonek, „umiráček“, nepřístupný, umístěn v okénku vně kostela.

6. sanktusník na malé vížce nad krovem přebytářním.

Vísky.

Ve vytčeném území jest nejstarší kostel ve Vískách (mimo chrám v Bořitově[1]), ovšem platí o něm, co jsem předeslal s počátku, že nevyniká nijak architektonicky. Památný jest dvěma řadami združených románských okének nad sebou (pouze vnitř věže patrných) a portálkem téhož slohu, ale významu podřízeného. Románskými okny nestal se kostel pověstným po celém okolí, nýbrž příčinou toho jest starožitný zvon, a to pro podivný nápis na něm poznamenaný. Dle pověsti poutník z dalekých zemí východních přišlý přečte záhadný ten nápis, a tehdy svedena bude světová bitva, tak že potoky krve poženou nedaleký mlýn na Pastvisku. Před lety otiskl jsem v „Čas. vl. muzejn. spol. Ol.“ věrné faksimile nápisu, jež mezi interessenty vyvolalo značný rozruch[2]).

[1]) Zevrubně pojednal jsem o tom v „Časopise mor. musea zemského“, ročník III., čís. 1.

[2]) „Kostel ve Vískách“, roč. XVII.

1. zvon hladký, jen pod korunou označen jest pověstným nápisem. Zvonař, patrně analfabet, užil mimo slovo panbu forem positivně modelovaných pro odlitek nápisu a ještě pak mnohé typy převrátil hlavou dolů. Mimo to nápadný jest archaický, podivný a různý tvar pro jednu a touže literu. Legenda, jak zřejmo prvním pohledem, jest česká, ale z největšího dílu pokládá se za nerozluštitelnou z příčin jmenovaných. Má dle mínění p. J. Slováka smysl tento:

milos + mati sv. ✠ marya ✻ pano ❋ mil + niluj poslituj ⁘
chrless + panbu ✠ bud ⁘ s namy ✠ matus ⁘ bohuss ✠

Je-li čtení legendy na víseckém zvoně správno, jak řečeno v transkripci, možno z povahy jazykové klásti původ zvonu as do stol. XIV. Svědčí o tom také útvar písma. Pro moment historický důležito bylo by zjistiti, je-li Matúš Bohuš jméno zvonařovo či donatorovo.

Obr. 4. Vísky: zvony.

2. zvon, prostřední, s předešlým stejné velikosti, visí uprostřed a má pod korunou nápis kolkolem:

☛ HAC CAMPANA CANITA SANCTI MICHAELIS HONOREM QVI ECCLESIAE WISSEK AVXILIATVR OPE+++

Pod nápisem plastická výzdoba, střídavě andílčí hlavinka s festonkem a s listem akanthovým. Na plášti a na přední straně Zástřizlovský znak, na druhé polovypuklina ukřižování Páně s P. Marií a sv. Janem po stranách. Dole:

1689. FVSA EST DOMINANTE ILLVSTRISSIMÂ D : D : SVSANÂ CATHARINÂ LIBORIÂ DE ZASTRZIZL, HAEREDITARIÂ DN̄Ā IN BOZKOWITZ, MALENOWITZ ET GESSENICZ.

3. zvon, nejmenší, jest úplně hladký, bez ozdob a bez nápisu.

Ostrov.

Tři staré zvony, mezi nimi jeden s letopočtem 1550, přelity roku 1862 a měly legendy:

1. Slovo páně zůstane na věky. Kdo sedá k stolu, nemodlí se k Bohu, jest přirovnáván k volu. Amen. Filip 1550.

2. Ave Maria, gratia plena, dominus tecum.

3. Laurenti et Donate, orate pro nobis.

Nynější zvony ostrovské mají nápisy:

Větší: Zdráva Maria, milosti plná, Pán s Tebou.

Menší: Sv. Cyrille a Methode, orodujte za nás.

Křetín.

Na kostelní věži zavěšeny 3 zvony:

1. a největší z nich, průměru 0·80 m a výšky 0·715 m, má na uchách lidské masky (6), pod korunou vlys z růží, a nejhořeji nápis:

KV CTI A CHVÁLE SV: FRANTÍŠKA SERAFINSKÉHO.

Na přední straně pláště znak hraběcí rodiny Desfours-Walderode, pod korunou, držený po stranách lvem i koněm. Z opačné strany pláště poznamenáno pod reliefem jmenovaného světce:

NEJEN (DO) CHRÁMU K SVATÉ POBOŽNOSTÍ
VĚŘÍCÍ SVYM ZVUKEM BUDU VOLATÍ,
NEJEN MOC A CHVÁLU BOHA NA VYSOSTÍ
SILNÝM HLASEM BUDU HLÁSATÍ;
I VE PRSA HŘÍŠNA ZAVZNI ZVUKY MOJE:
„NECHŤ BYS UŠEL TRESTU ČASNÉMU
„POMNI, ŽE PO SMRTI HŘICHY TVOJE
„NEUJDOU TEŽ SOUDCI PŘÍSNÉMU!“

Na obvodě vlys (stylisovaný svlačec). Při okraji, stejně pak u obou zvonů následujicich:

ULIL KAREL BELLMANN C. K.
DVORNI ZVONAŘ V PRAZE 1853 ·

2. Střední, průměr 0·63 m a výšky 0·595 m, má na čepci pás čtyrlistých roset. Na přední straně pláště poznamenáno pro paměť:

POŽÁREM KLADENÝM RUKOU ZLOČINNOU CHRÁM
PÁNĚ KŘETÍNSKÝ ZRUŠENÝ, VĚŽ KOSTELNÍ SE
ZVONY ZNIČENÁ DNE XIV. ZÁŘÍ LETA PANĚ 1852 ·

Na zadní straně relief sv. Františky a nad tím nápis:

KU CTI A CHVALE SV: FRANTIŠKY ROM:

3. zvon, nejmenší, má průměr 0·5 m a výšku 0·44 m a kolem koruny věnec stuhou otočený. Na plášti nápis:

DOBROČINNOSTI SLOVUTNÉHO A VYSOCE ROZENEHO
PANA FRANTIŠKA HRABĚTE DESFOURS WALDERODE
A MONTE I ATHIENVILLU, CHOTI JEHO FRANTIŠKY
A SYNA THEODORA, POBOŽNÍCH PATRONU KOSTELA
KŘETÍNSKÉHO, CHRÁM PÁNĚ OBNOVEN, A ZVONY
MNOHEM DUKLADNEJI ZŘÍZENY BYLY.
LETA PÁNĚ 1853.

Na zadní straně pláště relief a nad ním:

KU CTI A CHVÁLE SV. THEODORA.

Dolní okraj zvonu vrouben geometrickým ornamentem chudým, takovým též u předešlého.

Dne 14. září 1852 zapálen úmyslně křetínský zámek, a požár zachvátil i kostelní věž. Zkáze ušel nejmenší zvonek na vížce sanktusníkové a týž, protože více vížka nebyla znovu opravena, dán na obecní zvonici do Študlova.

Zakončuji 1. serii (60) zvonů z Boskovic a z okolí jejich zmínkou o zvonech Křetínských nikoli bez úmyslu. Činím tak pro všeobecnou charakteristiku popsaných památek v území vypsaném. Oč více interessuje starožitníka kterýkoli ze jmenovaných zvonů, než-li tyto poslední. Úzké, ornamentální pásky na nich jsou komposice velmi slabé, všechny reliefy světců s nedůstojnými posunky rukou, čeho nevyrovnává ani rodinný znak exotické šlechty. V nápisech není řádky bez mluvnických pokleskův, a při tom nebylo opomenuto vytknouti nápisem na nejmenším zvoně, že jsou nynější „zvony mnohem důkladněji zřízeny“, než-li dřívější, tudíž starší.

bibliografie J. A. Komenského.

Podává Dr. Jan V. Novák.

(Pokračování.)[1])

IV. Životopisy a články životopisné.

Životopis Komenského jazykem českým sepsaný pochází Palackého. Vydán po prvé v Časopise Českého III., str. 19—55. Opět otištěn v Radhošti I., str. po třetí ve Spisech drobných (1902), díl III., str. Spisovatel tu po prvé klade důraz na české spisy jeho a objasňuje nejednu stránku povahy jeho, před tím nou nebo dokonce podezřívanou. (Bližší ocenění viz tele těchto řádků, „Palacký o J. A. Kom." v Památníku 1898, str. 299 - 308). Zevrubnější odůvodnění nových lacký ponechal si do německého časopisu musejního, hy vydával rovněž (Monatschrift der Gesellschaft des Mus. in Böhmen, 1829, září, str. 255—268, říjen, str.), český překlad s n. „O J. A. Kom. a jeho spisech" ch drobných (1902) III., str. 395—412). Úkolem stati jest některých mylných názorův o Komenském ze starší ených závistníky a nepříznivci jeho i ve spisech, a to ro článek Hormayrův ve spise „Oesterr. Plutarch" (V., 189—196), i podává tím spisovatel první významnou o J. A. Komenském.

ávy životopisn[redacted]ický čerpal, jak sám ukazuje, jednak h dat, jedna[redacted]českých, ač mu mnoho z nich zůstalo . Korrespo[redacted]měl, vydal toliko v Č. Č. M. 1831 list z Žerotí[redacted]listopadu 1629 z Vratislavě Komen- o L[redacted]to dostal se mu asi do ruky z kor-

[redacted]iz [redacted]II., č. 1., ročn. III., č. 1.

espondence Žerotínovy, tehdy v Čechách chované. Znaje však odjinud význam listů na poznání osob a doby (Archiv Český), horlivě se staral Palacký jakožto jednatel Musea království Českého o získání listů, r. 1841 prof. J. Purkyněm v Lešně nalezených, neb aspoň o zjednání opisův jejich do Musea a o zakoupení českých rukopisův. Snahy ty došly zplnění teprve po desíti letech (viz o tom vyjednávání v Č. Č. M. 1871).

Stručný životopis Komenského se zmínkou o Didaktice jest pak od K. Amerlinga v Poslu z Budče 1849, str. 5.

Rukopisných pokladů z Lešna získaných užil po prvé A. Gindely ve článku „Über des Comenius Leben und Wirksamkeit in der Fremde". (Sitzungsber. der philos.-histor. Classe der kais. Akademie der Wissenschaften in Wien, 1855, str. 482—550), jenž svým bohatstvím nových zpráv a přehlednosti došel obecného uznání. Sepsán byl sice jazykem německým, ale hlavně dle pozůstalosti v Museu král. Českého chované, může se tedy právem počítati k české bibliografii. K jubileu narozenin Komenského přepracoval Gindely dílko to dle souvěkých pramenův a pomůcek, ale dotištění se nedočkal (vyd. 1892 ve Znojmě u Fourniera a Haberlera, s podobiznou Kom., obrazem hesla a rytinou ze spisů didaktických, str. 109).

Počátkem let šedesátých počíná se u nás častější zmínka o Komenském, aspoň v časopisech. Bylo to bezpochyby výsledkem práce Gindelyovy, mimo to některých učených statí, jež vyšly v Časopise Musejním od F. B. Květa a K. Bol. Štorcha. Tak v evangelickém časopise „Hlasy ze Siona" (ročn. I., 1861, str. 272) podává se evangelickému lidu zcela stručné vylíčení života Komenského, pokud toho potřeboval za častých zmínek o něm činěných. Jen o viděních činí se tu výklad obšírnější a odmítá se domněnka, jako by vydavatel uveřejněním jejich byl projevil nějaký úmysl zlý.

R. 1863 vyšel v časop. „Libuša" (str. 57—61) dosti podrobný a správný nástin života Komenského; spisovatel není jmenován, snad to byl Fr. J. Zoubek. Opatřen jest pěkně vyvedenou podobiznou.

R. 1865 postaven Komenskému pomník v Brandýse n. O., za té příležitosti zejména časopisy politické uveřejnily řadu statí, které se týkaly slavnosti (okolo dne 6. září), ale nemají hlubšího významu. Tuto jmenujeme pouze stať z „Lumíra" r. 1865 (str.

585 sl. s názvem „Pod Klopoty“). Původce její podepsán pouze E. M. V. Úvod je zajímavý proto, že se činí zmínka o nalezení názvu „Klopoty“, jejž našel r. 1838 A. V. Šembera, hledaje kosti Karla st. z Žerotína. Spisovatel líčí dále slavnost brandýsskou, sděluje řeč Sladkovského za odhalení pomníku, kteráž i ve zvláštních otiscích byla vydána v Praze, a doplňuje data životopisná, pokud řečník o nich pomlčel, jakož i působení Komenského pro školu a lid. Na konec činí se tu zmínka o obraze v obrazárně kláštera Strahovského, jenž představuje Komenského, ale zpravodaji nezdá se příliš zdařilým.

Jubileum smrti, jež slaveno r. 1871, přineslo především nové vydání stežejního díla českého, Didaktiky (viz bibliografii českých spisů, č. 15a, vyd. 3., Čas. mor. musea zem., I., str. 91), již s rukopisem v Museu chovaným nově srovnal Dr. Jindřich Beránek. K tomu připojen byl za úvod stručný životopis Komenského, obsahující jen přehledně hlavní data. Vydán byl tehdy také o sobě jako „Nástin života a působení J. A. Komenského“, v Praze 1871, u Theod. Mourka, str. 16.

K jubileu úmrtí Komenského také Fr. J. Zoubek vydal nákladem „Besedy Učitelské“ v Praze obšírnější životopis (1871, v komisi Dra. Grégra a F. Dattla, str. 128). Řídil se v něm sice také Palackým, jak dí v předmluvě, ale užil nejen korrespondence potud známé, kterou probral znovu, nýbrž i listu Komenského P. Montanovi, zatím nalezeného a pro bibliografii důležitého, a programmu gymnasia Lešenského na r. 1855 od A. Zieglera, jímž doplněny zvláště zprávy o pobytě a působení Komenského v Lešně. Pouhými těmi zprávami a doplněnou bibliografií Zoubek na ten čas mínil svůj životopis obmeziti, chystaje zevrubnější práci toho druhu k jubileu narozenin Komenského.[1]) O ni pak usiloval až do smrti, ale nedočkal se roku oslavy, aniž dokončil životopis široce založený. Sahala práce jeho jen ku počátku pobytu Komenského v Pruském Elbinku r. 1642. Dílo jeho doplněno bylo pisatelem těchto řádků v vydáno péčí „Besedy učitelské Budče“ na Smichově nákl. J. Otty v Praze 1892 (str. 288 s přílohami: podobiznami Zoubkovou a Komenského, rytinou ze spisů didaktických a mapou cest Kom.).

[1]) Doplněná a opravená data opět sestavena v něm. životopise Zoubkově, „J. A. Comenius“, nach seinem Leben und seinen Schriften“, Leipzig, Hesse 1876, str. 108.

Výklad Zoubkův široce založený sahá po str. 151. a dotýká se nejen spisů Komenského, ale zahrnuje i zprávy z literatury a historie jiné a opatřen jest četnými poznámkami, jež svědčí o snaze Zoubkově podati, pokud možno, hojně zpráv a informovati se o době zevrubně. Užito i listů zatím nově nalezených. Část připojená obmezuje se hlavně na významné stránky spisů Komenského a doplňuje novými zprávami odjinud vzatými starší životopis Zoubkův. V bibliografii použito bylo kromě zápisků po Zoubkovi zachovaných především německého spisu prof. Jana Kvačaly, jenž právě tehdy byl dokončen a jsa výsledkem několikerých nálezů nových trosek rozsáhlé korrespondence Komenského, stál na nových základech a rozšířil značně poznatky dříve získané. Zároveň prof. Kvačala vydal autobiografické zprávy ze spisů Komenského, jimiž získáno velmi mnoho pro životopis jeho (Monatshefte der Comenius-Gesellschaft v Berlíně, sv. I. a II. 1892 a 1893).

Vydání korrespondence z dob dřívějších známé podnikl k jubileu narozenin Adolf Patera (J. A. Kom. Korrespondence, v Praze, nákl. České Akademie 1892, str. XV + 300). Základem byly mu rukopisy v Praze chované, k nimž připojil několik listů, získaných ze Švédska a z Německa, jakož i otiskl některé kusy již vydané. (Viz recensi tohoto vyd. v Jagićově Archivě für slav. Philol. XX., str. 410 sl.) Prameny Gindelyovy a Zoubkovy učiněny takto sice obecně přístupnými, ale mnoho nových zpráv na poznání života i doby nebylo tím získáno, neboť Patera obmezil se většinou na přímé styky Komenského s jinými učenci.

Novou sbírku listů Komenského a vrstevníků jeho, pokud se dotýkaly života i snah Komenského, sebral životopisec jeho Jan Kvačala, jenž vydal ji o dvou svazcích nákladem České Akademie r. 1898 a 1902 (Díl I. str. XLVIII + 373, díl II. str. XXX + 351). Vydavatel této sbírky propátral všecky přední knihovny a archivy v Evropě, i podařilo se mu získati na těchto cestách bohatou kořist. Díl I. obsahuje 305 kusů, z největší části neznámých, jež vyhledány byly nejvíce v Anglii; jen málo listů již otištěných pojato do toho dílu. Díl II. má nejprve doplňky ke korrespondenci dílu I., potom 42 zpráv potud většinou neznámých ze života Komenského, posléze 10 menších spisků latinských, prof. Kvačalou většinou shledaných. Obšírnými regesty,

zevrubnými rejstříky a případnými poznámkami podán touto korrespondenci velmi platný příspěvek na další posouzení Komenského a významu jeho v tehdejším světě učeném.

Jednotlivé příspěvky ke korrespondenci vydány byly již dříve. Tak známou autobibliografii Komenského znali v Čechách již od r. 1867 (F. Schulz, List Komenského Montanovi, Nár. Listy r. 1867, č. 243; obšírněji pojednal o ní bibliothekář I. J. Hanuš v král. České společnosti nauk r. 1868, podávaje výklad o jednotlivých knihách v ní připomenutých; obsah toho v Sitzungsber. t. r. I., 73). Prof. Fr. Prusík uveřejnil v Kroku (ročn. VII., str. 216 sl.) dva listy Komenského, o návštěvě Amsterodamu získané. Prof. Jos. Šmaha v několika článcích podal též nové trosky velikolepé sbírky listů, jež již sotva se asi shledá v celém rozsahu (tak v České Škole r. 1890, str. 589, dva listy o zkáze Lešna do Anglie poslané; tamže r. 1891, str. 151, korrespondenci Komenského s Hartlibem (o nemoci jeho, kameni), jíž Hartlib strádal ke konci života; tamže r. 1896, str. 129, čtyři listy o stycích Komenského s Raviem, Tassiem a Jungiem; v Učitelských Novinách r. 1892, str. 121, dva zajímavé listy Komenského o knihách jeho, v jednom vybízí nakladatele Endtera, by zdobil učebnice obrázky (položen byl před vydáním Atria z r. 1659), ve druhém mluví Corneliu J. Witserovi o Bráně Lešenské, vyd. v Amsterodamě r. 1666; tamže podány r. 1893, str. 281, čtyři listy, týkající se života Komenského, dva z Lešna, od seniorův a P. Figula L. de Geer z r. 1646 a 1647, mimo to ještě dva listy Komenského Jungiovi). Také Ad. Patera mimo připomenutou již Korrespondenci vydal několik listů Komenského se týkajících, tak v ČČM. 1891, str. 56, (s n. Příspěvky k životopisu J. A. Kom.) spolu s J. Kvačalou několik listů Komenskému poslaných r. 1651, mimo to list o soudě Drabíkově r. 1671. V ročn. 1899, str. 59, pak počal uveřejňovati korrespondenci Komenského s Drabíkem z posledních let života jeho (1664—1670).

Mezi staršími životopisy nám významnými připomenouti třeba ještě Lindnerův (J. A. C., sein Leben und Wirken), jenž předeslán byl německému překladu Veliké Didaktiky a do češtiny přeložen Nejedlým (vyd. v 39. sv. Biblioth. paedag. v Praze, 1876). Založen je hlavně na spisech a působení v oboru didaktickém. (Výňatek o pobytě Kom. v Anglicku a Švédsku též v Učit. Listech 1877, str. 130.)

K jubileu narozenin vydal také Ferd. Menčík nástin životopisný, jenž vyšel nejprve ve Světozoru 1892, č. 1. sl., a potom vydán byl i o sobě (v Praze, u F. Šimáčka, 1892, str. 47). Podává tu některé rytiny ve dvorní knihovně chované (podobizny Karla st. z Žerotína, p. Vavřince de Geer, hraběte Axela Oxenstjerny, V. Hollara rytiny Komenského, dolejší polovici obrazu ze sebraných spisů did. a vnitřek kostela v Naardeně s hrobkou Kom.; mimo to facsimile tit. listu České Didaktiky, psaného vlastní rukou spisovatelovou a chovaného v Museu král. Českého). Některé nové zprávy nalezl tu Menčík vlastním pátráním, tak na př. že Komenský po Lešenském požáru 1656 uchýlil se k Václavu Theod. z Budova do Modelsdorfa u Lehnice, odkudž posláno do zřícenin města Lešna, a vykopány tu rukopisy, naházené do jámy v knihovně. Také o hrobě některé zprávy má Menčík přímo z Naardena sdělené, ač i jinak byly známy (z Prusíkova Kroka).

R. 1892 počal také vycházeti s velikou péčí připravovaný životopis Komenského od Jos. Šmahy, nákl. Fr. Bayera v Přerově; vyšly však toliko dva sešity (stran 64). Založen byl značně obšírně, a spisovatel mínil text objasniti rytinami, z nichž málo známy jsou podobizna Jana Jindř. Alsteda, učitele Komenského v Herborně, obraz školy Bratrské z Kazatele domovního, podobizna lutherského theologa Jana Val. Andreae, pak podobizna Komenského z Anglie pocházející, v neobvyklém rouše anglikánského kněze; také titulní list rukopisu Labyrinta, ve Vratislavské knihovně městské chovaného, a ruk. Truchlivého v Táboře tuším nalezený tu podán. Šmahovi dle ukázek záleželo především na tom, aby po svém způsobu podal jen zprávy nové a seznámil čtenáře s obsahem spisů, jež byly málo známy. Proto věnuje velikou část vydaného sešitu 2. obsahu málo známého spisku „O sirobě“ (str. 32—61), v 1. seš. pak doplniti hledí data životopisná již známá jednak těmi, jichž se dopátral, jednak nově čerpanými zprávami ze spisů Komenského, jež obyčejně cituje na okraji.

Již z ukázek v obou těchto sešitech podaných jest patrno, že by Šmahův životopis Komenského, kdyby jej byl dokončil, pro obsáhlost jeho studií byl dosáhl mezi jubilejními spisy místa význačného.

Připomínáme tuto z nich ještě některé. Evangelický theolog Boh. Mareš vydal v Pardubicích (u Hoblíka, str. 36) stručné vylíčení běhu života Komenského, určené hlavně evangelickému lidu, Ant. K. Viták vydal v Poličce (u Popelky, str. 21) velmi stručný životopis, v němž hned na titule zve Komenského vykupitelem národu českého, V. Budovec vydal v Praze (nákl. J. Holuba, str. 24) „Vypravování o Komenském“, zajímavější podanými při tom obrázky nežli textem; obsahuje obraz Uherského Brodu a Nivnice, mlýna v Nivnici, kamž kladeno bylo domnělé rodiště Komenského, pomníku v Přerově postaveného, chaloupky, v níž prý Komenský skládal Labyrint světa, a pomníku pod Klopoty, Bílé Třemešné, kde dlel na statku pí. Esthery Sadovské ze Sloupna, Lešna, Šaryšského Potoka a vyšší školy v této uherské obci.

Z odboru literárního a paedagogického při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách ke třístaleté památce narození Komenského vyšel spis Jos. Kliky s n. „Komenského život a práce“. (V Praze, u Wiesnera 1892, str. 106.) Určen jest ovšem zvláště učitelům a založen dle předmluvy spisovatelovy především na díle Zoubkově německém (1876), vedle čehož dbáno také obsahu spisů Komenského a nových studií o činnosti jeho. Kruhům školským latiny neznalým podán hlavně překlad názvů latinských děl Komenského, čímž se spis ten vyznačuje prospěšně. Objasnění a doplnění textu slouží řada obrazů, na př. mapy Moravy dle Komenského, hesla jeho, školy v díle Orbis pictus, znázornění duše tamže, abecedy tamže, mimo to několik podobizen z různých dob životních. Hlavní důraz klade se ovšem na spisy paedagogické, z nichž podávají se i rozbory. Z Ústředního spolku učitelského vyšel i životopis F. Piskače (v Praze, 1892).

Roku 1893 redakcí Jos. Kliky podniknut první pokus vylíčiti veškero působení Komenského. Stalo se to článkem, vyšlým ve „Stručném slovníku paedagogickém“; článek vydán o sobě t. r. a opatřen byl i řadou rytin (str. 88). Stručný výpis života podává tu pisatel těchto řádků, theologické snahy vylíčil V. Ptáček, filosofii J. Kapras, činnost paedagogickou J. Klika, naposledy připojeny znamenitější úsudky různých spisovatelův o Komenském. Orientaci v literatuře slouží tu onde připojená bibliografie, jež ovšem naprosto nemůže se pokládati za úplnou.

Ročník 1892 Časopisu Matice Moravské věnován byl památce Komenského; v něm život jeho vylíčen Fr. Bílým, známým vydavatelem Labyrinta na potřebu školní. Uvádí nás v něm spisovatel do rodné krajiny Komenského, ukazuje prostředí, v němž se vyvinul, mluví o hlavních dílech jeho a zásluhách o lidstvo veškero (str. 130 sl.). Také „Zlatá Praha“ (1892, str. 225 sl.) a „Komenský“ přinesly životopisy (tento od F. Slaměníka). Rodičům vídeňských dítek, vychovávaných ve škole Komenského, podal krátké poučení o něm předseda spolku školu tu zachovávajícího, Jos. Maruška (vyd. v Praze 1892, nákladem vlastním, str. 13).

V „Besedě Učitelské“ (1892, str. 205 sl.) podává přehled života a zmínku o spisech didaktických Boh. Patera. Lidu českému sepsal knížku „O slavném Čechu Komenském“ v VIII. ročn. „Přítele Domoviny“ Jos. Klika (1892). V „Matici lidu“ napsal obšírnější spis o Komenském (ročn. XXVII. 1893, č. 3., str. 160) Jan Mrazik. Předesílá vylíčení stavu náboženského za doby různověří v Čechách, obšírnější zmínku věnuje zvláště Jednotě bratrské, k vypsání osudů životních připojuje zmínky o spisech a u děl významnějších podává i stručné obsahy, na konec zmiňuje se povšechně o zásluhách v oboru školství a osvětném vůbec (kratší spis pro lid vyd. spisov. 1892 na Smíchově u Neuberta, str. 38). Českému lidu v Americe žijícímu vydal k jubileu narozenin příležitostný spisek B. Bittner (v Chicagu 1892).

Mezi spisy pro mládež zmiňujeme se o spisku Boh. Krajana (vyd. v Praze, nákladem Spolku Komenského 1892, str. 48), v němž dosti dovedně bez obtížných dat sebráno, co v životě Komenského jeví se poučného mládeži, a o spisku K. Zákouckého, Sirotek Nivnický, vyd. v Praze 1892 (u Fr. A. Urbánka).

Ve XIV. svazku Ottova Slovníku Naučného (str. 618—633) podal pisatel těchto řádků stručný nástin života i významu Komenského, pokud se hodil do rámce takového díla veřejnosti široké určeného.

Nové zprávy o Komenském byly předmětem přednášky Fr. J. Zoubka v Lipsku dne 19. července 1888 (zpráva v Bes. Učit. t. r.). Podán tu přehled nových výzkumův o životě i spisech Komenského.

Obrátíme-li se k jednotlivým osudům životním, známo jest, že o rodišti Komenského veden ode dávna spor, poněvadž dle jména by náležel do Komny, ale sám jmenuje se Hunno-Brodensis nebo Nivanus. Proto také o té stránce v různých životopisech se rozhoduje různě. Palacký a po něm Zoubek přidržovali se Nivnice dle G. K. Riegra (Alte und neue böhm. Brüder, 1734—40), o němž soudili, že to nejlépe věděl, maje o Bratřích vůbec dobré zprávy (viz Fr. J. Zoubek ve Světozoru 1884, č. 12, otišť. i v České Škole t. r., str. 157). Také v Časopise vl. muzejního spolku Olomuckého r. 1885, (str. 141 sl.), Zoubek zastává se Nivnice, dokazuje pravdivost svého tvrzení též z pseudonymu Komenského „Huldricus (Ulricus) de Neufeld". Dokazovalť prof. Fr. Koželuha v časopise tom (ročn. I., 1884, str. 10 sl.) dříve dle lidového podání, že Komna jest rodištěm Komenského a že rod jeho jmenoval se „Miličové" (odtud zlatinělé „Amos"), naopak prof. Jos. Kachník přijímal za rodiště Nivnici (tamže, ročn. II., 1885, str. 68 sl.), dovolávaje se i svědectví lékaře Ant Schönweitze, že se Komenský narodil v horním mlýně, č. 85—86. V ročn. VI. (1889, str. 136) prof. Fr. Dvorský dotvrzoval ze spisu „Lux e tenebris", že Komenský chodil do školy ve Strážnici a že to byla škola vyšší (?), jež bývala na místě nynější koleje piaristské. Z monogrammů na tiscích Komenského dokazoval jméno „Nivanus" a české „Bratr Milič". Také Huldricus vysvětluje z českého jména „Milíč".

V časopise „Učitel" 1890 (také ve zvláštním otisku z t. r.) učitel L. A. Hrazděra jal se dle některých dat z archivu uherskobrodského dokazovati, že Komenský pochází z Brodu a mohl se opravdu jmenovati „Milič(ka)". Proti jménu tomu vystoupil archivář V. Brandl v Hlase 1890, č. 265, 287, 288; ukazuje na nemožnost odvozovati „Amos", biblické jméno, od lat. „amor" a spojovati to s českým jménem „Milička". Také prof. A. Truhlář v recensi spisu Hrazděrova (ČČM. 1891, str. 108) podává nový výklad monogrammův a neshoduje se s vývody jeho ve všem. Zatím podnikl J. Kučera důkladnější pátrání v archivě bojkovském a uherskobrodském a podává výsledky toho v Čas. Mus. Olom., VIII., 1891, str. 64. Jsou to zejména zápisy o Martinovi Komenském, jenž se pokládá za otce Komenského, o matce Anně a sestrách. Mimo to stanoví dům na Dolním náměstí v Brodě, kde se Jan Amos dle toho mohl na-

roditi. Mimo to vystupuje i proti výkladu (Dvorského i Truhlářovu) monogrammů na spisech Komenského. O těchto monogrammech píše také K. Tvarůžek (tamže 1893, str. 26). Tamže dokazuje k tomu A. Cillich (str. 79 sl.), že r. 1598 v Komně nebylo ani Milíče ani Miličky; hned však v témže ročníku (str. 120 sl.) podává K. Konrád svědectví Václava Klejcha, že Komenský se opravdu narodil v Komně. Nedlouho potom (tamže, str. 148) prof. J. Kvačala proti Hrazděrovi a Kučerovi zastává se Nivnice jakožto rodiště, o monogrammech pak tvrdí správně, že se týkaly tiskaře. Také se zmiňuje o studiích Komenského v Přerově. V následujícím ročníku (1892, IX., str. 30) F. Tischer podává zprávu, že na mapě dioecese Olomucké od J. V. z Freyenfelsa z r. 1762 při vsi Komně přidána poznámka: „Comeny patria“. Téhož roku (v Časop. Mat. Mor. str. 58—61) ředitel Fr. A. Slavík vyslovuje pochybnosti o tom, zdali se Komenský narodil v Uh. Brodě, poněvadž rozdílnost dat by nesvědčila o pravdivosti všeho toho, co shledáno o Martinovi Komenském a rodině jeho, že by se nutně týkalo rodiny Jana Amosa. Tamže (str. 61) vyslovuje pochybnosti o jméně „Milíč“, poukazuje na nestálost staročeských jmen rodinných.

Tamže (str. 1 sl.) s n. „Komenského rodná krajina“ podává Fr. A. Slavík pěkný popis nejen celého okolí, z něhož Komenský pocházel jistě, ale především též líčí tehdejší vzezření míst, jež si osobují slávu rodiště jeho. Výňatek ze článku v Dittesově „Paedagogium“ o otázce rodiště podal J. Klika s n. „Nové pochybnosti o Brodě Uherském jako rodišti Komenského“ (Paedag. Rozhl. 1893, str. 192). O hrobě rodičů J. A. Komenského na hřbitově uherskobrodském dle vlastního přípisku Komenského z r. 1670 jednal již A. Gindely v ČČM. 1860, str. 510.

Ukázka z německého životopisu Kvačalova, nejpřednější to publikace k jubileu narozenin Komenského, vyšla v českém překladě v Časop. vl. muz. spolku Olom. (1892, str. 58) s názvem: „Komenský na Herbornském učení“. Téhož období týká se též stať A. Truhláře v „Česk. Museu Filolog.“, V., str. 301 sl., v níž pojednává o českých studujících, kteří byli té doby v Herborně spolu s Komenským, a sděluje nově nalezené verše Komenského k disputaci Matouše Tita Hulínského.

Do nedávna neznámá svatební smlouva Komenského, týkající se prvního manželství jeho (r. 1618), uveřejněna byla

v Lumíru 1898, str. 144, a to z knihy „Zapisování smluv svatebních města Přerova“ z r. 1614, str. 47.

Druhá smlouva svatební (z r. 1624) byla známa již dříve, i otištěna již v Lumíru 1852, str. 136 sl., z knih města Brandýsa nad Orlicí (opět v Dějích a pamětech Brandejsa n. O., vyd. od Fr. Bř. Kadlčíka v Praze 1885, str. 287 sl.). V této knize vůbec na několika místech spisovatel dotýká se Komenského, popisuje slavnost odhalení pomníku, sděluje spor o rodišti a jméně jeho, uvažuje o pobytě jeho a zvláště o otázce obydlí jeho v Brandýse atd.

Činnost Komenského ve správě duchovní jest předmětem stati V. Ptáčka „Pastýř beránků, pastýř beze žluči“ (Evanjel. Listy 1892, str. 83). Zprávy podrobnější o působení ve Fulneku zakládají se hlavně na kronice Fulnecké od Fel. Jaschke (viz v Bačkovského Učitelských Novinách 1902), jenž sděluje mnoho jednotlivých zpráv zvláště dle kroniky tamějšího kláštera augustiniánského.

O proroctvích Kristiny Poňatovské, s níž Komenský měl styky v Podkrkonošsku a za prvních let pobytu Lešenského, podrobnosti některé sděluje Ferd. Menčík v Národních Listech r. 1892. Před tím již jednal o těchto proroctvích Fr. J. Zoubek v ČČM. 1872, str. 3 sl.

Poměry na gymnasii Lešenském jsou známy blíže, jak řečeno již svrchu, od r. 1855, kdy o nich pojednal ředitel A. Ziegler ve zvláštním programmě toho ústavu. Hlavně podle něho sestavena stať Fr. J. Zoubka „O škole Lešenské za času Komenského“ v učit. kalendáři „Sborniku“ na r. 1863, str. 46. (Viz též Jos. Křemen v Besedě Učit. 1891, str. 156 sl.)

Podrobnosti, týkající se pobytu Komenského v Londýně, známy byly netoliko ze životopisu Zoubkova, ale i z listu latinského, poslaného přátelům do Lešna, jehož obsah podal Fr. J. Zoubek (dle jediného známého exempláře v Lipsku chovaného), otišt. v Korrespondenci Paterově, str. 38—41, jazykem českým v ČČM 1876, str. 131—139. Další zprávy podal Jos. Šmaha v České Škole 1887, str. 9, pojednávaje zvláště o zajímavé osobnosti Hartlibově a o přátelství jeho s Komenským, jež se vyznačuje nad jiné známosti jeho s tehdejšími učenci zvláštní vřelostí, o povolání Komenského do Londýna (dle vlastního sdělení jeho v Sebr. spisech didakt.), posléze o pracích v Londýně.

Nabídky cizími učenci Komenskému činěné, styky jeho s tehdejším světem učeným a podněty odtud čerpané jsou předmětem článku Fr. J. Zoubka (v Osvětě 1887, str. 456 sl.) s n. „Komenský jíti měl také do Ameriky".

Doplněny jsou zprávy tyto novými nálezy Jos. Šmahy ve článku „Kom. loučil se s Londýnem písemně" atd. (v České Škole 1889, str. 213). Podává se tu nově nalezený tištěný list pro příznivce učení vševědného, zůstavený Komenským u Hartliba (ze dne 10. června 1642), vykládá se o cestě jeho z Londýna přes Holandsko do Švéd, o pozvání jeho do Ameriky a o spojení s učenci francouzskými tehdy navázaném.

V jiném článku Šmahově („Hartlib šíří vychovávací zásady Kom. mezi Angličany v 17. stol." v České Škole 1887, str. 261 sl.) poukazuje se zvláště na působení Hartlibovo na Miltona, Komenského působení na J. Duraea (Duruy) a jiné muže vynikající.

O činnosti Komenského mezi Poláky a působení na tento národ pojednal již Fr. J. Zoubek (v Slovanském Paedagogu 1874, str. 151 sl.).

Z oznámeného již Lindnerova životopisu některé části byly vydány zvláště, taktéž o pobytě Komenského v Elbinku podáno v překladě J. K. Nejedlého v Poslu z B. 1877, str. 53.

Poměry Komenského k Uhrům studoval podrobně zvláště prof. Jos. Šmaha, jenž (ve Škole a Životě 1885 a 1886, str. 9 sl.) podává o nich výklad zevrubný, probíraje tu především styky s kněžnou Zuzanou, choti Jiřího I., roz. Lorántfovou, jejíž osudy životní tu podávají se úhrnem. — V témže ročníku (Škola a Ž. 1886, str. 129 sl.) jedná se o dvorské škole Pavla Keresztúra v Karlovském Bělehradě, kterou zřídil tento miláček knížete Jiřího I. Rákócze svým synům a jiným vynikajícím mladíkům, a to po zásadách Komenského, a jež trvala až do roku 1680 (dle zpráv Mikuláše Bethlena). — V násl. ročníku (Škola a Ž. 1887, str. 95 sl.) jedná Šmaha o osudech záhy zemřelého Zikmunda Rákócze, do něhož Komenský skládal největší naděje, a o překážkách zařízení úplné školy vševědné, již Kom. v Šaryšském Potoce mínil zříditi. Tamže (str. 161) pojednal o školdozorcích nad touto školou, o návrzích, jež Komenský v té příčině učinil a jimiž se stal tvůrcem instituce světských školdozorců a t. zv. paedagogiarchátu v Uhřích. — O pozdějším spojení s Uhry, již

v době pobytu amsterodamského (1656—1657) Šmaha pojednal v Učitelských Novinách (1896, str. 129), vykládaje o vydání „Školy trojtřídní“ v Amsterodamě r. 1656, pak o vydání spisků r. 1657 s novým připsáním kněžně Zuzaně.

Ve „Škole a Živ.“ 1888, str. 25 sl., podává i přehled otisků spisů Kom. v Uhřích, pak mluví o Szilagyiově didaktickém návodě ku Bráně, vyšlém již před pobytem Kom. v Uhřích.

Úhrnný článek o škole Potocké a činnosti Komenského při ní jest od V. Ptáčka (v Evanjel. Listech 1892, str. 58 sl., a 1893, str. 55). Dotýká se tu stavu školy té před Komenským, jednání s ním o novou úpravu školy dle zachované korrespondence, o činnosti jeho v Uhřích a o jejich výsledcích.

Jak Angličané si vážili knih Komenského, ukazuje J. Šmaha ve stati „Komenského knihy a Angličané od r. 1655—1661“. Sebrány tu doklady z korrespondence různých osob, jak se tehdy Angličané horlivě pídili po těchto knihách (Č. Škola 1890, str. 421 sl.).

Z vážnosti ke Komenskému vysvětliti lze také účastenství, jež Angličané jevili s rozptýlenou Jednotou bratrskou, podporujíce časem vydatně schudlé její členy (korrespondence o tom a zprávy dříve známé doplněny jsou od Šmahy zprávami z let 1657—1662 v Č. Škole 1891, str. 24 sl.)

O poměrech Komenského v době vyvrácení Lešna jedná Fr. J. Zoubek ve článku „Kom. a vyvrácení Leštna Polského l. 1656“ (Osvěta 1886, str. 894 sl.). Předesílají se starší osudy Lešna, zajímavé hlavně pro vzrůst jeho přistěhovalci z Čech, pak vykládá se osud Komenského v době zkázy města, a co mu pouze zbylo ze zřícenin domu jeho.

Jak byl přijat Komenský Vavřincem Geerem v Amsterodamě a jak chován byl v domě jeho, vykládá J. Šmaha (v České Škole 1891, str. 421 sl.) dle zprávy Hartlibovy Pellovi poslané dne 11. března 1657—1658.

Probíraje se Komenského polemikami theologickými, o nichž níže bude řeč, Fr. J. Zoubek připadl na rozmanité zprávy o životě jeho potud neznámé, jež uveřejnil přehledně v Besedě Uč. 1882, str. 285 sl. a 301 sl. Kromě zpráv o rodišti a Labyrintě světa jedná se tu především o pokušitelích, kteří doráželi naň i v posledním útulku jeho. O socinistech a jejich lákání Komenského jedná J. Šmaha v Holubově kalendáři učit. na r. 1892.

Dle „Historie revelationum“ (1659) a některých jiných zpráv také prof. Jar. Goll podal příspěvky k životopisu Komenského (také se jedná o nalezení hrobu jeho, v Č. Č. M. 1874, str. 259 sl.)

Komenský poznal v době pobytu svého v Anglii (1641—42) náboženské rozbroje této země, i poslal tam r. 1660 řád Jednoty s napomenutím ke svornosti (o tom J. Šmaha ve stati „Kterak hodlal Kom. smířiti tři strany církevní v Anglicku“, Č. Škola 1887, str. 147 sl.).

O činnosti Jakuba Redingra, Švýcara, někdejšího správce školy v Hollandsku na prospěch revelací Komenským vydaných jedná Jos. Šmaha v Poslu z Budče 1893, str. 179.

O hrobě Komenského, jenž nalezen byl dle zápisů teprve novější dobou v Naardeně a o němž zápisy několikráte vydány (také od Fr. X. Prusíka v Kroku VIII.) v době starší vykládají „Hlasy ze Siona“ 1871, str. 172, a 1872, str. 71. Ve „Slovanském Paedagogu“ (1874, str. 39) od Fr. J. Zoubka (?) podán výklad o hledání a nalezení hrobu Komenského podnětem Budče Pražské, o účastenství při tom prof. Jar. Golla.

K nepříznivým úsudkům o Komenském podnět zavdalo častěji již uveřejněné proroctví Kotterových, Poňatovské a Drabíkových (viz P. Špička, „Po stopách Drabíkových proroctví“, ve Sborníku histor. kroužku Vlasti 1895 a ve Vlasti, ročn. VIII., č. 1. a 2.). Výtky jemu z toho činěné odmítá J. Č. v Č. Škole 1892, str. 121 sl. — Fr. J. Zoubek ukazoval již dříve, že nepříznivý a nesprávný soud Bayleův o Komenském vznikl z odporu proti Petru Jurienovi, jenž proroctví Drabíkova uznával za pravá (v Bes. Učit. 1877, str. 319). Jinou ukázku z těchto proroctví Zoubek podal v Osvětě 1887, str. 650, s n. „Jak veršoval po česku Kristus Pán“.

O poměru Komenského ke královské společnosti v Londýně a k masonům pojednal Zoubek v Č. Č. M. 1883, str. 77 sl. Ukazuje tu, že Komenský byl filosofem křesťanským, ideu akademie všenárodní přejal od Bakona, i podává ji v 18. kapitole spisu „Via lucis“, (s tím souvisela i snaha o nový jazyk učený); pak poměr k nově založené společnosti Londýnské a k masonům, kteří budovali na myšlenkách jeho. Při tom Zoubek vyvrací mínění Criegernovo, že by snad byl Komenský něco si osvojil od nich.

Za posledních let životních Komenský horlivě se staral o šíření víry křesťanské mezi Turky; tomu sloužiti měl dávno již požadovaný překlad Písma sv. na jazyk turecký. Tehda jej připravoval jakýsi Warner, zároveň pak tištěn v Amsterodamě překlad bible na jazyk armenský (v Amsterodamě 1666), což budilo rovněž zájem Komenského. (O tom promlouvá Jos. Šmaha v Č. Škole 1891, str. 69 sl.)

O Leibnizovi známo, že složil pochvalný náhrobní nápis na Komenského; blíže objasnil poměr obou mužů Jos. Šmaha ve článku „Leibniz šíří Kom. zásady, zvláště o názorném vyučování, po Německu a Rusi“ (v Č. Škole 1888, str. 441 sl.). Podává tu soud Leibnizův o spisech Kom., ukazuje, že v realismu byl žákem jeho, že po přání jeho pečoval o založení akademií po Německu, pak seznámiv se s cářem Petrem Velikým, že radil též ke sbírání věcí na vzdělávání mládeže potřebných, na vyhledávání dobrých učitelův a na zakládání škol na Rusi.

Šlechtická jména z rychtářských knih v Ivančicích.

Podává Aug. Kratochvíl.

Mezi písemními památkami archivu města Ivančic (nyní v museu téhož starobylého města) velmi důležity jsou dva svazky rychtářských register. První svazek má nápis: „Rychtářské registra města Ejvančic, do nichž se kupové domů a gruntův ejvančických zapisují. Založené za rychtáře toho času Šimona Modera léta Páně MDXXCVI". Druhý svazek: „Rychtářské registra. Založené za rychtáře toho času Adama Krebse léta Páně 1608". R. 1698 byly knihy tyto převázány za rychtáře Matěje Maliny.

V Ivančicích zakupovala se zvláště před dobou Bělohorskou drobná šlechta, aby synové její se vzdělávali na znamenité zdejší škole bratrské. Také za svědky o kupech byli žádáni šlechticové, tak že v registrech jmenovaných nacházíme mnoho jmen šlechtických, hlavně ovšem z blízkého i z dalekého okolí města Ivančic. Doufáme, že uveřejněním jmen těchto šlechticův vůbec i šlechticův v městě Ivančicích zakoupených zvláště prospějeme pp. spolupracovníkům „Vlastivědy Moravské", a tím že také podáme malý příspěvek k rodopisům moravským.

* * *

Jan Střibský z Kružce koupil mlýn, kterýž od starodávna slove Nový mlýn anebo Štěpnický mlýn, r. 1586. (R. r. I. 1.) (Dnes se mlýnu říká chybně Skřipský, něm. Steinmühle.)

Léta Páně 1586 v úterý, den svatého Martina . . . v přítomnosti urozených vládyk pana Jana Procka Cetenského z Cetně a pana Ctibora Zárubského z Hoffeřic, pana Jana Ctibora Brauma

z Chomutovic, úředníka na Krumlově, pana Nykodema Vacetinského z Vacetína a na mlejně na Rovni blíž města Ejvančic mezi urozenými vládykami panem Janem Adamem Volbramem z Štěkře s jedné a panem Matyášem Pekárkem z Poněšic s strany druhé stala se jest smlouva trhová celá a dokonalá, a to taková, že jest nadepsaný pan Jan Adam Volbram prodal mlejn svůj vlastní a nezávadný v gruntech Ejvančických ležící i na místě Pavla Alše a Jindřicha Albrechta bratří svých . . . za 2000 zl. Matyáši Pekárkovi. (R. r. I. 1.)

Mikuláš Sudlička z Borovnice, úředník na Rosicích, vzal si Magdalenu, vdovu po † Janu Adamovi ze Štěkře; neboť r. 1589 svolil na místě své manželky a pastorků let nemajících, že verunk od Matyáše Pekárka z Poněšic sirotkům se má položiti za r. 1588. (R. r. I. 3.)

L. P. 1590 uroz. pan Václav Huvar z Lobenštejna přijal od Matyáše Pekárka verunk k ruce p. Jana Adama Volbrama ze Štěkře. (R. r. I. 3.)

L. P. 1592. V městě Ivančicích v přítomnosti urozených vládyk, pana Jindřicha Hokovského z Hokova, úředníka na Krumlově, pana Jiřika Tandaryáše z Radešovic, úředníka panství Židlochovského, pana Jana Stříbského z Krušce a na mlýně blíž města Ivančic, pana Karla Sokolovského z Sokolova, též v přítomnosti pana purgmistra a rady města Ivančic . . . . stalo se porovnání . . . (R. r. I. 32.)

R. 1589 kázal napsati do rychtářských register Jan z Lipého a na Krumlově listinu, kterouž uznává věno a nadvěno Doroty z Šanova, vdovy po † Jiříkovi Nosislavském z Nosislavě, na domě na předměstí Ivančickém. (R. r. I. 64.)

L. P. 1589 v úterý, den památný sv. Prokopa, stalo se narovnání v domě rychtářově mezi urozeným Mikulášem Cetenským z Cetně a na Vinařicích na místě Václava a Pavla, synů po Janu Prockovi z Cetně, a slovutným p. Adamem Glozovským, měšťěninem Dolních Kounic a plnomocníkem uroz. paní Maruše Vlkovny z Konecchlumí. o dům po † Janu Prockovi z Cetně, a to taková . . ., aby se dům prodal a $^1/_2$ peněz dala se jmenovaným bratřím a $^1/_2$ paní Maruši Vlkovně. (R. r. I. 65.)

R. 1590 uroz. paní Maruše Haugvicová z Biskupic a na Heflíně a Novém dvoře sobě, erbům a budoucím potomkům

svým s jistým dovolením J. M. pana Jana z Lipého . . . koupila dům ležící v městě Ivančicích v rynku za 1400 zl. s povinností „. . . z strany toku vody, kteráž pod grunty domu tohoto vychází, i s tím, což by oni též sousedé podle téhož zápisu z strany pomoci nákladu o túž vodu činiti povinni byli, a J. Mti. aby též také podle již jmenovaného zápisu k vykonávání státi ráčila". (R. r. I. 85.)

R. 1591 v pondělí po neděli Misericondias urozený pan Jan Šanovec z Šanova a na Reinprechfeldě v arciknížectví Rakouském oznámil za přítomnosti též urozeného pana Jana Vaneckého z Jemničky a na domě při městě Ejvančicích, že dům nahoře psaný,[1]) čožkoli na něm zaplaceného jest, po nebožce urozené paní Dorotě z Šanova, sestře své milé, od sebe i na místě bratří a sester svých vlastních odvozuje a odevzdává p. Tomáši Maternovi . . . za služby nebožce sestře prokázané. (R. r. I. 102.)

Urozená pani Lidmila Mila Vanecká z Olbramovic etc. . . . koupila dům, ležící na „Frischperku", jináč na „Ostřihomě", při městě Ejvančicích sám o sobě s zahradou při témž domě a stodolou naproti již psanému domu s zahradou ležící od urozené paní Doroty z Šanova za 600 zl.; zapsáno do knihy rychtářské roku 1591 v pondělí před památkou sv. Pavla na víru obráceni. (R. r. I. 107.)

R. 1595 Lidmila „jsoucí ten čas od Pána Boha v nedostatku zraku postavena" odevzdává dům napřed řečený urozenému panu Janovi Vaneckému z Jemničky, svému manželovi, erbům a potomkům. (R. r. I. 107.)

L. 1591 uroz. pan Frydrych Vchynský ze Vchynic koupil dům i s zahradou při témž domě ležící na předměstí Ivančickém sobě, erbům svým s jistým dovolením J. M. pána našeho milostivého od též urozeného pana Václava mladšího Hodického z Hodic za 1000 zl. Stalo se u přítomnosti urozeného pana Víta Hodického z Hodic a na Miroslavi, pana Tobiáše Mohrespergera z Mohresperku, pana Antonína Pilara z Bystřice.

---

[1]) R. 1591 (v pondělí po památce Sv. 3 Králů uroz. paní Dorota z Šanova koupila dům ležící na předměstí v „Příkopě".

Téhož dne oznámil před rychtářem uroz. pan Frydrych Vchynský ze Vchynic, že dům napřed řečený odevzdává a daruje své manželce, uroz. paní Anně Lapáčkové z Zerzavého.[1]) Stalo se u přítomnosti urozených pana Václava Hodického ml. z Hodic a pana Víta Hodického, vlastních bratří, pana Tobiáše Mohrespergera z Mohresperku, pana Antonína Pilara z Bystřice. (R. r. I. 120.)

R. 1592 uroz. pan Jan Nos z Vojkovic koupil dům na předměstí Ejvančickém, jdouce z Oslav. ulice, na rohu s vinohrady, loukou, poli za 1400 zl. (R. r. I. 128.)

R. 1596 v pátek před památkou sv. Ondřeje . . . předstoupila uroz. paní Anna Lapáčková z Zerzavého spolu s panem manželem svým, též uroz. panem Divišem Pivcem z Hradčan a z Klimštejna před úřad Ivančický a odevzdala a darovala manželu svému, erbům, dědicům a potomkům napřed řečený dům. (R. r. I. 121.)

Léta Páně 1597 uroz. pan Jan Nos z Vojkovic dům svrchupsaný dává své manželce, uroz. paní Anně Hadburkovně z Sobošic i erbům jejím. (R. r. I. 129.)

Uroz. pan Jan Arnošt z Miltic koupil dům ležící na předměstí Ejvančickém v Široké ulici za 250 zl. r. 1592. (R. r. I. 129.)

Urozený pan Václav mladší Ulstorfer z Němčího s dovolením J. Mti vysoce uroz. p. Jana z Lipého na Krumlově a Hodoníně . . . koupil r. 1592 mlejn na gruntech Ejvančických na předměstí se třemi štěpnicemi, s vinohradem, s lánem a jednou čtvrtí rolí . . . od uroz. pána Matyáše Pekárka z Poněšic a erbův jeho za 2800 zl. . . . u přítomnosti urozených, pana Václava Huvara z Lobenštejna a na svobodném dvoře v Budkovicích, pana Jana Stříbského z Kružce, pana Jana Nosa z Vojkovic a na domě při městě Ejvančicích. (R. r. I. 131.)

R. 1594 při vánocích na tento verunk položil pan Jaroš Ulstorfer na místě a po smrti nebožtíka dobré pověsti pana Václava Mladšího Ulstorfra, syna svého . . . 40 zl. Roku 1595 přijal verunk (na týž mlejn) pan Pavel Volbram, maje psaní od pana Jana Volbrama ze Štěkře. (R. r. I. 132.)

---

[1]) Ze Rzavého.

Uroz. pani Maruše Pohnanka z Pohnání koupiti ráčila dům ležící na předměstí Ivančickém na rohu sám o sobě od uroz. pani Magdaleny Gbelské z Gbelska za 500 zlatých u přítomnosti uroz. p. Jana Hejdy z Poříčí a na Okrašovicích, p. Jana Jiřího z Budče a na Novém Mezříčku, p. Jana Vaneckého z Jemničky a na domě při městě Ejvančicích, p. Jiřího Žbánovského ze Žbánova, úředníka Rosického, p. Jindřicha Hokovského z Hokova (r. 1593). (R. r. I. 143.)

Léta Páně 1598 uroz. paní Marketa (Maruše) Pohnanka z Pohnání a na mlejně Rovném při městě Ejvančicích . . . oznámila, že její dobrá svobodná vůle a mínění jest toto: Že uroz. paní Johance Elišce Pohnance z Pohnání, urozeného pana Jana Jiřího Bořity z Budče na Novém Mezříčku pani manželce, své milé a vlastní paní sestře, majíc k ní lásku a přichylnost přirozenou, z té lásky, kdyby Pán Bůh ráčil ji vejšpsanou paní Marketu z tohoto světa povolati, dobrovolně a mocně dává a daruje . . . té sestře své, erbům a budoucím potomkům jejím dům svůj v Kounické ulici na rohu sám o sobě se vším k tomu příslušenstvím . . . s tím závazkem, kdyby paní Marketa dříve zemřela, má Johanka zaplatiti 150 zl. Bratřím do sboru zdejšího Ivančického na stavení téhož sboru, kdež se slovo Boží českým jazykem káže. (R. r. I. 143.)

Uroz. paní Maruše Zubovna z Myslečovic koupila dům ležící v rynku za 900 zl. (R. 1584.) (R. r. I. 155).

Pan Ondřej Konešínský z Konešína, ty časy úředník Lomnický, u přítomnosti uroz. vládyk, pana Jana Stříbského z Krušce a p. Václava Huvara z Lobenštejna . . . koupil mlejn ležící na gruntech Ejvančických na předměstí, kdež se ke Kounicům jde, se vším příšlušenstvím . . . od uroz. p. Jaroše Ulstorfera z Němčího jakožto otce pana Václava mladšího Ulstorfera, dobré paměti, někdy držitele téhož gruntu mlejna . . . za 2700 zl. (r. 1595). (R. r. I. 178.)

Antoň de Rygol, zedník, koupil dům ležící podle Kounické brány za 200 zl. (r. 1595). (R. r. I. 182.)

R. 1608 uroz. pan Jan Vanecký z Jemničky dům svůj a všechny pozemky dává a daruje z lásky manželské druhé své manželce, uroz. paní Mariané Sluzské z Chlumu. (R. r. I. 202.)

Pan Matěj Semptický z Semptic, úředník na Říčanech, koupil dům sám o sobě za 100 zl. (r. 1597). (R. r. I. 233).

Pan Matěj Semptický z Semptic, úředník na Říčanech, koupil sobě dům na rynku za 1150 zl. v přítomnosti urozeného pana Albrechta Hrušovského z Hrušova, úředníka Krumlovského, (1597). (R. r. I. 234).

Uroz. pan Diviš Pivce z Radčan a z Klimštejna na Svobodném a na svob. dvoře v Kostelci koupil nivu rolí („niva Věžníkova“) za 220 zl. r. 1598 s dovolením uroz. pana Albrechta Hrušovského z Hrušova, úředníka panství Krumlovského. (R. r. I. 258.)

R. 1599 po † Diviše Pivce, ujce uroz. p. Zikmunda Onše z Březovic a na dvoře v městě Kostelci nad řekou Rumží, odevzdává a zapisuje se dům a niva (Divišova) uroz. panu Zik. Onšovi z Březovic místo syna Jáchyma Onše z Březovic. (R. r. I. 283.)

R. 1599 přenechal za dluh mlýn svůj Jan Stříbský z Kružce uroz. p. Jindřichu Křikoskému z Křikosína a na dvoře svobodném v Plumlůvkách blíž Kobylího. Stalo se u přítomnosti uroz. p. Jindřicha Levy z Brozánek a uroz. p. Jana Nosa z Vojkovic a na dvoře při městě Ejvančicích. (R. r. I. 284.)

R. 1600 uroz. paní Johanka Eliška Pohnanka z Pohnání koupila od uroz. p. Bořity z Budče dům v Kounické ulici (zahradu si ponechala uroz. paní Marketa Pohnanka z Pohnání, sestra Johančina). (R. r. I. 310.)

Urozená paní Kateřina Hrubčická z Čechtina koupiti ráčila sobě i erbům svým ... dům se zahradou při něm ležící .., od uroz. p. Zikmunda Onše z Březovic a na dvoře v městě Kostelci nad řekou Rumží, písaře práva menšího zem. v mark. Mor., za 700 zl. Prodávajícího zastával Jan Čejka z Olbramovic. písař práva menšího markr. Mor. (vlastnoručně podepsán). (R. r. I. 318.)

Tam nacházíme i dovolení JMti pana Karla z Žerotína.[1]) Dovolení zní:

Karel z Žerotína urozené paní, paní Kateřině Hrubčické z Čechtina, paní tetě mé zvláště milé:

Službu, jakož mi ráčíte psáti, že Jste sobě ráčily dům v městě Ejvančicích, kterýž jest nebožka paní Pivcová držela,

[1]) Tehdy byl Karel st. z Žerotína poručníkem nedospělého Bohobuda z Lípého a na Krumlově.

koupiti, žádajíc mne, abych Vaší Mti toho kupu přál a k tomu, aby do register městských vepsán byl, své dovolení dal. Kdež na žádost Vaší Mti tak činím a k tomu kupu i aby Vaší Mti do register městských zapsán byl, povoluji. A v čem bych sice jiném Vaší Mti sloužiti a jaké přátelství prokázati mohl, chci vše rád pro Vaši Mt. učiniti.

Pokudž byste pak znáti ráčila, že o touž věc úřadu Ejvančickému psaní učiniti by potřebí bylo, a že by toto povolení mé nepostačilo, i to rád učiniti Vaší Mti takové psaní odeslati chci. A s tím se Vaší Mti od Pána Boha na všem dobře miti vynšuji.

Dtum na Krumlově 31. Mai. Léta 1600.

(R. 1601 dům tento [proti „Zboru“] darovala Kateřina Hrubčická i s erby svými bratrovi Jakubovi Narcisovi, správci zboru bratrského tu při městě Ejvančicích, spolu i s jeho pomocníky v správě téhož sboru, učitelům a kazatelům, tolikéž i všem jejich potomkům, kteříž by zde na místě jich touž správu zboru drželi . . . s tou podmínkou, že do své smrti při příjezdu do Iv. v něm může bydleti). (R. r. I. 318.)

Pan Matěj Semptický z Semptic, úředník na Říčanech, koupil sobě, své manželce Kateřině Šoffovně z Vlčic a potomkům mlýn s pěti koly na předměstí . . . po nebožce . . . uroz. paní Anně Tobišovské z Fišpeku . . . se vším příslušenstvím . . . od uroz. p. Frydrycha Bule z Bořitova a na Bohušicích (poručníka dětí p. Jana Tob. z Fišpeku, Frydrycha a Jana Jindř. Tobišovských) za 3200 zl. (R. r. I. 343.)

R. 1608 byl již Matěj Semptický[1]) mrtev, a vdova po něm si vzala Vavřince Plucara, jemuž roku 1608 uroz. pan Hans Frydrych a pan Jindřich, vlastní bratři Tobišovští z Tobišova, prodali svých 607 zl. za hotovou summu 450 zl. (R. r. I. 344.)

R. 1609 stala se smlouva mezi Vavřincem Plucarem a uroz. p. Václavem Schoffem z Vlčic a na dvoře svobodném v Tuřanech, a to taková, že V. Plucar sirotkům po † Matěji Semptickém (Magdaleně a Kateřině) 1000 zl. mor. vyplatí z toho mlejna. (R. r. I. 344.)

R. 1603 koupil Tomáš Pleva nivu „pod starými horami“ od uroz. p. Zikmunda Onše z Březovic, místodržícího nej-

[1]) Náhrobek jeho jest v Říčanech.

vyššího písařství markr. Mor. a na místě páně od zmocněného jeho pana Jana Čejky z Olbramovic a na Polici, purkrabího zem. mark. Mor., i na místě erbův páně, jakožto dědictví připadlého po † uroz. p. Divišovi Pivci z Hračan a z Klimštejna za 100 zl. počtu mor. (R. r. I. 369.)

Uroz. pan Šťastný Lubovský z Lubovic koupil r. 1601 „...mlejn, slove „Nový mlejn", za 1100 zl.... od Foltýna Uherčického (zápis r. 1604). (R. r. I. 406).

R. 1604 zapsal Šťastný Lubovský z Lubovic svůj mlýn „Nový" své manželce uroz. paní Mandaleně Klouzalce z Runařova. (R. r. I. 406.)

Mandalena Klouzalka vdala se po druhé za uroz. p. Jana Bedřicha Tobišovského z Tobišovic a r. 1609 16./6. u přítomnosti svého manžela a uroz. pana Hanuše Tatouse z Vraního a na domě ve městě Ivančicích a pana Václava Kavína, v lékařství doktora, prodala týž mlýn pustý a pobořený se všemi pustými grunty za 120 zl. dřívějšímu majiteli Foltýnovi Uherčickému. (R. r. I. 407.)

Uroz. paní Kuna Krušinova z Hostěřan koupila r. 1605, v pátek před nedělí Jubilate, sobě a svým erbům dům s zahradou na předměstí Ivančickém naproti zboru bratrskému s vědomím vrchnosti (pan Matouš Rudinský z Rudinštejna, úředník na Krumlově,) od uroz. pí. Kateřiny Hrubčické z Čechtina a na domě v Dunajovicích za 750 zl. (R. r. I. 429.)

Uroz. paní Marketa Pohnanka z Pohnání poručila svůj dům na předměstí Iv. za novou branou uroz. paní Johance Hodické z Náchoda a na Miroslavi, své dceři, (1605). (R. r. I. 430.)

Táž paní Marketa poručila svou zahrádku na předměstí Iv. při zdi městské panu synu a zeti svému milému p. Vítovi Hodickému z Hodic a na Miroslavi (1605) (R. r. I. 430.), a když pán Vít zemřel, odevzdala paní Marketa tu zahrádku uroz. panně Bohunce Hodické z Hodic, vnučce své milé, (r. 1616, 29. Apr.). (R. r. I. 430.)

Táž paní Marketa poručila ur. paní Johance Elišce Bořitové z Pohnání a na Novém Mezříčku, své sestře, zahradu ležíci mezi sady a struhami (1605) (R. r. I. 431.), a když Johanka Eliška zemřela, darovala tu zahrádku mezi struhami ur. p. Johance Hodické z Náchoda, nyní na dvoře v Harti-

kovicich, dceři své milé, (r. 1616, 29. Apr.), (a po jeji smrti měla připadnouti bratřím do zboru). (R. r. I. 431.)

J. M. vysoce uroz. p. Pertolt Bohobud z Lipého a na M. Krumlově daroval ve čtvrtek před nedělí Palmarum 1606 uroz. p. Matoušovi Rudinskému z Rudinštejna, ten čas úředníku svému Krumlovskému, a erbům jeho, dům svůj se zahrádkou na předměstí Iv. proti zboru. (R. r. I. 437.)

Uroz. p. Jan Nos z Vojkovic s manželkou Annou prodal za summu 325 zl. dům, ležící ve Bzí ulici — Urbanovi Fůmfovi. (R. r. I. 449.)

Uroz. p. Hanuš Hoffmann, arcivév. Matyáše služebník, koupil 2 louky za 85 zl. a daroval je bratřím ke zboru. (R. r. I. 450.)

Uroz. p. Frydrych Bule z Bořitova a na dvoře svobodném ve Vořechovičkách, koupil dům ležící v Široké ulici na předměstí zdejším za 3000 zl. (1607) od Šimona Pyrky, t. č. starosty. (R. r. I. 458.)

Uroz. p. Václav Vanecký z Jemničky a na Valči a Vanči koupil s povolením J. M. vysoce uroz. p. Pertolta Bohobuda z Lipého (NB. uroz. p. Pavel Volbram ze Štěkře byl úředníkem tehdy na Krumlově) od uroz. p. Mariany Sluzské z Chlumu, vdovy po uroz. p. Janovi Vaneckém z Jemničky a na domě při městě Ivančicích, slove na „Frišperku“, dům se zahradou mezi dvěma cestami, se stodolou, s domem „Tesařovským“ a zahradou, vinohradem, s domem „Smržovským“, se zahradou a vším příslušenstvím za 2100 zl., r. 1608.

Téhož dne zapsal p. Vanecký vše své manželce, uroz. pí. Kateřině Vanecké, roz. Kokorské z Kokor. (R. r. II. 9. a 10.)

Uroz. p. Bernart Lebl z Kořína koupil (1608) dům v ulici Oslavanské od Petra Kuchty za 200 zl., ale r. 1610 jej prodal Hanuši Vebrovi. (R. r. II. 23.)

Uroz. p. Hanuš Tataus z Vraního koupil dům ležící v ulici, jdouc z Židovského rynku k bráně Kounické, za 600 zl. od uroz. paní Kateřiny Bulové z Petynku r. 1609.

R. 1611 pojal za manželku Elišku Tistovu z Libštejna, sestru uroz. vládyky p. Frydrycha Tisty z Libštejna a na dvoře svobodném v Mutěnicích, úředníka na Buchlově, a zapsal jí dům právě koupený. (R. r. II. 28.)

Uroz. pí. Kateřina Vojsková roz. z Náchoda ráčila sobě koupiti dům ležící na předměstí Iv. proti zboru od uroz.

p. Rudinského z Rudinštejna, t. č. úředníka Vyškovského a Pustiměřského, za 1000 zl. a t. dne odevzdala a darovala jej uroz. panně Apoleně šlechtičně z Hodic, hraběnce z Volbramic, dceři J. M. uroz. p. p. Jiřího svob. p. z Hodic, hr. z Volbramic a na Plavči, Rudolci a Tavíkovicích, k dědičnému týmž domem vládnutí. (R. r. II. 35.)

Uroz. pí. Justina Zahrádecká, vdova, roz. Jankovská z Vlašimě, koupila r. 1609 dům na předm. Iv. za 2800 zl. po uroz. Frydr. Bulovi z Bořitova a před tím na témž domě r. 1609 a stodolu za 185 zl. po témž zemřelém. (R. r. II. 36.)

Pan Ondřej Konešínský z Konešína a na domě v městě Iv. koupil dům v Oslavanské ulici za 550 zl. r. 1610. (R. r. II. 55.)

Pan Jan Greyml z Königsfeldu, měštěnín a spolu radní město Brna, koupil (1609) mlýn pustý „Nový“ od Valentina Uherčického za 300 zl. (R. r. II. 56.)

Léta Páně 1602 v sobotu před památkou sv. Kateřiny uroz. p. Bořek Dohalský z Dohalic koupil dům v Široké ulici za 1250 zl. Svědky smlouvy byli uroz. p. Šťastný Lubovský z Lubovic a na Novém mlýně při městě Iv., pan Jan Bochman z Gerlice na dvoře ve Vejmyslicích. (R. r. II. 57.)

Léta Páně 1611 uroz. p. Jan Nos z Vojkovic s manželkou Annou Hadburkovnou z Sobošic prodal dům svůj „v Potůčku“ na podměstí Iv. uroz. p. Markvartovi Václavu Barskému z Baště a jeho manželce Kateřině Prokovně z Sedmihyrtu. Svědky byli urozeni vládykové Hanuš Tataus z Vraního a v městě Ejvančicích, a Bernart Žerotský z Boru a na dvoře svobodném v Mělčanech. (R. r. II. 78.)

Ur. pan Jan Urban Domanský z Domanína koupil mlýn ležící na předměstí Ivančickém za ulicí Kounickou, od slovutného pana Vavřince Plucara z Kounic za 3800 zl. r. 1611. (R. r. II. 109.)

R. 1612 27./11. uroz. p. Domanský zapsal v případu své smrti mlýn právě koupený své manželce Aleně roz. Osovské z Lelova. Kdyby přečkala snad svého manžela, měla vyplatiti z toho mlýna 500 zl. Eliášovi Domanskému, bratru manželovu aneb jeho dítkám. (R. r. II. 109. a 110.)

Ur. pí. Kateřina Hostákovská roz. Olbramka z Štěkře, t. č. na dvoře svobodném v Biskupicích, koupila

r. 1612 sobě dům na předměstí Iv. v Široké ulici za 3250 zl. (Kup se dál na svob. dvoře v Biskoupách ve středu před sv. Marketou. Ještě r. 1624 doplácel na dům tento uroz. p. Oldřich Hostákovský z Arklebic 750 zl.) (R. r. II. 134.)

Léta 1614 12./11. prodal uroz. p. Jan Urban Domanský z Domanína uroz. p. Bohuslavu Hostivarskému z Kostelce nad Vohří a na domě ve městě Iv. mlýn blíže pod městem Iv. ležící se vším příslušenstvím za 3800 zl. Stalo se u přítomnosti uroz. p. Bohuslava Sobka z Jezera. (R. r. II. 163.)

Uroz. p. Bohuslav Hostivarský z Kostelce nad Vohří koupil dům na Horním rynku podle horní brány za 1300 zl. r. 1614. (R. r. II. 178.)

Uroz. paní Kateřina Vojsková, roz. paní z Náchoda, ráčila si koupiti zahradu ležící za novou branou od Matěje Šilhánka za 260 zl. dne 1615 7./5. (R. r. II. 197.)

J. M. vysoce uroz. pan Pertolt Bohobud z Lipého, radda a komorník, ráčil koupiti od úřadu města Iv. podle naučení z plného soudu od J. Mtí nejvyšších pánův úředníkův a soudcův zemských markrabství tohoto Mor. témuž úřadu Iv. učiněného, po zemřelém uroz. p. Bohuslavu Hostivarském z Kostelce nad Vohří a někdy na mlejně blíž m. Iv. tyto nížepsané grunty a svršky (mlýn na řece ke Kounicům tekoucí) za 3500 zl. dne 29./7. 1616. (R. r. 206. a 207.)

Uroz. a statečný rytíř pan Pavel Volbram z Štěkře a na domě v městě Iv., purkrabí zemský mark. Mor., koupil od uroz. a stat. rytíře p. Václ. Vaneckého z Jemničky na Valči, Vanči a Suchohrdlech grunty purkrechtní: dům s zahradou, slove na Fryšperku, mezi dvěma cestami, též s stodolou, též s vinohradem, za 2200 zl. r. 1616.

Poručníky zemřelého p. Vaneckého byli: uroz. p. Zdeněk z Roupova na Budkově a Horních Letonicích, J. M. arcikn. Maximiliana komorník, a Vilém Munka z Ejvančic na Moravci, Radlase a Novém Ořechovém.

R. 1620 2./6. daroval vše své manželce uroz. pí. Mandaleně roz. Sudličkovně z Borovnice. (R. r. 211. a 212.)

Uroz. p. Valentin Augustus Schenbek z Schenbachu koupil dům v Široké ulici za 1100 zl. 15./6. 1620. Stalo se za přítomnosti uroz. pp. Krištofa Čišvice z Borové, úředníka

na Tulešicích, a Mikuláše Theodora z Ekherštejna, úředníka na Oslavanech. (R. r. II. 263.)

A. Parolen, žid, koupil dům křesťanský na rohu Žid. ulice na přímluvu J. M. uroz. pí. Marie z Lipého roz. Zárubky z Hustiřan (N. B. regentem panství Krumlovského byl ur. a stat. rytíř Jan Katharyn z Katharu) a vedle dekretu kard. z Dietrichštejna 10./7. 1622. (R. r. II. 269.)

Jiřík Stauner Kamenský, profiantlejtnant, koupil dům hostinský svobodný, slove u Černého lva, od Jana Agrikoly za 1500 zl. 23./10. 1620. (R. r. 275.)

Uroz. a statečný rytíř pan Jiří Charvát z Karlstattu, J. M. C. nařízený lejtnant, koupil jest sobě s povolením uroz. a stateč. rytíře p. Jana mladšího Taufalda z Taufaldu, úředníka na Krumlově, dům ležící za horní branou a s mnohými poli a lukami za 3100 zl. od uroz. a stat. rytíře Voldřicha Hostákovského z Štěkře . . . . (R. r. II. 289.)

Ur. a stat. rytíř pan Vavřinec Gludt, J. M. C. lejtnant nad jednou kompanií kyrysarů pod nejvyšším hr. z Merode, koupil sobě s povolením na místě J. M. uroz. a stat. rytíře p. Floriana Griespeka z Griespachu, panství Krumlov. hejtmana, od uroz. a st. rytíře p. Viléma Šmerhovského z Lidkovic dům s grunty ležící při městě Iv. za 1025 zl. 11./1. 1629. T. r. a dne zapsal vše ur. p. Johance Gludtové roz. Čišvicové z Borové, své manželce. (R. r. II. 333.)

R. 1630 jmenuje se uroz. a stat. rytíř Petr Gočalkovský z Gočalkovic hejtm. panství Krumlovského. (R. r. II. 356.)

Uroz. a statečný rytíř pan Jiří Adam Falkenhain z Glossku na Červ. Martínkově, Sudicích a Bělé, J. M. C. a kard. z Dietrichštejna radda a komorník, J. M. K. prokurator v mark. Mor., a urozená paní Eva Šťastná Hostivarská z Kostelce, manželka jeho, koupili „mlýn nový“ zpustlý s mlejnicí zpustlou a se vším příslušenstvím, uvolivše se „jak vrchnosti naší milostivé tak i obci této všecky a všelijaké platy a povinnosti od starodávna povinnované z téhož mlýna a gruntů spravovati“, od slovutného Jiříka z Kounic za 560 zl. (R. r. II. 392.)

Ur. vládyka pan Jan Komínek z Engelhauzu, J. M. C. služebník a t. č. hejtman panství Říčanského a hradu Veveří, koupil sobě dům v městě Iv. 15./9. 1626.

R. 1638 dala mu vrchnost dům „Tománkovský“ v Růžové ulici; dopis vrchnosti byl od uroz. a stat. rytíře Vincence Martina Visengera z Vyzovic, hejtmana panství Lichtenštejnského. (R. r. II. 418.)

T. r. uroz. a stat. rytíř p. Adam Vrchyně z Reptu zapsal Janu Komínkovi z Engelhauzu louku, kterou koupila od Erasta jeho mateř, uroz. pí. Kateřina Vrchyňová z Žlunic. Pan Adam pro náboženství maje se vystěhovati ze země, přenechal ji Komínkovi z Engelhauzu. (R. r. II. 419.)

R. 1639 uroz. a stat. rytíř Ondřej z Ostašova na Tavikovicích a Myslibořicích, J. M. C. rada a hejtman kraje Znojemského, koupil od uroz. p. Adama Vrchyně z Reptu dům ležící na předměstí Iv. Svědky byli uroz. p. Vilém Albrecht Muňka z Ejvančic a uroz. p. Jan Komínek z Engelhausu. (R. r. II. 420.)

R. 1647 dne 20. list. uroz. p. Jiří Vilém Dubský z Třebomyslic, pán na Slavěticích, převzal za dluhy „nový“ mlýn od slov. Jana Beneše Panského. (R. r. II. 476.)

R. 1651 24./1. uroz. p. Daniel František Nesslinger z Sternfeldu koupil mlýn „nový“ od slovutného Jiřího Schillinga za 600 zl. (R. r. II. 476.)

R. 1654 8./8. uroz. p. Jiří Stanislav Pešát z Moravan, pán na Žadovicích a Skalce, koupil dvůr na předměstí Iv. s lukami a poli, a též s polem, v němž hrnčíři brali hlínu, od Jana Agrikoly. (R. r. II. 517.)

Urozená paní Johanna Prudentia Beřkovská, roz. Pergarka z Pergu, koupila si s dovolením vrchnosti dům v Iv. od ur. pí. Jeleny Elisabety Kostelecké roz. Frošaurky z Frošbachu r. 1659 za 3000 zl. (R. r. II. 533.)

R. 1661 28./9. koupil kníže Ferdinand Jan z Lichtenštejna od uroz. p. Daniela Františka Nesslingra ze Sternfeldu nový mlýn za 500 zl. (R. r. II. 550.) a r. 1661 7./11. daroval jej klášteru sv. Bartoloměje v Krumlově. (R. r. II. 553.)

R. 1668 22./9. uroz. p. Jarolím De Gallotti prodal uroz. p. Vilému Babkovi z Meziříčka Pešátův dům na předměstí Iv. proti sboru za 700 R. (R. r. II. 589.)

Zprávy vědecké.

Sbírka pravěkých starožitností Ant. Gottwalda,

učitele v Prostějově.

V soupise tomto podávám stručný výčet starožitnin, hlavně z okolí Prostějovského, jen málo z jiných míst moravských, a připomínám pouze věci ze své sbírky soukromé, kterých se mi podařilo zachrániti za posledních pěti let. Nepočítám sem starších svých nálezů, které jsou uloženy ve sbírkách „Musejní a průmyslové jednoty“ v Prostějově.

A) Palaeolith.

Kosti diluviálních zvířat z cihelen u Prostějova, Smržic a Třebčína.

Prostějov. V městské cihelně našel jsem před lety v hloubce několika metrů pás černé popelovité hlíny s drobnými kousky hlíny červeně vypálené.

Předmostí. Pazourkové nožíky z cihelny Chromečkovy.

B) Neolith

Bedihošť. Z poli u cukrovaru sekyrka, střepy s ornamentem žlábkovaným.

Brodek. Z bývalého hliníka kus hruškovité nádoby s tečkovaným ornamentem, přesleny, retušovaný hrot pazourkový.[1])

Čechovice. Z „Čechovska“ pazourkové nože, škrabadla, pilka, šipka, jádra, sekyrky, přeražené mlaty (jeden celý), četné vývrty, otloukadlo, hojně kusů brouseného krevele, mnoho přeslenů, cívka, závaží tvaru komolých kuželů neb jehlanů, stlačených neb protáhlých kulí, drobné kužele podélně propíchnuté, drtidla, mlýny, brusy, držadla lžic, keramika nejmladší.[2])

Čechůvky. Z „Kopanin“ vzorky střepin nejstaršího rázu (z jemného nádobí) z plavené hlíny s rytými čarami a dolíčky.

Dětkovice. Ze „Skaličníků“ pazourkové nože, nucleus, sekyrky, dlouhá škrabadla kopytového tvaru, zlomky kulovitých nádob z plavené hlíny, ornamentované rovnými čarami hluboko rytými nebo křivými, přerušovanými obyčejně důlky, někdy i s řádky kolmých čárek. Střepy hrubších nádob s otisky prstů neb nehtů mají často pupíky a ucha.

Dobromělice. Z bývalé cihelny vzorky střepů páskovaných.

Krasice. Z příbytkových jam ve „Žlíbku“ páskované střepy.

Mostkovice. Z jámy v cihelně „nad stezkou“ pazourkové nože, válcovité závaží, $^1/_2$ polokulovité misky, keramika volutová.

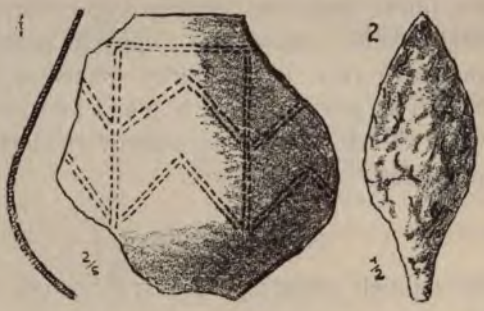

Obr. 1. Z hliníka u Brodka.

Ohrozim. Z „Čubernice“ množství štípaných, hlazených a vrtaných kamenných nástrojů, hlavně ve zlomcích, hojně vývrtův a přeslenů, hlazený krevel, pazourková a achátová sekyrka, závaží, cívka, zlomky lžic, keramika nejmladší.[2])

Předmostí. Z „Dvorských“ vzorky střepin páskovaných.

Těšetice u Olomouce. Z okolí hřbitovního pod popelnicovým polem střepy nejstaršího rázu.[3])

Určice. Z „Mitrova“ mělká miska, týl sekyrky, nucleus, úlomky nádob nejmladšího druhu.

Ždětín. Z „Malé strany“ sekyrky, přeslen, nejmladší keramika.[2])

C) Jednotlivé nálezy.

Bedihošť. Z pole při nádraží brousek na přibrušování bronzových jehlic.

Čunín. Z polí k Sukdolu mlat.

Hrubčice. Z polí nedaleko Biskupic jemně vybroušená pazourková sekyrka,[1]) od kostela kopytovitý nástroj.

Kokory. Přeslen.

Krumsín. Na „Kamenici“ vykopána sekyra, pazourkový nožík.[1])

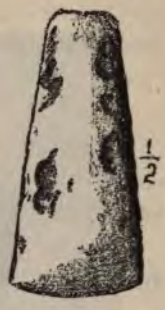

Obr. 2. Pazourková sekyra z Hrubčic.

Mostkovice. Z řečiště Hloučely nucleus, z polí mlat.[1])

Ohrozim. Z „Horky“ drobný mlat.

Olšany. Od mlékárny kopytový nástroj.

Podivice. Z okolních polí mlaty, sekyra.

Prostějov. Od městské porážky týl mlatu,[1]) kostěný hrot, přeslen.

Prusinovice. Přeslen.

Seloutky. Z polí pod „Chlumem“ půl kamenného kladiva.

Slatinky. Kamenná sekyra.

Soběsuky. Z polí k Vícovu mlat.

Stichovice. Vybroušený krevel.[1])

Syrovice. Z cihelny mlat.

Určice. Přeslen, sekyrky.

Vícov. Z polí na Ždětín položených přeražený mlat,[1]) jiný z polí na Soběsuky. Z lesa měděná sekyra ($^1/_2$ s ostřím).

Čelechovice. Bronzová jehlice.

Krumsín. Bronzová jehlice s kulovitou hlavou a s krčkem vřetenovitě nadutým.

Štěpánov u Olomouce. Od „Benátek“ velký palstav.

D) Kultura skrčených koster.

Bilovice. Z „Hradu“ nad Běleckým mlýnem množství různých kostěných šidel a dláta, přeražené mlaty, sekyry, cívka, přesleny, přeražená provrtaná koule žulová, nucleus, pazourkové nože, závaží jehlancové i podobné smáčknuté kouli, nádobka, střepy s důlky nehtem vytlačenými, přilepená žebra hladká neb napříč zasekávaná, trojúhelníková pole plytce rozbrázděná, jednou ozdoba větvičková, četné pupíky a ucha rourovitá.

Čechůvky. Z „Kopanin“ zlomky mis se zvoncovitými poháry.[3])

Držovice. Z poli k Vrahovicům střepy z mis od zvoncovitých pohárův.[3])

Hradčany. Z kulturních vrstev nad lomem pazourková pilka, střepy.

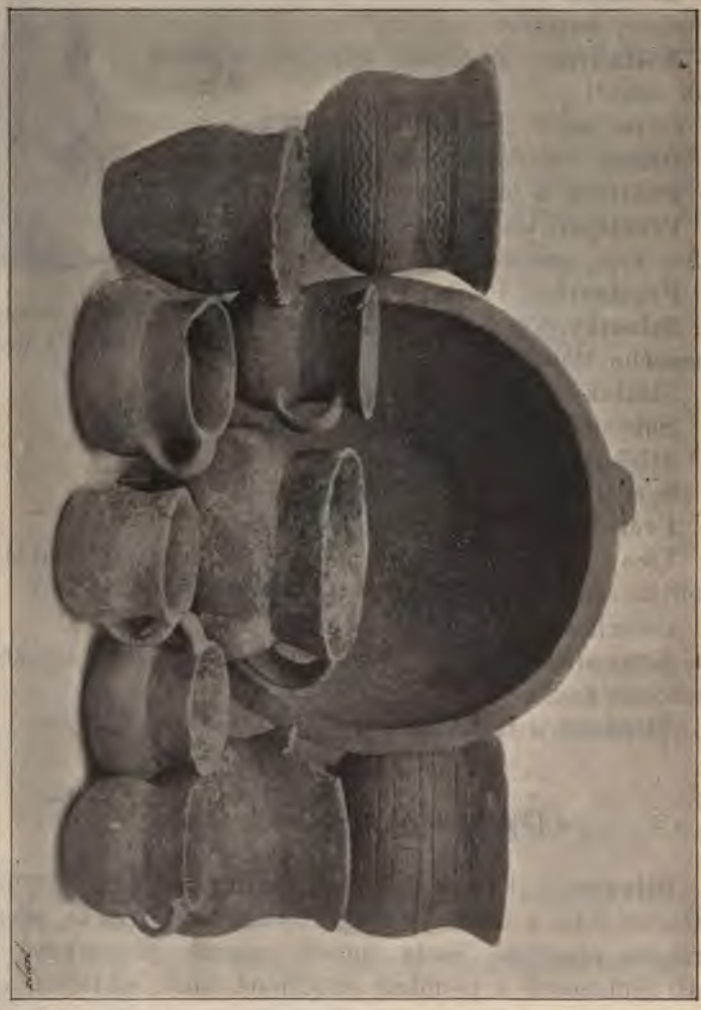

Obr. 3. Z hrobův u Hrubčic.

Hradisko u Kroměříže. Z cihelny vzorky střepův.

Hrubčice. Z kulturních vrstev a jam v trati na „Nebnazích" hrníček, pazourkový nůž, sekyra, přeslen, kamenný brousek,

části nádob.[1]) Z hrobů v „Košíkách“ hrníčky, hrnek, džbáneček, zvoncovité poháry, z nichž jeden hladký, mísa, pohárek s důlkovaným krajem.[3]) Mimo hroby kamenná sekyrka a pazourkový nůž.

Charváty. Z jam v hliníku hrnek, části mis, nástroje kostěné, provrtaný medvědí špičák.

Kobeřice. Z „Padělků“ nad terasou půl sekyromlatu s obou stran vrtaného, pazourkový nůž, střepy.

Lešany. Ze „Syrovátek“ vzorky střepův.

Mořice. Z panského lánu střepiny, pazourkový nožik.

Mostkovice. Z jam v cihelně „nad stezkou“ úlomky zvoncovitých pohárů, mis, kamenné sekyrky, přeražené závaží, ornamentovaný přeslen.[3])

Oplocany. Z jam na „Svárově“ hliněný závěs v podobě zátky, krevel, zlomky nádob.

Otaslavice. Z hradiska na „Obrově noze“ pazourkové nože, kamenné sekyry, vývrty, přibroušená kost, přesleny, závaží jehlancová, drtidla, keramika jako na „Hradě“ u Bilovic.

Seloutky. Z trati nad „Žlíbkem“ necelá miska, střepy, zoubkovaný přeslen, buližníkové dláto.[1])

Smržice. Z písečníka bezuchý hrnek, ze zahrady u mlýna hrubá miska.

Vrahovice. Z jámy v zahradě pod drahou kusy hrnků, kraje mis, jeden s dvěma řadami teček, kolečkem rytých.

Vranovice. Z „Dílů“ miska a nádobky skrčených koster, pazourky, kostěný hrot. Z jam blíž hrobů střepiny, pazourkový nůž, přibroušená kost.

Vrchoslavice. Z hrobu při zakládání chmelnice hrníček.

Žešov. Od bývalého hliníku z hrobu kamenná ploténka.[3]) Ze sídliště zlomky nádob, vykroužené kolečko ze střepu, kostěné šídlo.

E) Kultura popelnicových polí.

a) Lužický ráz.

Hrubčice. Z „Ostrova“ vzorky střepů s křivkami podkovitě rytými, bronzová poklička, kamenná sekyra, mlýny.

Kostelec. [illegible] silnice do Hluchova (z hrobů) šálky, misky, malé [illegible] s krokvicemi), popelnice, mísy, látka,

bronzový sekáček, zajímavé tvary přechodní z rázu lužického do rázu slezského.

Mostkovice. Z hrobů ze „Saraského kopce“ : popelnice, osudí, slzníčky, květináky, mísy a misky, bronz. jehlice, náramky, knoflíky, koraly.*) — Ze sidliště „Za humny“ zlomky nádob.

Oplocany. Z cihelny na „Svárově“ z hrobu velmi zajímavého velká popelnice okřínová se čtyřmi vytaženými cípy na břiše

Obr. 4. Z popelnicového pole u Mostkovic.

na uchopení pro dvě osoby, dvojuchá mísa s okraji dovnitř zahnutými a šikmo vroubenými, miska šálečková s ouškem, miska s okrajem velmi stlustlým a vyvaleným a baňatý džbánek s rovným vysokým krkem a vyhrnutým okrajem.

*) Obšírné pojednání o rozsáhlém pohřebišti tomto ve Věstníku musejní a průmyslové jednoty v Prostějově r. 1899, str. 39. I. L. Červinka.

Slatěnice. Z písečníka osudíčko.

Těšetice. Z pole „Hliníka“ popelnice, mísy, misky, osudí, osmičková točinka, pokličky, knoflík, jehlice.[3])

Určice. V úvozním břehu k Seloutkám u kříže vybrána z hrobu velká nádoba tvaru bezuché látky se čtyřmi vytáhlými cípy, při okraji prsty na celém povrchu svisle ryhovaná.

Vranovice. Z hrobů na „Dílech“ popelnice, osudí, látky, mísy, šálek, jehlice.[1])

Obr. 5. Z hrobův u Vranovic.

b) Slezský ráz.

Čechůvky. Z „Kopanin“ nástroje kostěné, parohové a kamenná motyka, bronzový nůž, přeražený mlat, přesleny, hliněný závěs, úlomky nádob.

Domamyslice. Z „Kopaninek“ pazourkové nože, kamenné sekyry, kostěné nástroje, přesleny, bronz. jehlice, knoflík, prsten, velká brejlová točinka, dva zlomky kadlubů, závaží, vybroušená kolečka ze střepů, části kotoučů, mlýny, význačné střepy.

Držovice. Z „Dílů odvrahovičních“ přesleny, pazourkové nožíky, přibroušené kosti, bronz. šipka, závaží, lžíce, drtidla, mlýny, střepy též i lužického rázu.

Krumsín. Z hrobů na „Kamenici“ popelnice, mísy, misky, květináče, poklička, osudí, jehlice.[1])

Kostelec. Ze sídliště na „Trněnce“ kostěné hladítko, kasekyra, bronzové jehlice, přesleny, kadlub na lití srpu, zlomky různých nádob.

Křenovice. Z „Hradiska“ střepy, přesleny, závaží.

Lešany. Z „Dluhoštic“ pazourkový nůž, kamenná sekyrka, úlomky nádob.

Olšany. Ze „Zlatnisek“ broz. jehlice, závěs hlinèný, závaží, střepy.[1]) Od „Lánského kříže“ přeražený mlat, kamenná sekyrka, závaží, vzorky střepův.[1])

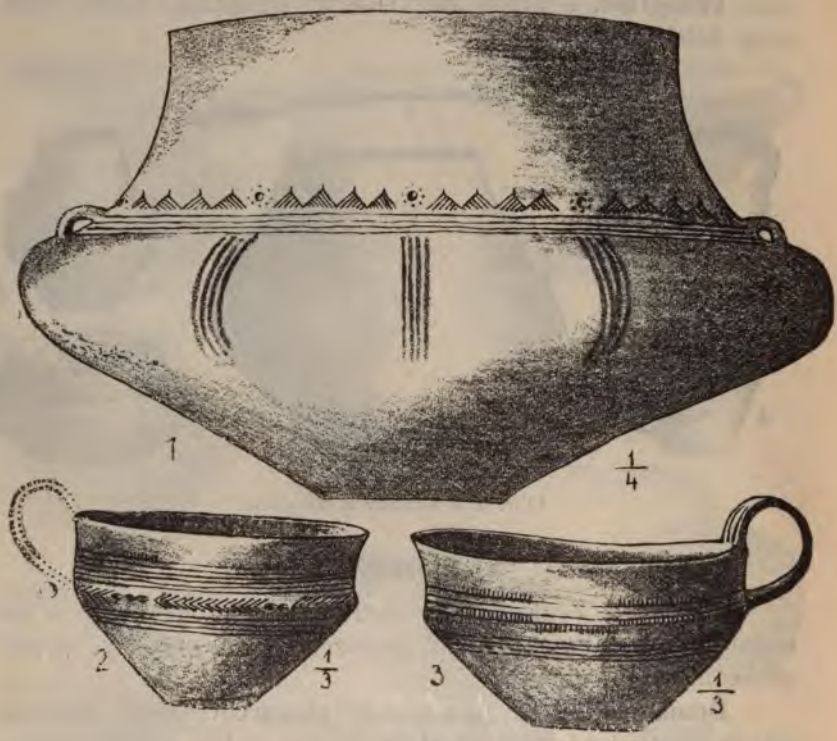

Obr. 6. Z popelnicového pole u Krumsína.

Slatinky. Z „Močilek“ a z polí „Za humny“ zlomky nádob.

Slatěnice. Z trati „Nad vinohrádky“ kamenná motyčka, přibroušené kosti, úlomky nádob.

Smržice. Ze „Šimanova“ přesleny, bronzové jehlice, pazourkové nože, kamenná sekyrka, přeražený mlat, parohové kladivo, keramika též rázu lužického, stopy kultury hallštattské.

Tovačov. Z „Hraďoucha“ přeslen, kostěné nástroje, zlomky nádob.

Žerůvky. Z hlinika úlomky nádob též rázu hallštattského.

F) Kultura gallská.

Malé Hradisko. Ze „Starého hradiska“ kraje nádob.

G) Kultura doby císařství Římského.

Čechůvky. Z „Kopanin“ stluštělé okraje nádob, po celé výšce hustě svisle ryhované, rázu stradonického.

Držovice. Z polí k Vrahovicům střepy z nádob z plavené hlíny, na kruhu pracovaných, barvy šedivé (jako z hrobů v Košíkách u Hrubčic), pak stlučené okraje z nádob z hlíny tuhou silně promíchané, někdy řadou důlků v podobě obráceného C zdobené.

Hrubčice. Z „Ostrova“ přesleny, hliněný koral, opracovaný, paroh, brousky, železné nože, zlomky železných nástrojů, střepy, se stlustlými okraji, s hustými kolmými ryhami, s obráceným C, jiné s koncentrickými polokruhy, s vlnovkou, s ornamenty z drobounkých teček; vzácně i meandr.

Z „Košíků“ popelnice na nejširším vydutí čtyrnásobnou vlnovkou zdobená, bronz. kroužek, přelomený náramek, kus železného drátu, skleněné koraly zelené a modré.

Křenovice. Z „Hradiska“ úlomky nádob, stlustlé kraje rázu stradonického.

Olšany. Ze „Zlatnisek“ přesleny, od „Lánského kříže“ přesleny, brousek. Z obou sidlišť střepy hrubčickým nejpodobnější.[1])

Oplocany. Dva bronzové penízky nalezené na poli. Constantius II. (337—361). Na líci hlava v pravo: DN CONSTAN TIVSPFAVG. Na rubě probodá vojín kopím povalenou osobu FEL TEM REPARATIO a dole SMTS. — Valens (364—378). Líc: CONSTAN TINOPOLIS, hlava v levo. Rub: okřídlená postava v levo, v pravici pozdvihuje žezlo (?), levou rukou opírá se o štít na zemi stojící. Dole písmena neznatelná.

Tovačov. Z „Hraďoucha“ okraje nádob.

Vicoměřice. Z „Kratin“ různé střepy.

H) Kultura hradištná.

Domamyslice. Z „Dílů“ bronzová záušnice.[1])

Držovice. Z cihelny nádoby z hrobů, železné nože, obušek, ostruhy, přesky.[1]) — Z „Dílů odvrahovičních“ železná sekyrka, střepy.

Čechůvky. Z jam v hliníku okraje nádob.

Olšany. Ze „Zlatnisek“ vzorky střepův.[1])

Vitonice. Z cihelny nádoby z hrobů, červený pohár, skleněné koraly, náušnice.[1])

Obr. 7. Z hrobův u Vitonic.

I) Nálezy středověké.

Brumovice. Nádobka, zlomky nádob.

Držovice. Nádoba tvaru hradištného.

Loštice. Poháry bezuché a s oušky.

Ohrozim. Ze zahrady nádoba tvaru hradištného.

Otaslavice Horní. Za kopání základů nalezen šálek a pohár nerozeznatelný od loštických.

Seloutky. Z břehu v zahradě spodek nádoby s vlnovkami.

Stínava. Z nálezu pod žudrem zlomky obrovských nádob, pokliček, nádobám hradištným velmi podobných, železný nůž, přeslen.

Vejšovice. Z „Kopce" střepy, přeslen.

Vícov. Z „Hradu" zlomky obrovských nádob.

* * *

Z nalezišť jmenovaných chovám ve své sbírce celkem na **3700 různých kusův.**

Na konci soupisu připomínám pouze zpráv o svých nálezech dosud uveřejněných, neoznačuje článkův ani popisův, které o nich podal c. k. konservator I. L. Červinka ve „Věstníku klubu přírodovědeckého" 1899, v Archeologickém výzkumu na Prostějovsku, ve „Vlastivědě Moravské" a v „Čas. mor. musea zemského". Některá naleziště, jakožto nová, nejsou dosud jmenována nikde.

V „Pravěku", ústředním listě pro praehistorii a anthropologii zemí českých, r. 1903: 1. Nové nálezy na Prostějovsku (v čís. 2.). 2. Tři soudobá sídliště neolithická na Prostějovsku (v čís. 5., 6.).

„Časopis vlast. spolku muzejního v Olomouci" r. 1901, v čís. 69.: 3. Pohřebiště u Těšetic u Olomouce; kulturní jámy u Mostkovic; pohřebiště u Žešova, pazourkové sekyrky

* * *

Zprávy archaeologické.

Podává Alojs Procházka.

Horákov.

Mlynář p. Blažek měl po delší dobu celý obratel z mamuta, $1^1/_4$ kg těžký, vykopaný pod základy chaloupky u Havlů, zbourané za stavby silnice vesnicí. — Před několika lety našel p. Blažek na svém poli pod myslivnou směrem k Podolí dlouhou, tlustou a dobře vyhlazenou kamennou sekyrku, vážící $^1/_2$ kg. Oba předměty získal jsem v červnu 1903 do své sbírky.

Hroby v Podolí.

(Viz III. ročník tohoto časopisu, str. 154.!)

Od pp. naduč. Al. Hamříka a uč. Fr. Charváta obdržel jsem věci z dalších dvou hrobů, r. 1903 s jara v Podolí objevených.

Obr. 1. Nálezy z Podolí.

Druhý hrob

žárový nalezen opět v cihelně. Byly v něm nádoby, ale nebyly zachovány. Zachráněny odtud jen tři bronzové předměty: dva

stejné obyčejné náramky ze silného drátu, ohnuté do podoby C, (obr. 1., č. 2. a 3.) a grňka (střenka) nože (obr. 1., č. 1.).

Nepatrné rozměry náramků, žárem na povrchu strupovitě drsných, svědčí, že se tu jedná o milodary hrobu dětského.

Třetí hrob

vykopán v základech k novému domku v cihelně. Měl několik nádob (mimo dvě) na střepy rozpadlých. Zachráněny jsou: uchatá miska s kanelovaným okrajem a černě leštěný hrnec, zdobený dvojicí ryh kolem hrdla a na vrchní části břicha žlábky shora dolů vedenými (obr. 1., č. 4.).

Obě nádobky jsou dosti charakteristické, aby umožnily datování hrobu, který nutno zařaditi mezi žárové hroby popelnicových polí rázu slezského, jaké v nejbližším okolí podolském byly objeveny na př. u Obřan.

Čtvrtý hrob

objeven byl v září v cihelně, a obsah jeho dostal p. uč. Em. Synek v Holubicích. Hrob měl jedinou popelnici, která skrývala s hrst rozdrobených kosti, hlínu a dva předměty kovové: železné kopí s výběžkem při tulejce a prsten ze slabého bronzového plechu vykrojený a neuzavřený. Nad prstem jest rozšířen do kruhového terče, pod prstem jest otevřen, a konce jeho jsou volně přeloženy přes sebe.

Analogický tvar ke kopí z tohoto hrobu mám ve své sbírce z hrobu z cihelny u N. Rousinova; kopí jest zajímavo, že tulej jeho je stažena bronzovým kroužkem, zdobeným na povrchu šikmo rytými čarami.

Blažovice.

Dne 17. listopadu r. 1903 za hloubení dolů pro stromky na „zahradě“ (část trati „Na dílech“) rolníka J. Putny (č. 31.) našel syn majetníkův pravěkou jámu sídelnou. Zasahovala až na 1·40 m do žluté hlíny a měla v objemu několik metrův. Černá hlína její skrývala množství střepův a zvířecích kostí zpřerážených a rozštípaných. Asi uprostřed hloubky vězely u vzdálenosti na 4 dm od sebe dvě drobné a zcela primitivní nádobky vytlačené

palcem, jež možno pokládati spíše za dětskou hříčku nežli za opravdové nádobky. Jedna je kuželovitá (obr. č. 11.) a sotva

Obr. 2. Nálezy v Blažovicích.

větší náprstku, druhá větší (č. 12.) o stěnách kolmo ode dna vystupujících. Obě jsou vypálením červené.

Směs střepů roztříditi lze na zbytky nádob volně v ruce vyrobených i na kruhu točených; převládají však prvější. Většina nádob byla tuhována, mnohé pečlivě vyleštěny, skoro polovice všech jest ornamentována (obr. č. 1.—10.). Vybráno též několik střípků nádobí arretinského.

Keramické zbytky řadí bývalou tuto chýši mezi památky kultury římskoprovinciální, v krajině zdejší již několikrát konstatované.

Pustiměř.

V obecní cihelně ruší práce cihlářů popelnicové pole rázu lužickoslezského. Z žárových hrobů zdejších mám ve sbírce 19 nádob, z bronzů vzácný nůž, jehlici, drátky, ze železa četné zlomky kroužků a jehlic. (Viz „Pravěk“, roč. I., str. 64.—66.) V červenci r. 1903 dodána mi cihlářským mistrem Liborem Trnavským keramická zvláštnost, v dosavadních nálezech moravských neznámá (obr. 3.). Z hrobu ze zbytků nádob ostatních vydobyta nádobka souhlasná s nynějšími nálevkami. Okraj nádobky jest opatřen na jednom místě „hubičkou“, kulaté dno stává se uprostřed rourkou s otvorem jako brk širokým.

Obr. 3. Nádobka z Pustiměře.

Zajímavá tato nádobka jest vypálena do červena a téhož loupajícího se povrchu, jímž vyznačuje se většina nádob z tohoto pohřebiště.[1])

* * *

[1]) V minulém ročníku tohoto časopisu uvádím ve svém článku „Nové praehistorické nálezy na Brněnsku“ v odstavci o Kobylnicích, na str. 154., že „z jedné jámy vydobyt byl prostý prstének vyřezaný z jantaru“. Dostav později prstének do rukou na bedlivější prohlídku, shledal jsem, že jest ulit ze skla. V tom smysle dlužno tedy opraviti zmíněnou větu.

Al. Procházka.

Příspěvek k epigrafice Brněnska.

Kobylnice.

Pod firmou na kovárně zazděn je zlomek kamenné desky s třířádkovým nápisem:

ZAVROZENEHO PANA IANA GBEL
SKYHO Z GBELSKA A NA KOBYL
NICZICH LETA PANIE.

Úlomek našli v močále, na bývalém tvrzišti, zaplaveném nyní obecním rybníčkem. Odtud r. 1893 vybrána byla též nádoba hradištného typu, chovaná ve škole. Zmíněný nápis jest památkou po panu Janu Kbelském z Kbelska, jenž koupil Kobylnice r. 1563. (Vlastivěda Mor., Brněnský kraj, str. 142.) *Al. Procházka.*

Zprávy spolkové.

A) Zprávy z Moravské musejní společnosti.

Zprávy z vědeckého odboru českého.

Vědecký odbor počal třetí období své činnosti v pondělí dne 16. listopadu 1903. Přednášku měla třída první téhož dne ve své schůzi první.

Předseda p. prof. dr. František Kameníček uvítal přítomné a prohlásil, že dosavadní předsednictvo odborové odstupuje podle řádu a že si přeje, aby zvoleno bylo předsednictvo docela nové. Po krátké přestávce a po návrhu pana ředitele E. Ouředníčka za souhlasu p. zemského inspektora školního V. Royta zvoleno akklamací předsednictvo předešlé; jest tudíž pan prof. dr. Frant. Kameníček předsedou a prof. Frant. J. Rypáček tajemníkem.

Po volbě přednášel p. professor II. čes. gymnasia státního Rudolf Dvořák, konservator mor. musea zemského, o finančních břemenech markrabství Moravského za panování císaře Františka (1792—1835). Pan přednášející vylíčil názorně a přehledně, hlavně podle sněmovních akt, jak rostla finanční břemena lidu moravského jednak vlivem dlouholetých válek s Francouzi zvláště, jednak také neblahým hospodářstvím státní správy vůbec, čímž finance říšské klesaly rok za rokem. Morava snášela finanční břemena měrou mnohem větší, nežli království a země ostatní; neboť zde na Moravě vláda nalézala nejmenší odpor stavovský. Proto na př., když mírem Vídeňským r. 1809 Rakousko pozbylo značné části svých území, chtěla si vláda tehdejší hraditi finanční úbytek tím, že čtvrtinu daní, které měly platiti Štyrsko, Korutany a Horní Rakousy, chtěla uvaliti

Moravě, ale upustila od zvláštního požadavku teprve, když stavové moravští konečně odporovali rozhodně. Dosavadním malým odporem stavovským lze vysvětliti, že Morava, rozsahem i počtem obyvatelským nevelika příliš, neměla daní o mnoho méně, nežli všechno rozsáhlé království Uherské, jehož stavové houževnatě se vzpírali všem břemenům. Pan přednášející rozebrav a vysvětliv všechny druhy tehdejších daní i způsoby placení jejich rozličnou měnou, dokázal zřejmě, že původní míra daňová, která r. 1792, s počátku vlády Františkovy, nedosahovala ani dvou millionů zlatých, za 15 let dalších byla více než trojnásobná, ano na sklonku vlády císařovy, r. 1835, došla výše pateronásobné.

Přednáška, zakončená zmínkou o úpadku státním z r. 1811, byla přijata s pochvalou všeobecnou, a jako pilná studie bude uveřejněna v „Časopise Matice Moravské“ (v ročníku XXVIII. roku 1904). — — —

Třída druhá měla první schůzi ve čtvrtek dne 10. prosince roku 1903.

Předseda p. ř. prof. Václav Řehořovský uvítal shromážděné a potom připomněl bolestné a nenahraditelné ztráty, která stihla národ i vědu dne 23. července 1903, kdy skonal dvorní rada dr. Eduard Weyr, ř. č. professor mathematiky na české polytechnice v Praze, jenž patřil mezi nejznamenitější mathematiky evropské. Vylíčil stručně studie nebožtíkovy, učitelskou dráhu i činnost a vědecké práce, uveřejňované rozličnými jazyky a akademiemi. Jest zajisté hodno zvláštní zmínky, že první svou práci vědeckou napsal Weyr jako jinoch šestnáctiletý r. 1868 a že tuto práci uveřejnila akademie Vídeňská. Poslední dobou působil Weyr také na české universitě a zabíral tudíž znamenitou svou činností obě vysoké školy české. Mathematikem byl Weyr velmi bystrým a učencem jména světového, učitelem výborným, tak že přednášky jeho byly vždy důkladně promyšleny, výklady přesné, mluva jadrná a stručná, důkazy jasné i za případů nejsložitějších. Vroucí a výstižná slova p. předsedova byla vyslechnuta s účastí, a povstáním vzdána čest proslulému badateli. —

Potom p. kurator dr. Vladimír Novák, prof. české vys. školy technické, [illegible] „o rozsahu fysikálních měření
[illegible]ává přednáška vyzněla v podstatě takto.
[illegible]ve fysice, shledáváme často tento postup.

Po prvém, kvalitativním pozorování dělíme řadu zjevů dle různosti jejich znaků, prohloubením studia ve smysle kvantitativním ukáže se později, že různost zjevů má vlastní podstatu pouze v různém stupni, jímž vystupuje společná vlastnost. Příkladem jest tu dělení hmoty dle skupenství. Měření těchže vlastností hmoty v různých skupenstvích ukázala nesprávnost starších definic o skupenství hmoty, dle nichž na př. kapaliny nemají určitého tvaru a vzdušiny jsou vyznačeny úplnou volností tvaru a objemu. Za tohoto a za podobných případů zahrnují některé veličiny rozsahem svým velikou řadu zjevův. Přihledněme k rozsahu měřených veličen, zvláště jsou-li základem měření fysikálního.

Ve fysice jsou tři veličiny základní, prostor, hmotu a čas, a z nich se odvozují ostatní veličiny. Jednotkou prostorovou jest určitá míra krychlová, odvozená z jednotky délkové, a poněvadž hmota i čas souvisí s jednotkou prostorovou, lze do naší přednášky zahrnouti rozsah fysikálních měření vůbec. Přehledem k tomu budiž tabulka:

	23	Kilometr (20)	
	22		
Některé mlhoviny	21		
	20		
	19		
Vzdálenosti ostatních stálic	18	až sem sahá měření parallaxy	A
	17		
	16	billion myriametrů, 1″ parallaxy	
Vzdálenosti slunce od nejbližších stálic	15		
	14		
	13	Kilometr (10)	
	12		
Vzdálenosti oběžnic	11		
	10	million myriametrů	
Vzdálenosti satellitů od oběžnic	9		
	8		B
	7	kvadrant	
	6		
	5		
Vzdálenosti zeměpisné	4	myriametr, cm (6)	
	3	Kilometr (0)	

Obyčejné měření délkové	2	hektometr	C
	1	dekametr	
	0	metr	
	— 1	decimetr	
	— 2	centimetr	
Měření mikroskopické	— 3	millimetr	
	— 4		
	— 5		
	— 6	mikron	
Délka světelné vlny	— 7	Kilometr (—10)	D
Střední dráha molekul plynu	— 8		
Střední vzdálenost molekul plynu	— 9		
Rozměry atomů	— 10	ångström	
	— 11		
Děje v atomech	— 12		
Elektron; až sem měřeny délky světelné vlny	— 13		
	— 14		
	— 15		
	— 16		
	— 17	Kilometr (— 20)	

Tabulka jest sestrojena dle mocnin deseti (základu desetinné soustavy), základní jednotky délkové, metru. Celkem se vystačí asi $+21$. mocninou a -14. mocninou deseti. Tabulka bude přehlednější, zavedeme-li rozdělení po 10^{10} a vyjdeme-li od 10^{3} metru (od kilometru). Tím vyskytnou se 4 oddělení, A B, C, D. Do oddílu A náležejí vzdálenosti hvězd, do B vzdálenosti interplanetární, v C jsou měření laboratorní a v D vzdálenosti molekulové.

Měření největších vzdáleností záleží v pozorování veličin velmi nepatrných. Vzdálenosti 10^{21} metru pouze se odhadují dle měření spektrálních; měření vzdálenosti stálic dle parallaxy sahá pouze do 18. mocniny. desitky, 1″ parallaxy se shoduje se vzdáleností 1 billionu myriametrů (10^{16} metru); vzdálenosti planet od slunce měří se milliony myriametrův. Oddíl B lze rozděliti na tři části: 11. a 12. mocnina 10m určují vzdálenosti planet od slunce, druhá sekce (mocniny 10. až 8.) ustanovují vzdálenosti satellitův od příslušných planet a velikost slunce, v třetí sekci jsou obsaženy rozměry oběžnic a vzdálenosti měření na povrchu

jejich. Oddil C obsahuje měření polohopisných plánův a pod., měření laboratorní (v užším smysle) a měření mikroskopické. Oddíl D počíná se délkou světelné vlny a končí se —14. mocninou 10, až kam dosahuje přesnost, kterou lze srovnávati délky světelných vln.

Ačkoli představy o molekulách i atomech jsou ryze theoretické, lze různými způsoby měřiti některé veličiny fysikální, kterým na př. dáváme názvy: střední dráha molekul plynu, střední vzdálenost molekul plynu, velikost atomu a j. Velikost jmenovaných veličin spadá do —8. až —10. mocniny 10metru. Nejnovější theorie elektřiny, opřená o četná fakta experimentální, sjednaná kvantitativními pokusy s paprsky Roentgenovými a zářením nových látek radioaktivních, žádají dalšího dělení atomu. Tím se nezavádí do vědy rozpor. Byť chemie nevyžadovala dělení takového, nutno přece, aby to bylo připuštěno v theorii elektřiny. Prostředky chemickými nelze rozkládati atomy, za to však fysikálně, v prostorech hodně zředěných, kde po dlouhé dráze atom se nesetkává s jiným, lze velikým spádem potenciálním dáti atomu tak velikou energii kinetickou, že temperatura atomu stoupá do deset tisícův a do set tisíců stupňův. Tím nabýváme mnohem menších částeček atomových (e l e k t r o n ů), které jsou nositeli elementárního množství elektrického.

Ohromné rozměry délek, obsažených v prvých dvou odděleních (A, B), vymykají se obvyklým představám našim, tak že jest s výhodou, abychom je při celkovém obraze vzdáleností označili měřítkem mnohem menším. Poněvadž při takovém obraze nejedná se pouze o vzdálenosti, ale také o poměry časové, menšíme vzdálenosti v poměru $1 : 10^{10}$ a příslušné doby v poměru $1 : 10^{5}$. Tímto měřítkem jeví se sluneční soustava takto: Slunce jest koule s průměrem 14 cm; země o velikosti malého broku obíhá kolem slunce u vzdálenosti 15 metrův; kolem země, t. j. malého broku, krouží špendlíková hlavička — měsíc — u vzdálenosti 4 cm. Celá soustava sluneční jest obsažena v kouli s průměrem 1 km, nejbližší stálice jest pak u vzdálenosti 4000 km. Země při tom obíhá kolem slunce za $5^{1}/_{4}$ min., pošinujíc se na své dráze kruhové o 30 cm za vteřinu, při tom se otáčí kolem své osy za 0·9 sek. Měsíc probíhá za vteřinu dráhu 1 cm, světlo pak dráhu 3 km.

Podobně zvětšováním délek a zmenšováním jednotky časové lze upraviti děje molekulové. Johnstone Stoney uvádí pro tyto děje měřítko 10^{10} větší co do délkových rozměrův a za jednotku časovou navrhuje dobu, za kterou probíhá světlo dráhu 1 mikronu (0.001 mm). Tím převedou se chemické reakce, na př. explose, na děje podobné kývání sekundového kyvadla. Atomy mají v tomto měřítku velikost čtvernožcův, a různé vlastnosti jejich, mocenství a pod., lze vykládati různým tvarem, různým počtem končetin a t. d. Stoney zavedl zvláštní označení pro positivní mocniny desítek metru (metro—) a pro negativní mocniny (metret—) a zavedl označování mocnin zvláštní číslovkou, která okamžitě ukazuje počet cifer neb decimálních míst, kterými se vypisuje veličina příslušná.

Na schematě tabulkovém se ukazuje vývoj pojmu záření. Dokud pojem tento zahrnoval jen záření světelné, obsaženy byly délky vln záření viditelného v mocnině —7., a to mezi čísly 4—8. Pozorování postupně rozšířila spektrum na obě dvě strany. Paprsky ultrafialové mají délku světelné vlny okrouhle 1.10^{-7} m, při paprscích Roentgenových jest šířka elektromagnetického impulsu asi 1 ångström, t. j. 10^{-10} m. Přesnost délkového měření vln světelných, zejména srovnáváním, sahá až do 10^{-14} m. Na druhou stranu rozšířen pojem záření o záření tepelné (infračervená část spektra), o paprsky zbytkové (Rubensovy) a o paprsky Blondlotovy. Paprsky zbývající po mnohonásobném odraze na křemeni mají délku vlny 8 mikron, na sylvině 6.15^{-5} m, paprsky Blondlotovy dle úvah Sagnacových mají délku vlny asi 0.2 mm. Posledními dvěma druhy záření utvrzeno spojení mezi zářením viditelným a vlnami elektrickými.

Veliké vzdálenosti oddílu A a B lze vyjádřiti též rychlostí světla. Světelný rok shoduje se přibližně s billionem myriametrů (přesněji jest doba tato o 3 neděle větší než rok). Vzdálenost mlhovin (21. mocnina 10) probíhá světlo za 106.000 let, od nejbližších stálic přichází k nám světlo za 9 h. 15 m., million myriametrů proběhne světlo za 33 vteřin, kvadrant asi za $^1/_8$ sek. —

Poučná a velmi poutavá studie byla přijata s hlučným potleskem.

Potom vykonána volba nového praesidia na třetí období. Poněvadž dosavadní předseda nemínil přijmouti úřad znovu, byl z návrhu p. prof. dra. Vl. Nováka zvolen ř. prof. p. dr. Jar.

J. Jahn předsedou a po návrhu p. prof. dr. Nachtikala p. prof. dr. Vlad. Novák tajemníkem. Odstupujícím pánům funkcionářům poděkováno srdečně.

Prof. Fr. J. Rypáček,
tajemník třídy prvé.

* * *

Lidovědné sbírky moravského musea zemského.

Soustavné zakládání sbírek lidovědných počalo se koncem roku 1896. Poněvadž sbírky tyto opětovně byly podporovány se všech stran země naší, nabyly takového rozšíření, že došly pochvaly všech návštěvníkův a laskavého uznání četných podporovatelův.

A právě podporovatelé, jimž někdy není popřáno, aby si prohledli dílo, o jehož zdokonalení pracují usilovně, projevili žádost, aby se alespoň dověděli o nynějším stavu sbírek těchto. Často také shledáváme úplnou nevědomost o existenci těchto sbírek; proto každý zajisté bude povděčen za podání rozhledu po nich.

Oběma směry chceme vyhověti výčtem stavu, jak se jevil koncem měsíce září roku 1903.

1. V 8 zasklených skříních jsou 32 figuriny s různými národními kroji moravskými v barvách stkvělých. K figurinám jsou přidány podobizny osob, v kroji fotografovaných. Mimo to jest tu úplný kroj, který nemohl býti vystaven pro nedostatečné místnosti.

2. Ve třech albech jest uschováno 88 barevných podobizen ve velikosti 12 : 18 cm; jsou to podobizny osob fotografovaných v příslušném kroji.

3. Dle vzoru saského fotografického musea lidovědného v Drážďanech bylo založeno fotografické museum lidovědě moravské, zabírající podobizny osob v moravských krojích národních ve velikosti 13 : 18 cm, nákresy osad, typických usedlostí selských, obyčejův o slavnostech národních, kostelů, škol, pomníkův a jiných věcí ze všech krajin markrabství Moravského; celkem 852 kusy.

4. K fotografickému museu náleží také sbírka 237 pohledů na moravské hrady a zámky, u velikosti 19 : 24 cm.

5. Doplňkem moravského fotografického musea lidovědného jest sbírka 578 věrných pohlednic umělecky a účelně uděl-

laných a sebraných ze všech krajin moravských, hlavně ovšem též pohlednic městských.

6. Několik technických nákresů selských dvorův

7. Úplně zařízená moravskoslovenská a hanácká jizba selská. Také jest tu úplné zařízení německých jizeb selských z okolí Viškovského a z Kravařska, ale německé jizby tyto nemohly býti vystaveny pro nedostatečné místnosti.

8. Veliká sbírka kraslic.

9. Úplná sbírka valašských křiváků v a dřevěných fajek (dýmek).

10. Dvě skříně s krajkami a výšivkami. Mimo to veliká sbírka podobných prací, ukazujících umělecký smysl jednotlivých kmenů lidových, z nichž některé kusy vzbuzují obdiv znalců, nemohla dosud býti vystavena pro nedostatečné místnosti musejní. Jest žalostno, že velmi cenná sbírka tato jak s hlediska kulturně historického, tak i za účelem vzorkovým dosud ani střídavě nemohla býti vystrojena! Sbírka má celkem 339 kusův.

11. Sbírka domácího náčiní a nejrůznějších výrobků domácího průmyslu o 430 kusech, složená v truhlách a skříních, čeká rovněž svého vystrojení.

12. Česká a německá mapa země Moravské, na nichž rozličnými barvami jsou vyznačena sídla jednotlivých kmenů v zemi, a to vším rozsahem svým.

Pouhé toto nastínění buď na uspokojivé vědomí všem, kdož se dosud obětovně a vlastenecky přičinili o zdokonalení a doplnění těchto sbírek, zvláště naše kněžstvo a učitelstvo. Činnost obou těchto vážených stavů byla tu vždy vydatná.

Kdož teprve z nastínění tohoto seznají rozsah a důležitost sbírek těchto, buďtež povzbuzeni k horlivé návštěvě a k účinné podpoře jejich!

* * *

Zprávy o zasedáních kuratoria Mor. mus. společnosti.

Schůze dne 8. června 1903. Předsedal praesident p. prof. dr. Kameníček.

Oznámeny nové dary pp. konservatorů, Františka Bartoše, c. k. škol. rady na Mlatcově, (předměty národopisné), Ed. Domluvila, prof. ve Velkém Meziříčí, (kraslice), dra. Frant. Dvorského, prof. v. v. v Brně, (popelnice a bronzové předměty ze Silůvek

a zkameněliny moravské i dalmatské), Em. Hausottra, řid. uč. v Kunvaldě, (vyšívaný lajblík z Kravařska), Karla Langra, odb. učitele v Mikulově a Vojt. Schierla, uč. v Hustopeči, (sbírky pohlednic do lidovědného oddělení), Hugona Zimmermanna, prof. v. zahrad. školy v Lednici, (výkresy typických staveni selských); dále darovali stav. rada Al. Franz v Brně dva staré poháry, štábní lékař dr. Wagner sbírku pozemních konchylii, sl. Marie Wlatschilová v Brně kraslice. Pp. dárcům poděkováno. — Potom p. kurator ř. prof. dr. J. J. Jahn přečetl statutní návrh kommisse na přírodovědecký výzkum markrabství Moravského; návrh pečlivě vypracovaný po debattě podrobné schválen souhlasně, a panu referentovi projeveny srdečné díky shromážděných za obsáhlý elaborát. — Mimo to jednáno o upravení uličky u vchodu do Františkova musea, o pojištění sbírek musejních, o koupi některých sbírek do musea. — Konservatory na budoucí tříleti jmenováni opětně pp. místodrž. vicepraesident a předseda lidověd. oddělení moravského ryt. Jos. Januška, hosp. správce Frant. Killinger na Velkém Dvoře, Frant. Kretz, red. v Uh. Hradišti, odb. uč. Leop. Nopp ve Strážnici, ř. prof. čes. tech. Mich. Ursiny v Brně, red. Hanuš Welzl v Brně; nově jmenován p. řed. měšť. školy v Novém Jičíně Ant. Bauer. — Řádným členem mus. společnosti stal se p. V. Stoll, řed. plynových a elektrických podniků v Brně.

Schůze dne 22. června 1903. Předsedal praesident p. prof. dr. Kameníček.

Hlavním předmětem jednání bylo zakoupení obrazů do obrazárny zem. musea. Po návrhu p. kuratora dr. A. Fischla bylo usneseno většinou, aby výboru zemskému byl doporučen obraz domácího malíře K. H. Thumy, při čemž po návrhu pana kuratora archiváře dr. Bretholze byly vyjádřeny díky a plná důvěra pp. konservatorům a znalcům uměleckým ř. prof. Fel. Jeneweinovi a prof. Em. Pirchanovi za jejich věcné a správné posudky. — Dle zprávy kuratora p. ř. prof. dr. Jahna o zakoupení palaeontologickopraehistorické sbírky soukromé uloženo panu kustodovi Palliardimu, aby s majetníkem se srozuměl a podal zprávu kuratoriu. — Náhr. kur. a konservator p. red. Welzl, podav zprávu o odboru na získávání hudebních rukopisů, navrhl za odbor, aby především byly sbírány osnovy hudebních děl moravských a potom teprve také cizích skladatelů, čímž má býti v národopisném oddělení utvořen odbor lidové hudby. Návrh

schválen, jakož i dodatečny návrh místopředsedy p. professora Rzehaka, aby se také k tomu sbiraly staré nástroje hudební. — Konservatory jmenováni opětně na tříletí pp. prof. Ed. Horský v Uh. Brodě, gymn. řed. Kar. Kořínek v Třebíči a prof. Jan Svozil v Prostějově.

Schůze dne 21. září 1903. Předsedal praesident p. prof. dr. Kameníček.

Před pořádkem rokovacím za plného souhlasu přítomných vzletně vzpomněl předseda uplynulých osmdesátin čestného člena a velezasloužilého předsedy odboru lidovědného p. místodrž. vicepraesidenta Josefa ryt. Janušky, jehož horlivá a mnoholetá činnost v naší společnosti musejní zasluhuje uznání nejvděčnějšího. — Zemskému museu darovali pp. konservatorové a jiní příznivci tyto dary: prof. Ed. Domluvil ve Val. Meziříčí národopisné předměty, Karel Exler v Přerově praehistorické nálezy, uč. Jan Fila v Šerkovicích předměty keramické, inspektor Arn. Hanisch v Třebíči mor. nerosty, pí. Aurelie Múčková vějíř, zem. bibl. rada dr. V. Schram rytiny a fotografie, Děpolt Schrattenbach dvě medaille a 10 stříbrných mincí, Kar. Slováček v Lednici a řed. Adolf Sterz ve Znojmě praehistorické předměty, prof. Jan Wiesbaur v Lukově zkamenèliny, starostenský úřad v Drásově starý náhrobní kříž z kovaného železa, odb. uč. Alois Czerny v Mor. Třebové, uč. Karel Gerlich v Modřicích, odb. uč. Leop. Nopp ve Strážnici, MDr. Mořic Remeš v Olomouci, říd. učitel Hugo Sáňka v Rudici, škol. rada Fr. A. Slavík na Královských Vinohradech, majetník knihtiskárny Jindř. Slovák v Kroměříži a prof. dr. Rud. Sommer fotografie a pohlednice do sbírek národopisných. Pp. dárcům poděkováno. — S díky přijata zpráva zemského výboru, že navrhne sl. zemskému sněmu, aby po žádosti kuratoria z peněz zemských bylo věnováno zemské knihovně na zakoupení vědeckých děl 4000 K, splatných ve čtyřech lhůtách ročních. — Po návrhu kuratora p. prof. dr. Vlad. Nováka podána zemskému výboru opětná žádost, aby na sněmě vymohl zvláštní dotaci na počáteční práce mor. výzkumné kommisse přírodovědecké, utvořené v naší společnosti. — Po návrhu kuratora p. prof. dr. Šujana zvolena zvláštní adaptační kommisse, aby prohledla místnosti musejní a podala návrhy o budoucím uspořádání sbírek v museu našem, až bude vystavěna nová zemská budova

a až se do ní vystěhuje zemská knihovna. — Konservatory na příští tříletí opětně byli jmenováni pp. Jan Haupt, fotograf v Jihlavě, Emil Hausotter, říd. uč. v Kunvaldě, Hugo Langer, učitel v Starém Městě, Karel Langer, odb. uč. v Mikulově, dr. Frant. Spina, prof. v Mor. Třebové, Zikm. Stöffel, říd. uč. v Pálavě, Ant. Vrbka, uč. ve Znojmě; nově jmenováni konservatory pp. prof. Arnošt Krejčí v Hodoníně, prof. Robert Neumann v Brně, prof. Jan Wiesbaur v Lukově. — Po návrhu kuratora p. dr. Fischla zvolena kommisse (kurator p. prof. E. Bayer, konservator p. prof. Fr. Černý, kuratorové p. dr. Alf. Fischel a p. prof. Jos. Matzura), aby se radila o založení sbírky rukopisův a autografů vynikajících mužů, hlavně spisovatelů moravských. Za řádné členy přijati pp. Kaj. Nehammer, pošt. kontrolor, Hanuš Schreiner, regisseur, dr. F. M. Urban, bankéř v Brně, Ferd. Netoušek, odborný učitel v Drnoholci.

Schůze dne 12. října 1903. Předsedal p. praesident prof. dr. Kameníček.

Zemskému museu darovali p. místodrž. vicepraesident Jos. ryt. Januška a sl. Marie Erlachrová pohlednice do sbírek národopisných, p. konservator uč. Ant. Vrbka ve Znojmě stříbrný tolar, zkameněliny a starou šavli důstojnickou. Pp. dárcům poděkováno. — Vyřízeno mnoho dobrých zdání, žádaných zemským výborem, má-li býti udělena zemská podpora různým žadatelům. Po návrhu kuratorů p. prof. dr. Jahna a p. prof. dr. Šujana a po zprávě národopisného odboru doporučeno zemskému výboru, aby na sl. sněmě byly vymoženy dotace na prozkoumání jeskyň moravských, na studie z lidovědy moravské a na rozšíření místního musea v městě moravském. Za jednání o těchto dobrých zdáních mluveno znovu o různých velikých sbírkách starožitnických na Moravě, aby sbírky tyto byly prohlednuty a po případě získány museu zemskému. Zároveň projeveno přání, aby sl. zemský výbor byl požádán, aby v záležitostech vědeckých a musejních dle možnosti vždy bral radu s kuratoriem mor. musea zemského. — Památka zesnulého a zasloužilého konservatora pana uč. Vojt. Schierla v Hustopeči po vzpomínce p. praesidentově uctěna povstáním. — Za řádné členy mus. společnosti byli přijati pp. dr. Bohdan Haas, adv. koncipient, cvič. učitel č. průpravny Jan Kranich a prof. dr. Bedřich Macháček v Brně.

Schůze dne 9. listopadu 1903. Předsedal p. praesident prof. dr. Kameníček.

Pan praesident uvítal nové kuratory zemským sněmem volené pp. ř. prof. dr. Jar. J. Jahna (opětně), prof. P. Josefa Kašpara (opětně), maj. domu Edmunda Lasekra a prof. Emila Soffého. Zároveň poděkoval dobrovolně odcházejícím pp. kuratorům Viktorovi ryt. Baurovi, poslanci a velkostatkáři, a Josefu Jelinkovi, staviteli a přísedícímu zemského výboru v Brně, za činnost jejich v minulém období. Oběma poděkováno písemně. — Potom slovy vroucími vzpomněl zesnulého, výtečně nadaného amanuensa zem. knihovny p. dra. Ladislava K. Hofmana, jenž příliš záhy byl odňat vědě a práci jako nadějný učenec a zvláště vzdělaný odborník historický. Shromáždění stojíc vyslechlo krátký nekrolog. — Z darů museu darovaných budiž vytčen na prvém místě dar J. J. panujícího knížete Jana Liechtensteina, stálého dárce musejního, jenž daroval dva staré, bohatě ozdobené řetízky stříbrné, nalezené v obci Čerčíně. Další dary dali pp.: posluchač něm. techniky J. Bojanowsky předměty praehistorické, řed. J. Fleischer v Lukově sbírku nerostů, farář P. Jan Jelínek v Bojkovicích několik rytin a starý rukopis, MUDr. Arnošt Landesmann v Brně autograf zesnulého otce svého básníka Jeronyma Lorma, soukromník Děpolt Schrattenbach v Brně stříbrné mince, říd. uč. Felix Stýblo v Chrlicích nerosty. Pp. dárcům poděkováno. — Zpráva lidovědného odboru přijata s díky na vědomí (bylo usneseno, aby byla uveřejněna v časopisech,); po návrhu p. kuratora dr. Fischla bylo uloženo odboru, aby vedle slovenské a hanácké jizby selské byly také vystrojeny selské jizby německé, které dosud nebyly zařízeny pro nedostatek příhodných místností. — Zemský bibliothekář p. cís. rada dr. Schram podal zprávu o knihovně a navrhl, aby bylo zvláště poděkováno za vzácné dary sl. předsednictvu c. k. zem. soudu a p. prof. Frant. Urbánkovi. K tomu dodal p. praesident, že cenné a vzácné knihy po nebožtíkovi amanuensovi dr. Hofmanovi darovala rodina jeho bibliothece zemské s přáním, aby darovaná díla v knihovně zemské jako celek byla jmenována „knihovnou Hofmanovou“. — Na vykonání předběžných prací nově zařízeného odboru naší společnosti, totiž kommisse na přírodovědecký výzkum moravský, zvolen zatímní výbor přípravný z odborných badatelů (pp. kurator ř. prof. dr. Jahn, náhr. kur. prof. dr. Leneček, konservator ř. prof. Líčka a vice-

praesident prof. Rzehak). — Vykonáno přidělení kuratorův neb konservatorův (vždy jeden český a jeden německý) k rozličným odvětvím sbírek musejních, aby jmenovaní funkcionáři s p. bibliothekářem a s p. kustodem se starali o zvelebení sbírek a dozor nad nimi. Knihovně přiděleni pp. kuratorové arch. dr. Bretholz a prof. dr. Šujan; k oddělení mapovému pp. praesident prof. dr. Kameníček a kurator prof. Matzura. K různým odborům přírodovědeckým (geologie, mineralogie, zoologie, ornithologie, entomologie, botanika) p. vicepraesident prof. Rzehak a pp. kuratorové prof. Bayer, ř. prof. dr. Jahn a odb. uč. Schirmeisen a pp. konservatorové odb. uč. Czižek, zdravotní rada dr. Fleischer, prof. Janda, soukromník Stohandl a prof. dr. Vandas. K archaeologii, praehistorii a ethnografii p. konservator prof. dr. Dvorský a p. vicepraesident prof. Rzehak. K oddělení lidovědnému (vedle stálého předsedy p. místodrž. rady ryt. Janušky) p. kurator prof. Matzura a p. náhr. kur. a kons. prof. Rypáček. K výtvarnému umění p. konserv. ř. prof. Bertl a p. kur. dr. Fischel. K drobnému umění a uměl. průmyslu pp. kuratorové dr. Dolanský a dr. Fischel. K sbírce mincí, madaillí a pečetí pp. kuratorové prof. Kašpar a dr. Fischel. — Na rozmnožení členů společnosti a příjmů musejních požádá praesidium pp. konservatorův, aby ve svých sídlech a v okolí hleděli získati nové členy, jak už někteří horliví pp. konservatorové učinili z vůle a z ochoty vlastní. — Poněvadž přístup do musejní budovy nevypadá pěkně, ana Musejní ulice působí dosti nevole navštěvovatelům zem. knihovny i sbírek musejních, zakročí praesidium u obce Brněnské i u zem. výboru, aby vchod do musea byl slušný a vědeckému ústavu zemskému přiměřeně upraven. — Usneseno také, aby do novin byly častěji dávány zprávy o museu a o sbírkách jeho a aby v časopisech brněnských dle možnosti bylo oznamováno, kdy jsou přístupny sbírky i zem. knihovna. — Konservatory byli jmenováni pp. Zbyněk Branczik, úředník bankovní, a inž. Ant. Smrček, ř. prof. české vysoké školy technické v Brně. — Schválena zpráva p. kurat. dr. Fischla o rukopisech a autografech vynikajících Moravanův. — Projeveno nové přání, aby sl. zemský výbor ve věcech museálních, knihovních a uměleckých v ž d y se tázal o dobré zdání mus. kuratoria. — Za řádné členy byli přijati pp.: Dr. Rudolf Baumhackel, bibliothekář něm. vys. školy technické v Brně, Frant. Brzický, papírník v Boskovicích, Alois Fiala,

říd. uč. v Kosticích, Frant. Jarůšek, říd. uč. v Boskovicích, JUDr. Josef Kirchmann, advokát v Boskovicích, Karel Lipka, strojník v Boskovicích, hrabě Alfons Mensdorff-Pouilly, velkostatkář v Boskovicích, Frant. Miča, c. k. okr. kommissař v Brně, Emil Schwarz, advokát v Brně, Karel Slovák, odb. uč. v Boskovicích, sl. Vil. Soxhletová, uč. v Brně, Karel šl. Sternischtie ml., továrník v Brně, Ludvík Šafář, odb. uč. v Boskovicích, a Josef Urban, obchodník papírem v Brně.

* * *

Dr. Ladislav K. Hofman †.

Zemská knihovna moravská ztratila úředníka a pracovníka neobyčejně schopného, ba vzorného. Skonalť dne 3. listopadu 1903 po delším utrpení v 27. roce životním amanuensis dr. Ladislav K. Hofman, nedávno knihovně přidělený. Volba Hofmanova za amanuensa, českými členy kuratoria Mor. mus. společnosti vytrvale hájená a podporovaná, byla opravdu dobrá; neboť knihovna zemská počala v Hofmanovi míti odborníka vzácného a všestranně vzdělaného, zvláště také výborného znalce jazyků západních i slovanských. Vědě vůbec a české vědecké literatuře zvláště odešel v nadšeném nebožtíkovi talent a učenec naději nejsmělejších, který by byl v dějezpytě a v literární historii jako bystrý kritik, jako soudný biograf a duchaplný essayista podal díla jádrem i slohem znamenitá. Bohužel naděje naše jsou pohřbeny záhy, ba příliš záhy. Když jsme s ním krátce před skonem mluvili v nemocnici u sv. Anny, ač byl již ztracen životu, pracoval, konal výpisky, sbíral látku, až se upracoval. Odcházeli jsme od smrtelného lože jeho s pohnutím a s bolestí vědouce, že ztráta mladého tohoto horlivce a ušlechtilého člověka jest neodvratna a že v málo okamženích národu, práci a vědě zhasne vycházející hvězda tušené velikosti.

Několik stručných dat biografických. Zvěčnělý byl synem českého venkova. Narodil se v Meziříčí u Opočna v Čechách dne 15. srpna 1876, studoval na gymnasiu v Hradci Králové, na české universitě v Praze, kde byl správcem příruční seminární bibliotheky prof. dr. Jar. Golla, a jako doktor filosofie doplňoval vzdělání své u slavných historiků v Paříži a v Berlíně. Vstoupil pak do praxe do c. k. universitní knihovny Pražské a r. 1903 počal úřadovati v zemské knihovně v Brně, kde dny jeho životní brzy byly

sečteny. Záhy počal pracovati literárně a přispíval do „Českého Časopisu Historického“, do „Naší Doby“, do Ottova Slovníka naučného, do „Přehledu“, do „Akademie“ a naposled také do „Časopisu Matice Moravské“. Do „Čes. Čas. Hist.“ napsal studii „O organisaci historického studia na vysokých školách pařížských“, rozpravu „Husité a koncilium basilejské v letech 1431—1432“. K jubileu Ad. Mickiewicze napsal výbornou literární studii do VII. ročn. „Naší Doby“ a do „Akademie“ (Adam Mickiewicz a socialism), v „N. Době“ relief něm. historika berlínského Maxa Lenze, jehož byl zesnulý posluchačem v Berlíně. Přeložil Le Bonovu „Duši davu“, Fouilleovu „Kritiku mravních soustav“ a Volkonského „Čtení z ruských dějin a z literatury“. Poslední uveřejněné práce Hofmanovy jsou obšírné a kritické úvahy o V. A. Francevových „Očerkach po istorii češskago vozrožděnija“ (v „Časopise Mat. Mor.“, v ročn. XXVII., v seš. 42., 1903) a s nápisem „Bismarck“ o Lenzově „Geschichte Bismarcks“ (v „Čes. Čas. Hist.“, v ročn. IX., seš. 4., 1903). Chystal také kritické dílo o králi Bedřichovi Velikém. Všechno marno.

Přítel básník napsal o zesnulém (v „Přehledě“, II. 1.): „L. K. Hofman, duch takové mnohostrannosti, takového zájmu o český život v jeho všech poměrech a vztazích, schopný tak velikých koncepcí a takové jemnosti stylové — možno se smířiti s myšlenkou, že umíral věda, že neřekl to, co mohl říci, že neprovedl, k čemu měl schopnost, že obrovská práce, ohromné napjetí ducha, sebrání tolika materiálu bylo marné, tisíckrát marné? .... Byl pln noblessy a jemnosti povahy; přílišné jemnosti .... Stále více nořil se do své doby, stále nové momenty ho upoutávaly; on se svým mimořádným talentem byl by urovnal ohromný materiál, dovedl by ho kriticky ovládnout, byl by jistě stvořil práci ojedinělou .... kdyby právě byl měl čas — “ A Polka, která se v Paříži seznámila s nebožtíkem v přednáškách proslulého prof. A. Denisa, píše (tamže, II. 2.): „Jak ukrutná, neúprosná jest smrt! Tak mladý život, tolik píle, vzdělání a šlechetných citův a ideálů — vše jest dnes u konce! — Byl velice milý ..... Kolik myšlenek a plánů neuskutečněných odešlo s tou ubohou, šlechetnou duší!“ A dokládá, že poetický znalec byl nadšeným ctitelem Jul. Slowackého, že znal práce jeho z paměti a že citoval nejpěknější partie z děl Mickiewiczových.

Pracoval horečně, ba nervosně, chtěje krátkých let životních užiti chvatně, aby vykonal aspoň část lvího úkolu, který učinil svým cílem.

O Hofmanovi můžeme říci právem, že byl milou, jemnou, ušlechtilou, uměleckou i básnickou duší, a že u něho nutno klásti důraz na to, co chtěl vykonati a co byl by vykonal, kdyby mu byl Bůh popřál dalších dnův. O něm plně platí slova: Vita brevis, ars longa![1])

Za krátkého pobytu v Brně stal se miláčkem všech lidí dobrých, kteří ho poznali jako člověka skromného a nevypínavého i jako pracovníka neunaveného a vzácného; přízeň k němu ukázala se o pohřbu, jehož se účastnilo kuratorium i úřednictvo a členstvo Mor. mus. společnosti, professorové středních škol brněnských a mnoho ctitelův jiných, zvláště také professorové university Pražské dr. Jar. Goll a dr. Jos. Pekař a nejbližší přátelé zesnulého z Prahy. Ave, anima pia! *Fr. J. Rypáček.*

* * *

B) Zpráva o „Musejním spolku" v Třebíči.

V říjnu r. 1894 byla za účelem obeslání národopisné výstavy v Praze také v Třebíči pořádána výstavka národopisná a retrospektivní, a tu se ukázalo zřejmě, že v Třebíči a v okolí jest dosti předmětů zajímavých, které dlužno uchrániti před zkázou a před zavlečením do ciziny. Tenkráte vznikla myšlenka založiti v Třebíči museum pro město a okolí.

Ale z nahodilých překážek nestalo se tak hned, nýbrž až r. 1898, kdy upraveny stanovy nového spolku. V září r. 1898 započato sbíráním vhodných předmětův. Jelikož však nebylo obci možno poskytnouti spolku vhodných místností, byly sbírky umístěny částečně v bytě kustodově, částečně v různých kabinetech c. k. státního gymnasia, ba také u soukromníkův. Teprve r. 1903 v červenci upravila obec k účelům musejním dvě světnice v bývalé nemocnici na Martinském náměstí blíže farního kostela. Místnosti tyto ovšem dlužno považovati za prozatímné, neboť nedostačují již nyní. Doufáme však, že obec brzy se postará o důstojnější a rozsáhlejší místnost. Spolek se nemůže na velké vydání odva-

[1]) Podobiznu zvěčnělého přinesla „Zlatá Praha" (roč. XXI., č. 6., str. 72.), tam také na str. 72. připomenuto pravé rodiště Meziříčí u Opočna, kdežto všechny nekrology mají Černilov u Hradce Králové.

žovati, vždyť příjem jeho činí sotva 250 K ročně. Za ně kupuje vhodné věci do musea od nemajetných neb neuvědomělých, ač zámožných občanův.

Úsilím výboru a obětovností jednotlivých občanů z Třebíče a z okolí, jakož i snahou některých pánův učitelů rozmnoženy sbírky, takže koncem srpna 1903 měly již 1457 čísel.

Sbírka předmětů praehistorických a novějších vykopanin má 43 čísla, sbírka oděvův a výšivek 26, nábytku, nářadí a ozdob 79, nádob hliněných, kovových a dřevěných 152, zbraní 14, věcí plastických 15, listin 42, knih tištěných 86, psaných knih 16, map a plánů 7, obrázků 45, znaků, pečetí a kolků 87, různých 7, přírodnin 31 číslo. Ve sbírce numismatické jest 735 kusů mincí kovových, 24 kusy peněz papírových, 36 medailli a 11 jetonův.

Vytkneme některé zajímavější věci ze sbírky musejní.

Jsou to kosti ze slona, nosorožce a jelena z hliníků třebických a z Pyšela u Náměště nad Oslavou, kostěný nůž, nalezený na trati Hradišti mezi Dobrou Vodou a Kožichovicemi u Třebíče, střepy z popelnic z Kožichovic, četné sekyrky a mlaty kamenné z Výčap, Vokarce, Nihova. Senohrad a Klučova, přesleny ze Senohrad, žernov z Čučic, hornická kladívka z Čučic, ostruhy z Rokštýna, Krahulova, Štěměch a z Trnavy, podkovy z Třebíče a z okolí, hroty šipů z Čučic a z Podklášteří, železný srp z Třebíče, kamenný hmoždíř a kelímek na tavení kovů vykopaný na louce pod zámkem třebickým, část z nálezu mincí ze Smrka z dob Václava II. a z Kojetic z doby krále Vladislava II. Z doby pustošení Třebíče králem uherským Matyášem jest mosazný dvojitý, na předměstí Stařeckém nalezený kříž.

Výšivky a části původního kroje lidového na Třebicku jsou již velice vzácné; co chová museum, jsou mimo některé kusy kroje městského, hlavně výšivky a úbory z jižních Čech a ze Slovače.

Za to sbírka nábytku a nářadí jest dosti slušná, zejména zasluhují povšimnutí truhly cechovní, ferule, razítka a odznaky tovaryšské. Z menších ozdobných věcí jest ve sbírce několik cenných tabatěrek, kapesních hodinek a ozdob jiného druhu. Též nástěnné hodiny, zámky, umělé klíče, náčiní kuchyňské, lampy, svícny a kahany zasluhují zmínky.

Museum má pěknou sbírku starých nádob cínových, z nichž některé jsou ornamentovány velmi vkusně. Starý porculán vídeňský

má 12 čísel. Dále jsou ve sbírce nádoby ze Znojma, Vranova, Kravska, Týnce nad Sázavou, z Holic a odjinud. Lidová keramika jest také dobře zastoupena četnými džbány, talíři a miskami z blízkého okolí a ze Slovače.

Skleněného zboží není dosud mnoho, ale za to některé kusy jsou vkusně broušené a leptané.

Sbírka listin chová smlouvu Buriana Osovského z Doubravice z roku 1562 o prodeji Dolního mlýna mlynáři Antonínovi, smlouvu Smila II. Osovského z roku 1566 o přenechání valchy při témže mlýně soukeníkům třebickým, jakož i cechovní artikule, vydané týmž pánem z let 1592—1605. Dále jsou ve sbírce řády a zápisy cechu soukenického, řeznického, tkalcovského, bednářského, obuvnického, mlynářského a pekařského, různá vysvědčení o zachovalosti, listy za vyučenou, proklamace a jiné staré tiskopisy.

V knihovně jsou s malými výjimkami knihy z 15.—18. století, a to české, německé a latinské. Z prvních zasluhuje zmínky Bible Kutnohorská a Bible Svatováclavská, Hájkova Kronika a Poselkyně Beckovského, Zikm. z Púchova Kosmografie Česká, Koldínova Summa práv městských, Komenského Brána jazyků. Některé psané knihy modlitební a písně mají pěkné iniciálky a malované ozdoby okrajové. Dlužno připomenouti rukopisu Beckovského legendy o sv. Jiří a o sv. Vítovi. Z legendy přechází spisovatel, jak obyčejem u něho, na dějiny chrámů na Hradčanech. Celek jest však valně poškozen, a chybí mnoho listův.

Sbírka obrázků chová 5 rytin Alb. Dürera, a to 3 originály, z nichž nejpěknější jest mědirytina „Dudák“ z roku 1514, dále rytina Aldegreverova „Sophonisba“ z r. 1553, konečně malé malované obrázky svatých na pergameně s vyřezávaným krajkovým krajem, četné olejové obrázky svatých, jakož i podobizny.

Z minci jsou hodny pozoru peníze římské, nalezené u Starče, Ptáčova a Trnavy. Nejčastěji bývají vykopány v Třebíči i v okolí české mince z dob krále Václava II. a nástupcův jeho po krále Vladislava II. a drobné penízky Leopolda I.

Doufáme, že nyní, kdy spolek má stálou místnost na uschování sbírek, občanstvo přispěje na rozhojnění jejich, ačkoli ještě asi mine drahně roků, nežli museum třebické bude vybudováno tak účelně a pěkně, jako mnohá musea v městech českých.

Výbor musejního spolku má předsedou prof. Josefa Uličného, náměstkem (zároveň kustodem) prof. Frant. Doležela, jednatelem Al. Jakubského, pokladníkem mag. pharm. Josefa Měšťana; ve výboře jsou mimo to Jan Jelínek, řídící učitel a okr. šk. inspektor v. v., dr. Jul. Kofránek, advokát a zem. poslanec, Jan F. Kubeš, starosta města Třebíče, R. Wolf, stavitel, a Frant. Zavřel, řídící učitel v. v.

Prof. Frant. Doležel,
t. č. kustos.

* * *

C) Vyhláška z kuratoria

o nových nálezech a o předmětech lidovědných na Moravě.

Poněvadž poslední dobou se staly případy, že Mor. Mus. Společnost vůbec včas se nedovídala o mnohých nálezech archaeologických a značná část nalezených předmětů zůstala buď soukromým majetkem nebo byla prodána do ciziny, dovoluje si kuratorium upozorniti vlastenecké obyvatelstvo moravské, zvláště sl. obecní úřady, aby laskavě po každém objevě buď podávaly zprávy o nových nálezech zrovna správě zem. musea Františkova nebo pp. konservatorům Mor. Musejní Společnosti, v jejichž obvodě nález byl učiněn.

Také jsou vždy vítány zprávy o vzácných předmětech prodejných, hlavně lidovědných, řemeslných a nábytkových.

Mor. Musejní Společnost ochotně nahradí příslušné výlohy.

Za kuratorium Moravské Musejní Společnosti:

Prof. Dr. Frant. Kameníček,
praesident.

Prof. Ant. Rzehak,
vicepraesident.

Emil Kořistka,
sekretář.

Literatura.

Morava za pravěku. Napsal I. L. Červinka. Svazek 2. části I. „Vlastivědy Moravské". Nákladem mus. spolku brněnského r. 1902. Str. 368, 154 obrázky v textu, 52 tabulky, 4 mapky. Cena 9 K.

Neměli jsme dosud díla, které by souborně poučovalo o praehistorických nálezech moravských podnes objevených. Kdo posud chtěl nabyti jasnějšího obrazu o badáních v tomto odvětví kulturních dějin moravských, shledával pracně četné články, roztroušené po časopisech a po knihách odborných a neodborných, domácích i zahraničných.

Nedostatku tomuto pomůže znamenitě kniha p. Červinkova. Musejní spolek brněnský na sestavení obrazu pravěké Moravy šťastně zvolil zvláště činného a výborného znalce praehistorie moravské za naší doby, p. inženýra a c. k. konservatora I. L. Červinku. Pan konservator nevěnoval se tu snadné úloze: seznati z literatury a, pokud se dalo, i z vlastního názoru nálezy moravské, roztříditi je a zařaditi, aby vydaly svědectví o vlasti naší a obyvatelích jejích za pravěku. Nesoustavnost za vyhledávání nálezů, roztříštění jejich po četných sbírkách a sbírečkách, nejasnost a nesprávnost dobré polovice popisův o nálezech a tím i bezcennost jejich na vědecké užití byly překážky, které přiměly autora, aby předložil veřejnosti knihu, nikoli jen přísně vědeckou, po níž by sáhl jen odborník, ale takovou, kde by praehistorická archaeologie byla popularisována, aby vyhověla obojímu druhu čtenářů: aby odborníkovi podala přehled a charakteristiku známých nálezů, laikovi a ochotníkovi, na něž u nás především jest odkázána záchrana starožitností, aby poskytla poučení a návodu. Život pravěkých obyvatelů moravských vylíčen jest v knize hlavně dle výsledků badání v zemích okolních, předně dle sousedních Čech, a dokumentován nálezy domácími.

V úvodě vyloženy jsou pojem a úkoly praehistorické archaeologie, jakož i rozdělení praehistorie na jednotlivé periody kulturní. Potom následuje stať o pěstění této vědy na Moravě, seznam museí, soukromých sbírek, soupis větších článkův a pojednání sestavených dle jednotlivých časopisův a autorův a seznam knih samostatných, pojednávajících o pravěku moravském.

V oddílech líčících podrobně jednotlivá období kulturní podává autor vždy nejprve povšechný ráz dobový, popisuje pak materiál nástrojů, zbraní, šperků, tvary jejich a účel, pojednává o keramice, vypočítává v abecedním pořádku naleziště jednotlivých předmětů, sidlišť,

hrobův i opevněných míst, poznamenávaje vždy majetníka nálezu (a kde bylo referováno o nálezu), načež končí úvahou o lidstvě za doby líčené a o kultuře jeho. Zajímavé a poučné jsou zvláště stati o popelnicových polích, o kulturách gallské, římské i popelnicových polí (i dějepise), o rázu hradištném. Výklady své objasňuje autor množstvím zdařilých obrázků a plánů v textě i na tabulkách; více než třetina 19 tab., 50 obr.) z nich vyvedena je dovednou rukou autora samého. Mapky znázorňují rozlohu sidlišť neolithických, oblast kultury pokolení skrčených koster, popelnicových polí a rozsah nalezišť kultury gallské a římsko-provinciální. Vysvětlivky k tabulkám a rejstřík nalezišť vyčerpávají obsah knihy.

Nepříjemně za čtení působí některé chyby, vloudilé do textu, jako na př. na str. 125. uprostřed: „zvonci p o h á r o v ý m i“ místo „zvoncovými poháry“. Na str. 151. udáno u slavkovského depôtu naleziště „Horákovanina“, jmenuje se však „Horákova niva“. Nesprávný jest údaj při Kobeřicích na str. 183., kde předměty a hroby kultury pokolení skrčených koster připsány jsou sidlišti v „Nových polích“, byly však zjištěny na kopci „Dřínovci“. Sidliště v „Nových polích“ jest neolithické s malovanou keramikou. (Viz podrobnější zprávu v „P r a v ě k u“, roč. I., č. 2., na str. 106. a 109.)

Důležitou a pečlivě psanou knihu tuto, přijatou již s pochvalou předními našimi odborníky dr. L. Niederlem (Český Časopis Historický, 1903,) a J. Palliardim (Časopis vlast. muz. sp. olomuckého, 1902, str. 136.,) naléhavě a svědomitě schvalujeme každému, kdo se zajímá o starožitné památky naše; zejména měla by „M o r a v u z a p r a v ě k u“ míti každá učitelská knihovna škol obecných a měšťanských, kdež jest jí především potřebí jako „první pomoci“ pro nahodilé nálezy.

Al. Procházka.

Slované a Němci v staré době, zejména Cl. Ptolemaia Velká Germania. Dr. Jan Slavík. V Třeboni 1903.

Kniha nadpisem vábná, úvodem ještě vábnější. Spisovatel vytkl si úkolem „rozluštění Ptolemaiova místopisu v Germanii“. Stanovil si také slibnou methodu „důkladně a pozorně dějepisná sdělení starých spisovatelů řeckých a římských, jakož i z dob věku středního pročítati a nijak se nevázati na dosavadní výklady dějepiscův“. Tou methodou spisovatel nabyl prý j a s n é h o o b r a z u o věci a proto resultáty své vydal tiskem — v objemné knize o 406 str. s mapou, která znázorňuje osídlení velké Germanie dle Cl. Ptolemaia.

Kniha je plodem práce mnoholeté, podává více než v úvodě slibuje, uvádí citáty přehojných pramenů starých i spisovatelův a badatelů novějších, ale v ý k l a d e m jich dospívá k resultátům — nemožným.

V I. části o P t o l e m a i o v i a j e h o p r a m e n e c h spisovatel hájí Pt. proti přehnaným výtkám o nespolehlivosti jeho a dokazuje, že Pt. o staré Germanii, ač jí neviděl, dosti byl poučen z rozličných pramenů: ze spisů, které na naše časy se nedochovaly, jako byly na př. spisy G. Plinia, Catonovy, Bassa Aufidia etc., dále od osob, které válek

Římanů s Germany se súčastnily, pak od cestovatelův a ze spisů podnes zachovaných. Odkud Pt. každou jednotlivou zprávu měl, dnes na jisto určiti možno není, ale užil jich svědomitě. Zásluhy Pt. spisovatel vystihl dobře. Pak určil hlavních devatero cest obchodních, které asi vedly starou Germanií. Polemika proti odpůrcům jest ostrá.

V II. č. o velké Germanii bylo by spisovateli teprve dokázati, že Pt. určil hranice G. jen theoreticky jako jistý celek geografický, bez ohledu na obyvatelstvo! Poukázati na Tacita, Plinia a Caesara nestačí. V III. č. je přeložen Pt. **popis** G., a to: poloha jednotlivých míst dle poledníkův a rovnoběžek, obyvatelstvo G. (jednotlivé kmeny) a města dle čtyř pásův. Ve IV. č. o městech v Germanii spisovatel soudí správně, že Pt. uvedl jen 94 pevných míst, která byla kupcům známa a o nichž se dověděl. Z polohy míst bezpečně známých stanoví, oč rovnoběžkové a poledníkové stupně Ptolemaiovy liší se od stupňů počítání našeho, a dle toho poměru u každého místa přepočítává polohu Pt. na polohu naši. Kdyby dle toho poměru byl naznačil polohu míst v Germanii (V.), byl by vykonal kus záslužné práce, ale on určení Pt. libovolně mění, takže mapa jeho od mapy Pt. velice se uchyluje. Ukazuji jen na místa Eburodunon a Eburon. Pt. v popise G. v knize II., hlava 11., klade Eburodunon na 38° $^{11}/_{23}$' vých. délky a na 48° $^{11}/_{23}$' sev. šířky, Eburon na 41° v. d. a 49° $^{11}/_{24}$' s. š. Na mapě Pt. (IV mapa Evropy) jsou ta místa: Eburodunon 39° v. d., 48° $^{7}/_{23}$' s. š., Eburon na 41° v. d., 49° $^{17}/_{23}$' s. š. Slavík však na své mapě Eburodunon i Eburon umístil na týž poledník 34° 15', uchýlil se od Pt. o celé dva stupně v. d., což je nepřípustno. Podobně vedl si při jiných místech, takže mapu Pt. nerektifikoval, nýbrž ji změnil.

U každého místa (94) kromě polohy vykládá také původ a význam názvu, což je nejslabší stránka práce Slavíkovy. Ukazuji jen na místo Kasurgis (str. 68). Umisťuje je na 49° 57' s. š. a 32° 14' v. d. na pravý břeh vltavský proti Záběhlicům. Vznik místa vykládá dle kroniky Hájkovy, že si je dal založiti nějaký Beem, přišlý z Bavor. Tam prý sobě dala vystavěti hrad Kaša, sestra Libušina, hrad Kašín. „Jak Kasurga tak Kaša mají týž kořen Kas. My nalézáme jej v lat. casa (chýše), něm. Haus. Míst téhož druhu máme dostatek: Košice, Košíř, Košátky, Kašovice. Kasurgis rovná se našemu Kasuře, jak ve XIV. st. nazívána (!) byla Kosoř (71 ř. 15 etc.)." „Kašovici bydlili také v této krajině, a hradiště jejich slulo již za Ptolemaia Kasurje = Kasurgis; později Kašín." Podobnou argumentací vykládá místo Redintuion: „Můžeme číst slovo to v našem jazyku Redintýn = Redětín (Radotín u Zbraslavi). Tento týn dle jména byl hradištěm Redů neb snad Radů (71 ř. 42 etc.)". To není methoda ani genetická ani historická, nýbrž Pluskal-Moravičanská, kterou lze na světě dokázati všechno. Proto podařilo se Sl. vyložiti místa: Budorgis, Nomisterion, Hegetmatia, Lupfurdon, Aregelie, Luppia, Askalingon, Mesovion, Leufana, Marionis, Lirimiris, Treva, Tulifurdon, Karrodun, Arsonion, Askaukalis, Skurgon, Rugion, Stragon, Kalaigia, Lugidunon, Budorigon,

Kolaukoron, Susudata, Kistvia, Kojnoéon, Marionis II., Bunition, Virun atd. Zkrátka skoro všechna místa ve staré Germanii jsou dle Slavíka slovanského znění a slovanského původu! Polemika s Kiepertem o Marobudon je málo důstojná.

Vážněji jedná o horách v Germanii (VI.). Za to část VII. o kmenech dle Pt. v Germanii sídlivších nelze vážně přijati. Spisovatel samými hypothesami vysvětluje slova (názvy 61 kmenů) a dohaduje se sídel jejich, ale podává obraz ještě nejasnější, než je Ptolemaiův. Ptolemaia proti Müllenhoffovi (str. 154 ř. 34) hájí důstojně. V č. VIII. o Bojích a Markomanech Slavík dokazuje proti R. Dvořákovi, L. Niederlovi a jiným, že zprávy nám o Bojích zachované mluví vždy o obyvatelstvě na území jiném než království Českého. Obsáhlými dedukcemi (str. 185—221) prokázal jen, že Bojové i Markomané bydleli západně Čech, tedy v Bavorsku, ale nedokázal, že nebydleli také v Čechách ani na Moravě. V důsledku domněnky, že Boheim nebyly Čechy, nýbrž jen Bavory, vyvozuje, že Durinkové (č. IX.), když r. 530 byli z Durynska vypuzeni, odtáhli do Čech k Pražanům a přinesli jim název Boemi. Také války Karla Velikého nebyly prý vedeny v Čechách proti Čechům, nýbrž na západě Čech proti Srbům, rovněž prý války r. 849. Češi-Bémové (č. X.) jsou dle Slavíka v Čechách autochtony. V jinojazyčných zprávách jsou jmenováni Bémové a země jejich Boemia čili Bohemia. Jméno to přinesli prý slovanští Durynkové z Boemie. „Příchod Boema s družinou stal se po r. 530 po Kr. (str. 244, ř. 31.)". Důkazem má býti Hájek (str. 245, ř. 5.). Také Charvati a Srbové přišli prý z Bavorska do nynější své vlasti r. 630. „Krokem byl označován onen vystěhovalec, který byl vůdcem Bémů a který zmocnil se vlády v krajích kmenů Kašů, Tetů a Libušů, jež jsou pak uváděny co dcery jeho: Kaša, Teta a Libuša, kde se byli Bémové usadili (str. 250, ř. 24. etc.)."

Slavík napsal část VIII.—X. proto, by ukázal, jaké národnosti bylo obyvatelstvo staré Germanie (č. XI.). Germáni za doby staré (před Kristem) byli prý rozličné národnosti, většinou však slovanské. Slovany v Germanii podmanili si Němci již před stěhováním národův. O stěhování národů (XII.) v l. 370—410 Slavík nechce nic věděti. Do konce II. stol. po Kr. byli již Kelti, Němci i Slované v onom území, v kterém je od VI. stol. po Kr. nalézáme (str. 286., ř. 43.). Pro stěhování Němců = Skythové kočující ze Sarmatie do západní Evropy od VII. stol. před Kr. do II. st. po Kr. Slavík uvádí mnohé zprávy spisovatelů řeckých a římských, ale nevykládá jich, jak znějí, nýbrž jak chce. Když se mu některá zpráva nehodí, řekne prostě, že pramen se mýlí, nebo že přepisovač zprávu asi špatně přepsal. Často zprávu pramene jednoduše změní řka, že by tak měla zníti. To je zdroj všech vad usuzování Slavíkova.

Rovněž v části o Svébech (XIII.). Teprve tady se dovídáme, proč vlastně Slavík svou knihu napsal. Germáni, Svébové zvaní,

byli prý Slované. Sídleli od Bodamského jezera na sever a východ k ústí Labe, Odry, Visly, Němna až po Karpaty a ústí Váhu do Dunaje. Důkazem jsou tam slovanská jména kmenů, míst a řek svébských. Postačí uvésti jen jeden důkaz, že Ariovist byl Slovan. Ariovist byl rex Botorum (str. 330.—31.). „Co tehdy znamená rex Botorum? Zde as třeba čísti místo Botorum — Bodorum, t. j. král Bodů. Bodové byli obyvatelé při jezeru bodanském a sídleli odsud ku severu v krajině, která se Boda později něm. Baden jmenovala (str. 331., ř. 33. etc.).“ „Bode, Boden znamená vodu.“ „Jménem Bodové nazýváni pak obyvatelé při vodě.“ „Takto přicházíme k tomu, že Ariovist jsa nazýván tu králem Svébů, tu Bodů (Botorum), byl vládcem v krajině badenské při Rýnu neb při jezeru bodamském (str. 332., ř. 14.)“. Podobny jsou také důkazy ostatní, a tak Slavík přesnadno dokázal, že Slované již v V. stol. před Kr. sídleli od Dněpru až k Rýnu, kde sousedili s Kelty, ale byli od Němců podrobeni čili z pozemků svých platili Němcům, kteří se k nim přistěhovali!! Polemika proti Müllenhoffovi, Dahnovi a ostatním je nesprávná. Zmínka o Venetech, Vindech (XIV.) je správná.

Část XV. o Skythech jest opět úkazem, jak nešetrně Slavík s prameny nakládá. Když se mu některá zpráva nehodí, řekne, že Herodot, Plinius, Strabo atd. se přepsali, a hned je také opravuje. Tak snadno dokáže, že Skythové kočující = Němci v l. 420—350 před Kr. ze Skythie přišli k ústí Dunaje a rozdělili Slovany na západní (Svéby) a východní, kteří prý už za Herodota sídleli mezi Dněstrem a Bugem až k Černému moři (Skythové oráči).

V části poslední XVI. Kimmerii dovídáme se o pravlasti Arijců při horním toku Indu, Oxu a Iaxartu, odkud počalo hnutí skythské. Arimaspové vyhnali Issedony, tito Skythy a Skythové Kimmerie = Němce. Kimmeriové ustoupili z části do Malé Asie, z části do severní Evropy. Hnutí skythské nastalo prý před X. stoletím před Kr. Už v 16. století před Kr. přišli prý Skythové do Evropy. Dělili se na Skythy královské (panující), Skythy oráče (Slované) a Skythy kočovníky (Němci). Třetí se usadili v Sarmatii, která se rozkládala severně čáry od Pripeťského jezera k severnímu břehu Kaspického moře. Odtud Němci pak stěhovali se na západ do Germanie a na jih k ústí Dunaje mezi Slovany. Tak šťastně dospíváme k tomu, co Slavík říci chtěl. Radím každému, kdo knihu čísti chce, by četl pořádkem opačným od části XVI. k I., neboť tak najde v knize alespoň slabou stopu methody genetické a historické, kdežto při četbě od I. k XVI., ubíráme se stále cestou samých hypothes — nemožných a nesrozumitelných.

V Doslově Slavík uvádí resultáty, k nimž ho práce jeho dovedla: 1. Slované od pradávna bydleli od Rýna k Visle až za střední Dněpr a k [illegible] moři. 2. V té době Němci sídleli ve střední [illegible]n Kimmeriů, odkud návalem íránských kmenů [illegible]r.) byli přinuceni stěhovati se na západ (Germa-

ého z Veselí, jakož i Dvořákových
ponechává charakteristickou mluvu
řádění pustošících Bočkajovců líčena
kde „utrpení lidu bylo zase veliké a
nově, tabellárně zobrazené na straně 28.
bratří čeští, byli vypovědění
za mladších let psával o bratrech, pře-
na Moravě a vzpomíná nejznamenitějšího
jemuž věnuje strany 30.—35., a praví,
„nepochybně v Komně“. Potom líčí trojí
z Uher r. 1663 a hrozné plenění, pálení
tabellárně (na str. 40.—43.), že po tomto
obce, zvláště na východní straně mor. Slovenska,
nežli měly po dlouhé válce třicetileté; regi-
panství a obcí, kolik lidí zabito neb zajato, kolik
kolik uloupeno koní, hovězího dobytka a ovcí
Statistika věru úžasně smutná! Při tom dle
jest podán výslech i poprava vyzvědačů
pustošitele k nám vodících, ale pak úřady
zvaném „Panství na moravském Slovensku“
statistika (na str. 49.—62.), pečlivě vybraná
chovaných v zemské registratuře brněnské; stati-
ním těžištěm tohoto svazku. Počátkem XVII. stol.
vensku přes 15.000 domů, 100.000 obyv., přes 330.000
polí orných, 30.000 měr poddanských vinic; vrchno-
pozdějšího měření) byla osmina poddanských, ostat-
polovice. Po třicetileté válce (r. 1656) poddan-
ých byly tři pětiny, pustých dvě pětiny; po tatarském
dle zpráv vrchnostenských bylo domův osedlých 8.500,
elkem osedlých 9.300 ($^2/_3$ všech), pustých 4.500 ($^1/_3$
obyvatelstva se 100.000 sklesl na polovici; neboť za po-
ými připlížil se ještě mor, a vznikly nové útrapy za po-
kurucův, kterým velel hr. Emerich Tököly. Abecedním
vána jsou tu jednotlivá panství, výměra polností z r. 1656,
obcí (dle lánů), pak počet domův osedlých, lhotních a
pustů z r. 1667, jakož i počet domův, nově vzdělaných
rolí a vinic z r. 1673. Za tabellou panství vypočteny obce
panství, velkost jejich (dle lánů), počet domův osedlých,
nově pustých, starých pustých, výměra rolí nově vzdě-
ých pustých a vinic. Na str. 63.—66. pojednáno o pustých
mež dle autorových výpočtů zůstalo pustých koncem 17.
desát, za to nově založených bylo jen pět. Pěkným kul-
kem jest pojednání o obcích, o velikosti jejich, o jmění-
pečetech a znacích obecních, o řádě obecním, a
vazku jsou vytištěny Artikulové, kteříž se každého
obnovování ouřadů čítávají (ze zem. arch. brn.).
těchto poznáváme zřízení obecní i tehdejší způsob života lidu

Těch resultátů Slavík nedokázal. Zasluhuje úcty, že tak úplně seznámil se s prameny a pomůckami práce jeho se týkajícími, ale užil jich způsobem nevědeckým a nepřípustným, a proto dospěl k množství — nemožností etymologických, historických a ethnografických. Resultátů Slavíkových nedokáže nikdo na světě. Také by nebylo oč státi, neboť v dedukcích Slavíkových čteme, že Slované byli porobeni už ve Skythii (Skythové oráči — Skythům panujícím) i v Germanii (Svébové — Němcům). Co by z toho vyvozovali vrstevníci naši? *Dr. Fr. Šujan.*

Moravské Slovensko od XVII. století. Dějepisné paměti a studie podává Fr. A. Slavík. Na prospěch Matice Hodonské. V Hodoníně 1903. Tiskem a nákladem Karla Fencla. Svazek I.

Proslulý spisovatel „Moravy a jejích obvodů ve Slezsku po válce třicetileté", původce i hlavní redaktor „Vlastivědy Moravské", odcházeje do Čech na odpočinek z našeho Slovenska, kde působil po několik let jako organisator a správce zemské reálky v Hodoníně, zanechal tu nový projev činné lásky k Moravě a odevzdal nový dar cenný: „Moravské Slovensko". Dosud vydán svazek prvý.

Nejprve autor v úvodě přehlíží stručně události líčeného kraje po konec věku šestnáctého a podává obraz o pustých osadách před válkou husitskou a po ní (jako výborný znalec staré topografie moravské má přichystané obšírné dílo o zaniklých osadách moravských) a hlavně připomíná osad zpustošených za krvavé a surové války Matyáše Korvina [1468—70], jenž byl pravou metlou země Moravské vůbec a ubohého mor. Slovenska zvláště. (Autor dle nářečí počítá nyní k moravskému Slovensku (tvar „mor. Slovensko" jest zajisté správný; název „Slovácko" rozdílem od uherského Slovenska není důvodný mluvnicky) okresy Břeclavský, Hodonský, Kyjovský, Strážnický, Ostrožský, Hradištský, Napajedelský (mimo Tlumačov) a díly z okresů, 1 obec z Mikulovského, 7 obcí z Hustopeckého, 3 z Klobouckého (u Brna), 5 ze Ždánského, 8 z Kroměřížského, 2 ze Zdouneckého, 10 z Vyzovského a 8 z Valašskoklobouckého, úhrnem 2913 km², 281 obcí katastrálních, totiž 2 král. města, Uh. Hradiště a Kyjov, 38 jiných měst a městeček, 241 vesnic, 89 skupin chalupných, 185 samot s 300.000 obyv. a označuje hranice dialektické podle nejkrajnějších osad; při tom zabírá i Zlín i rodiště Fr. Bartoše Mlatcovu do Slovenska).

Po stručném úvodě přechází spisovatel ku práci vlastní a líčí pohromy mor. Slovenska s počátku XVII. století dle Kameníčkových „Pramenů ke vpádům Bočkajovců na Moravu r. 1605—6" a dle Kameníčkovy studie o téže době, uveřejněné v Časopise musea království Českého 1895, nepomíjeje ani práce Tomkovy ani Tenorovy o témže předmětě. Ze zpráv tehdejších hlavně užito obsažné „Lamentací" a Pamětí kněze Pavla Urbanidesa z Rohatce z Kameníčkových Pramenův. V dalším pokračování užito úředních popisů všech obcí moravských z r. 1669—1679 (v zem. registratuře brněnské) a pamětí městských (Monumenta rerum Bohemico-Moravicarum-Silesiacarum I. ze sbírky Pešinovy v zem. archivě brněnském), hlavně pamětí měšťana

moravského; vydal je obcím svým na Strážnicku a Velecku Frant. sv. pán z Magny a na Strážnici r. 1631. Artikulové jednají obšírně o purkmistrovi a o konšelích a povinnostech jejich, pak o rychtáři a právech jeho a na konci o ostatních obyvatelích a povinnostech jejich.

Ke svazku jest přidána podrobná mapa mor. Slovenska, autorem navržená, a pěkné ukázky 10 pečetí obecních, kreslených prof. Arnoštem Krejčím. (Podotýkáme, že autor „Mor. Slovenska" chystá obšírné dílo o pečetech moravských osad vůbec i s výkresy.)

V druhém svazku bude práce doplněna pojednáním o obyvatelstvě, o národnosti, o židech, o živnostech, o vinařském řádě, o poměrech poddanských s počátku 17. stol. po r. 1848, o školách a o farnostech, budou podány ukázky z lidových památek, bude promluveno o změně hospodářské i krajinné, a na konci bude statistický přehled domův a obyvatelů všech obcí slovenských s počátku 17. stol. po rok 1900.

Spis vydán na prospěch Matice Hodonské a věnován „Památce našeho lidu, jenž v XVII. a XVIII. století mnoho vytrpěl a rodnou zemi i v nejhorších dobách udržel národu svému, a všem, kteří v nové době působili ku zvelebení českých škol a tím k vyššímu vzdělání a k blahu moravského Slovenska i pro budoucnost".

Zůstala některá nedopatření nahodilá, jakož i tiskové chyby, na př. Staré město u Hradiště (správně Staré Město), Jiří Záhradecký (Zahrádecký), Lipov (Lípov), Prštné (správněji Pržné), Holič (Holíč), Skálí (Skalí), Velicko (správněji Velecko); na straně 16. pod čarou vpády Bočkajovců na Moravu r. 1695 (1605); Flejšhans (Flajšhans), Ludvík Geeru (L. z Geeru, de Geer), Valtrova Ves (Waltersdorf) u Podivína snad slula česky vlastně Novou Vsí, Broumovice (Brumovice); popele (gen., správně popelu), konšele (akk., správně konšely), krajina vyhlížela (lépe vypadala), udržel domy (lépe zachoval), myšlénka (myšlenka); v obsahu na obálce vpády Turků r. 1605 (1663) a j.

Nepatrné tyto poznámky ovšem neubírají ceny práci jak pilné, tak s láskou a znalostí psané, jak jsme zvykli u všech prací muže, který svým nedlouhým působením na Moravě zanechal v ní památku trvalou a požehnanou a který jistě, ač bydlí mimo Moravu, zůstane věrným pracovníkem rodné zemi J. A. Komenského. *Fr. J. Rypáček.*

Beiträge zur Kenntnis der Quartärzeit in Mähren. Von Dr. Martin Kříž. (Mit 180 Illustrationen. Steinitz 1903. Selbstverlag.)

Výzkumu moravských jeskyň devonských mezi Sloupem a Líšní a světoznámého naleziště zbytků mamutích u Předmostí nedaleko Přerova věnoval dr. Kříž téměř všechen život. S pílí neúmornou prohlížel především vrstvy diluviální, a může se tvrditi směle, že tolik překopávek a tak bedlivých v diluviu jeskynním a předmosteckém, jako Kříž, vy[illegible] sotva který jiný badatel v Evropě. Aby závěry jeho o mocnosti [illegible] i sklonu vrstev byly nejsprávnějšími, konal za kopání svého [illegible] měření výšková a hloubková methodami měřicky nejpř[illegible] vrstvy prohlížel nejbedlivěji a tak za čtyři desetil[illegible]

a o inventáři člověčí pozůstalosti. Přidány jsou ještě kapitoly o předhistorické době, o době historické a o nálezích jejich. Oddíl o historii literatury předmostecké odložen až po vydání práce K. J. Maškovy o vykopávkách v Předmostí. V oddíle o kulturních vrstvách zajímavy jsou přesvědčivé důkazy o současnosti člověka s mamutem a vyobrazení kreseb různých na kostech mamutích, nejzajímavější však samy zbytky člověka diluviálního, především památná lebka roku 1895 vykopaná, nalezená pod kulturní vrstvou pozdější.

Neméně obsažně popsány i jeskyně moravských vápenců devonských a předvěk jejich v oddíle dalším. Topograficky rozděluje Kříž, jak známo již od dřívějška, jeskyně ty na tři skupiny. Do prvé řadí podzemní prostory u Sloupa, Holštýna, Ostrova, Vilímovic a Suchdola a též i potok Punkvu, do druhé jeskyně Jedovnické, Křtinské, Babické, Josefovské a potok Říčku, do třetí jeskyně v údolí Hádeckého potoka u Ochoze a Mokré s potokem Mokrou. Jmenované potoky odvodňují vždy příslušný system podzemních dutin. V oddíle topografickém jsou na str. 275.—330. velmi důkladně popsány jednotlivé oddíly tyto, a mohly by býti zkráceným „průvodčím“ po jeskyních moravských zcela dobře. Krásné a nové obrázky jednotlivých význačných partií jeskynních i krápníkových doprovázejí oddíl tento i půdorysy jeskyň. V systemu prvém popsána ovšem i Macocha. U „malé Macochy“ při Babicích ukázáno, že jak údolí Křtinské vyhloubena byla již před dobou jurskou a že byla na 164 m hluboka, tedy hlubší než jest nyní Macocha velká. V geologické části popisují se vrstvy usazené v jeskyních těch, zjištěné a prozkoumané Křížem nesčetnými šachtami, štolami a poli odkopanými (str. 338—383.).

Celkem odkopal Kříž v jeskyních 4949 m^3 usazenin. Zbytky zvířat v nich nalezených jsou neobyčejně zajímavy. (Popis str. 390.—428.) Větší kosti jsou většinou roztlučeny jednak vplavením do jeskyň „komíny“ a kamením zároveň vodami snášeným, jednak rozdrásány dravci v jeskyních samých a člověkem. Kříž popisuje nálezy své velice zajímavé dle jednotlivých nalezišť. Rozeznávati možno zvířata ryze diluviální, zvířata domácí, zvířata, jež z diluviální doby jsou namnoze až do dneška u nás, a zvířata doby nejnovější (kočka, krysa, bažant a p.). Velmi bohatým nalezištěm byla Kůlna u Sloupa. Mamut, nosorožec, medvěd jeskynní, hyena jeskynní, lev jeskynní, rosomák, zajíc bělák a sob ve vrstvě spodní zanechali tu nejvíce zbytkův. Z domácích zvířat — ve vrstvě ovšem spodní — nejčetněji zastoupen tur domácí. Ostatně zjištěn tu zubr, los, jelen kůň a vlk jeskynní. Též v třetím systemě jeskynním, hlavně u „Kostelíka“, „Švédského stola“ a v „Kůlničce“, nalezeno mnoho zbytků zvířecích jak diluviálních, tak i nynějších severních a stepních, ba i jižních (lev, hyena a levhart) a domácích.

Neméně zajímavy jsou archaeologické nálezy z Kůlny, Výpůstka, Býčí Skály a Kostelíka, o nichž podán zevrubný popis na str. 429.—453. Jsou to stopy člověka z doby glaciální, tedy diluviálního (nástroje z pazourku a z kostí), ve vyšších horizontech: praehistorického

(nádoby, přesleny, ozdoby bronzové, zlaté, ano i části látek). Z doby palaeolithické asi nejzajímavějšími jsou zbytky kromě jiných rytin, hlavně rybí podoby, vryté do spodních čelistí koňských z Kostelíka (vyobr. na str. 450. a 451.) a misečky z pískovce vyhloubené, rovněž u Kostelíka nalezené.

Z nepopiratelného poměru mezi člověkem a zvířaty, hlavně v prvotných dobách, kdy byl člověk pouze lovcem, soudí zcela správně Kříž, že příchod diluviálního člověka do našich krajin připoután byl na zvířata, jimiž se živil, a odkud přišla zvířata, odtud že přišel i člověk. Šíře to rozvedeno v oddíle jednajícím o objevení a zmizení diluviálního (palaeolithického) člověka. Člověk diluviální lovil, jak ukazuje Kříž, zajíce ledního, zajíce obec., lišku polární, kura alpského, soba, mamuta, zubra, tura, pižmoně — všechna zvířata, jež se k nám za doby ledové přistěhovala z krajů cirkumpolárních. Z toho soudí Kříž, že i člověk diluviální, za doby třetihorní v krajinách kolem polů žijící, za doby ledové přestěhoval se do Sibiře a do Sev. Ameriky s faunou arktickou a pak přišel i k nám. Jakmile po době ledové fauna arktická se táhla na sever, vracel se za ní i člověk diluviální. Potomci jeho jsou nynější Eskymáci, Čudové a Severoasiaté mongolského charakteru. Za potomky diluviálního člověka lovce, který žil v Alpách a v Pyrenejích a nepozoroval změn klimatu diluviálního na alluviální, a vytrval tudíž, pokládá Kříž — Basky Pyrenejské a dovozuje to i z řeči jejich (str. 493.).

Po člověku diluviálním dle Kříže přišel do našich krajin zcela jiný člověk, indoevropský, z východu i s domácími zvířaty a s kulturou zcela svéráznou a vyspělou, který předl a tkal i nádoby si robil z hlíny, brousil kamenné nástroje i vrtal a pěstoval obilí. Příchod tohoto člověka z východu dovozuje Kříž i filologicky ze souhlasných anebo podobných názvů zvířat, z cereálií a z věcí užívaných při orání, tkaní a hrnčířství národů žijících od Indského po Atlantský ocean, od Středozemního moře po Balt. Sám myslí, že původní sídla jeho byla východně Chvalinského a Aralského jezera a sahala po řeky Amu a Syr (str. 527.). Na konec zajímavého a přehledného díla svého sděluje Kříž ještě, jak obsáhlý má osteologický materiál srovnávací ve svých sbírkách, kterýmžto materiálem konal srovnávání a určování zvířecích zbytků vykopaných, a kterak je konal, což vše jest plno zajímavosti a svědčí o opravdovosti a důkladnosti, s kterou Kříž pracuje o svých badáních. *Jos. Kvaňa.*

Untersuchungen über Apterygoten auf Grund der Sammlungen des Wiener Hofmuseums. Von K. Absolon. (Mit 2 Tafeln und 2 Abbildungen im Texte. — Separatabdruck aus den Annalen des k. k. naturhistorischen Hofmuseums. XVIII. Band. Wien 1903.)

Správa dvorního musea vídeňského svěřila autorovi zpracování veškerého vědeckého materiálu apterygotů, uloženého ve sbírkách. Materiál pochází z nejrůznějších končin světových, sbírán byv za různých příležitostí mnohými badateli, a repraesentuje celek, jakým se může ho-

nositi jen museum takového jména, jakým jest právě dvorní museum ve Vídni. Referent měl příležitost přehlednouti kollekci a nepochybuje, že zpracování její bude tvořiti neobyčejně důležitý příspěvek ke studiu arthropodů, ježto jsou zastoupeny nejrozmanitější končiny, jako Borneo, Jan Mayen, Malá Asie, Kanárské ostrovy, Mexico, Sev. Brazilie, ostrov Sv. Heleny, Texas etc. etc., končiny, o nichž autor podotýká, že „v nich apterygoti dosud vůbec nejsou známi". Dle soukromé informace referentovy jest zpracování veškeré sbírky rozvrženo na několik let, ježto celá klassifikace má se díti dle moderních srovnávacích method, kdy honba po popise nových druhů či rodů ustupuje do pozadí před snahou nejdůkladněji poznati formy dle všech morfologických znaků vnějších resp. i vnitřních. Zcela jest správno, že se tím sice práce stíží nepoměrně, za to má nepoměrně větší význam vědecký.

Záhadnému tvoru jeskynnímu Tritomurus jest věnována první část a první dvě tabulky. Tritomurus byv slavným Frauenfeldem r. 1854 stručně popsán, způsoboval vždy rozpory kollembologů; pojednáním Absolonovým věc tato již objasněna.

Ježto autor zároveň pracuje o obsáhlé monografii o apterygotech moravských a všude již applikuje na toto thema, jsou tyto stati důležity i pro literaturu o fauně členovců moravských, literaturu bohužel do dnešního dne ještě nebohatou a málo propracovanou. *Jos. Vališ*

Obr. 1. V levo myzostomou znetvořený stonek lilijicový; uprostřed a v pravo podobně znetvořené stonky omleté a korrodované. — Obr. 2. V levo stonek lilijicový se zachovanými ozdobami na povrchu; uprostřed podobný stonek silně korrodovaný a omletý; v pravo podobný stonek omletý a korrodovaný. — Obr. 3. V levo kořen lilijicový; v pravo podobný kořen silně omletý. — Obr. 4. Dva oblázky, bývalé stonky neb kořeny lilijicové, omleté a neznámými živočichy provrtané. — Obr. 5. Úlomky stonků lilijicových, silně omleté. — Obr. 6. V pravo kořen lilijicový, v levo podobný kořen silně omletý.

Všechny vyobrazené kusy pocházejí z bílého koněprusského vápence f_2 Barr.

Všechny obrazce představují $^2/_3$ přirozené velikosti.

barva většiny usazenin spodního permu našeho, morénovité hromady spoust kamení ostrohranného, pocházejícího ze sousedních pohoří (t. zv. slepence permské), častá příčná (diagonální) vrstevnatost usazenin červené jaloviny, řídké výskyty zkamenělin, vesměs zjevy, jež možno pozorovati všude ve spodním permu boskovické brázdy.

J. Walther, jenž prvý ukázal na pustinný původ usazenin tohoto rázu[2]), Ed. Fraas[3]), E. Kayser[1]) i Fr. E. Suess[1]) připomínají ještě jako význačné vlastnosti takovýchto útvarů, různé zjevy na vrstevných plochách pískovcův a břidlic původu pustinného, totiž stopy zvířat plazivých (hieroglyfy) a kráčejících (ichnity), vlnovité rýhy (ripple marks), vtisky dešťových kapek a trhliny, vzniklé vysycháním bahna (fossil sun cracks).

Veškery zjevy tyto jsem pozoroval i na vrstevných plochách usazenin permských v brázdě boskovické a geologické sbírky české techniky brněnské chovají stkvostné ukázky veškerých výše vytčených zjevů z permských pískovcův a z břidlic z okolí brněnského.

Různé ichnity, zvláště stopy obojživelníkův a ještěrů (saurichnity) jsou známy z moravského permu již dlouho, na př. od Padouchova a Rosic.

Hieroglyfy, úplně podobné stopám plazivých zvířat z vídeňského a karpatského pískovce, pozoroval jsem opětně v okolí Padouchova (na červených břidličnatých pískovcích) a u Jabloňan (na šedozelené hlinité břidlici).

Velmi hezké a zřetelné vlnovité rýhy vyskytují se v množství velikém na vrstevných plochách červených břidlic a pískovců permských u Zbejšova, mezi Neslovicemi a Padouchovem i na vrstevných plochách zelenošedých břidlic v okolí Jabloňan. Tyto rýhy vznikají na plochých pobřežích mořských i jezerních pohybem vln na písčitém nebo bahnitém dně jezerním nebo mořském. Vznik podobných vlnovitých ryh můžeme i dnes pozorovati na pobřeží moří, rybníků, jezer a na plochých březích řek a louží,

---

[1]) Viz str. 117 [1]).

[2]) Die Denudation in der Wüste und ihre geologische Bedeutung. Abh. der kgl. sächs. Ges. der Wiss., math.-naturw. Cl. Nr. III. V Lipsku, 1891. — Das Gesetz der Wüstenbildung. V Berlíně, 1900.

[3]) Die Bildung der germanischen Trias. Jahresh. des Ver. für vaterl. Naturk. Württembergs, 1899.

pohání-li vítr vlnky vodní k bahnitému neb jemně písčitému břehu. Také na svazích přesypů (dun) ve vátém písku (na př.

Obr. 1. Síťovité trhliny a vtisky krup na vrstevné ploše graptolitové břidlice. Koněprusy, $e_1\alpha$. ($^1/_2$ přirozené velikosti.)

v okolí Pardubic, Kolína a j.) i na sněžných pláních tvoří vítr podobné vlnovité rýhy.

Připomínám, že jsem typické vlnovité rýhy pozoroval též na vrstevných plochách paradoxidové břidlice u Tejřovic v Čechách; proto nelze břidlice tyto pokládati za usazeniny moře příliš hlubokého[1]).

Vtisky dešťových kapek, shodné s vtisky, jež po krátkých, prudkých lijácích možno dnes často pozorovati na hladkém povrchu ještě vlhké, bahnité a písčité půdy, objevují se velmi hojně na vrstevných plochách břidlic a pískovců v okolí Zbejšova, Neslovic, Padouchova i Jabloňan.

Podobné stopy dešťových kapek pozoroval jsem i na drábovských křemencích (d_2) ve středočeském siluru.

Na vysychajících loužích a bažinách s bahnitým dnem pozorujeme zhusta síťovité trhliny. Pokryje-li se takováto rozpukaná plocha novou usazeninou, vyplní se i trhliny sedimentem, čímž vzniknou otisky těchto trhlin, totiž vyvýšená, síťovitě se protínající žebra (lišty). Takovéto trhliny, vysycháním půdy vzniklé, a otisky jejich velmi zhusta nacházíme na permských břidlicích a pískovcích v okolí Zbejšova, Padouchova i Jabloňan.

Tytéž trhliny jsem pozoroval i na drábovských křemencích (d_2) a na křemencích i břidlicích stupně H ve starším palaeozoiku středočeském i na pískovcích českého cenomanu.

Zvláštní pozornosti zasluhují trhliny, vzniklé vysycháním bahnitého sedimentu, objevující se přehojně na vrstevných plochách graptolitových břidlic ($e_1\alpha$) u Koněprus v českém siluru. (Viz dvě fotografie jejich, zhotovené laskavě panem prof. Dr. Vl. Novákem). Okrouhlé důlky (s nimiž na dolejší vrstevné ploše patrové vrstvy se shodují knoflíkovité vyvýšeniny), jež jsou patrny na vyobrazeních našich mezi síťovitými trhlinami, pokládám za vtisky krup značnějšího objemu. Prudkým nárazem krup do vysychajícího bahna vysvětluji si místy se objevující, téměř kruhovité seřadění trhlin kolem takového vtisku. Trhliny tyto i vtisky krup dokazují, že graptolitové břidlice nejsou usazeninou hlubinnou, za niž byly pokládány dosud.

---

[1]) Gümbel praví, že slabé stopy vlnovitých ryh byly pozorovány na dně mořském do hloubky 180 m. (Geologie von Bayern. I. Kassel, 1888, str. 226).

Na jižním svahu vrchu Zlatého Koně u Koněprus ve středočeském siluru jsou veliké lomy bílého, t. zv. koněpruského vápence (f_2), jehož pro vzácnou čistotu jeho (až 99·9% Ca CO_3) užívají jako vápence saturačního do cukrovarů, jako přísady na tavení rud ve vysokých pecech a ovšem i jako suroviny na výrobu výtečného vápna.

V jednom z těchto lomů, patřícím akciové společnosti na výrobu vápna a cementu v Berouně, otevřen jest ve značné mocnosti crinoidový vápenec stupně f_2. Vápenec tento jest prostoupen mohutnými puklinami, na vrstvách kolmými, jež jsou

Obr. 2. Otisk síťovitých trhlin (lišty) a vtisků krup na vrstevné ploše graptolitové břidlice. Koněprusy, $e_1\alpha$. ($^2/_3$ přirozené velikosti.)

vyplněny žlutou okrovitou hmotou („hlinou"), kteráž jest podobně jako „červena zemlja" či terra rossa[1]) v Krase hlinitě železitý zbytek z rozloženého vápence po vyloužení Ca CO_3.

Opere-li déšť tuto okrovitou hlínu, objeví se stěny řečených puklin pokryty obrovskou spoustou vyvětralých zkamenělin, převážně stonků, kořenův a vzácně i kalichů lilijicových, jichž možno tu za krátkou dobu nasbírati na litry.

---

[1]) Připomínám, že nejen na Zlatém Koni, ale i v obvodě bílých vápenců f_2 u Váp. Podola ve východních Čechách, ano i v obvodě vápenců devonských a jurských u Brna opětně jsem pozoroval také červenou zemi, nelišící se ničím od typické terry rossy z Krasu přímořského a istrijského.

Podle velikosti, výzdoby vnějších stěn článků i tvaru ústřední trubice náležejí tyto stonky několika rodům. E. Kayser určil je omylem jako Crotalocrinus, ku kterémuž rodu rozhodně nepatří žádný ze stonků těchto.

Mnoho stonků i kořenů těchto znetvořeno jest endoparasitickými červy, myzostomidy, jež, zavrtavše se do stonků a kořenů, způsobily naduření i různé znetvoření jejich[1]). Otvor, jímž parasit vnikl do stonku, obyčejně jest zachován zřetelně.

Mezi těmito vyvětralými stonky a kořeny lilijicovými ve jmenovaném lomě jest jich veliké množství, na nichž zřetelně jest patrna omýlací činnost vody mořské: mnoho stonků jest obroušeno tak, že ozdoby vnějších stěn článků jejich zmizely úplně, veškery hrany jsou okulaceny, mnohdy nelze ani článků

Obr. 3. Stonek lilijice, naduřelý myzostomou; otvor, jímž cizopasný červ vnikl do stonku, lze na obraze viděti zřetelně. Koněprusy, f_2. ($^2/_3$ přirozené velikosti.)

rozeznati, ano četné stonky jsou omlety do nepravidelných až kulatých valounků a oblázků, na nichž bychom marně hledali stopy původu jejich stonků lilijicových.

Kořeny lilijicové jsou zhusta omlety rovněž, větvičky kořenové jsou ulámány a lomné plochy okulaceny tou měrou, až posléze kořeny jsou obroušeny do nepravidelných valounů, na nichž sotva ještě rozeznáme články větviček a otvory ústřední trubice jejich.

---

[1]) Viz můj popis zjevů těchto v pokračování díla Barrandeova, v VII. díle, II. části, na str. 138—139. Na tab. 74. téhož díla jsou vyobrazeny takovéto stonky, myzostomidy znetvořené. Barrande, neznaje původu tohoto naduření, dával takovýmto stonkům různá jména druhová.

Takovéto obroušené kořeny a stonky lilijicové nezřídka jeví stopy korrose vodní, ano i výsledky hlodavé činnosti neznámých živočichů (závrtky a dírky). Zcela podobné stopy živočišné erose pozoroval jsem často na vápencových oblázcích na pobřeží istrijském a kvarnerském (u Pulje, Opatije, Bakaru a j.).

Veškery tyto zjevy svědčí o tom, že stonky a kořeny lilijicové na onom místě tehdejšího moře devonského byly vydány rušivé (omývající) činnosti vln mořských, že na místě, kde jest nyní řečený lom, stával za doby spodního devonu mohutný útes korálový, pokrytý nesčetnými lilijicemi; stonky a kořeny odumřelých lilijic spadly do příboje, jenž narážel na svahy útesu, a mohutnou silou jeho byly omlety do nepravidelných valounů, na nichž dnes nejsou více patrny ani původní sloh ani povaha kostry lilijicové.

Na přiložené tabulce uveřejněny jsou (laskavostí pana prof. Dr. Vl. Nováka pořízené) fotografie neomletých i omletých kořenův a stonků lilijicových, vesměs z pásma f_2 od Koněprus. Některé stonky jsou navrtány a znetvořeny myzostomidy, jiné ukazují stopy vodní, neb i živočišné erose.

Originály veškerých vyobrazení, v pojednání tomto obsažených, daroval jsem sbírkám Musea král. Českého v Praze.

Z urbáře panství Luhačovského.

Podává Eduard Domluvil.

Svými lázněmi nabývají Luhačovice značné důležitosti národní. Proto snad budou zajímati výpisky z knihy: „Urbarium aneb sepsání platův, jak peněžitých tak obilních, husí, slepic a vajec, vycházejících každoročně na panství Luhačovském“. Založeno bylo roku 1679; několik let po záhubném vpádě „tatarském“ (r. 1663), kdy páleny statky. Patrně proto založeno nové urbarium.

Zajímava jsou i jména tehdejších osadníkův, jak po sobě následovali po dvě pokolení. Lze poznati z nich i z pozdějších knih pozemkových a srovnati, kolik rolník platil za XVII. století a kolik platí nyní. Srovnání takové ukazuje, že nářek na zlé časy a na veliké poplatky není příliš oprávněn ani veliká nespokojenost mnohých našich rolníků s povoláním rolnickým. Vždyť tehdy vedle dávek zapsaných v urbáři a povinných pánům, dával rolník ještě jiné dávky, jako poplatky za nastoupení statku, platy za vyřízení úřední, desátky duchovenstvu, příspěvky na výživu učitelův a j. Pohodlí nynějšího, kdy jest již po tvrdé robotě, prostředků vzdělávacích, jež nyní rolník může dáti dětem, toho všeho nebývalo prve. Dotýkám se toho, ježto časté nářky odnímají chut k povolání rolnickému starým i mladým, způsobují nevážnost ku zděděnému statku, netrpělivost v práci a zvykání životu lehkému z omrzelosti, aby rolníci zapomněli svých útrap.

Bylo a jest potřebí, aby dorost nabýval školního vzdělání vyššího, ale přece i zde jest nutno varovati, neboť i nepovolaní bývají nuceni do škol středních, které se přeplňují, a z toho schopnějším vznikají překážky v pokroku; jiní zase prací rolnickou zhrdajíce, utíkají do dílen, takže rolníkům nad míru již ubylo

pracovních sil. Komu připadne pak zděděná země orná, pozbudou-li i rolníci lásky k rolnictví a k rodné hroudě?

Poskytujme proto lidu čtení, jež posiluje pracovitost, spokojenost; neboť srovnávání povinností předků s našimi povinnostmi jest tu dobrým poučením.

Přikročme již k výpisům z urbáře Luhačovského a proberme se jednotlivými osadami, totiž Luhačovicemi, Lidkovicemi, Kunovicemi, Kaňovicemi, Řetechovem a Pradlisky, Provodovem, Podhradím, Pozlovicemi, Petrůvkou, Žilinem, Kladnou a Přečkovicemi.

Podáváme názvy usedlostí a jména majetníkův jejich, jména tratí a povinnosti poddanské.

I. Luhačovice.

V Luhačovicích byly 4 lány, 2 $^3/_4$lány, 23 půllány, 16 podsedků, 1 mlýn, 9 chaloupek.

1. grunt Kotkovský, lán Jury Adama Bublového, Pavel Bubla, 2. Vejmolův, půllán*), 3. Vítkovský, půllán*), Mikul Janíčků, Mikul Janíčků, 4. Nárožného, půllán, Dostál, 5. Mikuláškovský, půllán, Martin Blažej, Jan Marušník, 6. Marušníkovský, $^3/_4$lán*), 7. Vejmolovský, půllán, Václav Vejmola, 8. Eliášovský, půllán*), 9. Blažejkovský, půllán, Mikula Outrata, 10. Sedíkovský, půllán*), 11. Valukovský, lán, Jan Vandík, Mart. Mikláček, 12. podsedek Vaškovský*), 13. grunt Haškovský, půllán, Václav Malaník, 14. podsedek Mikuláškovský*), 15. Outratíkovský, Mikula Nohavků, Jan Macík, 16. Návozního*), 17. Juráčkovský, Tomáš Juráčků, Mart. Masař, 18. Macháčkovský*), 19. Šváchovský, Jan Paščík, 20. grunt Tkadlčovský, půllán*), 21. Durdovský, půllán, Tomáš Milím, Tom. Kudláček, 22. Novákovský, půllán*), 23. Zalešákovský, lán, Jan Obádal, 24. pods. Králův, Pitrů, 25. grunt Vavryšovský, půllán, Martin Vavryš, Pavel Vavryš, 26. Guglíkovský, půllán*), 27. Valachovský, $^3/_4$lán, Jura Vejmola, 28. Sedovský, půllán, Kolář, 29. mlýn Slanovodský, Petr Sedlář, 30. pods. Boraňovský*), 31. Mikšovský, Jan Valach, 32. Odrobiňovský*), 33. gr. Kočího,

*) Hvězdička značí, že jméno majetníkovo jest v urbáři otřeno a nečitelno.

půllán, Mikula Odrobiňa, 34. Kladenského, lán*), 35. pods. Poučovský, Jan Vavryš, 36. gr. Slováčkovský, půllán*), 37. pods. Kročovský, Andráš Vavryš, Mikul Vavryš, 38. Hujčovský*), 39. Kotkovský, Jan Taláš, Mikul Taláš, 40. gr. Kubáčkovský, půllán*), 41. Adamovský, půllán, Jan Adamců, Jan Nohavka, 42. Nevšovský, půllán*), 43. pods. Zháňalovský, Martin Bednařík, 44. gr. Kovářovský, půllán*), 45. Nohavkovský, půllán, Mikuláš Nohavčík, Mikul. Dostál, 46. Bystřického, půllán*).

Chaloupky na obci vystavěné měli: 1. Václav Machalík, 2. Václav Hetenčík, 3. Martin Vavryš, 4. Vašek Svinařů, 5. Jan Juřica, 6. Martin Blahoš, 7. Jan Rapola, 8. Říha, 9. Jura Ducheček.

Hoferských kopanic užívali: Vašek Masař, Mikula Mikšů, Kuchařík.

Z kopanice na Solném a u Hrabového platil Vašek Svinařů 30 kr. Obec Luhačovská byla povinna dávati 1 tele o velikonocích aneb 1 rýnský za ně. Taková byla tehdy cena peněz: za rýnský koupil jsi tele!

Ze země Tomáše Machačíka, kdo jí bude užívati, dá o sv. Martině platu 45 kr.

Názvy polních tratí: role za Okrouhlou, ze Zderkova, kopanice u Solného; rolí za Polem (snad panským?), ve Zderkově; kopanice v Solném; kopanice Šváchovská, kopanice „Přečkovská u kepinek“; rolí v Kruhu, „na Ovčírnej“ a na „Zástupově;“ kopanice na obci slove „na Brance“.

Platy z „kopanic“ jmenují se téměř na každém gruntě; název „role“ se vyskytuje zřídka. (Kopanica, místo na horách, které se neoře, jen se kopá). Podnes říkají, že „jdou na kopanice“, ačkoli se pole nevzdělávají motykou, nýbrž pluhem.

Při založení urbáře byly nepochybně některé kopanice odděleny od některých gruntův a přiděleny menším; tak na příklad platil Václav Malaník z kopanice od gruntu Zháňalovského; jiný zas platil z kopanice Šváchovské „naddané“. Vrchnost tehdy asi zvelebovala dědinu. Mluví se o kuse rolí nově vyklučeném anebo při podsedku Návozního: „z chalúpky vystavěné, kdo ji bude držeti, má dáti z ní 4 kr.“; snad nákladem vrchnosti byla přistavěna na pozemku toho podsedku.

Povinnosti osadníkův.

	O sv. Jiří	Hlásky Svatojanské	O sv. Václavě	O sv. Martině za hus krmnou	Hlásky vánoční	m. žita	m. ovsa	slepic	vajec
z lánu	1 r. 6 kr.	4 kr. 2 d.	1 r. 6 kr.	9 kr. 1 d.	4 kr. 2 d.	2*)	4	6	32
z ¾ lánu	49kr. 1½ d.	4 „ 2 „	49kr. 1½ d.	9 „ 1 „	4 „ 2 „	1½	3	5	24
z půllánu	33 „	4 „ 2 „	33 kr.	9 „ 1 „	4 „ 2 „	1	2	4	16
z podsedku	9kr. 1½ d.	4 „ 2 „	9 kr. 1½ d.	—	4 „ 2 „	—		2	4
z chaloupky	—	—	—	1 r. (z kopanice)	—	—	—	—	—

Povinnosti osadníkův nejsou všude vyměřeny stejně, neměli bezpochyby kopanice či polnosti stejně veliké: nebylo v tom asi nespravedlivé libovůle úředníkův ani pánův. Při některém gruntě byla ještě zvláštní role nebo kopanice, z níž se také platil zvláštní poplatek, vždy o sv. Martině; některý grunt platil i z role panské nebo z kopanice hoferské neb i z kopanice od jiného gruntu přidělené, jak řečeno výše. V urbáři není zmínky o fojtství (dědičném rychtářství), s nímž se obyčejně setkáváme v dědinách jiných panství. V dědinách ovšem, v nichž vrchnost měla zámek a obydlí, nebyl všude zřízen fojt, ježto vrchnost bez prostředkování fojtova osadníkům snadno udílela rozkazy o robotách a jiné. Snad nebylo fojtství v dědinách panství Luhačovského, protože všechny vesnice se rozkládaly blíže Luhačovic.

Grunty, na nichž rodina seděla po více pokolenich. Při založení urbaria r. 1679 nazvány byly grunty po dřívějších držitelích. Téměř při všech spatřujeme nové držitele; jen na podsedku Juráčkovském zapsán jest jako nový držitel Tomáš Juráčků; na gruntě Vavryšovském zapsán jest Martin Vavryš a po něm Pavel Vavryš; na gruntě Adamovském Jan Adamců; na gruntě Nohavkovském Mikuláš Nohavčík a na gruntě Vejmo-

*) V klidných dobách bývala m. žita za 22 gr. — 1 r.; ovsa za 16 gr.; v dobách válečných a neúrodných ceny stoupaly hrozně — bylo pak sypané daní převelikou!

lovském Václ. Vejmola. Na celém láně Kotkovském následoval po Adamovi Bublovém (syn asi) Pavel, a podobně na dvou podsedcích následoval syn po otci.

Jiné poznámky.

Plat o sv Jiří a o sv. Václavě byl asi placen z domu a ze země původně mu přidělené; vyskytuje se u všech usedlostí všech obcí. Poplatky vypsané v tabulce předchozí vyskytují se nejčastěji; nebyly u všech gruntů docela stejné. Tak na jednom půlláně platilo se Svatojanské vánoční hlásky po 9 kr. 1 den. Plat z „kopanic" byl dáván snad z nějakých nově přidělených kopanic; byl velmi různý. Plat za hlásky, též na všech gruntech povinný, byl asi výkupné za povinnost noční stráže a hlásání, jež osadníci konávali na hradě Starém Světlově, jehož zříceniny se spatřují blíže Podhradí u Luhačovic, a na tvrzi v Luhačovicích, když totiž Luhačovice odděleny byly od panství Světlovského, a zřízeno z nich nové panství. — Plat za krmnou hus též byl na všech gruntech.

Chaloupky neplatily platův, toliko o sv. Martině 1 rýnský, a některé z nějaké kopanice jim přidané.

II. **Lidkovice** (Ludkovice)

měly 1 lán, 2 $^3/_4$lány, 15 půllánů, 10 podsedků, 3 čtvrtky, 1 mlýn, 7 chalup.

1. Podsedek Burďovský, Jura Pastyřík, Jan Sláčal, 2. pods. Machačovský*), 3. pods. Obdržalovský, Lukáš Samuelů, Jura Kovář, 4. pods. Sedláčkovský*), 5. čtvrtlán Hrabiňovský, Lukáš Hrabiňů, Jan Vašků, 6. pods. Hajsankovský*), 7. gr. Hurbanovský, půllán, Jan Urbanců, Mikul Urbanec, 8. pods. Nedomovský*), 9. grunt Buchtovský, půllán, Vávra Halamů, Jan Halamů, 10. čtvrtlán Nedomovský*), 11. grunt Divokých, $^3/_4$lán, Mikula Slabúšek, Pavel Prča, Urbanec, 12. gr. Komínkovský, lán*), 13. gr. Vaculovský, půllán, Martin Vaculků, Mikula Vaculků, 14. gr. Sobolovský, půllán*), 15. gr. Machaňovský, půllán, Václav Maleč, 16. gr. Blektovský, půllán*), 17. gr. Mikšovský, půllán, Daněl Novák, Václav Mikula, 18. gr. Trvajsíkovský, půllán *), 19. mlýn Dolní, Jan Suchánek, 20. gr. Hymovský, půllán*), 21. pods. Krajbuchtovský, Václav Juřičků, Mart. Juřičků, 22. pods. Pavelkovský*), 23. pods. Schovajsovský, Jan Juřičků, Jura Juřičků, 24. gr. Pasty-

…ký, půllán, Pastyřík, 25. čtvrtlán Provodovský, Mikula … Jan Jušela, 26. pods. Masařovský*), 27. gr. Hurbanovský, … Matouš Kravařík, Václav Raška, 28. gr. Brončovský, půl… 29. gr. Čavrnkovský a Bílkovský, půllán, Jan Schovajsů, …r. Mrázkovský, půllán*), 31. gr. Ondřešovský, půllán, Mikula …, 32. gr. Tkadlčovský, $^3/_4$ lán*); chaloupky na obci vysta… měli: 1. Jan Bělák, Mikula Macků, 2. Macek Kramařík, …n Kovář, 4. Mikul Petrovský, Tomáš Mašků, 5. Mikula Mašků, …ndra Samuelů, 7. Martin Jurků.

Názvy tratí polních: v Sýkoří (panská louka), na Krho… …, pod Březí. Při osadě píše se také o „kopanicích“ u mnohých …ntů; téměř při každém však zaznamenány jsou i platy „z vino…dků“; jednou se uvádí plat ze „štěpničky“, dvakráte též z „chmel…e“. Při mnohých místech připomíná se také plat „z humenca“.

K Lidkovicům náležely dvůr a poušť Opatovsko s „vinohrady“ …ště r. 1609 plodnými (Volný), odtud tedy asi plat z „vinohrádků“. …inohrádky slovou tak podnes a jsou poli.

Povinnosti osadníkův.

	O sv. Jiří	Hlásky Svatojanské	O sv. Václavě	O sv. Martině za hus krmnou	Hlásky vánoční	m. žita	m. ovsa	slepic	vajec
z lánu	1 r. 6 kr.	4 kr. 2 d.	1 r. 6 kr.	9 kr. 1 d.	4 kr. 2 d.	2	4	4	36
ze $^3/_4$lánu	nečitelno	nečitelno	nečitelno	nečit.	nečit.	$1^1/_2$	3	$3^1/_2$	28
z půllánu	33 kr.	4 kr. 2 d.	33 kr.	9 kr. 1 d.	4 kr. 2 d.	1	2	3	20
z podsedku	9 kr. $1^1/_2$ d.	4 „ 2 „	9 kr. $1^1/_2$ d.	9 „ 1 „	4 „ 2 „	*	*	1	8
ze čtvrti	23 kr. $1^1/_2$ d.	4 „ 2 „	23 kr. $1^1/_2$ d.	9 „ 1 „	4 „ 2 „	$^1/_2$	1	$2^1/_2$	12
ze mlýna	33 kr. a 1 r. 12 kr.	4 „	1 r. 45 kr.	9 „ 1 „	nečit.	*	*	1	26

Z chaloupky platilo se o sv. Martině 1 r. a z rolí několik kr.; byly to role „panské“. Toliko u jedné — první chaloupky — zapsán i plat Svatojanský a Svatováclavský a obojí obvyklé hlásky.

Jak vzpomenuto v názvech tratí, vyskytují se v Lidkovicích skoro při každém gruntě platy z „vinohrádků“; byly dávány o sv. Martině, ale skoro každý v jiné výměře. Na jednom podsedku placeno 1 r. 20 kr., na jiném z dvou vinohrádků 32 kr. a z koupeného „svobodného“ vinohrádku 25 kr. Někteří platili „z humenca při domě z panské země jemu daného“ 12 kr.

*) Nedávali sypaného.

Názvů tratí polních jest velmi málo; bliže určují se toliko vinohrádky ku třem gruntům náležející: „při Ludkovicích“ nebo na „Lidkovsku“.

Povinnosti osadníkův.

V této osadě se naskytuji nové povinnosti: platy z hor, za louky, za zahrádky a z tykův; platy o sv. Jiří a o sv. Václavě, hlásky Svatojanské a vánoční, o sv. Martině za hus dávaly se jako v osadách prve jmenovaných. Dávali také slepice, vejce nikoli. Z půllánu Duchoňovského dával Václav Baďuřík: o sv. Jiří 33 kr., Svatojanské hlásky 4 kr. 2 d., o témž čase z hor 13 kr. $1^1/_2$ d., o sv. Václavě 33 kr., o sv. Martině za hus krmnou 7 kr., o témž čase z kopanice 1 zl. 24 kr., z louky 4 kr., ze zahrádek 2 kr. 1 d., z tykův 11 kr. 2 d., vánoční hlásky 4 kr. 2 d., o témž čase z hor 13 kr. $1^1/_2$ d., 2 slepice. Za plat z „tykův“ směli osadníci asi chytati ptáky (číhati na ptáky) při „tyku“ (strom osekaný a vějicemi ověšený). V Pradliskách jmenuje se ten plat též „za hus z tykův“. Plat z „tykův“ nebyl brán ze všech půllánů; nedávali ho ani podsedníci ani čtvrtníci (mimo jednoho). Platy z luk, zahrádek a z hor jsou zapsány na každém místě; plat za hus krmnou 7 kr. byl placen též z každé usedlosti. Za plat z „hor“ směli osadníci brátí něco dřev a steliva.

Půllán Mankovský byl rozdělen, ježto se rozmnožilo obyvatelstvo, na dva podsedky, z nichž každý o sv. Martině platil za hus jen 3 kr., $^1/_2$ d.; též jiné platy pololáníkovy dávány polovičně. Kopanice pololáníků také nebyly asi stejně veliké. Z jedné placeno bylo 3 r. 6 kr. 2 d., z jiné 1 r. 24 kr.

Také zde střídají se držitelé míst; jediný půllán držel snad vnuk po dědu, a pět míst přešlo s otcův na syny. Jedno místo držela vdova po muži.

R. 1694 přibyly tři nové chaloupky na obci.

V. Provodov

měl 2 lány, 4 $^3/_4$ lány, 2 půllány, 1 mlýn, 6 podsedkův.

1. Grunt Martínkovský, půllán, Mikuláš Šebesta, Martin Machů, 2. gr. Planskovský, $^3/_4$lán, Václav Provazník, 3. gr. Polachovský, lán, „na panskou stranu se užívá“, Václ. Beran, 4. Drlíčkovský, $^3/_4$lán, Václav Polachů, Martin Polach, 5. pods.

role „losem“ k místům pozdĕji
se měřice ovsa.
v. Na žádném gruntě se nevysky-
obcích obvyklé — za Svatojanské
za husy; místo platů z kopanic,
ovicích a Lidkovicích, dával každý
z „klučovanin“: půllán 58 kr. 1 denár,
; podsedek 23 kr. 1 d. nebo 16 kr.
nebo 1 rýnský 28 kr. atd. Při mnohých
platy z „nové kopanice“ na gruntě půl-
na podsedku 25 kr. 2 d. Někdy přidán
rozsoší“ a při některých gruntech z „losku“
o sv. Jiří a o sv. Václavě, osypové žito a oves,
ech gruntech.
untech byly rodiny Dudova a Kalačova.

IV. Řetechov a Pradliska

5 podsedků, 1 mlýn, 6 čtvrtí, 4 chaloupky.

novský, půllán, Jura Mačalů, 2. gr. Duchoňovský,
Baďurík, 3. gr. Pavelkovský, půllán, Štěpán To-
Mračikovský, Lukáš Dohnálků, Jura Dohnálkova,
nkovský, půllán, Martin Mlčků, Anna Mlčkova, 6.
ský, půllán, Martin Švach, Jan Blahoš, 7. čtvrt Ma-
Jan Dohnalík, Bernat Dohnalík, 8. čtvrt Plchovská,
9. pods. Máčkovský, Vašek Mačalů, 10. čtvrt Šev-
likuláš Ďurďů, Jan Talaš, 11. gr. Mahdinského, půllán,
krý, Jan Mokrý, 12. gr. Palovský, půllán, Martin Juřenů,
Pomykalovský, půllán, Jura Oskorušák, Jan Tomášik a
lahů, 14. pods. z půllánů Mankovského, Lukáš Juřenů,
ala, 15. pods. druhý z půllánu Mankovského, Mikula Mlčků,
Hurta, 16. gr. Mlčkovský, půllán, Jan Mlčků, Tomáš Mlčků,
r. Sedláčkovský, půllán, Jan Palů, Mikul Mlčků, 18. pods.
povský, Pavel Soukup; v Pradliskách: 19. gr. Hrbáč-
Václav Hrbáček, 20. gr. Machovský, půllán, Jan
tvrt Myjovská, Pavel Kamenář, Jan Kapsa, 22. čtvrt
Tomášik, 23. čtvrt Hajšelovská, Jan Večeřa, Pavel
pky na obci měli: 1. Máťa Palova, Tomáš Mlčků,
da, 1694, 3. Václav Plšek, 1694, 4. Jan Miklů, 1694.

vydržovali osadníci (ročně dávali 18 zl., 5 mandelů pšenice a tolikéž ovsa). Co utrpěly Pozlovice spolu s Luhačovicemi a Lidkovicemi vpádem Tatarů, viz „Moravu atd." na str. 82.; že panství drželo jeden lán samo, byl asi ještě následek „tatarského" vpádu a ztráty na lidu.

VIII. Petrůvka

měla 3 lány, $2^3/_4$lány, 8 půllánů, 3 podsedky, 1 čtvrt, 3 chaloupky.

1. gr. Šustkovský, lán, Jan Šustek, Václav Šustek, 2. gr. Martochovský, půllán, Mikula Novosad, 3. gr. Tománkovský, půllán, Valenta, Jan Valenta, 4. gr. Boraňovský, půllán, Tomáš Martochů, 5. čtvrt Řepkovská, Václav Kršek, 6. gr. Boraňovský, $^3/_4$lán, Jan Michalík, 7. gr. Hubáčkovský, půllán, Jura Daňků, Martin Ťukal, 8. pods. Václava Veteše, Martin Michalík, Mik. Kršků, 9. pods. nový, r. 1679 udělaný, Pavel Kovářů, Jan Kovařík, 10. gr. Rojkovský, půllán, Jura Kovářů, Martin Kovářů, 11. gr. dvou lánů Lysých, Václ. Lysých, Jan Lysý, 12. gr. Halamovský, $^3/_4$lán, Tomáš Remšů, Jan Remšů, 13. gr. Kovářovský, lán, Jan Vergelík, 14. gr. Januškovský, půllán, Jan Boraň, Martin Janíčků, 15. gr. Čajkovský, půllán, Jura Paták, 16. gr. Voraňovský, půllán, Martin Remšů, 17. pods. Miklovský, Mikuláš Šustků; chaloupky na obci měli: 1. Martin Vlaščík, 2. Mikula Kovářů, Jura Řáň, 3. Štěpán Bučků, Martin Bučků.

Názvy tratí polních: kopanice „v Sudinkách", louka „na Stanovišti", kopanice „v Sobnovém" nebo „v Sobnových".

Povinnosti osadníkův.

Mimo jiné obvyklé platy: plat za hus tykovou. Na jediném místě na celém panství vyskytuje se při podsedku Miklovském plat o sv. Jiří a o sv. Václavě: „za roboty koňské" po 28 kr.

Také při této obci od r. 1668 byly udělány nové kopanice, a tak zvelebována vesnice.

Vrchnost dávala obci, co jí náleželo: z jedné chaloupky, jež stála „polovic na obci a polovic v sedlckém gruntě", brala vrchnost jen polovic (30 kr. poplatku). Rodina Lysých držela největší grunt, jenž byl udělán ze dvou lánů; platila Svatojirského platu 1 r. 36 kr. 1 d. a dávala 16 měr ovsa, kdežto z lánu

se platilo o sv. Jiří 40 kr. 1 d. a 8 m. ovsa. R. 1679 přibyl nový podsedek.

Rodiny Lysých, Šustkova a Kovářova zachovaly se na gruntech nejdéle.

IX. Žilín

měl 1 lán, 6 půllánů, 4 podsedky, 1 čtvrt, 2 chaloupky.

1. gr. Hlavovský, půllán, Jan Bořanů, Václ. Tomanů, 2. gr. Švechlákovský, lán, Martin Švechlák, 3. gr. Kratěnů, půllán, Martin Kratěnů, Mikula Kratěnů, 4. gr. Hlavovský, čtvrt, Jura Johasů, 5. gr. Prňovský, půllán, Jura Bečků, Martin Bečků, 6. gr. Matuškovský, půllán, Jura Matušků, 7. gr. Šibenkovský, půllán, Matouš Foušelů, 8. gr. Masařovský, půllán, Martin Slovák, 9. pods. Petra Kačerovského, Jan Tomanů, Martin Mšenák, 10. pods. Odrobiňovský, Václ. Mikulčík, Václ. Smolík, 11. pods. Vlkovský, Eliáš Švehlák, Jan Sklenář, 12. pods. Slanovského, Mikula Daňků; chaloupky na obci měli: 1. Martin Useňák, 2. Martin Žák; hoferské kopanice: 1. Martin Krňa, 2. Jan Halouska, 3. Vávra Useňák, 4. Martin Novosad, 5. Jura Holý, 6. Mikuláš Daňků (snad hořejší podsedník Mik. Daňků).

Názvy tratí polních jsou hojnější než jinde; na Solném na Sudinkách, na Sudince, pod Dúbravú, v Sobnově, v Malém Sobnově, v Uhlisku, za Kopci, na Střešňovi.

Na některých místech platilo se vedle obecného platu za hus krmnou po 17 kr. ještě i za hus tykovou 11 kr. 2 d.

Nejdéle se zachovaly rodiny Kratěnova, Matuškova a Bečkova na půllánech.

X. Kladná

měla 1 lán, $1^3/_4$lán, 1 půllán, 2 podsedky, 2 čtvrti, 1 chaloupku.

1. gr. Hajčanovský, lán, Jan Kudláčků, 2. gr. Kalašovský, půllán, Jura Mikulášků, 3. gr. Juršíkovský, $^3/_4$lán, Václ. Borańů, Pavel Stolařů, 4. pods. Pechanovský, Jan Mikulců, Mart. Mikulců, 5. čtvrt Machalovská, Eliáš Macháň, Jakub Syrový, 6. čtvrt Macháňovská, Jura Kovář, 7. pods. Jury Kudláčového, Mikuláš Kudláčků; chaloupky na obci měli: 1. Jan Tkadlec; hoferské kopanice: 1. Martin Řepnica, 2. Martin Mikulců, 3. Halouska, 4. Lukáš Kolář.

vydržovali osadníci (ročně dávali 18 zl., 5 mandelů pšenice a tolikéž ovsa). Co utrpěly Pozlovice spolu s Luhačovicemi a Lidkovicemi vpádem Tatarů, viz „Moravu atd.“ na str. 82.; že panství drželo jeden lán samo, byl asi ještě následek „tatarského“ vpádu a ztráty na lidu.

VIII. Petrůvka

měla 3 lány, $2^3/_4$lány, 8 půllánů, 3 podsedky, 1 čtvrt, 3 chaloupky.

1. gr. Šustkovský, lán, Jan Šustek, Václav Šustek, 2. gr. Martochovský, půllán, Mikula Novosad, 3. gr. Tománkovský, půllán, Valenta, Jan Valenta, 4. gr. Boraňovský, půllán, Tomáš Martochů, 5. čtvrt Řepkovská, Václav Kršek, 6. gr. Boraňovský, $^3/_4$lán, Jan Michalík, 7. gr. Hubáčkovský, půllán, Jura Daňků, Martin Ťukal, 8. pods. Václava Veteše, Martin Michalík, Mik. Kršků, 9. pods. nový, r. 1679 udělaný, Pavel Kovářů, Jan Kovařík, 10. gr. Rojkovský, půllán, Jura Kovářů, Martin Kovářů, 11. gr. dvou lánů Lysých, Václ. Lysých, Jan Lysý, 12. gr. Halamovský, $^3/_4$lán, Tomáš Remšů, Jan Remšů, 13. gr. Kovářovský, lán, Jan Vergelík, 14. gr. Januškovský, půllán, Jan Boraň, Martin Janíčků, 15. gr. Čajkovský, půllán, Jura Paták, 16. gr. Voraňovský, půllán, Martin Remšů, 17. pods. Miklovský, Mikuláš Šustků; chaloupky na obci měli: 1. Martin Vlaščík, 2. Mikula Kovářů, Jura Ráň, 3. Štěpán Bučků, Martin Bučků.

Názvy tratí polních: kopanice „v Sudinkách“, louka „na Stanovišti“, kopanice „v Sobnovém“ nebo „v Sobnových“.

Povinnosti osadníkův.

Mimo jiné obvyklé platy: plat za hus tykovou. Na jediném místě na celém panství vyskytuje se při podsedku Miklovském plat o sv. Jiří a o sv. Václavě: „za roboty koňské“ po 28 kr.

Také při této obci od r. 1668 byly udělány nové kopanice, a tak zvelebována vesnice.

Vrchnost dávala obci, co jí náleželo: z jedné chaloupky, jež stála „polovic na obci a polovic v sedlckém gruntě“, brala vrchnost jen polovic (30 kr. poplatku). Rodina Lysých držela největší grunt, jenž byl udělán ze dvou lánů; platila Svatojirského platu 1 r. 36 kr. 1 d. a dávala 16 měr ovsa, kdežto z lánu

se platilo o sv. Jiří 40 kr. 1 d. a 8 m. ovsa. R. 1679 přibyl nový podsedek.

Rodiny Lysých, Šustkova a Kovářova zachovaly se na gruntech nejdéle.

IX. Žilín

měl 1 lán, 6 půllánů, 4 podsedky, 1 čtvrt, 2 chaloupky.

1. gr. Hlavovský, půllán, Jan Bořanů, Václ. Tomanů, 2. gr. Švechlákovský, lán, Martin Švechlák, 3. gr. Kratěnů, půllán, Martin Kratěnů, Mikula Kratěnů, 4. gr. Hlavovský, čtvrt, Jura Johasů, 5. gr. Prňovský, půllán, Jura Bečků, Martin Bečků, 6. gr. Matuškovský, půllán, Jura Matušků, 7. gr. Šibenkovský, půllán, Matouš Foušelů, 8. gr. Masařovský, půllán, Martin Slovák, 9. pods. Petra Kačerovského, Jan Tomanů, Martin Mšenák, 10. pods. Odrobiňovský, Václ. Mikulčík, Václ. Smolík, 11. pods. Vlkovský, Eliáš Švehlák, Jan Sklenář, 12. pods. Slanovského, Mikula Daňků; chaloupky na obci měli: 1. Martin Useňák, 2. Martin Žák; hoferské kopanice: 1. Martin Krňa, 2. Jan Halouska, 3. Vávra Useňák, 4. Martin Novosad, 5. Jura Holý, 6. Mikuláš Daňků (snad hořejší podsednik Mik. Daňků).

Názvy tratí polních jsou hojnější než jinde; na Solném na Sudinkách, na Sudince, pod Dúbravú, v Sobnově, v Malém Sobnově, v Uhlisku, za Kopci, na Střešňoví.

Na některých místech platilo se vedle obecného platu za hus krmnou po 17 kr. ještě i za hus tykovou 11 kr. 2 d.

Nejdéle se zachovaly rodiny Kratěnova, Matuškova a Bečkova na půllánech.

X. Kladná

měla 1 lán, $1^3/_4$lán, 1 půllán, 2 podsedky, 2 čtvrti, 1 chaloupku.

1. gr. Hajčanovský, lán, Jan Kudláčků, 2. gr. Kalašovský, půllán, Jura Mikulášků, 3. gr. Juršíkovský, $^3/_4$lán, Václ. Borañů, Pavel Stolařů, 4. pods. Pechanovský, Jan Mikulců, Mart. Mikulců, 5. čtvrt Machalovská, Eliáš Macháň, Jakub Syrový, 6. čtvrt Macháňovská, Jura Kovář, 7. pods. Jury Kudláčového, Mikuláš Kudláčků; chaloupky na obci měli: 1. Jan Tkadlec; hoferské kopanice: 1. Martin Řepnica, 2. Martin Mikulců, 3. Halouska, 4. Lukáš Kolář.

Zamechovská. Martin Sucheček, 21. čtvrt Moravovská*), 22. pods. Jarošovský, Martin Bílek, Martin Opršal, 23. pods. Gbelkovský, Jura Páralka, Michal Páral, 24. čtvrt Zelkovská, Vacula Bílků, Jan Kolář, 25. čtvrt Figurovská, Vašek Doradil, 26. čtvrt Sochorovská, Vašek Doradil (jiný než předešlý), 27. čtvrt Zavalovská, Jan Šimonů, 28. pods. Dudkovský, Jan, zeť Sklenářů, Ondra Plšek; chaloupky na obci měli: 1. Václav Martinců, švec, Jura Burníčků, 2. Jan Kučmez (1694, nové chaloupky).

Názvy tratí polních: kopanice „ze žlebí“ (žleby) a „od hradu“.

Povinnosti osadníkův.

Ze čtvrti se platilo: o sv. Jiří a o sv. Václavě po 16 kr. 1 d., z hor o sv. Janě a o vánocích po 14 kr., o sv. Martině za hus krmnou 17 kr. $1^1/_2$ d. mimo jiné platy; z podsedků se platilo o sv. Jiří a o sv. Václavě po 9 kr. 1 d., z hor o sv. Janě a o vánocích po 14 kr., za hus krmnou 17 kr. $1^1/_2$ d. Kdežto čtvrtníci dávali žita osypového půl měřice a ovsa 2, nedávali podsedníci sypaného (mimo dva).

Jeden osadník — Mikula Masařů — obdělával dvě čtvrti; 2 vdovy držely grunt po muži. Také v této osadě byly platy z kopanic velmi rozdílné.

Plat z hor tu byl také jako v Řetechově, ale nebylo ho v Luhačovicích, v Lidkovicích ani v Kaňovicích.

VII. Pozlovice

měly 5 lánů, $1^3/_4$lán, 14 půllánů, 4 mlýny, 9 podsedků, 1 čtvrt, 8 chaloupek.

1. Grunt Hurkovský, půllán, Jan Babušův, 2. pods. Buřanovský, Jakub Mykyšků, 3. pods. Polešovský, Vávra Mykyšků, 4. pods. Boraňovský, Jan Skřivánek, 5. pods. Kuchařovský, Jan Podsedník, 6. pods. Rouskovský, Jura Matušků, 7. pods. Šmídovský, Bartoš, Martin Babušík, 8. pods. Macháčkovský, Mikuláš Lenošik, 9. pods. Vrzonovský, Jan Hýl, 10. gr. Macháčkovský, lán, Jan Machačků, 11. gr. Lešovský, půllán, Pavel Macháčků, 12. pods. Holešovský, Martin Macháčků, 13. gr. Obdržalovský, půllán, Mikula Pašelů, Martin Šaňulík, 14. gr. Trčalovský, půllán, Martin Rapula, Zuzana Rapulka, 15. gr. Halapartovský, lán, Jan Kolář, Martin Jurečků, 16. gr. Hubáčkovský, lán, Matěj Hubáček,

Josef Hubáček, 17. gr. Tetuchovský, půllán, Martin Bobík, Václ. Bobík, 18. gr. Juřinovský, půllán, Martin Malapík, Pavel Malapík, 19. gr. Mahdinovský, půllán, Pavel Podhradský, Jan Podhradský, jinak Machačík, 20. gr. Berglikovský, $^3/_4$lán, Pavel Zmola, Jan Zmola, 21. gr. Jakubčíkovský, lán, Jan Matulík, Václ. Matulík, 22. gr. Krčovský, půllán, Václav Bečků, 23. gr. Zháňalovský, půllán, Pavel Podhradský, Tomáš Machařík, 24. gr. Machovský, lán, Martin Ťukal, 25. gr. Křížkovský, půllán, Martin Pluskota, Jan Pluskota. 26. gr. Jandovský, půllán, Pustý, 27. gr. Duchkovský, půllán, Jura Podsedník, 28. gr. Malaňovský, půllán, Pavel Malaňů, Jan Divoký, 29. čtvrt Dosúdilovská, Jura Krčica, vdova Kateřina Tvarůžkovská, 30. gr. Šibenkovský, půllán, Mikula Mikulců, 31. mlýn na Ščávnici, Martin Dobšů, 32. mlýn Skřivánkovský, Jura Janiga, Jura Janík, 33. mlýn Sedlářovský, Jan Sedlář, Dora Sedlářka, 34. mlýn Žákovský a mlýnec „Odelhotská", Pavel Martinců, Mikula Martinců; chaloupky na obci měli: 1. Jura Zych, Tomáš Zych, 2. Káča Tedřenová, Jan Hanák, 3. Mikula Kozina, Václav Nedbal, 4. Daniel Malamů, 5. Mikula Skřivánek, 6. Jura Janošek, 7. Václav Mikulička, 8. Václav Petrašík.

Z názvů tratí polních jmenuje se kopanice „vejpustina".

Povinnosti osadníkův.

Záležely v platu Svatojirském a Svatováclavském, v hláskách vánočních, o sv. Martině plat za hus krmnou, a o témž čase plat z kopanic; z lánu 2 měřice žita osypového, 4 měřice ovsa, 4 slepice, 52 vejce; půllán dával polovičku sypané povinnosti, 3 slepice a 26 vajec; z podsedku nebylo sypaného. Ze tří mlýnů platilo se o sv. Jiří a o sv. Václavě více než z celých lánů: po 2 r. 30 kr. 2 d., za hlásky a za hus tykovou platili mlynáři jako jiní osadníci 10 vajec; z rolí rozdílně; sypaného nedávali. Z kopanic a rolí platili mlynáři skoro jako za lány; bývali tedy zámožnějšími občany. (Nepatrný byl mlýn v Provodově: z něho dáváno o sv. Jiří a o sv. Václavě po 15 kr. $^1/_2$ d., za hlásky po 4 kr. 2 d. a jiného nic).

Jeden lán (drželo) obdělávalo panství.

Na jednom láně byl vnuk po dědovi.

Pozlovice byly snad nejzámožnější obcí na panství a dle Slavíkovy „Moravy a jejích obvodů" měly i svou školu, již si

vydržovali osadníci (ročně dávali 18 zl., 5 mandelů pšenice a tolikéž ovsa). Co utrpěly Pozlovice spolu s Luhačovicemi a Lidkovicemi vpádem Tatarů, viz „Moravu atd.“ na str. 82.; že panství drželo jeden lán samo, byl asi ještě následek „tatarského“ vpádu a ztráty na lidu.

VIII. Petrůvka

měla 3 lány, $2^3/_4$lány, 8 půllánů, 3 podsedky, 1 čtvrt, 3 chaloupky.

1. gr. Šustkovský, lán, Jan Šustek, Václav Šustek, 2. gr. Martochovský, půllán, Mikula Novosad, 3. gr. Tománkovský, půllán, Valenta, Jan Valenta, 4. gr. Boraňovský, půllán, Tomáš Martochů, 5. čtvrt Řepkovská, Václav Kršek, 6. gr. Boraňovský, $^3/_4$lán, Jan Michalík, 7. gr. Hubáčkovský, půllán, Jura Daňků, Martin Ťukal, 8. pods. Václava Veteše, Martin Michalík, Mik. Kršků, 9. pods. nový, r. 1679 udělaný, Pavel Kovářů, Jan Kovařík, 10. gr. Rojkovský, půllán, Jura Kovářů, Martin Kovářů, 11. gr. dvou lánů Lysých, Václ. Lysých, Jan Lysý, 12. gr. Halamovský, $^3/_4$lán, Tomáš Remšů, Jan Remšů, 13. gr. Kovářovský, lán, Jan Vergelík, 14. gr. Januškovský, půllán, Jan Boraň, Martin Janíčků, 15. gr. Čajkovský, půllán, Jura Paták, 16. gr. Voraňovský, půllán, Martin Remšů, 17. pods. Miklovský, Mikuláš Šustků; chaloupky na obci měli: 1. Martin Vlaščík, 2. Mikula Kovářů, Jura Ráň, 3. Štěpán Bučků, Martin Bučků.

Názvy tratí polních: kopanice „v Sudinkách“, louka „na Stanovišti“, kopanice „v Sobnovém“ nebo „v Sobnových“.

Povinnosti osadníkův.

Mimo jiné obvyklé platy: plat za hus tykovou. Na jediném místě na celém panství vyskytuje se při podsedku Miklovském plat o sv. Jiří a o sv. Václavě: „za roboty koňské“ po 28 kr.

Také při této obci od r. 1668 byly udělány nové kopanice, a tak zvelebována vesnice.

Vrchnost dávala obci, co jí náleželo: z jedné chaloupky, jež stála „polovic na obci a polovic v sedlckém gruntě“, brala vrchnost jen polovic (30 kr. poplatku). Rodina Lysých držela největší grunt, jenž byl udělán ze dvou lánů; platila Svatojirského platu 1 r. 36 kr. 1 d. a dávala 16 měr ovsa, kdežto z lánu

se platilo o sv. Jiří 40 kr. 1 d. a 8 m. ovsa. R. 1679 přibyl nový podsedek.

Rodiny Lysých, Šustkova a Kovářova zachovaly se na gruntech nejdéle.

IX. Žilín

měl 1 lán, 6 půllánů, 4 podsedky, 1 čtvrt, 2 chaloupky.

1. gr. Hlavovský, půllán, Jan Bořanů, Václ. Tomanů, 2. gr. Švechlákovský, lán, Martin Švechlák, 3. gr. Kratěnů, půllán, Martin Kratěnů, Mikula Kratěnů, 4. gr. Hlavovský, čtvrt, Jura Johasů, 5. gr. Prňovský, půllán, Jura Bečků, Martin Bečků, 6. gr. Matuškovský, půllán, Jura Matušků, 7. gr. Šibenkovský, půllán, Matouš Fouselů, 8. gr. Masařovský, půllán, Martin Slovák, 9. pods. Petra Kačerovského, Jan Tomanů, Martin Mšenák, 10. pods. Odrobiňovský, Václ. Mikulčik, Václ. Smolík, 11. pods. Vlkovský, Eliáš Švehlák, Jan Sklenář, 12. pods. Slanovského, Mikula Daňků; chaloupky na obci měli: 1. Martin Useňák, 2. Martin Žák; hoferské kopanice: 1. Martin Krňa, 2. Jan Halouska, 3. Vávra Useňák, 4. Martin Novosad, 5. Jura Holý, 6. Mikuláš Daňků (snad hořejší podsedník Mik. Daňků).

Názvy tratí polních jsou hojnější než jinde; na Solném na Sudinkách, na Sudince, pod Dúbravú, v Sobnově, v Malém Sobnově, v Uhlisku, za Kopci, na Střešňovi.

Na některých místech platilo se vedle obecného platu za hus krmnou po 17 kr. ještě i za hus tykovou 11 kr. 2 d.

Nejdéle se zachovaly rodiny Kratěnova, Matuškova a Bečkova na půllánech.

X. Kladná

měla 1 lán, $1^3/_4$lán, 1 půllán, 2 podsedky, 2 čtvrti, 1 chaloupku.

1. gr. Hajčanovský, lán, Jan Kudláčků, 2. gr. Kalašovský, půllán, Jura Mikulášků, 3. gr. Juršikovský, $^3/_4$lán, Václ. Boraňů, Pavel Stolařů, 4. pods. Pechanovský, Jan Mikulců, Mart. Mikulců, 5. čtvrt Machalovská, Eliáš Macháň, Jakub Syrový, 6. čtvrt Macháňovská, Jura Kovář, 7. pods. Jury Kudláčového, Mikuláš Kudláčků; chaloupky na obci měli: 1. Jan Tkadlec; hoferské kopanice: 1. Martin Řepnica, 2. Martin Mikulců, 3. Halouska, 4. Lukáš Kolář.

Názvy tratí polních jako v Žilině (Kladná souvisí s Žilínem): na Sudinkách, na Třešňovém, pod Dúbravú; panská louka pod Kladnou na rybníku.

Kdežto v jiných osadách mluví se obyčejně o kopanicích, setkáváme se v Kladné častěji s platem z „rolí" 1 r. 10 kr. o sv. Martině. — Déle seděli na statcích Mikulcové a Kudláčkové.

XI. Přečkovice

měly 2 lány, 8 půllánů, 6 podsedků, 5 chaloupek.

1. gr. Macháčkovský, půllán, Jan Švehla, 2. gr. Bartoňcovský, půllán, Tomáš Bartoňců, Martin Bartoňčík, 3. gr. Mackovský, půllán, Martin Lidkovský, 4. gr. Johasovský, půllán, Jan Němec, Pavel Němeček, 5. gr. Vašečkovský, půllán, Mikuláš Chlpík, 6. gr. Juříkovský, lán, Václ. Juříků, Matouš Juřík, 7. gr. Blahošovský, lán, Jan Blahoš, Pavel Blahoš, 8. gr. Botkovský, půllán, Jan Hulej, Václav Hulej, 9. gr. Kubovský, půllán, Martin Fugliček, Jan Fuglík, 10. gr. Mlynářovský, půllán, Mikuláš Ševčík, Martin Švec, 11. pods. Kalinovský, Martin Podsedník, 12. pods. Martinovský, Martin Švec, Martin Brymzák, 13. pods. Jarochovský, Václav Mačík, Tomáš Mačík, 14. pods. Jury Botkového, Valent. Gajdoš, 15. pods. Martina Bivola, Martin Ouličník, 16. pods. Jakuba Hajného, Tomáš Hlavíků; chaloupky na obci vystavěné měli: 1. Jan Petřica, Pavel Petřica, 2. Martin Tkadlec, 3. Jan Prnák, Tomáš Němečků, 4. Tomáš Svitačík, 5. Jakub Jakubců; kopanice hoferské drželi: 1. Mikel Blahoš, 2. Tomáš Hlavík, 3. 5. Jan Mikuláš Kalů, Jan Švehlák, Martin Mičů, 4. Kateřina Podsedníková, Matuščík, Martin Dolíval, Jan Švehláků, 6. Jura Polášků, 7. Jan Jurů, 8. Martin Švehlík, 9. Martin Krupica, Mikel Blahošů.

Názvy tratí polních: Pod Sečami, nad Rybníkem, na Baďurce, nad Kouty, na Vrše, v Raclavově, na Kamenné, v Nepřejově, nad Žlebkem, pod Řezníkovem, Vrchní.

Povinnosti osadníků

mimo podsedníky vykazují nový plat „z gruntů", jejž platili o sv. Martině, držitelé lánův a půllánů, po 23 kr. 1 d., grunt Mlynářovský byl i mlýnem; platu z něho 1 r. 30 kr. o sv. Martině. I tato vesnice byla zvelebována novými kopanicemi; k jednomu

podsedku připojena nová louka „na močáře“, udělaná z lesa. K jiné kopanici byla udělána nová menší.

Déle trvaly rodiny: Bartoňcova, Juříkova a Blahošova.

Ze všeho vidno, jak vrchnost poddané dědiny své zvelebovala rozmnožováním gruntů či statků selských a zakládáním nových polí a luk.

Jest povinností také nynějších, již svobodných rolníkův, aby zděděné statečky po otcích zvelebovali a jich neopouštěli lehkomyslně neb omrzele. Jeť rolnický stav hlavním základem našeho národa.

Náš selský lid zachoval svou půdu za dob nejhorších, za dob hrozného utrpení a strádání nevýslovného. Měli by potomci našich selských hrdin opouštěti statky své a role, potem i krví otcovskou zalité a vzdělané?

Ni pídi, ni hroudy!

Návštěvy cís. a krále Františka I. a jiných členů panovnické rodiny na Moravě.[1]

Napsal Rud. Dvořák.

Osobnost cís. Františka I. hned s počátku docházela u dějepisců posouzení velmi různého, ani podnes není o ní mínění jednotného. Jedni líčí ho jako panovníka slabého, jehož hlavními vlastnostmi byly „náklonnost k malichernostem, odpor proti jakékoli větší námaze, nepravý stoicismus, za nímž se skrývala lhostejnost k vyšším zájmům, nedůvěra k vlastní osobě, ale stokráte větší k jiným lidem, strach před každou vynikající, mohutnou osobností; ač veškerou podstatou svou byl povrchní a mělký, a to zvláště za pozdějších let, po této stránce byl málo lidmi prohlednut, jeżto svým nenápadným vnějškem, zdánlivou dobromyslností a šosáckými způsoby dovedl své okolí výborně klamati a některými vlastnostmi, jako užíváním nejhrubšího vídeňského dialektu, pohrdáním cizinské vzdělanosti a také úmyslnou nedbalostí v pravopise uměl si dáti nátěr pravého, nezkaženého Vídeňáka, tak že zvláště nižší vrstvy lidu viděly v něm sobě rovného a cítily se tím povznesenými. K vedení státních záležitostí byl neschopen, dovedl posouditi jen vnějšek a stránku formální, do obsahu, účelu a významu důležitých myšlenek ani výkonů nevnikl nikdy“ a pod.[2]

Jiní zase viděli ve Františkovi nedostižný vzor panovnický. Ukazovali na to, že „přes těžké zkoušky, které přestál šťastně,

[1]) Stať jest sepsána dle zpráv, obsažených v příslušných ročnících čas. „Brünner Zeitung“. — Ku přirovnání jest užito ovšem i prací novějších, z domácích zejména D'Elverta, Schrama, Trautenbergra a j. Na některé z nich se také odkazuje zvláště.

[2]) Springer, Gesch. Österr. seit dem Wiener Frieden, I., 111 a j.

za dvacetiletého pokojného panování zjednal cís. státu takový stupeň moci, blahobytu a vážnosti v celé Evropě, že právě toto období stalo se nejstkvělejším a nejšťastnějším v dějinách vlasteneckých. Moudrost jeho položila pevný základ ku štěstí národův uprostřed bouří, spravedlnost jeho byla mocnou ochranou práva a silným štítem proti libovůli. Upřímná, hluboká zbožnost, spojená s neoblomnou přichylností k víře otců, přísné šetření spravedlnosti, neobyčejná péče o blaho národů, konečně proslulá lidumilnost a blahosklonnost získaly mu neodolatelně všechny poddané, z nichž každý měl k němu vždy volný přístup".[1])

Za takového rozdílu názorův nepochybíme zajisté, hledáme-li pravdu prostřed. Dlužno uvážiti, že po 23 léta, od nastoupení Františkova na trůn po druhý mír pařížský, země našeho mocnářství byly zmítány hlučnými událostmi válečnými, jimiž všeliká činnost zákonodárná i vnitřní vývoj národů, hmotný i duševní, byly buď zastaveny nadobro neb aspoň ochromeny. Z takového bídného stavu dovedl by povznésti stát jen panovník neobyčejných schopností vladařských, organisatorský veleduch rázu Augustova, jenž by činnosti veškerého obyvatelstva dovedl vykázati nové dráhy. Takovým geniem ovšem císař František nebyl, ale proto přece netřeba odsuzovati ho bezohledně, jak ukázáno výše. Obyčejně se zapomíná při povahopise jeho, rozlišovati osobní vlastnosti jeho a život soukromý od činnosti jeho vladařské. O neobyčejné oblíbenosti u všech poddaných nelze pochybovati. Prosté občanské vychování, jehož se mu dostalo při dvoře v Toskaně i potom ve Vídni u císaře Josefa, vštípilo mu hluboký cit pro mravnost i náboženský smysl pro přísný život rodinný, jež nedaly vzniknouti nezřízené nádheře dvorské a rozkošnictví. Jevil také velikou horlivost za vykonávání vladařských povinností. Dovedl pracovati po celé hodiny u psacího stola. Audienční sál byl více než kdy před tím přístupen všemu obyvatelstvu; císař vyslechl každého trpělivě a potěšil skutky neb aspoň přívětivými slovy, v nenuceném nářečí vídeňském, tak že lidé byli nadšeni vlídností jeho. Ale mravenčí pilnosti nedostávalo se tvůrčího nadání, vyššího rozhledu, smělé energie a porozumění novým proudům myšlenkovým. Důvěra jeho v novoty

[1]) Nekrolog v čas. „Brünner Zeitung", r. 1835, č. 59 a 64. — Mnoho výtek Františkovi I. činěných odmítá H. Meynert ve svém díle „Kaiser Franz I.", ve Vídni 1872.

ve zřízení státním a v životě veřejném byla hned z mládí podryta dokonale jednak neúspěchem oprav císaře Josefa, jednak nenávistí k revoluci francouzské. Slova konstituce nesměl nikdo za přítomnosti jeho ani vysloviti.[1])

Že císař František skutečně pečoval o blaho poddaných národů, důkazem toho jsou četné cesty, které zvláště od času, co říši byl zabezpečen trvalý mír, pravidelně konal po všech zemích svých. Nebyly to nikterak cesty zábavné, nýbrž konané za účelem, aby se seznámil s přáními a potřebami svých národů, s povahou a stupněm vzdělání jednotlivých krajin. Kdož stáli císaři po boku, věděli, že každá cesta byla spojena s obtížemi. Především třeba uvážiti tehdejší zdlouhavost a nepohodlí cest, konaných vozmo; nebyloť ještě železnic. Na četných stanicích, neposkytujících největšího pohodlí, bylo třeba přepřahati a často i přenocovati.[2]) Na stanicích, poledních i nočních, císař, nepřeje si potřebného pokoje, věnoval se téměř neustále státním záležitostem. Audience, přijímání a zkoumání prosebných spisův, návštěvy veřejných ústavů školních, dobročinných a j., průmyslových závodů, sbírek a úřadů, nahlíženi do správy zemské zabývalo z největší části čas jeho, a kromě toho vyřizovány věci, posílané císaři denně z Vídně. Císař cestoval obyčejně s manželkou, s některým arcivévodou a s četnou družinou z dvořanstva i z generality.

První návštěva Františkova na Moravě nestala se za příležitosti korunování za krále českého v Praze, ačkoli stavové moravští na sněmě projevili přání, aby mohli novému panovníkovi

---

[1]) Karakteristické jest vypravování Hormayrovo. Osobní lékař Stifft chválil kdysi císařovu „dobrou konstituci". Císař pravil: „Co zde mluvíte? Jsme staří, dobří známí, ale Stiffte, t o h o t o slova ať nikdy od Vás neslyším! Říkejte si „trvanlivá povaha", nebo, jménem božím, třebas, „dobrá komplexe", ale není „d o b r é konstituce". Nemám konstituce a nikdy jí nebudu míti".
Stejně řekl František professorům lublaňského lycea: „Přidržte se toho, co jest s t a r é, neboť jest to dobré, a naši předkové se při tom měli dobře, proč bychom my neměli? Jsou nyní nové ideje v proudu, jichž nemohu schvalovati a neschválím nikdy. Vzdalujte se jich a přidržujte se positivního, neboť nepotřebuji učenců, nýbrž dobrých občanův. Vzdělati mládež za takové, jest Vaším úkolem. Kdo slouží mně, musí učiti tomu, co poroučím já. Kdo tak nemůže činiti, nebo mně přijde s novými ideami, může jíti, nebo ho odstraním". — S p r i n g e r, Gesch. Österr. I., 119.

[2]) Cesta z Vídně do Brna trvala 11—12 hodin; r. 1804 císař vyjel 22. srpna o 7. hodině ranní a dorazil do Brna téhož dne k 6. hodině večerní. — Brün. Zeit. 1804, str. 537.

holdovati v hlavním městě moravském. Císař totiž slavil především korunování ve Frankfurtě za císaře římského (14. července 1792), odtud přijel do Prahy, kamž stavové moravští na holdování i na korunovaci vypravili zvláštní deputaci, a po skončených slavnostech dne 17. srpna odjel zrovna do Vídně. Moravané uviděli panovníka po prvé na sklonku r. 1798. Císař přijel dne 27. prosince s manželkou Marii Terezií, s palatinem uherským, arcivévodou Josefem, a s vévodou Albrechtem Saskotěšínským do Brna a ubytoval se v budově guberniální. Stalo se tak za účelem uvítání spojeného vojska ruského, jehož první oddíl (25.000 m.) za vedení gen. hr. Rosenberga právě tehda dorazil do Brna. Dne 28. a 29. prosince ruské sbory pomocné defilovaly před cís. manžely před celnicí, na místě zvláště proto zřízeném. Průvod vyšel od Veselé brány a ubíral se přes Velké náměstí k bráně Židovské a trval po každé, poněvadž sbor vezl s sebou všechna děla, polní náčiní i přenosný špitál, po několik hodin. Zahájili jej 4 pluky kozáků, za nimi šli myslivci, granátníci, mušketýři, a na konec opět myslivci. Dne 25. prosince císař s ostatními hosty odebral se na rovinu královépolskou, kde část ruského císařského sboru manevrovala na všeobecnou spokojenost. Brněnské obyvatelstvo, které dosud nikdy nespatřilo vojska ruského, sledovalo cvičení s velikou pozorností; při tom zvláště se vyznamenali myslivci, kteří za kozáky na zemi ležíce, stříleli, nabíjeli a po břiše se posouvali; mezi kozáky byli rozděleni také kalmukové, šípy ozbrojení. Císař dal všem na jevo spokojenost; prostí vojínové obdrželi po 1 zl., poddůstojníci po 2 zl., důstojníci nižší celou měsíční gáži, vyšší důstojníci zvláštní dary, vrchní velitel hr. Rosenberg vyznamenán zlatou tabatěrkou v brillantech s obrazem císařovým. Dne 30. prosince 1799 cís. manželé opustili Brno, a o novém roce vytrhla z Brna první kolona ruského vojska, za níž následovaly ostatní, aby se odebraly na pochod proti nepříteli. O několik neděl později Morava hostila proslaveného hrdinu ruského, maršálka Suvarova, který do Brna dojel 24. března, ale pobyl jen několik hodin, neboť spěchal na bojiště italské; lid moravský na všech stanicích připravil mu nadšené uvítání.

Válečný spolek Rakouska a Ruska byl tehda ztvrzen také svazkem příbuzenským. Byl totiž umluven sňatek mezi arcivévodou palatinem Josefem a velkokněžnou ruskou Alexandrou

Pavlovnou. Proto Morava a zvláště Brno viděly mnoho vzácných hostí. Dne 23. září večer přijela do Brna choť velkoknížete Konstantina, roz. princezna saskokoburská, se statnou družinou (hraběnka Romanova), a ubytovala se u „tří knížat"; druhého dne o 9. hod. ráno nastoupila cestu do Petrohradu. Hned potom, 25. září večer přibyl z Vídně arcivévoda palatin Josef, ale pobyl jen tolik, kolik bylo třeba na výměnu koní, přinesl první do Brna zprávu o dobytí Mannheima arciv. Karlem, čímž rozšířen jásot po celém městě, načež neprodleně dal se na cestu do Petrohradu, kdež 30. října slaven sňatek napřed obřadem pravoslavným, pak římskokatolickým. Novi manželé na zpáteční cestě z Petrohradu do Vídně stanuli v Brně (6. ledna 1800 k 6. hod. večerní), kdež byli očekáváni s velikým napětím; neboť zatím rozšířily se zprávy o neobyčejné slíčnosti ruské velkokněžny a a o nesmírném bohatství její výbavy. Veliké množství lidu shromáždilo se před hostincem „u tří knížat", kde se ubytoval palatin Josef s manželkou. Zemský guverner hr. Ugarte dal osvětliti město, což poskytlo hostem krásný a překvapující pohled. U městské brány uvítáni byli měšťanským pěším sborem v plném lesku, s hudbou a vlajícím praporem. Hosté jsouce unaveni cestou, povečeřeli jen v malé společnosti hr. Ugarte, zem. velitele gen. Latoura a gub. rady svob. pána Rodena, který jim byl poslán vstříc na slezské hranice a po celé cestě Moravou pečoval o pohodlí jejich. Osvětlení města potrvalo do 11. hodiny večerní, a jásající lid táhl městem za veselé hudby měšťanského sboru, který také druhého dne paradoval před hostincem a byl odměněn darem 100 dukátův. Hosté dali si ukázati prapor sborový a zarazili do něho šest hřebův. Před odjezdem do Vídně, který nastal o 9. hod. ranní, prohledli si za průvodu vojenské jízdy několik ulic a hlavní náměstí a projevili velikou spokojenost nad srdečným uvítáním. Svob. pan Roden, který je provázel na hranice rakouské, obdržel na památku stkvostné hodinky brillanty posázené. Všude velebili krásu, půvabný vzrůst a dobrotu arciv. Alexandry. Brněnské obyvatelstvo bylo dojato velmi bolestně, když sotva za rok došla zpráva, že krásná paní zemřela v Budíně (16. března 1801) po těžkém porodě.[1])

[1]) Brün. Zeitung v čísle ze dne 25. března (str. 185) uveřejňuje na úvodním místě báseň, události věnovanou.

Neméně významnou událostí Brnu byla o dvě léta později návštěva slavného vojevůdce arciv. Karla, který právě před tím na bojišti jihoněmeckém dobyl znamenitých úspěchů na Francouzích. Obliba Karlova u obyvatelstva vzrostla tím více, když bylo známo, že úspěchy zbraní rakouských i ruských byly potom zmařeny vinou nerozvážné politiky vid. státníků, zejména ministra hr. Thuguta, čímž rozmrzený arciv. Karel se vzdal velitelství. Když arcikníže přijel dne 10. září 1802 o 11. hod. dop., vynikající osobnosti, mezi nimi členové někdejší mor. legie, vyšli mu vstříc a provázeli ho do města. Za hřmění děl s pevnosti Špilberské uvítán byl na prahu „biskupského dvora“, kdež se ubytoval, kníž. arcib. olom. hr. Colloredem, pak úřady s hr. Ugartem, tehda povýšeným za nejv. kancléře dvorského, a zemským velitelem pol. zbrojm. hr. Latourem. Po hostině arcivévoda šel do Lužánek, kdež mu holdovala četná šlechta s dámami. Na zpáteční cestě nalezl již město nádherně osvětlené, i prohledl si je za průvodu gub. rady Rodena. Bohatou výzdobou a osvětlením vynikaly zejména portál gub. a zem. domu, portál radniční, Parnass na Zelném trhu a budova „taferny“, kdež byl sál redutní a „národní“ městské divadlo. Tisíce lidu oživovaly náměstí a ulice brněnské. Druhého dne ráno konána veliká voj. cvičení. Potom arcivévoda navštívil Špilberk a po hostině odebral se do stav. sálu rytířského, kde uvítal ho nejv. zem. sudí hr. z Bukůvky a odevzdal mu opis stkvělé řeči, kterou měl městský farář a kan. Böhm, když prapory mor. legie byly vystaveny v sále stavovském. Potom na večer účastnil se arcivévoda slavnosti pořádané nejv. kanc. hr. Ugartem a nazejtří o 5. hodině ranní za hřmění 108 děl s hory Špilberské opustil Brno, odkudž odebral se do Prahy. Podobně nadšeného uvítání dostalo se mu, když na cestě z Prahy do Vídně stanul v Jihlavě a ve Znojmě (2. a 3. listopadu 1802). Z jásotu lidu bylo patrno, že Karel jest nejoblíbenějším členem cís. domu. Neboť roku potomního, když druzí bratří císařovi, arciv. Jan a Ludvík navštívili Brno a Olomouc (6. a 7. října), byli uvítáni v Brně téměř výhradně obvyklým způsobem úředním; o něco srdečnějším bylo přijetí jejich v Olomouci, kde město na počest jejich bylo vyzdobeno a večer osvětleno.

Roku potomního císař František po druhé navštívil zemi Moravskou. Bylo to bezprostředně po vydání významného pa-

tentu ze dne 11. srpna 1804, jímž ohlásil, že přijímá titul děd. císaře rakouského. Císař minil konati velikou prohlídku vojenskou u Tuřan, kdež také byly shromážděny všechny pluky z Moravy. Dne 22. srpna přibyl do Tuřan arciv. Karel s bratry arciv. Josefem, uh. palatinem, s arciv. Ludvíkem, pak s Albertem, vévodou saskotěšinským, a ubytovali se v býv. jesuitské residenci tuřanské. Druhého dne, 23. srpna, k 6. hod. večerní přijeli do Brna císař František s manželkou Marii Terezii a bydleli v domě dikasteriálním. Veliké okázalé uvítání bylo zamítnuto. Nazejtří dopoledne arciv. Karel představil císaři mor. slez. guvernera hr. Dietrichsteina, ostatní čelnější pol. úředníky soudní, a knížetebiskupa brněnského Schrattenbacha. Odpoledne císař provázen generalitou prohledl si Špilberk, večer s císařovnou i s arciv. Karlem byl přítomen představení v král. měst. národním divadle, kdež byli uvítáni s jásotem.

Dne 25. srpna konány byly za přítomnosti císařovy přehlídka pluků v táboře tuřanském a manevry.

V neděli 26. srpna císařští manželé odebrali se pěšky na mši sv. u sv. Jakuba, kterou sloužil tamější farář a kanovník Böhm; také zpět do bytu šli pěšky na veliké potěšení četně shromážděného lidu. Odpoledne navštívili Lužánky, kdež uvítáni byli šlechtou a četným obecenstvem. Večer se šlo do divadla, kde dávána byla opera „Lodoiska".

Dne 27. srpna císař s arcivévodou Karlem byli opět přítomni přehlídce a manevrům v táboře tuřanském; odpoledne byla prohlídka káznice a chorobince. Dne 28. srpna konána nová cvičení v táboře tuřanském. Odpoledne císař zajel do vojenské nemocnice v Zábrdovicích a projevil spokojenost nad dobrým zařízením, pořádkem a čistotou; večer navštívil maškarní ples v sále redutním. Dne 29. srpna byla všeobecná audience. Císařovna navštívila klášter alžbětinek a uršulinek. Dne 30. srpna byl veliký „revue-maneuvre" v táboře u Tuřan. Dne 31. srpna oba císařští manželé prohledli továrny Mundiho, Hopfovu a Bräunlichovu a barvírnu Schöllovu. Projevy císařovy za příležitosti této prý svědčily o důkladné znalosti továrnictví, obchodu a hospodářství. Dne 1. září byl opět veliký polní manevr u Tuřan za hlučné účasti lidu. Císař vzdal plukům plnou pochvalu. V neděli 2. září císařští manželé byli opět přítomni pobožnostem u sv. Jakuba. Dne 3. září opakovalv Tuřan. Dne 4. září

stavové moravští na oslavu cís. manželů pořádali v redutním sále a v divadle veliký maškarní ples, kamž měli přístup lidé rozličných stavův a živností. Téhož dne arcivévoda palatin Josef navštívil Spilberk, kde si dal ukázati uvězněné zločince. Dne 5. září byla opět veřejná audience, potom prohlídka kasáren, tabákového i pečetního závodu, gymnasia a školy normální. Potom guverner hr. Dietrichstein provazel císaře do všech kancelářů guberniálního domu a do úřadu bankálního; večer císař s císařovnou strávili v divadle, kdež je obecenstvo uvítalo voláním „Vivat“ a tleskáním.

Dne 6. září císařští manželé navštívili Offermannovu továrnu na jemné sukno, kde zejména si prohledli nově vynalezený umělý stroj na stříhání sukna. Toho dne arcivévodové Karel i Ludvík odjeli do tábora u Prahy, kde rovněž měla býti konána cvičení vojenská za přítomnosti císařovy.

Dne 7. září o $^1/_2$8 hod. ráno oba manželé císařští zase dle přání projeveného v tichosti odjeli z Brna na Salmovo panství do Rájce; cestou prohledli si Býčí skálu v Josefském údolí, o čemž tam podnes jest zachován nápis, a proslulou jeskyni sloupskou. Přenocovavše v Černé Hoře a prohlednuvše si ještě továrnu hr. Blümegena v Letovicích, nastoupili další cestu do Čech. Za svého pobytu v Brně zapsali se do vděčné paměti lidu četnými skutky dobročinnými. Čelnějším osobnostem dostalo se hojných odměn a vyznamenání. Guverner hr. Dietrichstein dostal zlatou tabatěrku, brillanty posázenou, s poprsím císařovým, choť jeho zlatý řetěz s jehlicí, gub. rada Roden zlatou tabatěrku s podpisem císařovým, jakožto důkaz zvláštní přízně.

Pobyt císařův na Moravě r. 1805 pojí se k velmi smutným událostem. Po kapitulaci rak. generála Macka u Ulma (20. října) vpadl Napoleon do Horních i Dolních Rakous a obsadil Vídeň (13. listopadu). Císař František s císařovnou Marií Terezií odebrali se počátkem listopadu do Prešpurka a odtud do Brna, Napoleon pak z Vídně obrátil se s veškerou mocí válečnou na Moravu. Bylo to po prvé za válek francouzských, co naše země byla zaplavena vojskem nepřátelským. Před postupující mocí francouzskou císař František dne 17. listopadu opustil Brno, hlavní tábor spojené armády rakouskoruské byl položen do Šlapanic a potom do Víškova, kdežto Brno již dne 19. listopadu ctlo se bez boje v moci francouzské. Brzo potom armáda spo-

jenců položila se táborem u Olomouce, kam se odebral také císař František a spolu s cís. Alexandrem ubytoval se v arcib. paláci. Následovala osudná bitva Slavkovská (2. prosince 1805), po které Napoleon cís. Františka pozval na osobní schůzi. Císař, který před bitvou strávil noc na zámku slavkovském, po bitvě spolu s cářem Alexandrem nastoupil cestu přes Heršpice[1]) a Uhřice do Žarošic, kdež přenocovali, císař rakouský na radnici, cář ruský u sedláka Isidora Valy, šest generálů na faře. Nouze byla v celé osadě taková, že vznešeným hostům na faře spokojiti se bylo s mísou nesolených bramborův. Ze Žarošic byl poslán kníže Liechtenstein k Napoleonovi s nabídkou míru. Dne 4. prosince s rána došel cís. Františka, který zatím s cářem dorazil do Čejče, list maršálka Berthiera, jímž Napoleon povolil příměří na 24 hodiny a zval císaře na osobní schůzi. Císař vsedl do vozu spolu s adjutantem hr. Lambertim a s oběma kníž. Liechtensteinem a Schwarzenbergem a sešel se ještě téhož dne odpol. s Napoleonem u Spáleného mlýna mezi Žarošicemi a Násedlovicemi. Dvouhodinnou rozmluvou dohodli se oba panovníci o příměří[2]). Potom cís. František odebral se do Holíče, pohraničného města uherského, a rozloučil se tam 6. prosince s cářem, který odtud s veškerým vojskem nastoupil cestu domů. V Prešpurce učiněn byl konečný mír (26. prosince), a dne 16. ledna 1806 vrátil se císař do Vídně, kdež byl obyvatelstvem srdečně uvítán.

Za příznivějších okolností pro zemi Moravskou stala se čtvrtá návštěva cís. Františka na Moravě a zejména v Brně. Bylo to 19. dubna 1808 o 4. hod. odpol., když hlavní město mor. vítalo příjezd panovníkův; po boku jeho nebylo císařovny Marie Terezie; zemřelať již před rokem (13. dubna 1807). Císař oženil se s Marií Ludvíkou, dcerou arcivévody Ferdinanda d'Este (16. ledna 1808), a tato doprovázela ho také na cestě Moravou. Dle výslovného přání císařova odpadlo všeliké slavnostní uvítání. Lid však, který očekával příchod cís. manželův, uvítal je tisícihlasým jásotem. Večer město bylo vkusně osvětleno, a císařští manželé

[1]) V Heršpicích sestoupili v domě chudého rolníka Jana Malzánka a byli pohoštěni kmínovou polévkou a brambory; za dvě hodiny odjížděli do Žarošic. Sedlák, jenž byl za své pohostinství odměněn několika dukáty, musil je na druhý den odevzdati Francouzům. — A. Slovák, Bitva u Slavkova, str. 101.

[2]) Podrobnosti této památné schůze viz u Slováka, o. c., str. 116 a 117.

projížděli ulicemi o 9. hodině, aby si prohledli osvětlení. Druhého dne ráno shromáždilo se v guber. domě duchovenstvo, generalita, vyšší důstojníci a úředníci, aby vzdali císaři poctu. O 12. hod. konán cercle vyšší šlechtě, k němuž měli také přístup radové všech úřadův. Večer uspořádán stavy mor. volný ples v sále redutním. Tanec zahájilo 12 dívek bíle oděných, které na konec odevzdaly císařovně pamětní báseň jménem všeho měšťanstva. Potom šlechta pořídila allegorický obraz „Auroru", jak třpytíc se na nebi a otočena zefyry zahání protivící se zimu a přináší zemi s jarem opět světlo, život a radost. Císařovna zářic krásou a duchem, rozmlouvala vesele s přítomnými. Dne 21. dubna o polednách navštíveny Lužánky, večer pak v divadle stavové znovu připravili přiměřenou slavnost. Po oba dny císař dával audience všem, kteří se hlásili, a navštívil krajský úřad, radnici, vězení a jiné veřejné budovy, císařovna ústav šlechtičen, kláštery uršulinský, alžbětinský a starobrněnský. Dne 22. dubna ráno oba opustili Brno a odjížděli do Znojma. Tam uvítáni byli před branou městskou kraj. i voj. úřadem, magistrátem, duchovenstvem, měšťanstvem a velikým množstvím lidu. Administrator městské fary Jind. Schutter složil uvítací báseň, kterou v čele družiček bíle oděných podaly dvě dívky císaři i císařovně, tištěnou na bílém atlase, a jedna dívka ji deklamovala zvučně, nad čímž císařovna projevila velikou spokojenost. Přenocovavše ve Znojmě, císařští hosté odjeli pak do Vídně.

Toho roku bylo ještě několik návštěv členů rodu panovnického na Moravě. Svat císařův, arciv. Ferdinand, který po hr. Latourovi byl jmenován velícím generálem mor. slezským, přijel 20. srpna na několik dní do Olomouce, aby se přesvědčil o pokrocích nově zřízené zem. obrany moravské. Zeměbranecká mládež uvítala jej i jiné hosty, mezi nimiž byl také guverner mor. slezský hr. Prokop Lažanský, hudbou a zpěvy, mezi kterými byly také národní písně (nepraví se však, české-li nebo německé), k nimž hudbu složil Josef Schwarz. Dopoledne určeno bylo shromáždění akad. občanů, k nimž rektor lycejní Dr. Sched měl slavnostní řeč a vyzýval je, aby se hlásili hojně k zemské obraně. Všichni se přihlásili, volajíce „Ať žije císař!" Potom šla deputace k arcivévodovi a guvernerovi, tito odebrali se do shromáždění, kdež byli uvítáni hlasitým „vivat", promluvili se studenty o věcech týkajících se zemské obrany a určili příští den na zápis.

Na podzim toho roku (7. září 1808) konalo se slavnostní korunování císařovny Marie Ludviky v Prešpurce za královnu uherskou. Odtud císařští manželé s arciv. Rudolfem, který nedlouho před tím (24. června 1805) byl zvolen koadjutorem arcib. olom., odcestovali přes Holíč do Olomouce, kde však císařovna onemocněla, tak že zpáteční cesta její musela býti odložena. Teprve když se uzdravila, provázena císařem a svým bratrem zem. velitelem arciv. Ferdinandem, odcestovala (28. listop.) do Brna, kamž dorazili o 5. hod. večerní. Všeliké hlučné slavnosti odpadly, a císařští manželé ubytovali se v diskasteriálním domě, v bytě guvernera hr. Lažanského. Druhého dne císař s arciv. Ferdinandem konali přehlídku pěších pluků brněnských i praporu zemské obrany, potom císař navštívil Špilberk a biskupský seminář. Večer dáváno v divadle městském představení kusu, složeného na oslavu uzdravení císařovnina. Dne 30. listopadu o 8. hodině ranní odcestovali císařští manželé z Brna do Vídně.

Počátkem srpna vydala se cís. Mar. Ludvika s arciv. Leopoldinou na cestu přes Jihlavu do Brna. Arcivévoda Ferdinand přijel ji vstříc k českým hranicím, kde zřízen byl na její poctu triumfální oblouk, v Jihlavě pak i v Brně uvítalo ji stkvělé osvětlení. Dorazivše do Brna 2. srpna o půl 4. hod. odpol., poobědvaly obě paní u arciv. Ferdinanda. Večer projeli hlavními náměstími a ulicemi a odebraly se pak do připravených komnat v domě dikasteriálním. Pobyvši v Brně několik dní, císařovna byla přítomna též hlučné slavnosti v Lužánkách, 5. srpna konané, kdež uvítána byla dvěma řadami dívek bíle oděných, jež házely jí kvítí na cestu. Dne 7. srpna o 8. hod. ranní opustila Brno a v průvodě arciv. Leopoldiny i bratra svého arciv. Ferdinanda odebrala se do Kroměříže, aby navštívila stařičkého kardinála arcibiskupa Colloreda. Na cestě ve všech městech a vesnicích, kudy jela, obyvatelstvo četně se shromažďovalo a podávalo panovnici důkazy lásky a úcty. V Kroměříži uvítal ji kardinál se všemi členy olom. kapitoly i kroměřížského kostela kollegiátního, a také četná šlechta, dílem z Brna, dílem z tamější krajiny, očekávala jejího příchodu; v čele jejím byl arciv. koadjutor Rudolf, který schválně přijel z Vídně. Po oba dny pobytu císařovnina (7. a 8. srpna) pořádány byly národní slavnosti. Největší pozornost věnovala císařovna kardinálovi, který se slzami v očích

se s ní rozloučil dne 9. srpna, tuše, že ji už neuvidí.[1]) Císařovna odjela potom do Brna, kdež jen několik hodin pobyla u arciv. Ferdinanda a dala se potom na cestu do Vídně.

R. 1811 císařovna opětně přijela (27. dubna) do Brna na návštěvu bratra svého, arciv. Ferdinanda, u něhož pobyla několik dní a pak se vrátila do Laxenburka. Podobnou návštěvu vykonal u bratra svého v Brně téhož roku v červenci arcivév. Maximilian.

R. 1812 císařští manželé nastoupili dne 14. května z Vídně cestu do Drážďan, kde se sešli s cís. manžely francouzskými, Napoleonem a Marií Ludvíkou, dcerou Františkovou. Na cestě přenocovali v Mor. Budějovicích, ale jinak nepobyli na Moravě. Cesta měla také účel politický, ježto oba císařové jednali v Drážďanech o společnou výpravu proti Rusku, která byla smluvena již dávno. Napoleon odebral se pak na osudnou výpravu, manželka jeho s cís. rodiči odcestovala do Prahy, kamž také přišli četní arcivévodové a jiní hodnostáři, aby ji uvítali. Tehda (19. června) v král. divadle stavovském dávána byla za přítomnosti hosti Štěpánkova vlastenecká činohra „Obležení města Prahy od Švédů, čili česká věrnost a statečnost". Z Prahy potom cís. František odjel přímo do Vídně, manželka jeho však s císařovnou francouzskou pobyly nějaký čas ještě v Karlových Varech. Císařovna rakouská odtud v průvodě korunního prince Ferdinanda odjela do Jihlavy (14. srpna); z města vyjeli ji na hranice vstříc tři štábní důstojníci pěšího pluku, posádkou tam ležícího. Za střelby z hmoždířův a za hlaholu zvonů panovnice vjížděla do Jihlavy. V předměstí stála školní mládež, u Špitálské brány vítal ji magistrát s purkmistrem Veselým, který města doporučoval do přízně její. V městě samém pak studující gymnasijní a žáci hlavní školy, členové střeleckého spolku a všech cechů stáli špalírem až k domu knížete Dietrichsteina, kde se ubytovala císařovna. Před domem očekávalo ji důstojnictvo, krajský úřad a duchovenstvo. V domě pak 20 dívek bíle oděných sypalo kvítí od schodův ke komnatám. V první komnatě dvě dívky měly přiměřené uvítání v podobě dialogu, jejž císařovna vyslechla blahosklonně. Večer bylo osvětleno náměstí, a před bytem císařovniným postavena veliká pyramida s vhodnými ná-

[1]) Zemřel již roku potomního (12. září 1811) v Kroměříži, maje 85 let.

pisy. Dne 15. srpna odjeli hosté do Znojma, kam dorazili o ½2 hod. odpol. Také zde konalo se uvítání za hlaholu zvonův a střelby z hmoždířů, a průvod šel špalírem školní mládeže, měšťanských cechů, střelecké společnosti a veškerého kurátního i řeholního kněžstva na Horní náměstí, k domu Raškovu, kde byl císařovně připraven byt. Před domem vítal ji krajský hejtman Jakub Praksch s ostatními úředníky. Přes 80 dívek bíle oděných sypalo po cestě kvítí, a dvě z nich podaly císařovně i korunnímu princi básně zvláště složené. Osvětlení města bylo již připraveno, ale císařovna je zamítla, a přenocovavši ve Znojmě druhého dne odjela o 6. hodině ranní.

Hlučné události r. 1813 konaly se z veliké části v Čechách, kdež kongress pražský a osobní schůze cís. Františka s cárem ruským a králem pruským připravovaly osvobození Evropy od vrchní vlády Napoleonovy. Morava těmito návštěvami přímo nebyla dotčena, a poznala účinek jejich teprve, když přišly první zprávy o vítězstvích spojenců. Z členů rodiny císařské poznali Moravané tehdy Marii Karolinu, královnu sicilskou a poslední z dcer veliké císařovny Marie Terezie. Přijela do Brna se synem Leopoldem 29. ledna 1814, a ubytovala se na Velkém náměstí v paláci Kounicově. Velící zem. generál arciv. Ferdinand s gub. radou hr. Frant. Žerotínem vyjeli jí vstříc na hranice slezské. Za dvoudenního pobytu navštívila divadlo, redutní sál a ústav šlechtičen. Dne 1. února o 7. hod. ranní odcestovala do Vídně, arciv. Ferdinand provázel ji do Rajhradu, hr. Žerotín do Wolkersdorfa, brněnský krajský hejtman očekával jí v Mikulově a a doprovodil na hranice rakouské.

Velkolepé přípravy na kongress vídeňský byly příčinou, že r. 1814 a 1815 Morava uviděla velmi mnoho vzácných hostí, kteří tudy jeli do Vídně a potom zase domů. Dne 14. září přibyl do Brna arciv. palatin Josef, ale po dvouhodinném odpočinku a po výměně koní spěchal dále do Haliče na uvítání cáře ruského. O několik dní později (20. září) přijela z Prahy přes Jihlavu velkokněžna Kateřina Pavlovna, ovd. princezna oldenburská, a ubytovala se v ústavě šlechtičen; byla velkolepě uvítána dělovými výstřely s hradeb městských, vojskem, měšťanskými sbory a úřady. O tři dny později (23. září) o 5. hodině odpol. dorazil do Brna král pruský Bedřich Vilém III. pod jménem hr. Ruppina a ubytoval se v připraveném bytě na Velkém

…ed domem očekávali jej náčelníci civilních i vojen-
…dův a doprovodili ho do bytu. Po celém náměstí
…asot lidu, král přistoupil k oknu a pozdravoval shro-
…lid, jenž odpovídal hlasitým „vivat“. Ráno o 7. hod.
…l do Vídně. Zatím 20. září přijeli do Jihlavy král
… velkokněžna Marie, děd. princezna výmarská; onoho
…doprovázel na hranice rakouské mor. slez. gub. rada hr.
…affe, tuto krajský komisař hr. K. Pachta.

…ejstkvělejšího přijetí dostalo se však cáři Alexandrovi.
…do Brna 24. září o 9. hod. večerní, provázen arciv. pala-
…Josefem. S hradeb městských zahřměl 101 výstřel dělový,
…vjížděl do brány, generalita vyjela mu na koních vstříc
…anice městské. Celá posádka, skládající se z 3 praporů gra-
…ckých, 1 praporu cís. pěchoty a z dvou divisí jízdy, pak
… sbory měšťanské byly rozestaveny jednak v předměstích
…ak v městě samém a uvítaly hudbou, vlajícími prapory a
…násobnou salvou z pušek „nejjasnějšího knížete, který spolu
…šim zbožňovaným panovníkem vrátil sklíčenému světu dlouho
…strádaný mír, blaho a pokoj“.[1]) Předměstí i město byly nej-
…věleji osvětleny, nepřetržité „vivat“ zaznívalo ulicemi, jež byly
…eplněny obecenstvem. Cář sestoupil u své sestry, velkokněžny
…ateřiny Pavlovny, v ústavě šlechtičen, kdež byl uvítán voj. i civ.
…rady a po dvouhodinném odpočinku nastoupil s velkokněžnou
…v jednom voze další cestu do Vídně. Hřmění děl, salvy rozestave-
…ného vojska a bouřlivé „vivat“ obecenstva radostí opojeného
provázely je. V průvodě jejich na hranice rakouské jeli plno-
mocný dv. komisař hr. Ignác Chorinský, zat. zem. velitel podmarš.
baron Schustek a gub. rada hr. Žerotín, který byl přidělen
velkokněžně. Na každé stanici, kde se přepřáhovalo, stálo oddělení
jízdy i pěchoty pohotově k doprovodu cářovu. Ve Wolkersdorfě
očekával cáře král pruský, kdežto císař František vyjel z Vídně
za táborský most, načež všichni tři panovníci v plném lesku
slavili vjezd do císařské residence.

* * *

Uplynuli hluční dnové kongressu vídeňského, vznešení hosté,
z nichž mnozí zase na zpáteční cestě navštívili Moravu a její
hlavní město, rozjeli se do svých domovů, našim zemím po

[1]) Brün. Zeit. 1814, str. 1537.

dlouholetých bouřích a útrapách popřána řada let klidu a pokoje. Po úmrtí Marie Ludviky oženil se císař František s princeznou bavorskou Karolinou Augustou (24. září 1816). Roku 1817 podnikli cís. manželé krátkou cestu na Moravu. Dne 23. června dorazili z Holiče do Kroměříže a ubytovali se v zámku kardinála arcib. kníž. Trautmannsdorfa. Druhého dne odjeli do Olomouce, kamž dorazili o 8. hod. večerní. Tam císař po celý den potomní (25. června) dával audience, pracoval o státních záležitostech a prohlížel několik veřejných ústavův. Dne 26. června o 6. hod. ranní odjel na Šternberk do Bruntála, kdež jej očekávali arciv. Antonín a Ludvík, kdežto císařovna toho dne zůstala ještě v Olomouci, navštívila některé kostely a ústavy dobročinné a dne 27. června odjela do Opavy, kdež se setkala s císařem a společně potom se vydali na další cestu do Haliče.

R. 1818 konána byla v Brně památná slavnost. Stavové moravští s velikým nákladem, hrazeným jednak ze zemských prostředků, jednak ze sbírek soukromých, se usnesli,[1]) že zřídí pomník na oslavu válečných událostí z let 1813, 1814 a 1815 na pustém dosud a nepřístupném vrchu Kalvarijském, který byl proměněn na líbezné sady a vyžádán proň na císaři název Františkova. Pomník dokončen byl r. 1818, a císař František, nemoha se slavnosti základního kamene účastniti sám, ježto se chystal na kongress do Cách, ustanovil svým zástupcem o slavnosti korunního prince Ferdinanda. Tento vydal se tedy na cestu do Brna a dorazil tam v průvodě nejv. hofmistra, pol. marš. hr. Bellegarda, dne 3. října 1818 o 12. hod. polední. Guverner mor. slez. hr. Ant. Bedř. Mitrovský a zemský velitel hr. Klenau již den před tím očekávali ho v Mikulově, kdež přenocoval v zámku kníž. Dietrichsteina. V Brně ubytoval se korunní princ v domě guberniálním. Po obvyklých poctách a návštěvách večer byl přítomen divad. představení. Slavnost sama, kterou tuto nemíníme vyličovati, konala se 4. října[2]). Potom korunní princ vydal se na cestu do Olomouce, na níž s výšiny Žuráňské prohledl si bojiště slavkovské. V Olomouci,

[1]) Usnesení sněmovní ze dne 29. října 1816 a 22. října 1817. Stavové mor. z fondu domestik. věnovali na tento pomník, jenž má podobu obelisku, 104.518 zl., slezští 21.518 zl., sbírky soukromé do konce r. 1816 dosáhly výše 60.000 zl. Zprávy o tom v Brün. Zeit. k r. 1816 na rozl. m.

[2]) Jest obšírně vypsána u W. Schrama, Brünner Chronik, str. 37—40.

kamž dorazil 6. října o 5. hod. več., bylo slavnostní osvětlení a jiné obvyklé slavnosti a návštěvy. Dne 8. října Ferdinand dojel do Kroměříže, kdež byl uvítán arcib. kníž. Trautmannsdorfem. Po třech dnech (11. října) odjel na Napajedla a Uh. Hradiště do Holiče, kde přenocoval, pak na Hodonín do Lednice, kdež pobyl den u kníž. Liechtensteina, načež 15. října se vrátil do Vídně.

Toho roku Moravané ještě jednou, a to naposled, uviděli cáře ruského Alexandra. Vrátiv se totiž zároveň s cís. Františkem z Cách do Vídně, vyjel odtud 23. prosince o 4. hod. ranní a nepřetržitou jízdou dorazil o 1. hod. odpol. do Pohořelic, kdež poobědval v domě poštovském; poštmistrovou obdaroval brillantovým prstenem. O 5. hod. večer dojel do Brna, očekáván jsa zem. guvernerem hr. Mitrovským a velícím generálem hr. Klenauem před Židovskou branou. Všeliké jiné vítání bylo zamítnuto, a jakmile bylo přepřaženo, šla cesta dále přes Olomouc, V. Újezd, Hranice a N. Jičín do Příbora, kam přibyl cář 24. prosince o $^1/_2$7 hod. ranní; odpočinuv si několik hodin v připraveném domě soukromém, o 11. hod. dopol. vyjel na Frýdek do Těšína, kde poobědval s gen. Bertolettim, těšínským krajským hejtmanem Rechtenbachem a j. Odtud šla cesta dále na Skočov a Bílsko do Haliče. O den dříve touže cestou z Vídně do Petrohradu ubíral se velkokníže Michael.

Cís. František s cís. Karolinou Augustou navštívili potom Moravu teprve r. 1820. Přijeli do Brna s arciv. Marií Klementinou, dcerou císařovou, provdanou za Leopolda, prince salernského, 1. května o 6. hod. večerní. Po obvyklém uvítání ubytovali se v domě guberniálním. Několik hodin před tím přijel arciv. Rudolf, nedlouho před tím zvolený za olom. arcib. a povýšený za kardinála[1]). Po celý týden císař dával audience úřadům vojenským i civilním a magistrátu brněnskému, navštěvoval rozličné ústavy, zejména humanitní, a závody průmyslové, vězení špilberské, vojenské skladiště, kasárny, konal vojenskou přehlídku na olomoucké silnici, prohledl si nové sady a pomník na Františkově a stavovský sál sněmovní, kdež mu holdovali stavové moravští. Dne 8. května o 6. hod. ranní cís. manželé odjeli na Pardubice do Prahy, kamž dorazili o 7. hod. večerní, kardinál arciv. Rudolf vrátil se do Olomouce.

[1]) Arcib. Trautmannsdorf zemřel 20. ledna 1819, 24. března vykonána byla jednosvorně volba arciv. Rudolfa kapitulou olomouckou, o půl roku později (28. září) povýšení za kardinála.

Nová hnutí demokratická v rozličných státech evropských, zejména vzpoury lidu ve Španělsku a na Sicilii, vzbuzené touhou po právech ústavních, pohnuly všemocného kancléře rak. Metternicha, že svolal opětně kongress mocnářův a státníkův evropských, tentokráte do Opavy, aby se uradili o potlačení všelikých podobných pokusů revolučních. Na kongress, jenž se konal od 23. října do 24. prosince 1820, přišel vedle císaře Františka též cář ruský, král pruský a zástupcové Francie i Anglie.[1]) Císař rakouský přijel do Opavy již 18. října a ubytoval se v domě stavovském. Dne 20. října v poledne přibyl korunní princ pruský, téhož dne o 5. hod. odpol. cář ruský, jemuž nejvyšší komorník císařský hr. Vrbna vyjel vstříc na hranice. Za vjezdu do města uvítán byl cář 101 výstřelem z děl a špalírem městské posádky vojenské. Navštíviv cís. Františka, odebral se do připraveného bytu u hr. Larische. Dne 26. října, když již byly zahájeny porady, konala se veliká hostina u cís. Františka, které se účastnili cář, korunní princ pruský a všichni přítomní ministři. Dne 5. listopadu dorazila do Opavy císařovna Karolina Augusta, která z Vídně vyjela 3. listopadu, toho dne ještě přenocovala v Brně v domě guberniálním a pak ještě pobyla v Olomouci. Den před jejím příjezdem všichni účastníci sjezdu byli přítomni slavnému rekviem, jež se konalo za proslulého vojevůdce knížete Schwarzenberga, který nedlouho před tím (15. října) zemřel v Lipsku. Dne 7. listopadu přijel do Opavy král pruský Bedřich Vilém III. se státním ministrem kníž. Wittgensteinem. Císař František vyjel mu vstříc po silnici hlubčické téměř k hranicím, korunní princ do Hlubčic, nazpět jeli všichni společně v jednom voze; v městě uvítáni obvyklou střelbou z děl, špalírem vojska a četným obecenstvem; král ubytoval se v domě bar. Gastheimba. Druhého dne byla hostina všech tří mocnářův u cís. Františka. Večer bylo slavnostní osvětlení; na triumfální bráně, zřízené již před příchodem císařovým, stkvěla se jména přítomných tří mocnářů, na druhé straně jméno císařovny Karoliny Augusty. Také budova hlavní stráže, zámek Liechtensteinův a jiné domy byly stkvostně vyzdobeny. Večer císař František s císařovnou navštívili divadlo. Druhého dne (9. listop.) císařovna prohledla si museum opavské, jehož sbírky od poslední její návštěvy

[1]) Poněvadž tehda rak. Slezsko tvořilo s Moravou jediný obvod správní, pojednal jsem také o této návštěvě císařské obšírněji.

(r. 1817) se značně rozmnožily. Večer přijela dědičná princezna výmarská Marie, sestra cářova, s manželem; cář vyjel jim vstříc; byli ubytováni v domě barona Henneberga. Dne 15. listopadu přijel kardinál a arciv. Rudolf z Olomouce se svým nejv. hofmistrem podmarš. hr. Laurencinem, a ubytoval se v domě něm. řádu; druhého dne přijal deputaci stavů slezských s knížetem Liechtensteinem, vrchnostenským zástupcem městským, a professory škol opavských. Večer přibyl mor.-slezský velitel baron Kienmayer, o den později hr. Bellegarde, president dvorské rady vojenské, který se ubytoval v domě Pohlově na Horním náměstí. Dne 19. listopadu měl kardinál v hlavním kostele farním slavnou mši sv., které přítomni byli také král a korunní princ pruský. Král odcestoval 21. listopadu přes Nisu a Vratislav do Berlína, za nim (23. listop.) odjel také Wittgenstein, korunní princ zůstal ještě v Opavě do příštího dne. Dne 27. listopadu dědičný princ výmarský s chotí navštívili museum opavské a projevili potěšení, že vzniklo výhradně z dobrovolných příspěvkův. Dne 5. prosince přijel velkokníže Mikuláš (potomní cář), ubytoval se u bar. Gastheimba, ale po několika dnech (16. pros.) odcestoval do Berlína. Hosté se pomalu rozjižděli, ale cís. manželé rakouští setrvali do skončení porad sjezdových, a teprve 26. prosince odjeli z Opavy do Víškova, kdež přenocovali na zámku arcibiskupském, a odtud přes Brno, kdež nepobyli dlouho, do Vídně. Za nimi tamže odcestoval cář Alexandr, kancléř Metternich a jiné vynikající osobnosti, neboť hned potom (v lednu a v únoru 1821) konali zástupci mocností evropských nové porady v Lublani, zejména o potlačení vzpoury neapolské, která brzo potom byla povalena pluky císařskými.

R. 1822 navštívil Moravu mladší syn císařův, arciv. František Karel. Přijel do Brna 4. července, pobyl tam několik dní a 8. července vydal se na cestu do Rájce a prohledl si proslulé jeskyně sloupské, Macochu, železné huti Salmovy a zříceniny Nového Hradu u Blanska. Dne 11. července vrátiv se do Brna, navštívil bojiště slavkovské, odtud druhého dne odjel do Kroměříže a do Olomouce, kdež pobyl dva dny, pak přes Litovel, Mohelnici a Mor. Třebovou do Čech[1]).

[1]) Za tehdejšího pobytu arciv. Frant. Karla v Praze dávána byla Štěpánkova komická opera „Berounské koláče“; hrána byla potom (28. října) také v městském divadle brněnském po česku; pěvec W. Michalesi vyvolil si

R. 1823 byl císař František po osmé na Moravě, ale návštěva jeho neplatila naší zemi, a proto nepobyl dlouho. Vyjel z Holiče dne 19. září na Strážnici, Ostroh, Uh. Hradiště, Kroměříž do Hranic, kdež byl uvítán zem. guvernerem hr. Mitrovským a veškerým úřednictvem krajským; tam přenocoval a druhého dne na Frýdek a Těšín odcestoval do Haliče. Od té doby po více než deset let nevstoupil na půdu moravskou.

R. 1827 arciv. František Karel navštívil Brno (31. srpna), ubytoval se v hostinci „u slunce“ před Židovskou branou, kdež byl uvítán úřady, vykonal přehlídku místní posádky a odcestoval do Prostějova, kdež konány vojenské slavnosti, a odtud 27. září do Opavy; vraceje se odtud, pobyl (9. října) opět na krátko v Brně, a odtud odjel do Vídně.

Léta 1830 a 1831 zachovala se dlouho v smutné paměti lidu, neboť tehda hrozným způsobem řádila u nás cholera. Tehda také co nejméně se cestovalo, a všude na hranicích zemských i říšských zřízeny byly karantény, hranice moravské proti Uhrám i Haliči byly uzavřeny kordony vojenskými, které byly zrušeny teprve, když se osvědčily marnými proti dalšímu vnikání nakažlivé nemoci do země. Když cholera zachvátila také Vídeň, císař nedbaje domluv, aby se odebral na místo méně ohrožené, zvolil si po všechen ten čas za své sídlo Schönbrunn a odtud řídil s velikým sebezapřením všechna opatření zdravotní[1]). R. 1833, když již pominulo nebezpečí nákazy v našich zemích, císař s manželkou vydal se (25. července) na cestu do Čech, kdež konal osobní schůzi s králem pruským Bedřichem Vilémem III. v Terezíně (14. srpna) a potom s cářem ruským Mikulášem I. v Mnichově Hradišti (9.—19. září); schůze účastnili se též kancléřové obou říší Metternich a Nesselrode, neboť šlo o dohodnutí mezi Ruskem a Rakouskem v palčivé tehda otázce východní. Hned potom cís. František s cís. Karolinou Augustou vydali se na cestu do Moravy.

---

ji za benefici a upozorňoval brněnské obecenstvo, „dass obiges böhmisches Stück dasselbe ist, was in Prag bei Anwesenheit S. K. Hoheit des Erzherzogs Franz Karl mit so grossem Beifall gegeben wurde“. Kus ten se líbil také v Brně a byl opakován 5. listop. a 2. prosince. Již před tím (22. července 1822) dáván byl po česku v Brně překlad Kotzebuovy frašky se zpěvy „Kníže na hradě aneb na zapřenou“.

[1]) Památným jest výrok jeho z té doby: „Nepůjdu nikam, kam bych nemohl vzíti s sebou všechny své dítky“ (t. j. poddané).

Tentokráte na okázalé uvítání mocnáře konány byly mimořádné přípravy. V sezení rozšířeného výboru zemského, jež se konalo dne 29. srpna 1833, zem. hejtman a guverner hr. Karel Inzaghy navrhl, aby deputace stavů mor. vyjela cís. manželům na koních vstříc a doprovodila je do města k obydlí, dále aby uspořádán byl ples neb jiná slavnost, kde by císařští hosté měli příležitost poznati krásné venkovské kroje moravské; kromě toho usneseno, aby jiná deputace stavovská uvítala císaře na hranicích moravských, a tamže aby se zřídila triumfální brána. Hned také do deputace, jež měla koňmo panovníkovi vstříc vyjeti, byli zvoleni: hrabata Troyer, Mitrovský, Schaffgotsche, Herberstein z Bukůvky, Kalnoky, Dubský, Podstatský-Liechtenstein; svob. páni Albr. a Ant. Wittmann, Schell, Mundi; rytíři Linhart, Paburg a Tersch. Deputaci stavů, kteří měli jeti na hranice a u brány triumfální uvítati mocnáře, ponecháno bylo jmenovati zem. hejtmanovi. Dále bylo usneseno pořízení 12 nových stejných čabrak jezdeckých členům deputace, kteří pojedou koňmo vstříc, a odevzdání dobročinnému spolku brněnskému 1000 zl. v den plesu, aby je rozdělil chudým. Veškeren náklad na zařízení měl se hraditi ze stav. fondu domestikálního.

K takovému usnesení sněmovnímu, jež vyžadovalo mimořádného nákladu z peněz zemských, bylo však třeba nejvyššího schválení. I oznámil zem. hejtman v nejbližším sezení rozšířeného výboru zemského, jež se konalo 18. září 1833, tedy bezprostředně před příjezdem císařovým, „poněvadž čeští stavové císaři v Praze nepořádali slavností a také nynější doba k takovým podnikům nikterak není vhodna, dále poněvadž císař musí svým časem nejvíce šetřiti, že se má upustiti od zamýšlených slavností (t. j. od plesu a představení v zemských krojích). Toliko chtějí-li stavové na dobročinný účel něco vynaložiti — ale jen z vlastního popudu a bez nejmenšího nátlaku —, nebude v tom kladeno překážek“.

Potom bylo oznámeno zem. hejtmanovi tajným kabinetním direktorem, dvor. radou Martinem, přípisem z 16. září 1833, že císař s opravdovou zálibou přijal zprávu, že stavové mor. hodlají za příležitosti pobytu Jejich Veličenstev v Brně darovati chudým 1000 zl. k. m., že tento lidumilný a dobročinný úmysl schvaluje plnou měrou a že uznává věrnost a příchylnost stavů, nicméně

že si nepřeje ani zvláštní deputace na hranice ani průvodu jejich do Brna koňmo.

Po přání J. V., aby se příchod jeho oslavil dobročinným skutkem, usneseno věnovati 40.000 zl. konv. m. na zvláštní nadaci, zv. nadací Františkovou a Karolininou. Věnováno: ústavu slepých 20.000 zl., ústavu hluchoněmých 10.000 zl. a opatrovně 10.000 zl. s podmínkami: a) požitek nadace má výhradně připadati rodilým Moravanům; b) stavům přísluší právo jmenovati chovance bez jakéhokoliv obmezení; c) nadačních míst má se obsazovati jen tolik, kolik lze uhraditi z úroků jistiny, a poněvadž z domestika nic se nemůže dopláceti, pro případ nedostatečných důchodů má počet nadačních míst býti zmenšen; d) kdyby jakoukoliv příhodou nadáce se měla zrušiti, stavové si vyhrazují vlastnictví nadační jistiny, aby ji vhodně vynaložili na jiný účel dobročinný; summa 40.000 zl. k. m. má se přiraziti na daň urbariální, zapůjčiti zatím z domestikálního fondu a (což však by teprve při nejv. schválení bylo vyšetřeno) nahraditi ve 2 neb 3 ročních lhůtách zmíněným způsobem bez úroků; těchto 40.000 zl. by činilo asi 8% daně urbar.; f) zem. výboru se ukládá pořízení nadační listiny, přidělení jistin, určení počtu míst nadačních, zadávání jejich atd., zkrátka vše co se týče řízení administrativního. Také oněch 1000 zl. pro chudé, jakož i výlohy, které dosud jsou učiněny k zamýšlené plesové slavnosti v sále redutním, mají se přiraziti k dani urbariální.

Dne 20. září 1833 cís. manželé vyjeli z Prahy, o dva dny později překročili hranice moravské a přenocovali ve Čtyřicetilánech u Svitav; 23. září o 9. hod. večerní dorazili do Brna a ubytovali se v domě guberniálním. Druhého dne o 8. hod. ranní byly císaři představeny úřady vojenské a sbor důstojnický, gremium zem. úřadu, apell. a zem. soud, komorní správa, na konec přijati stavové a vyšší duchovenstvo. O 11. hod. dopol. cís. manželé projíždějíce městem, prohledli si výzdobu náměstí a ulic, což jim za příjezdu pro únavu a pozdní čas večerní nebylo možno. Večer byla vojenská hudba, zpěvy a jiné slavnosti před domem guberniálním.

Dne 25. září dopoledne císař dal si představiti krajský úřad brněnský, fiskální úřad, policejní ředitelstvo, brn. magistrát se zástupci obec. výboru, provinciální státní a stav. zem. účtárnu, stavební ředitelstvo, vrchní pošt. úřad, substituci báňského soudu,

učit. sbory ústavu theologického i filosofického, gymnasia a „německých“ školních ústavů, rozličné duchovenské společnosti, výbor mor.slez. hospodářské společnosti a dobročinného spolku brněnského, na konec přijal také deputaci olom. university[1]) a tamějšího magistrátu. Zatím císařovna navštívila dětskou opatrovnu. Večer bylo město osvětleno, a císařští manželé si je prohlíželi s vozu.

Dne 26. září císař navštívil nemocnici u sv. Anny, kdež okusil i stravu nemocným určenou, a provinciální trestnici, císařovna klášter alžbětinský. Odpoledne představilo se 24 dvojic venkovského lidu v národních krojích z kraje brněnského, olomouckého, hradištského a znojemského a utvořili před domem guberniálním malebný obraz. Potom císař dával všeobecnou audienci.

Po oba následující dny dopoledne konány byly manevry u Tuřan za vrchního řízení zem. velitele hr. Klebelsberga. Dne 29. září císař dal před guber. domem defilovati pěti vozatajským divisím, rozloženým v okolí Brna, a konal přehlídku jejich s balkonu. Císařovna toho dne navštívila klášter a nemocnici milosrdných bratří.

Dne 30. září konány zase rozsáhlé manevry u Tuřan, Podolí a Pozořic, s kterých cís. manželé teprve ke 2. hod. odpol. se vrátili do Brna; 1. října popřáno plukům odpočinku, večer uspořádán byl stavy mor. stkvělý ples v městském sále redutním, kde císař s císařovnou pobyli po dvě hodiny; 2. října císař zabýval se státními záležitostmi, císařovna navštívila klášter uršulinský u sv. Josefa; večer prohledli si ve stavovském sále vystavenou nádhernou skleněnou mozaiku Eduarda Svozila, představující uherského krále a korunního prince Ferdinanda na koni v královském ornátě.

Dne 3. října byly opět manevry u Tuřan, kdež císařovna pobyla i odpoledne, kdežto císař vrátil se do Brna, aby vyřídil četné záležitosti státní. Večer navštíveno divadlo, o 9. hod. konala se serenada ozbrojeného sboru měšťanského před okny domu guberniálního, zakončená národní hymnou. Druhého dne (4. října) byly okázale oslaveny jmeniny císařovy, ve všech kostelích byly slavnostní mše sv., před dómem i jinde paradovala městská

[1]) Obnovena byla povýšením tamějšího lycea (r. 1827).

[illegible] [illegible] [illegible] dával [illegible] [illegible] mandelů pšenice a [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] s Lubatovicemi a Lib-[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] „[illegible] [illegible]" na str. [illegible]; že panství [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ještě následek „[illegible]" vpádu a [illegible] [illegible] [illegible].

VII. [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pulláni, [illegible] [illegible] [illegible] 3 chaloupky.

[illegible] gr. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Václav Šustek, 2. gr. [illegible] pullán. [illegible] [illegible] [illegible] gr. Tománkovský, půl-lán. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gr. [illegible], půllán. Tomáš [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gr. Borahovský, [illegible] lán. [illegible] [illegible] [illegible] gr. [illegible] pullán. Jura Daňků, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Martin Michalík. Mik. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] kovářů. Jan Kovařík, 10. gr. [illegible] pullán [illegible] [illegible] Martin Kovářů. 11. gr. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gr. Halamovský, [illegible] lán [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gr. Kovářovský, lán, Jan [illegible] [illegible] gr. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Martin Janíčků, [illegible] gr. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gr. Tománkovský, půllán, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] chaloupky [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] kovářů. Jura Říha, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] Steinmetzem. Louka [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Sonnových".

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Na jediném [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Mixovském [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 20 kr.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] komanice.

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nádeníky. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mezi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Svato-[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lánu

se platilo o sv. Jiří 40 kr. 1 d. a 8 m. ovsa. R. 1679 přibyl nový podsedek.

Rodiny Lysých, Šustkova a Kovářova zachovaly se na gruntech nejdéle.

IX. Žilín

měl 1 lán, 6 půllánů, 4 podsedky, 1 čtvrt, 2 chaloupky.

1. gr. Hlavovský, půllán, Jan Bořanů, Václ. Tomanů, 2. gr. Švechlákovský, lán, Martin Švechlák, 3. gr. Kratěnů, půllán, Martin Kratěnů, Mikula Kratěnů, 4. gr. Hlavovský, čtvrt, Jura Johasů, 5. gr. Prňovský, půllán, Jura Bečků, Martin Bečků, 6. gr. Matuškovský, půllán, Jura Matušků, 7. gr. Šibenkovský, půllán, Matouš Fouselů, 8. gr. Masařovský, půllán, Martin Slovák, 9. pods. Petra Kačerovského, Jan Tomanů, Martin Mšenák, 10. pods. Odrobiňovský, Václ. Mikulčík, Václ. Smolík, 11. pods. Vlkovský, Eliáš Švehlák, Jan Sklenář, 12. pods. Slanovského, Mikula Daňků; chaloupky na obci měli: 1. Martin Useňák, 2. Martin Žák; hoferské kopanice: 1. Martin Krňa, 2. Jan Halouska, 3. Vávra Useňák, 4. Martin Novosad, 5. Jura Holý, 6. Mikuláš Daňků (snad hořejší podsednik Mik. Daňků).

Názvy tratí polních jsou hojnější než jinde; na Solném na Sudinkách, na Sudince, pod Dúbravú, v Sobnově, v Malém Sobnově, v Uhlisku, za Kopci, na Střešňovi.

Na některých místech platilo se vedle obecného platu za hus krmnou po 17 kr. ještě i za hus tykovou 11 kr. 2 d.

Nejdéle se zachovaly rodiny Kratěnova, Matuškova a Bečkova na půllánech.

X. Kladná

měla 1 lán, $1^3/_4$lán, 1 půllán, 2 podsedky, 2 čtvrti, 1 chaloupku.

1. gr. Hajčanovský, lán, Jan Kudláčků, 2. gr. Kalašovský, půllán, Jura Mikulášků, 3. gr. Juršíkovský, $^3/_4$lán, Václ. Boraňů, Pavel Stolařů, 4. pods. Pechanovský, Jan Mikulců, Mart. Mikulců, 5. čtvrt Machalovská, Eliáš Macháň, Jakub Syrový, 6. čtvrt Macháňovská, Jura Kovář, 7. pods. Jury Kudláčového, Mikuláš Kudláčků; chaloupky na obci měli: 1. Jan Tkadlec; hoferské kopanice: 1. Martin Řepnica, 2. Martin Mikulců, 3. Halouska, 4. Lukáš Kolář.

posádka vojenská. O 11. hod. cís. manželé navštívili Františkovo museum. U vchodu byla zřízena úhledná brána z listí, květin a ovoce; v museu byla na počest císařských hostí na rychlo uspořádána výstava průmyslových výrobků řízením gub. sekr. Rud. sv. p. Forgáče. Vystaveno bylo zboží vlněné, lněné, kožené, železné i hrnčířské, přístroje fysikální a technické, tapety a j. Císařovna byla touto výstavkou mile překvapena a koupivši některé předměty ve veselé náladě napsala na list hydrografického papíru po německu: „Dnes jest velmi potěšitelný den pro mne", což císař potvrdil svým podpisem. Potom prohledli si sbírky musejní.

Po návratě do domu guberniálního byla přijata deputace stavů moravských, jež podala prosbu za schválení „nadace Františkovy a Karolininy". Odpoledne císař udílel všeobecné audience.

Dne 5. října císař přítomen byl poradnímu sezení guberniálnímu, jež trvalo od 9. do $1^1/_2$. hodiny; zatím císařovna navštívila ústav šlechtičen „Maria Schul" a klášter kapucínský. Odpoledne představilo se opět deset dvojic mladých venkovanů v národních krojích. O 6. hod. císařští hosté po druhé si prohledli Svozilův mozaikový obraz a pak jeli do divadla, kdež pořádáno bylo slavnostní představení s prologem. Druhého dne dávány ještě dopoledne audience, odpoledne věnováno prohlídce zdařilé ovocné výstavy v pomologickém oddělení mor.slezské hospodářské společnosti. Císařovna toho dne také navštívila Františkov a prohledla si obelisk tam postavený. Dne 7. října císař s císařovnou rozloučili se s Brnem a nastoupili další cestu krajem brněnským a znojemským do Lince, kde všude obyvatelstvem byli nadšeně vítáni. Ve Znojmě císař přijal od purkmistra pamětný spis, na oslavu návštěvy panovnické vydaný, jehož dobrý výtěžek věnován byl tamější městské nemocnici, a daroval k tomu účelu 100 zl.

Návštěva měla pro zemi Moravskou a zvláště pro Brno v leckterém směru blahodárné následky. V sezení sněmovním, konaném brzo potom (16. října 1833), zem. hejtman a guverner hr. Inzaghy ukázal na značný úspěch, jakého dosáhla výstava moravských průmyslových a uměleckých výrobků na rychlo uspořádaná. Podnik vzbudil všeobecné účastenství; vše, co bylo dokonalého v mor. umění i v dílnách továrních, bylo zasláno; císař i císařovna vyslovili se o výstavce s velikou pochvalou;

nával ze všech tříd obyvatelstva svědčil o příznivém jejim přijetí. I bylo vysloveno přání všech znalcův, aby výrobky mor. umění a pile průmyslové byly vystavovány častěji. Úspěch pohnul stavy mor., že netoliko nahradili náklad (ve výši 592 zl.), jehož vyžadovala výstava, nýbrž se usnesli, že má i budoucně ob čas býti pořádána taková umělecká a průmyslová výstava na povzbuzení a oživení mor. umění a pile průmyslové nákladem stavovským. Bylo však vymíněno, že podnik takový má výhradně vycházeti od stavův a že veškery přípravy k němu mají se konati jménem stavovským. Zem. výboru bylo nařízeno, aby sestavil dobře promyšlenou osnovu o zařízení, rozsahu a ostatních modalitách takové výstavy a aby ji předložil příštímu stavovskému shromáždění na schválení. Dle usnesení zem. hejtman vybídl brněnského továrníka Bedřicha Schölla, jakožto znalce umění a průmyslu chvalně známého, aby, přibera si zkušené techniky, vypracoval podrobný návrh. To se stalo také, a návrh byl odevzdán nejprve zem. výboru a potom předložen stavům, shromážděným v řádném sezení dne 16. října 1834, kteří jej s nepatrnými změnami schválili svorně, tak že pro budoucnost měl míti platnost stanovni. Ostatně přijaty byly ještě návrhy zem. výboru: 1. aby tato vlastenecká výstava byla jménem stavů konána rok co rok; 2. aby běžná vydání na ni byla hrazena z fondu domestikálního, k čemuž se mělo žádati nejv. schválení na císaři; 3. aby na stavy slezské bylo učiněno vyzváni, aby se připojili k podniku; 4. na umístění výstavy určila se jídelna s třemi pobočnými pokoji v redutní budově; 5 na vedení výstavy a přípravných prací zvolen komitét, jehož předsedou měl býti referent zem. výboru, písařské práce pak svěřeny někomu ze stavovské kanceláře; 6. zemskému výboru vyhrazeno poukazováni a povolováni peněz na tento účel. —

* * *

Poslední návštěvu svou na Moravě cís. František vykonal r. 1834, nedlouho před smrtí, a tehdejší pobyt jeho na půdě naší byl ze všech nejdelší.

Dne 30. srpna 1834 o $^1/_2$8. hod. cís. manželé dorazili na hranice moravské nedaleko města Mikulova. Vrchnost mikulovská (kníže Dietrichstein) zřídila tam čestnou bránu s přiměřeným nápisem a přivítala vznešené hosty v čele svého úřednictva i četně shromážděného lidu. Rolníci svátečně oděni na koních,

mávajíce pestrými praporci, provázeli císařské manžely, kteří za slavnostního vyzvánění, za střelby z hmoždířův a za radostného volání lidu konali vjezd do Mikulova. Tam právě o čtvrt hodiny dříve, v ulici, kudy měl se ubírati průvod, vypukl oheň a zničil pět domův. Císař, jakmile se dověděl o neštěstí, sestoupil s vozu a obklopen nesčetným lidem, pěšky odebral se na spáleniště dosti vzdálené, naplněné kouřícími se troskami, pobízel hasičstvo, aby přispělo na pomoc a těšil nešťastníky. Pobyl téměř celou hodinu; když oheň byl uhašen, prohledl si s císařovnou četné brány, zřízené měšťanstvem, za žehnání tisícův odjížděl z Mikulova.

Na panství kounickém císařští manželé byli za střelby z hmoždířův uvítáni úřednictvem vrchnostenským, duchovenstvem a starosty obecními i četným lidem za volání „slávy". Rolníci na koních, pestrými praporci mávajíce, provázeli je do Pohořelic. Tam u poštovního domu byla zřízena triumfální brána, květinami a chvojím vyzdobená, s nápisem: „Benedictus, qui venis, Pater Patriae"; u brány vítal je prelát rajhradský s duchovenstvem, úřednictvem a školní mládeží v řadách.

O 1. hod. odpol. dorazil průvod ke hranicím města Brna. Před branou Židovskou vypínaly se dva kolosální obelisky, zřízené magistrátem brněnským, s emblemy a trojím nápisem; uprostřed: „Vos reduces fausto cuncti clamore salutant", v pravo: „Vivat Franciscus, Pater Patriae", v levo: „Vivat Carolina, Mater Alma". Před obelisky stál ozbrojený sbor měšťanský, magistrát a obecní výbor brněnský s purkmistrem Janem Ritschlem, jenž měl uvítací řeč. Za jásotu četně shromážděného lidu, za střelby z hmoždířův a veselých zvuků vojenské hudby šel průvod k domu guberniálnímu, kdež se ubytovali cís. manželé. Večer hrála před okny hudba pluku Michajlovičova, jehož pěvecký sbor na konec spolu s četným obecenstvem zazpíval národní hymnu, načež císař se ukázal lidu z okna.

Druhého dne císař, stráviv dopoledne státními záležitostmi, dával hostinu, na kterou byli pozváni hodnostáři vojenští i civilní a zástupci šlechty. Odpoledne císařští hosté vyjeli si do blízkého Komárova, kde se konala obvyklá výroční slavnost národní. Po návratě hrála před guberniem hudba pluku arciv. Štěpána.

Dne 1. září dopol. císař dával audience, císařovna navštívila nově zřízenou ochranovnu dětskou na Starém Brně; v po-

ledne opět byla hostina, večer podniknuta vyjížďka do Lužánek; tou dobou přijel do Brna arciv. Ludvík a ubytovav se v domě Mannerově šel odtud pozdravit císařských manželův.

Druhého dne ráno císař s bratrem arciv. Ludvíkem odebral se do tábora u Tuřan, kde manevrovaly dva pluky pěší a dva jízdné. Odpoledne po stkvělé hostině oddal se císař státním záležitostem, císařovna dala si představiti čelné dámy brněnské. Večer přijel arciv. Frant. Karel a korunní princ bavorský; onen ubytoval se v domě guberniálním, tento v budově správy kamerální. Všichni tito, mezi nimiž byl také generální adjutant cáře ruského, kníže Gorčakov, 3. září ráno doprovázeli císařské manžely do tábora tuřanského, kde byly konány přehlídka vojska a veliké manevry, které se opakovaly také 4. září. Večer toho dne magistrát za spolupůsobení domácích i přespolních přátel umění uspořádal velikou noční hudbu s kantátou, kapelníkem Riegrem zvláště složenou. Na konec, když císař se objevil u okna, obecenstvo za velikého nadšení zapělo národní hymnu.

Manevry u Tuřan opakovaly se také 5. a 6. září s jinými obvyklými slavnostmi, hostinami a audiencemi; princ Vasa přijel tehda do Brna a ubytoval se v domě Schwarzově.[1]) Dne 7. září císař udílel soukromé audience, císařovna navštívila klášter uršulinský u sv. Josefa. Odpoledne navštíven opět tábor tuřanský.

Dne 8. září, o svátku Narození P. Marie, konána byla veliká církevní paráda v táboře u Tuřan, za které defilovaly všechny pluky. Večer konal se v městě slavnostní průvod 500 havířů ze železných hutí starohr. Salma v Blansku, oděných v hornickém kroji, s rozličnými nástroji a lampami havířskými; před nimi neseny byly pochodně, a hrála hudba. Druhého dne ráno opakovaly se manevry u Tuřan. Odpoledne císařovna s arciv. Frant. Karlem a Ludvíkem i s korunním princem bavorským, svým bratrem, navštívila továrnu bratří Schöllerův na Cejlu; tam prohledli si veškero zařízení, dali si ukázati dokonalé výrobky, nad nimiž projevili uznání, a na konec za večerního přítmí byli překvapeni stkvělým plynovým osvětlením veškerých místností, což bylo tehda novotou.

Manevry, audience, hostiny a hudba opakovaly se také za dnů potomních; 11. září odpol. cís. manželé navštívili bohatou

[1]) W. Schram (Brün. Chronik, 50) klade příjezd mylně ke dni 4. září. Srv. Brün. Zeit. r. 1834, čís. 246.

výstavu ovocnou, jež byla uspořádána v sále stavovském pomologickým odborem mor. sl. hospodářské společnosti. Tamže bylo vystaveno poprsí císařovo, velmi vkusně a umělecky vypracované kovolijcem Hirschem na modré půdě; bylo obklopeno znaky všech zemí císařství Rakouského a ovinuto ozdobným loubím; nad ním vznášel se dvojhlavý orel císařský, drže říšské odznaky a vavřínovou korunu, dole zobrazena Fama s chronografikem, vše ve vkusném rámci a vyzdobeno arabeskami.

Císař s císařovnou pobyli v Brně ještě do 19. září; po všechen ten čas císař věnoval se téměř každodenním cvičením a manevrům u Tuřan, udílel audience a vyřizoval nejdůležitější záležitosti státní, kdežto císařovna navštěvovala dobročinné ústavy, jako (13. září) dětskou opatrovnu na Cejlu, která roku předešlého byla založena dobrodinci a (14. září) klášter alžbětinský, spojený s nemocnicí. Zatím se již rozjížděla většina hostí; arciv. Frant. Karel 17. září odjel do Vídně, korunní princ bavorský o den později do Prahy.

Cís. manželé odjeli z Brna 19. září časně ráno a o 1. hod. odpol. dorazili do O l o m o u c e. Po celé cestě na rozličných panstvích byli vítáni triumfálními branami a četným lidem. Na panství Brodeckém byla triumfální brána s moravskou orlicí, v Prostějově zvláště vkusně byla vyzdobena radnice a Ehrenstammova továrna na sukno; pěkná výzdoba byla též v Kralicích. Na panství Hradišťském (u Olomouce) byla imposantní brána, nesená osmi sloupy, zdobená šiframi jmen obou panovníků z květin, četnými různobarevnými praporci a s nápisem uprostřed: „láska, věrnost a přichylnost“. Z Olomouce vyjelo hostům vstříc oddělení měšťanského sboru střeleckého na koních a provázelo je pak do města. Na Nové ulici stály po obou stranách obelisky zdobené loubím, s nichž vlály prapory barev rakouských a bavorských. U brány Terezinské byly stěny z loubí po obou stranách též s pestrými praporci. Tam uvítáni byli císařští hosté magistrátem a obecním výborem. Při vchodě na Dolní náměstí byla čestná brána s nápisem: „Paternis oculis urbem“. Domy byly ozdobeny květinovými festony, koberci a draperiemi, se všech oken vlály prapory s barvami domu císařského. Při vchodě do podhradí byla druhá triumfální brána s nápisem: „Justitia tua, sapientia intercede, prospere, procede et regna.“ Odtud zahájen byl slavnostní průvod 24 dvojicemi dívek bíle oděných a ubíral se do arc. resid., kdež

se ubytovali cís. manželé: u schodů čekal bratr císařův arciv. Ludvík, který sem přijel o den dříve, krajský hejtman olomoucký, pevnostní velitel a arcib. hr. Chotek. Za hostiny v paláci arcibiskupském před okny defiloval ozbrojený sbor měšťanský. Potom představeni císaři vyšší důstojníci a členové kapitolní. Večer oslaven hlučnou serenádou za valné účasti lidu.

Druhého dne (20. září) císař konal přehlídku vojska a obchůzku vnějších staveb pevnostních za průvodu pevnostního velitele gen. hr. Lauera, kdežto císařovna navštívila klášter uršulinský. Po obědě představili se civilní úřadové a slezští stavové. Večer dáváno slavnostní divadelní představení s prologem a s velikým allegorickým skupením, jež představovalo „Hold poddaných". Potom bylo město osvětleno stkvěle; transparentní nápisy, girandoly, květinové guirlandy, festony, pestré prapory se všech oken vlající a ozdobné draperie dodávaly celému městu kouzelného vzezření. Císař s císařovnou zvolna projížděli ulicemi a náměstími v triumfálním průvodě a za hlučného volání „vivat" tisíců shromážděného lidu.

Dne 21. září po mši sv. v metropolitním kostele konána byla návštěva kadetního ústavu a měšťanské střelnice, kde se cís. manželé zapsali do pamětní knihy střelecké společnosti; potom prohlednuta nově vystavěná brána pevnostní, jež nazvána „Františkovou". Odpoledne císař vyřizoval státní záležitosti, císařovna navštívila poutní kostel na Sv. Kopečku. Druhého dne císař konal prohlídku dělostřelecké zbrojnice a byl přítomen cvičením dělostřeleckým. Večer byl na rozloučenou pochodňový průvod sboru střeleckého a měšťanského za účasti magistratu a obecního výboru, na konec hudební serenada před palácem arcibiskupským.

Dne 23. září o 7. hod. ranní císařští hosté opustili Olomouc. V Nožířské ulici zřízena byla triumfální brána s nápisem: „Adventu laetificata contristata discessu Urbs", a druhá při Dolní ulici s nápisem: „Piissima omnium vota Augustos nostros comitantur". Před vozem kráčel ozbrojený sbor měšťanský, po obou stranách vozu magistrát a vzadu měšťanský výbor, a doprovázeli hosty ku vnější barrieře. Téhož dne o $^1/_4 2$ hod. odpol. dorazil císař s císařovnou zase do Brna.

Hned druhého dne po návratě do Brna cís. František stižen byl bronchiálním neduhem i nemohl po několik dní vůbec vy-

cházeti z bytu. Ale ještě než se přiblížily jmeniny jeho (4. října), obyvatelstvo brněnské bylo potěšeno zprávou, že se úplně zotavil z nemoci; i mohly nerušeně býti konány přípravy na oslavu tohoto svátku. V předvečer jeho (3. října) magistrát brněnský, obecní výbor, ozbrojený sbor měšťanský a ostatní měšťanstvo uspořádali veliký pochodňový průvod z radnice na náměstí před domem guberniálním, kdež byla zazpívána nár. hymna. Druhého dne ráno byla slavná mše na dómě a veliká církevní paráda brn. posádky na cvičišti, potom ozbrojený sbor měšťanský s hudbou, magistrát s obecním výborem a ostatní měšťanstvo s prapory a cechovními odznaky defilovali před okny bytu císařova. Večer bylo slavnostní představení v městském divadle, jež bylo vyzdobeno a osvětleno stkvěle, na konec objevil se na jevišti veliký transparentní obraz s poprsím císařovým, obecenstvo pak zapělo nár. hymnu. Tyto jmeniny, jež císař slavil v Brně, byly také jeho jmeninami posledními.

Císařovna v potomních dnech navštívila ještě Bartelmusovu továrnu na Cejlu a klášter august. i kostel sv. Tomáše na St. Brně. Dne 9. října o $^1/_2$9. hod. ranní cís. manželé odjeli do Vídně.

Byla to desátá a poslední návštěva císaře Františka na Moravě, jež veškerému lidu hluboce se vtiskla do paměti. Již o několik měsíců později došla zpráva o smrti jeho (2. března 1835), jež vzbudila všude smutek upřímně cítěný. Když biskup brněnský Frant. Gindl v dómě sv. Petra konal smuteční pobožnosti za zemřelého panovníka, dne 13. března v české, 14. března v německé řeči, četné obecenstvo slzelo nad ztrátou mocnáře, který přes všechny své slabosti zdoben byl dobrou ctností panovnickou, láskou k poddaným národům.

Soupis zvonů na Boskovsku.

Píše mus. konservator Fr. Lipka.

Řada II.

Novou skupinu starobylých památek zahajuji zvony Lhoteckými, pozoru zvláště hodnými.

Dlouhá Lhota.

Kostel tamní jest zcela chudičká stavba novodobá, opodál zaniklého kostela starého vystavěná v letech 1804—5. Z tohoto pochází jenom gotický kalich vzácné krásy s latinským nápisem a s letopočtem 1403, jakož i staré zvony, zavěšené na průčelní vížce kostelní. Lze říci o kostele Lhoteckém, že co do výzdoby architektonické zaujímá místo poslední, ale pro památky připomenuté zasluhuje, aby jmenován byl na místě předním. Co do záznamu Řehoře Volného o těch památkách v „Topografii“, jest se mi zmíniti o patrných omylech, kterých se dopustil a jež nikým neopraveny přecházejí ze spisu do spisu. Buď neznal Volný sám památek těch, což jest podobnější pravdě — omyl tudíž zavinil zasilatel zprávy —, nebo nedopatřením a popletením získaného materiálu — ohledal-li Volný sám památky lhotecké — nepřesným záznamem na místě. Poznamenalť, že do r. 1806 byly ve Lhotě 2 husitské kalichy a z nich jeden označen jmenem J. Hussus a též 2 zvony, jeden s letopočtem 1400 a druhý s letopočtem 1418. Počnu s vysvětlováním omylů při zvoně posledně jmenovaném.

Pisatel pamětní knihy (německy psané a v budově farní přechovávané) vypsal v legendě na zvoně obsažený letopočet číslicemi, nikoli literami, tedy 1518 na místě tysyczhº CCCCC wosmnacteº. Tak se stalo, že přehlednutím a vynecháním jednoho C vznikl omyl, jako by zvon byl starší o 100 let. Pocházíť z r. 1518 a

nikoli z r. 1418.[1]) Naznačeným způsobem opisovači stalo se i při druhém zvoně (dle V. z r. 1400) podobné nedopatření. Zvon pochází z r. 1496. Přepisovač zvonové legendy měl obě konečné číslice za nully, jak se zdá, když pod. jak u předešlého litery nahradil číslicemi, a také letopočet 1482, jak praví pamětní kniha (Jan Tenora ve „Vlastivědě", v okr. Kunštátském, s letopočtem tím jmenuje zvony 2), není správný. V letopočtu litera M značí tisíc, CCCC čtyři sta, L padesát, XXXX čtyřicet (3. desítka jest poněkud vylita odlišně) a VI = 1496. Nápadný na zvoně jest závěr legendy, patrná zkratka, s obou stran kříže, vždy po 4 literách. Zkratka se počíná literami IHUS, druhá půle za dělítkem nedává jasného významu.

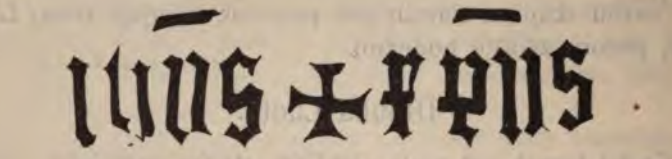

Obr. 5. Dl. Lhota: část nápisu na zvoně.

Že zkrácenina neznačí jména Jhesus Christus, jak povídá pamětní kniha, jest zřejmo. Zasilatel zprávy Volnému o lhoteckých památkách četl na tomto zvoně jméno J. Hus a bezděčně buď on anebo Volný sám při chvatném opisování odloučil tento závěr zvonového nápisu od zvonu a připojil jej ke zmínce o kalichu. Dočítáme se o bývalém kostelním inventáři dosti zevrubných zpráv o všech kalichách, ale nemáme přesvědčivého dokladu o kalichu označeném jmenem J. Hussus (!). Vzácný kalich lhotecký popsal jsem zevrubně v „Památkách archaeologických" (XIX. ročník, str. 383—4) a podotýkám jen, že zcela zřetelně jest označen jednotlivými literami v šesti kosočtverečných polích, a to třikrát nad sebou, na př. IHBSVS lze čísti na ořechu a podobně nad ořechem i pod ním. Litery nejsou v určitém pořadě, nedávají též ani jména IHESUS. Slušno připomenouti, že donátorem kalicha jest Sam. z Tišnova[2]) a že ke kalichu patří kruhová patena s primitivní rytbou Božího beránka.

[1]) Mimo to chybí v pamětní knize v opise legendy též jedno slovo.

[2]) Bylo by významno zjistiti, není-li Samuel de Tissnawiz osobou shodnou s přítelem Husovým, Šimonem z Tišnova. Letopočet 1403 připomíná prvních veřejných roztržek o víře i zprávě křesťanské v posezení university Pražské.

Má tedy chudý kostel Lhotecký kalich husitský a 2 staré zvony kališnické, pocházející z doby, kdy v okolí utrakvisté měli převahu nad katolicismem. Tehdejší památky listinné[1]) jmenují vedle křesťanů židy a — sirotky; z narážky zřejmo, že tehdy nevymizel duch husitský, ale v tom čase býti kališníkem znamenalo už málem zpátečnictví, neboť k bratřím se hlásilo nejvíce vyznavačův. Jednota jejich měla po celé zemi nejvíce přívržencův, a též i Lhotecký kostel byl, jak patrno z pozdějších historických dat, ve správě podobojích. Tak za Jana Šembery z Boskovic měli ji nekatolíci[2]) a tehdy tu také přebývali nekatoličtí duchovní správcové z Bořitova (Petr Kozel r. 1582, Šimon Žďárský r. 1591, a asi r. 1600 Jakub Melchiorides).

1. největší zvon lhotecký má v průměru 0·85 m a 6 uch pletených. Nápis mezi prostými čtyřmi pruty nejhořeji kolem zvonu zní takto:

tento ○ zwon gest slit † ke cti ○ a chwale † panu † bohu
a swatemu † wawrinczi do lhoty † leta panie † M°CCCC°LXXXXVI° †

Z legendy vidno, že starý kostel původně byl zasvěcen sv. Vavřinci (nynější sv. Bartoloměji). Na plášti poznamenáno ještě 8 liter (viz faksimile na hoře), pod tím jest výborné plastické Ukřižování Páně, 0·11 m vys. (s bohatou draperií rouchovou) a na protější straně na plášti drobný relief Matky Boží s dítětem.

2. střední zvon, 0·73 m v průměru, má pod korunou nápis:

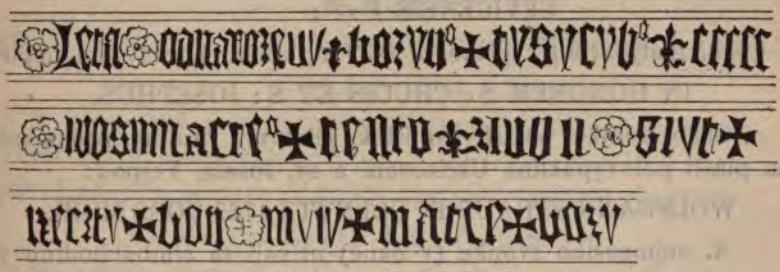

Obr. 6. Dl. Lhota: faksimile legendy na zvoně.

Na plášti s obou stran drobný relief Ukřižování, formování primitivní, ale lijecká práce velmi zdařilá.

[1]) Na př. list Jiříka a Václava Kolesy na Vážanech u Boskovic, daný v Letovicích na den sv. Lucie l. P. 1511. Viz „Selský archiv" CXXXXIII.

[2]) Kunštátský okres, str. 102.

Že idea náboženská přivodila i jazykovou očistu, vidno i na těchto zvonech. Legenda vesměs česká, úprava celková zcela prostá.

3. zvon, 0·47 m v průměru, bez ozdob, bez letopočtu a nápisu.

Benešov.

Na kostele docela novém, bez slohu, visí ve věži tyto staré zvony:

1. velký měří 0·45 m v průměru, s osmi maskami na uchách, mimo relief Nejsv. Trojice na plášti nese pod korunou nápis jednořádkový:

BENEDICTA SIT SANCTA ET INDIVIDUA TRINITAS ANNO 1688.

V obdélníkovém rámečku poznamenáno jméno zvonařovo:

PAULUS REIMER
FECIT OLOMUCY.

2. střední, 0·40 m v průměru, zavěšený nad předešlým, má nejenom touž legendu, ale i shodný letopočet, také i relief (zmenšeného rozměru) a jest dílem téhož zvonaře, jak svědčí litery P. R · F. O · Mimo renaissanční ornament pod legendou jest na plášti orámovaný nápis:

FR · OR · AUGUSTINUS
VALTSVBA PRIOR
GEVICENSIS F : F :

3. malý zvon, v průměru 0·39 m, kolem koruny má nápis:

IN HONOREM S : CRUCIS ET S : JOSEPHUS.

Jako dělítko pěkný trojlístek jetelový, drobný ornament, na plášti polovypuklina Ukřižování a sv. Josefa. Vespod:

WOLFGANG STRAUB IN OLLMYTZ 1762 GOSS MICH.

4. nejmenšího zvonku (v okně) užívají za cimbál hodinový, a jest označen nahoře nápisem

ANNO PAULUS REIMER FECIT OLOMUCY

a dole pouze: a695.

Na kostele bývaly kdysi zvony větší dle (klamné) pověsti, zvony tyto z nedostatku místa na věži zaměněny za nynější menší zvony z Jevíčka. Nejapná pověst o jejich působivosti proti škodlivým mračnům se zachovává posud mezi lidem, proto prý byly marně

požadovány zpět už několikráte. Zvony, jak vidno z nápisů, pocházejí z kláštera augustiniánského v Jevíčku, r. 1784 zrušeného[1]), při němž stávala kaple Nejv. Trojice.[2])

Petrovice.

Fara byla v Petrovicích od pradávna, kostel zpustlý kolem r. 1630, opět zřízen znova asi po šedesáti letech, ale v nynější podobě vystavěn r. 1733, důkladně opraven r. 1804 a má na hmotné věži 3 zvony snesené z různých končin.

1. Největší zvon, 0·85 m v průměru, byl dříve v Křepicích, ale původně pochází z pavlánského kláštera ve Vranově. Se svolením Matice náboženské vzat z Křepic (bylo tam zvonů 5) a dán do Petrovic. Úpravy jest takové:

Na čepci mezi dvěma pásy ornamentálními nápis jednořádkový:

☛ LAUDATE DOMINUM IN SANCTIS EIUS · LAUDATE IN FIRMAMENTO VIRTUTIS EIUS.

Na plášti relief sv. p. Barbory s palmovou ratolestí v pravé ruce a s kalichem v levé. Jakožto konsola hlavinka andílci. Spodní okraj zvonu vroubí druhý nápis:

☛ AD PERPETUAM DIVÆ BARBARAE GLORIOSE VIRGINIS ET MARTIRIS VENERATIONEM HANC CA(M)-PANAM FIERI CURAVIT P. VITUS BURGHARDT MINIMUS. ANNO IUBILÆO 1700.

2. zvon, 0·85 m v průměru, s pěkným ornamentem renaissančním a s nápisem nahoře:

☛ SANCTA MARIA MATER DEI ET OMNES SANCTI INTERCEDITE PRO NOBIS.

Na plášti reliefy: Sv. Antonín, P. Maria Sedmibolestná, po stranách 2 světci.

Dole:

☛ HAEC CAMPANA RENOVATA ANNO S : IUBILAEO · 1820
☛ KARL STECHER IN BRÜNN GOSS MICH.

---

[1]) Brandl, „Kniha pro k. M.“, str. 362.
[2]) Czerny, „Der pol. Bezirk Mährisch-Trübau“, str. 100.

3. zvon má 0·41 m v průměru, jest zcela hladký, bez ozdob, na periferii uražen, s legendou německou, stáří znamenitého (z roku 1466), ale nepovědomého původu (s jmény Matky Boží a čtyř evangelistův).

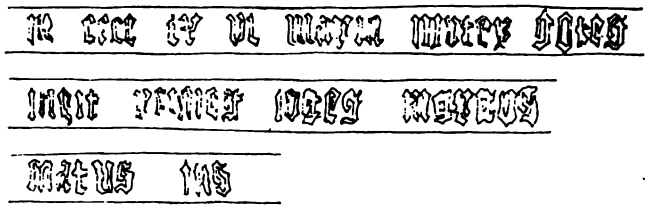

Obr. 7. Petrovice: nápis na zvoně.

Němčice.

Filiální kostelík (Sloupského chrámu), prostá stavba základu obdélného, z půle velmi stará, z půle novodobá, má 2 zvony na vížce těžce dostupné uprostřed střechy.

1. zvon, větší, v průměru 0·62 m, má na plášti nejasný relief, zcela maličký, a kolem koruny označen letopočtem:

an° † dm⁽ⁱ⁾ † millesi° † quīgetesi° † deci° † no° † ten † pondieli † przeb † s † mikulasem † m † m †

2. zvon, menší, 0·47 v průměru, s nápisem kolem koruny:

DEVS ✻ TVOS ⊙ REDEMISTI ⊙ ✻ MISERERE ✻ POPVLO · TVO ⊙

Na plášti: FILIPKONWARZ.

Újezd.

Kostel Všech Svatých na značné ostrožině a proto z dálky viditelný, má na nízké věži 3 zvony, z nichž největší se honosí znamenitým stářím.

1. zvon, veliký, „hrubý“, měří 0·83 m v průměru a jest bez ozdob, jenom na čepci mezi 4 pruty poznamenána gotickou minuskulí legenda:

Leta ⊙ bozieho ℨ mi° ⊙ CCCC° ℨ rC° ⊙ tento ⊙ zwon ⊙ Slit ℨ Gest ⊙ keczti ℨ akchwale ⊙ Panu ℨ Bohu ⊙ aswate[u] ℨ waczlawu.

Stylisací nápisu a svým tvarem podobá se na pohled největšímu zvonu v Dlouhé Lhotě (viz výše), ale různí se od něho

dělítky, útvarem liter a poněkud i stářím. Nápis pokládán za zkomolený, a letopočet nesprávně čten 1403. Při bedlivém pozoru lze rozeznati v legendě dvojí druh dělítek, a to růžici (osmkrát) a střídavě jiné způsobem litery ȝ (šestkrát) — pro literu ȝ užil zvonař dvakrát odchylného typu —, tak že v závěru latinsky naznačeného letopočtu dlužno literu ȝ vypustiti, a tím se vysvětluje omyl. Značí tudíž v letopočtu mi° millesimo, CCCC° quadringentesimo, za dělítkem Z litera r desítku před C 90, tedy 1490.

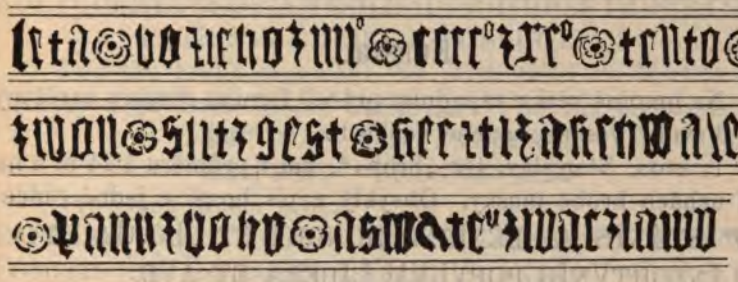

Obr. 8. Újezd: faksimile legendy na zvoně.

2. zvon, polednik, v průměru 0·58 m, nejhořeji oživený vkusným ornamentem barokním o dvojím motivě a s nápisem:

☛ LIBORIVS MARTINV INN BRIN.

Na plášti 3 sličné polovypukliny téhož slohu, zpředu sv. Josef, pravou rukou vedoucí Božské dítko, v levé držící lilie, vzadu klanění sv. tří králů (drobný relief), a po straně sv. Jan N. Při spodní obrubě poznamenáno:

☛ WENCESLAUS NOVOTNY FARAR OGESKI 1762.

3. zvon, umíráček, 0·49 m v průměru, jest novodobý a má mimo letopočet LETA PANE 1871 tento pamětihodný nápis: NAKLADEM FARNIKU STOJESDKYCH (!), pak věnec (nahoře nad nápisem) hrubých palmetek, vespod naturalistických růží, relief Matky Boží na jedné straně pláště a na druhé německou firmu vdovy Vojtěcha Hillera v Brně v oválovém rámečku.

Závisť.

V nedaleké vzdálenosti od osady předešlé jest nepatrná víska Závisť (též Brlohy jmenovaná). Nízká zvonička na návsi

při erární silnici chová větší zvon, než na venkově zvykem na zvonicích. Týž výjimečně jsem vřadil do inventáře pro nemalý význam jeho. Pochází totiž z kostelíka sv. Klimenta, který stál na návrší asi půl hodiny západně Lipůvky, tím památného, že byl z nejstarších chrámů na Moravě, založený, jak se praví, sv. apoštoly Cyrillem a Methodějem. Po zaniklém, bohužel, chrámu nedochovalo se jiných památek než-li pojmenování návrší Sv. Kliment a zmíněný zvon, který byl v dražbě věcí ze zrušeného kostelíka zakoupen do obce Závisti. Nápis má tento:
TEN ZVON DIELAL ADAM KONWARZ W MIESERZICZI 1·5·3·6.

Kunštat.

Na hmotné věži v západním průčelí farního chrámu zavěšeny jsou 3 zvony vesměs značné velikosti.

1. zvon, Stanislav, též „hrubý", má v průměru 1·24 m a na šesti uchách hrubé masky. Obvyklý nápis horní v jedné řádce:

☛ STANISLAE BENIGNE HONORE ET GLORIA FAVe AB INFORTVNIO POPVLVM LIBERA ET AVE.

Široký pás kolem zvonu nad legendou vyplňuje pěkně komponovaný ornament rostlinný i figurální: 2 amoreti ve spleti ratolestí; oba motivy se opakují. Pod legendou pak bordura, v níž se střídá feston ovocný s andílčí hlavinkou v úpravě barokní. Takového způsobu jsou též 4 reliefy na plášti: sv. Stanislava bisk., P. Marie na nebe vzaté, Ukřižování (bez postranních osob) a sv. Jana Nep., ze všech nejmenší. Při okraji zvonu poznamenáno:

☛ MICH HAT GEGOSSEN SIGMVND KERCKER IN BRVNN DEN 13. IVNY 1732.

Datum měněno, jak patrno na odlitku. Váží 15 centův.

2. zvon, polednik, v průměru 0·99 m a 10 centů váhy, má jenom nahoře mezi čtyřmi prostými linkami jednořádkovou legendu:

SOLIVS ✠ CHRISTI ✠ MORTE ✠ REDEMPTI ✠ SVMVS ✠ FACTVM ✠ OPUS HOC ✠ ANNO 1539.

3. zvon, „maličký", málo menší předešlého, 0·73 m v průměru, 7 centů váhy, jest zcela hladký, bez ozdob a bez nápisu, ale starý a krásného zvuku.

Lešení urobeno z kmenů lesních na „Šibenici".

4. zvonek, „umíráček“, $^1/_2$ centu váhy, visí v plechové lucerně velké věže, a

5. „pozdvihovánek“, $^3/_4$ centu váhy, nedostupný, na vížce sanktusníkové.

Blansko

Na hmotné věži kostela na Starém Blansku zavěšeny jsou zvony dva.

1. „hrubý“ měří 1·24 m v průměru s úpravou: nejhořeji pás drobných palmetek kolem koruny, mezi dvěma linkami nápis:

AD LAUDEM ET GLORIAM SSMÆ AC INDIVIDUÆ TRINITATIS +
PATRIS + ET FILI + ET SPIRITVS S:

Pod tím hrubý ornament. Na plášti relief sv. Martina a sv. Barbory a na druhé straně Ukřižování. Pod tím poznamenáno:

☛ IOAN BABT: MELLACK
ME FECIT · BRUNNÆ ⁓

Při spodě kolem zvonu:

IMPENSIS ILLUSTRISS: DNI. DNI. ERNESTI LEOPOLDI COMITIS DE GELHORN DNI. IN BLANSKO 8C:ACPYS [?] CHRISTIANORVM COLLECTIS SVB PAROCHO ADM. RDO. DNO. GEORGIO IOSEPHO BROSCH HONOREM S. MARTINI EPI. CONFESS: TITVLARIS ECCLEÆ PAROCHIALIS BLANENSIS S. BARBARÆ VIRC. ET MART: AC ANGELI CVSTODIS HÆC CAMPANA 2DO REFVSA EST A: 1699.

Obr. 9. Blansko: tvar zvonu.

2. zvon, poledňák, 0·74 m v průměru, jest hoden pozoru nejenom pro svou legendu, ale i pro svůj ojedinělý, nezvyklý tvar homolovitý. Dole na skyvovitém okraji poznamenaná legenda čte se od pravé ruky k levé, a to od osy zvonu, jinak zdál by se nápis jako převrácený hlavou dolů. Skutečně převráceny jsou v něm litery R, L, R, N, P, A, a ve slově glorie přehozeny dvě konečné samohlásky. Značí tudíž legenda

Obr. 10. Blansko: schema zvonového nápisu.

O REX GLOERI C VENI I dVCE

t. j. o rex glorie Ch. veni i(n) pace.

Na sanktusníkové vížce visí malý zvonek, a v budově farní chová se větší zvon, puklý, zcela hladký, novodobý.

Rájec.

Bernart Drnovský z Drnovic usadil na svém panství kazatele bratrské, opravil kostel a zřídil nový zvon r. 1574.[1]) Zvon nezachoval se v původní podobě jako jiný zvon panem Bernartem pořízený na druhém panství jeho v Dol. Kounicích[2]).

1. „hrubý" zvon, 1 m v průměru, ze starého většího nyní přelitý, jest vypraven okázale: na každém ze šesti uch hrubá maska, nejhořeji úzký vlys figurální (dětské karyatidy, ptáčkové a pod.), nápis s četnými poklesky a hrubší ornament vespod:

☛ CAREL HRABIE Z ROGENDORFFU PAN NA REICZ A GEDOWNICZ

☛ A ANNA PALFY Z DORDOD A 1731.

Karel Ludvík hrabě Rogendorf (1682—1744) a manželka jeho Karolina hr. Pálffová na paměť umístili na zvoně své znaky i na kartuších s korunami na jedné straně pláště pod zkratkou jména Ježíšova I H S, kde ve střední liteře stojí postava Kristova s křížem prostřed svatozáře. Nad tím v polokruhu poznamenáno na pásce:

SIT NOMEN DOMINI BENEDICTUM.

Na opačné straně pláště relief sv. Cyrilla a Methoděje s nápisem:

DOMINE SALVA NOS.

Mezeru mezi obèma vyplňuje ještě menší relief P. Marie, na protější straně plastické znaky odlité z původního zvonu s literami B(ernart) D(rnovský) Z D rnovic) A(nna Žabkovna) ZL(imberka).

Při okraji zvonu:

☛ QUÆ AB ANNO 1574 SONDI · NUNC REFUSA 1731 · RESONO.

---

[1]) Viz A. Kratochvíl, „Okres Ivančický", str. 156.

[2]) Má nápis: Leta Panie 1588 Den S. Antonina Slit Gest Tento zwon na zdrzieni vrozeneho Pana Bernarta z Drnowicz a na Kawniczich za Sprawce Toho Sboru Kaspara uczeneho Slowa Božiho atd.

☛ MICH HAT GEGOSSEN SIGMUND KERCKER IN BRÜNN DEN 19. MAY.

2. poledník, 9·82 m v prům., jest novodobý, ulitý firmou vdovy Ad. Hillera a syn v Brně s jmény Casp + Melich + Balt + a s chudým ornamentem. Že zaujímá místo staršího zvonu[1]) menšího rozměru, dovídáme se z věnování: Z vděčnosti k Bohu, Dárci a k oslavě 60 let kněžství Lva XIII., i 50 let vlády císaře a krále Frant. Jos. I. tento zvon na větší přeliti dali farníci Raječtí 1898.

Při okraji ještě: Laudate Dominum in cymbalis jubilationis. Ps. 150.

3. zvon („díra") má 0·62 m v průměru a krásný ornament barokní mimo 2 reliefy na plášti, sv. Floriana a Pavla na jedné straně a sv. Karla Bor. v oválním rámě s dvěma andílky na druhé. Při kraji adorační legenda v jedné řádce:

☛ SANCTE CAROLE BOROMAE ET SANCTE IĀNES ET PAULE CONTRA TEMPESTATEM . . . ORATE PRO NOBIS ANNO 1763.

4. zvonek, umíráček, zavěšený v okně, těžce přístupný, podobně i pozdvihováček na malé vížce kostelní.

Lípovec.

Na značné výšině vystavěný kostel gotický, novodobý, ale široce zamýšlený a nezcela dostavěný, viděti lze z daleka. Na zvony nemá věže ani zvonice (starý kostel [vyhořelý] nemíval jich také), zvony před povětřím chránila pouhá stříška u kostela zaniklého, u nynějšího pak obito zatím prkny lešení na zvony. Dle záznamu v pamětní knize, latinským jazykem psané a v budově farní chované (z doby znovuzřízení fary), honosil se starý kostel Lípovecký jednou zvláštností, zvonem železným.[2]) Na škodu tato lakonická zpráva nesděluje o něm nic bližšího. Snad měl, nejsa chráněn na návrší, více vzdorovati povětří než-li

[1]) Dr. Wankel ve svých „Obrazech z mor. Švýcarska" praví na str. 35., že hrabě Karel Rogendorf dal rájecké zvony přeliti, ale na str. 156. dí opět, že zvon z r. 1574 nahrazen dvěma, r. 1731 a r. 1762 litými, nevím tudíž, nevloudil-li se do letopočtu nějaký omyl (t. místo 1763 rok 62) anebo nepocházel-li zvon menšího rozměru nyní „na větší přelitý" ze zvonu starého.

[2]) V záznamě děje se zmínka o třech zvonech, Volný v „Topografii" (II., 386) však píše o zvonech čtyřech, z nichž jeden pocházel z r. 1567.

zvonovina, možno též, že byl zajímavým pokusem z železných hamrů (z Blanska) kostelního patrona starohraběte Hugona Salma.

1. zvon, 0·67 m průměru a 0·58 m výšky, jest novodobý s nápisem:

LAUDATE · DEUM · VERUM · PLEBEM · VOCO ·
CONGREGO · CLERUM ·
DEFUNESTOS · PLORO · NIMBUM · HUGO · FESTALGUR
HONORO.

Pod tím masky v řádce přerušené věnečkem z růží s nápisem:

KARL STECHER
IN BRUNN
GOSS MICH.

Na straně opačné letopočet 1844 a na plášti relief Madonnin (jako ve Vanovicích, v Protivanově a jinde) a relief světců se symboly Ukřižování. Při spodě poznamenáno:

DAROWAN Od FRANCE SEDLAKA LIPOWCE NO. 5·

Obr. 11. Lípovec: relief Madonnin.

2. zvon, 0·58 m průměru a 0·43 m výšky, má nápis nejhořeji mezi dvěma řadami hrubých palmet:

FECIT · ME · KARL · STECHER
· FABER · CAMPANARIUS
BRUNNÆ · MDCCCXXII.

Na plášti na jedné str. znak knížecí, na druhé nápis ve vavřínovém věnci:

VIVOS
VOCO MORTVOS
PLANGO FVLGVRA
FRANGO.

Nápis tento jest hezvadný a liší se od ostatního (Stechrova). Pochází ze zvonu staršího, nepochybně ze zvonu z r. 1567 českými bratry pořízeného,[1]) a za přelévání pečováno o to

[1]) J. Knies, „Blanský okres", str. 121.

(podobně jako v Rájci), aby se uchovala aspoň částečně památka na zvon starý. Spodek zvonu lemuje ještě jiný nápis na třech místech ohlazený řetízkem na tahadle (místo provazu) připevněným:

EXVSTO · NONIS · APRIL · ANNO · 1822 · REPARATÆ
SALVTIS · OP . . . .
ME · REVOCAVIT · E · FLAMMIS ·
VOCANDO · FIDELES · AD VIAM · VITÆ · ÆTERNÆ
BAPTIZAVIT . . . .
HVGO · COMES · SALM · REIFERSCHEID · LOCI ·
DOMINVS.

Pod tím . . . BEATÆ · VIRGINIS · MARIAM.

3. zvon, umíráček, 0·37 m průměru a 0·30 m výšky, týmž zvonařem ulitý, má na plášti dva reliefy, t. Matku Boží ve zlatozáři a sv. Isidora oráče, mimo to nápis na hoře:

LETA PANIE · 1825 · PRO · LYPOVETZ.

Vážany.

Na kostelní vížce zavěšeny jsou 2 zvony menších rozměrů: 1. výšky 0·38 m a průměru 0·49 m, ozdoben jest na plášti reliefy sv. Josefa a sv. kříže a s hrubším ornamentem. Nápis mezi čtyřmi pruty poznamenaný zní:

IN HONOREM S CRVCIS JOSE SACRATA FVDIT WOLFGANG STRAVB OLOMVCI 1817

2. zvon, výšky 0·37 m a průměru 0·42 m, jest nyní zcela hladký, přelitý a pocházel (prý) z r. 1516, který letopočet kýmsi poznamenán hlinkou vnitř zvonu. Zdá se, že i větší zvonek jest přeléván též, ježto dřevěná součást jeho u tahadla pochází z r. 1790, jak na ní poznamenáno.

Sulíkov.

Z původní kaple přestavováním vznikl nynější kostelík, na jehož hmotné věži visí 2 zvony, jeden v prům. 0·62 m, druhý 0·58 m, s malou polovypuklinou žehnajícího Krista na plášti. Jinak oba jsou bez ozdob.

Bedřichov.

Na průčelní věži kostelní jsou zvony vesměs novější a podle velikosti jmenované.

1. má v průměru 0·84 m, na čepci hrubý list akanthový, pak mezi dvěma linkami firmu zvonařovu (ULIL VOJTECH HILLER v BRNE) a pod ním ratolest dubovou s listy a žaludy. Na plášti polovypuklina sv. Cyrilla a Methodèje a (na druhé straně) Ukřižování (s městem v pozadí). Vespod při okraji poznamenáno:

LETA PÁNĚ 1863 A VÍRY KRISTOVÉ MORAVANUM S. S. CYRILLEM A METHODEJEM HLÁSANÉ 1000.

2. v průměru 0·65 m, s touž ornamentikou, jenže poněkud zdrobnělou, s týmiž nápisy a s polovypuklinou sv. Cyrilla a Methoděje; místo Ukřižování jest Madonna s dítětem.

3. v prům. 0·48 m, označen nahoře mezi dvěma pásy geometrického ornamentu nápisem:

☛ GEGOSSEN VON CLEMENS STECHER INN BRUNN 1817.

Na plášti kříž a na druhé straně nějaký světec s mečem.

4. zvon, prastarý, jest zavěšen na vížce sanktusnikové a pochází ze starého kostela Bedřichovského (husity prý zbořeného). Průměru má 0·41 m a výšky 0·32 m. Jest zcela bez ozdob, jenom kolem koruny se vine nápis ozdobnými, ač některými poněkud podivnými literami, nezcela zřetelnými:

SI + LVCAS + MARCVS + MATEVS + IOHANES ⊙

Nápis není vryt, ani nepoznamenán letopočet.

Černovice.

Nynější kostel na místě starého a malého, v letech 1778 až 1880 vystavěný, zachoval staré zvony, z nichž však menší nedávno přelit, ježto se roztrhl.

1. má 0·76 m průměru a 0·60 m výšky a prostou úpravu dekorační. Nápis se počíná pod korunou:

⸸ LETHA PANIE ⸸ 1570 ⸸ TENTO
ZWON GEST SLIT od W ⸸

pokračování na plášti:

⸸ ACLAWA KON (váře).

Karakteristickou jest výzdoba pláště (provazce s několika uzly, zcela naturalisticky) a pěkný tvar zvonu.

2. zvon, 0·46 m v prům., přelitý r. 1878 (vdovou V. Hillera v Brně) má na plášti polovypukliny Matky Boží a sv. Josefa, nahoře český nápis adorační (S. MARIA A S. JOSEFE ORODUJTE ZA NAS) a větev dubovou (jako v Bedřichově).

Obr. 12.
Černovice: zvon.

Protivanov.

Mimo zvonek na malé vížce má kostel v Protivanově na veliké věži 4 zvony vesměs z doby požárů (1771) kostela staršího.

1. v prům. 0·77 m, označen třířádkovým nápisem nahoře:

EXCELL : ET ILLUS : D : D : LEOPOLDVS · S · S · R : I :
COMES A DIETRICHSTEIN IN HONOREM BEATÆ
+ VIRGINIS MARIÆ EX ÆRE PRIORIS PER INCENDIVM
AN : 1771 RESOLVTÆ PROPRIIS SVMPTIBVS
— — — 5 CENT FIERI FECIT — — —

Na plášti znak dietrichštejnský a nějaký světec. Dole v delších přestávkách:

IOANNES ADAMVS HENCKELMANN CIVIS NICOL-
PVRGENSIS ME FVDIT ANNO 1772.

2. v prům. 0·62 m, s nápisem dole:

☛ PER : LEOPOLD : FRANC : STANKE : OLOMUCII REFUSA
1842 AD D. MYSTERIA ET TER AVE QUOTIDIE VOCABO.

Na plášti relief sv. Jana s orlem (v oválu) a pod korunou ještě nápis: HONORI S : IOANNIS APOSTOLI.

3. zvon. v prům. 0·47 m, s barokním ornamentem, má na čepci nápis: LIBORIVS MARTINU INN BRINN.

Na plášti 2 polovypukliny (2 vojáci s palmami a meči a na druhé straně Madonna jako ve Vanovicích, v Lipovci a jinde).

4. v prům. 0·37 m, mimo bohatý ornament a ovální relief sv. Františka má pouze nápis: ANTON OBLETTER 1786.

Památce Františka Sušila.

Podává Fr. J. Rypáček.

Oslavujíce stoleté narozeniny Sušilovy v tomto časopise (Sušil nar. 14. června 1804 v Novém Rousinově, skonal v Bystřici pod Hostýnem 31. května 1868), nechceme líčiti v *musejním* listě pronikavou činnost slavného Moravana jako *buditele, učence, překladatele, básníka, vychovatele, učitele a ušlechtilého i neúmorného pracovníka vlasteneckého* vůbec, chceme jen z piety a jen krátce vzpomněti Sušilovy vzorné činnosti jako *sběratele a vydavatele národních písní moravských*, aby časopis, pěstující národopis, za roku jubilejního nepominul *monumentální a mistrovské práce* Sušilovy v oboru folkloristiky moravské.

Pořádaje sbírku slovanských písní národních, požádal Fr. L. Čelakovský Sušila (1824) za některé písně moravské. Sušil vyhověl rád — byl' mužem z lidu a cele oddán lidu —, a tak počal sbírati „perly po vlasti moravské". První vlastní sbírku mor. písní lidových, hlavně z okolí rodiště svého, vydal Sušil jako kaplan olbramovský r. 1835 s názvem „*Morawské Národnj Pjsně* sebral F. S. W Brně 1835. Wytištěny u Jozefa Giřjho Traszlera." V předmluvě, datované v Brně dne 14. list. 1832, praví Sušil skromně o sbírce: „Sbírka ta nepodobá se nákladné zahradě, do kteréby zběhlý zahradník z dalekých končin světa divy přírody snášel, je důvtipně pořádal a se mnohým uměním choval; než podáváme kytku polních kvítek, jak je sama pouhá příroda mezi spěvu milovným lidem naším vyvedla. I polní kvítko často libou vůní a lesknoucími se barvami znatelům obdiv vynutí, a bez chlubnosti Čech i Moravan písně národní své mohou po boku stavěti písněm podobným národu kteréhokoli". Nevyhověl žádosti, aby podal „písně hanácké" po sobě, „písně slo-

vácké“ po sobě atd.; neboť považoval písně národní za literární majetek všeho a nedílného národa českého a napsal, že „těžko jest meze našich podnářečí udati věrně“. Jako dobrý znalec hudební charakterisuje nápěvy písní slovanských a praví, že „znakem charakteristickým slovanských nápěvův“ jest „jasná měkkost“ (mollezza dura). Konečně projevuje přání, aby hudebníkové naši se oddali studiu nápěvů písní moravských, aby „národního genia obradovali jako písně samy“. Písní tu otištěno 190 a 14 „zlomků“, krátkých popěvkův. Málo variant, málo též poznámek. Sbírce jsou na konci přidány „Register“ písní dle počátečných veršův jejich, kdežto v textě dával Sušil písním zvláštní tituly dle vnitřního obsahu jejich, a 94 nápěvy (na 16 stranách). První písní jest „Utonulá“, Křížkovským proslulá. Sbírka má 6 stránek předmluvy a 122 stránek textu písní (přidán tu také nevhodně „Přídavek“ původních básniček Sušilových a překladův na str. 117—128).

R. 1837 stal se Sušil professorem theolog. ústavu v Brně a počal sbírati znova, již účelněji a soustavněji, a r. 1840 vydal nový svazek s názvem „Morawské národnj Pjsně. Sbírka nowá. S 288mi nápěvy. Od F. S. W Brně 1840. Tiskem wdowy Rudolfa Rohrera“. Sbírka jest bez předmluvy; nápěvy jsou vydány zvláště v tiskárně Rohrerově. Sbírka má 214 stran a obsahuje 586 písní se zvláštními a vhodnými tituly, s poznámkami a variantami. Při tom již připomíná Sušil podobných písní v jiných sbírkách, které vydali Wójcicki, Žeg. Pauli, Čelakovský, Kollár, W. z Oleska, srovnává písně této sbírky své vzájemně a ukazuje u některých na sbírku z r. 1835. V zadu na konci jest stručný seznam a rozvrh písní dle čísel v textě; Sušil tu dělí písně: A. 1. rozpravné, 2. naivné, žertovné a satirické, 3. elegické, 4. popěvky; B. 1. svadební, 2. vojanské, 3. žatevné či žnecké, 4. tanečné.

Vrcholem neúnavné a neobyčejně svědomité sběratelské činnosti Sušilovy jsou „Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými. Sebral a vydal František Sušil. V Brně. Tiskem a nákladem Karla Winikera.“ Vycházely po svazcích za l. 1853—1860. V předmluvě, datované dne 17. pros. 1859 v Brně, praví proslulý již učenec, vědecký a velebený vlastenecký pracovník, že písně národní jsou čarodějným klíčem, „jímž tajnice povahy národa se otvírá a mnohostranně se nazírati dává“, a že (ač nejsou obrazem historie národa našeho)

„se v nich co v prozračitem křišťálu soukromý život národní obráží, dolování v nich pro starožití není zhola nevýnosno, a vzduch nad nimi se vznáší, jímž duše blahodějně osvěžuje se“. Nešíře se o povaze písní národních, podává genesi veliké své sbírky a praví, že r. 1837 „za povinnost sobě uložil, v prázdninách a vůbec v dobách ode školy svobodných ve sbírání písní národních pokračovati. Tenkrát rozprostranil pole úkolu toho a veškery kraje, v nichžto se moravsky mluví, v obor činnosti své pojal. Tudy projížděl netoliko vlast svou Moravu, nýbrž i Opavsko a tu část Těšínska, ve kteréžto okres řeči české jazyku polskému neustoupá; kromě toho se mu vidělo slovanských osad v severném Rakousku nepomíjeti, anyť v nejužším svazku se vsemi na Moravě stojí.“ S počátku chtěl sbírku pořizovati se spolupracovníky, ale přesvědčiv se, že pomahatelé „ani dost šetrně a správně, ani dosti věrně sobě nepočínají“, ponořil se do práce sám. Proto, ač byl pracovníkem nehonosným, napsal plným právem: „Ovocem mnoholetého, krušného a mozolného v báněch moravské národní poesie dolování jest sbirka tato“. Sbírka zabírá sice první dvě sbírky menší (z r. 1835 a 1840), ale nejvýš svědomitý sběratel a důmyslný vydavatel Sušil, jak di, málo kterou (buď dle textu, buď dle melodie) přijal od jiného sběratele, o niž se nepřesvědčil sám, že skutečně jest vzata z úst lidu moravského. Mnoho písní nasbíraných na Moravě vypustil Sušil, poněvadž týž text i melodie jsou ve sbírce Erbenově. S radostí volá tu horlivý hlasatel vzájemnosti Čechů s Moravany[1]) Sušil: „Směle říci můžeme, že není téměř žádné písně nár. české, jenž by se na Moravě neslyšela! Tolikéž se o písních slovenských v Uhrách dá tvrditi.“ Při textě jako při nápěvích šetřil především věrnosti, „aby nic nepřimudrováno, nic proměněno, nic vynecháno nebylo. Tudy každá píseň v tom podřečí napsána, v němžto zpívána byla. Nedůslednosti v tom nemálo zabihá, ana škola značný vliv na otírání podřečových zvláštností vyvírá; zvláště ale nedůslednosti ty patrny bývají při těch písních, jenž odjinud, z druhého podřečí, přejaty a poněkud dle vlastního výhovoru přikrojeny byly.“ Proto usuzuje Sušil, že „národní písně za dokonalý obraz

[1]) Riegrův Slovník Naučný (VIII., str. 1138) píše, že Sušil „hlásal neohroženě nerozdvojitelnou vzájemnost mezi Čechy a Moravany“ (Jos. Kořán).

sloužiti nemohou". Co do melodií podaných praví Sušil: dném nápěvu na jednom slyšení a napsání jeho jsme dávali, nébrž tutéž melodii několikráte pro jistotu i v jiných sobě zpívati dávali, a tedy žádná melodie na povaze o, abychom tak mluvili, čtení nespoléhá". Na konci předvzpomíná cizích znalců hudebních, kteří psali o „krásotě, hloubi a výši" nápěvů mor. písní, a praví s Lud. Erkem, orie hudební mnohému se může přiučiti z národních melodií. uvá, proč nepřičinil více poznámek, proč nepojednal oslovi moravských podřečí, proč nepodal topografie písní[1]) ramatických her prostonárodních.

Předmluvu skončil slovy: „Ostatně ze sbírky nové na konci této vydání viděti, že netoliko nové písně z nepřesechlého mene života národního vyvírají, nébrž že ještě mnohá perla dávnověkosti nás došlá pod rumem někde zasuta se taji. Záno i dále k tomu prohlédati, aby ty drahé zbytky pod pokou skryté na jasné světlo vynešeny byly".

Těmi slovy ukazuje S. cestu nástupcům, z nichž nejpilnější, r. Bartoš, objevil mnoho set písní nových a drahé zbytky vynesl na světlo.

Za předmluvou jest podán seznam a obsah celého pokladu, Sušilem do 13 dílů rozděleného; písně jsou tu zazařeny dle vnitřního jádra s jmenováním stránek, na kterých jsou vytištěny. Tak učiněn pěkný rozhled po sbírce i přehled její. I. Posvátné (legendy a podobné, lyrické a náučné). II. Dějepravné. III. Milostné. IV. Svadebné (před oddávkami, po oddávkách, obecné). V. Rodinné. VI. Při zaměstnání (rozličném, o žních). VII. Vojenské. VIII. Hospodské, tanečné a společenské. IX. Žertovné, satirické, naivné, allegorické. X. Obřadné a pořadné (hody, hry, koledy pobožné, světské a milostné, králky, přístky, Smrtná neděle). XI. Dodatky (dostavky) a doplňky. XII. Nová sbírka. XIII. Některá píseň mor. Charvátův.

Potom jest „Ukazadlo", pořadí písní dle počátečních veršův a dle abecedy (s jmenováním stránek příslušných).

---

[1]) Učinil tak dr. Vychodil v životopise Sušilově, uveřejniv mapku nalezišť písňových.

Neúnavný a nadšený sběratel sbíral i po vydání své veliké sbírky; neboť ještě před smrtí r. 1867 hledal písně na Telecku a Třebicku. Sbíral tudíž přes třicet let, přes půli života svého! Kolik obětí hmotných věnoval poesii lidu! Jak mnoho zakusil podezření, nedůvěry, zklamání a výsměchu! Byltě považován i za bláhového, že „perly naše“ vybíral z bláta, aby ryzím leskem zářily nám i světu!

Dílo projevuje všude péči a píli neobyčejnou, příkladnou a vzornou. Sušil sbíral poesii lidovou s radostí pravého muže z lidu a se zápalem národního nadšence. Žák jeho, předseda vlast. muz. spolku v Olomouci Ign. Wurm praví, že Sušil, kdykoli se mluvilo o znamenitém vědeckém díle jeho, o Výkladě Nového Zákona, zamítal nevrle chválu, ale, jakmile bylo vzpomenuto sbírky Mor. nár. písní, „zarděly se jeho tváře, a zajiskřily se oči, a jásavě zvolal: „To národ, to náš lid!“ Jako by chtěl říci hrdě, že zásluhou sběratelovou není výborná sbírka jeho, ale duševním dílem ušlechtilého tvůrce, lidu samého a všeho národa.

Proto také s nadšeným obdivem a s láskou vroucí plane Sušil k prostému lidu našemu a praví (v Sebraných Básních, 1862, na str. 178):

„Ó můj lide, kdybys v srdce zíral,
s jakým plane k tobě citem žhavým,
dokořán bys hruď mi poctvíral!
Rodinu svou všecku v tobě slavím . . . . .

Hojné svízele a nehody pouti Sušilovy za „pěsničkami“ přiměly otužilého a obětovného sběratele k povzdechu, že „Lazaru se zdá být podoben“.

Písně jsou číslovány pořadím a označeny vhodnými názvy; celá sbírka má 838 čísel; s dodatky, s novou sbírkou a s dlouhými variantami vlastně přes 1500 písní; počítáme-li velmi četné varianty menší, skoro 1900 písní. U písní jsou napřed tituly, místa, kde písně byly zpívány, pak nápěvy, varianty, někde i jména sběratelů pomocných (hl. Cypr. Lelka, Dan. Slobody). U přemnohých písní před nápěvem ukazuje se na jiné sbírky písní národních, ovšem hlavně slovanských, na sbírky Čelakovského, Erbenovu, Kollárovu, Vrazovu, Karadžićovu, K. W. Wójcického, W. z Oleska, N. Sacha-

a zmírněné nebo přijaté budeme povinni odevzdati samému oltářníkovi, kterýž oltářník zase bude povinen se svolením mým nebo mých zákonitých nástupců vyplatiti je a rozděliti chudým tamže v Budšovicích, nikoli však naší vlastní čeledi. Při vině hrdelní[1]) však právo jde jen na osobu a nikoli na majetek odsouzenců, kterýž majetek právem připadne dědicům (dětem nebo manželce toho poddaného tak umírajícího nebo nejbližšímu příbuznému jeho do čtvrtého kolena, toliko napřed dá se almužna kostelu a chudým za duši toho zemřelého dle velikosti majetku jeho. Nenajde-li se příbuzný toho zemřelého, jak bylo praveno, teprve já řečený Čeněk aneb moji nástupci zákoniti, páni na Budšovicích, budeme moci vytčený majetek poddaného tak hynoucího darovati a přikázati někomu se svolením oltářníka jmenovaného oltáře, tak aby řečený majetek oltářníkovi pouhým přikázáním nezůstal opustlým ani aby takový majetek nijakým pánem statku na Budšovicích nemohl býti prodán, nýbrž závazně má zůstati při majetku řečeného oltáře. Rovněž nikdo z pánů na Budšovicích z řečených statků vsi Klobúček toho oltáře nemá si osvojovati odúmrt, nýbrž takové statky právem připadnou nejbližšímu příbuznému, jak bylo řečeno při vině hrdelní (při soudě hrdelním). Dále se přidává, že nikdo z pánů na Budšovicích nemá vymáhati ani jakýmkoli způsobem žádati robot, platů nebo pomoci na obyvatelích řečené vsi toho oltáře, nýbrž vytčené statky toho oltáře spíše podporovati, chrániti a hájiti jako své vlastní.

Za to oltářník toho oltáře má osobně bydleti při jmenovaném oltáři, leč by z přivolení a zvláštní vůle patrona toho oltáře dostal dovolenou, každého roku každý týden pět mší sloužiti, buď sám nebo jiným způsobilým zástupcem v době, kdy farář kostela v Budšovicích a zástupci (pomocníci) jeho slouží služby boží, a k této mši farář, kterýkoli časem bude, má poskytnouti hostie, vína a posluhy samému oltářníkovi při řečeném oltáři. Také služby za spásu jmenovaného otce mého, duše mé rovněž a všech předků mých jednou za rok, totiž hodinky devatera čtení, osm mší za zemřelé druhého nebo třetího dne nejbližšího po svátku sv. Michala archanděla má sloužiti a při řečeném záduší čtyři libry vosku na svíčky opatřiti, kněžím sloužícím každému jeden groš se snídaním, klerikům však

[1]) Pře malé, na něž byla pouze pokuta, soudil rychtář s dvěma konšely v obci, pře hrdelní soudil sám pán.

životopiscem Sušilovým, drem. Pavlem Vychodilem, v úsudku o veškeré činnosti slavného Rousinovana, že měl vysoké cíle a ideální nadšení v usilovné práci. Vidíme to zřejmě na vzorné sbírce „Mor. nár. písní", vydaných za l. 1853—1860. „Byla to veliká činnost veliké osobnosti."

Patřiť Frant. Sušil do řady nejušlechtilejších zjevů a nejpilnějších pracovníků národa našeho za století devatenáctého jako vzor zářivý a dokonalý![1])

[1]) Obšírněji psal o Sušilovi brzy po smrti jeho Mat. Procházka, oddaný přítel a ctitel, r. 1871. Nejnověji právě dokončil dr. Pav. Vychodil životopisný nástin o Fr. Sušilovi, jak praví, ale nástin tento, vydávaný za l. 1898—1904 o šesti sešitech, jest pravou biografií, výborným a věcným oceněním význačné, ano vzorné práce Sušilovy ve všech oborech, v buditelském, v organisačním, vědeckém, překladatelském, básnickém, sběratelském, vychovatelském a učitelském, a jest tu oceněna vzácná a ryzí povaha Sušilova. Vychodilova práce má také podobiznu a illustrace. — V „Naší Moravě" (I., 1897) podal B. Jirsík poutavé ukázky „Ze vzpomínek na professora Sušila" (první pobyt brněnský r. 1821 a 1822, způsob životní, pouti za „pěsničkami"). — B. M. Kulda, přítel Sušilův, v „Obzoru" (1889) poutavě líčil Sušila i život jeho v Brně, a letos v témže listě pěkně a vhodně oceňuje veškeru práci Sušilovu zdárný žák Vlad. Šťastný.

Zprávy vědecké.

Poddanské poměry v Kloboučkách r. 1405.

Píše Dr. Frant. Šujan.

Pátraje po nejstarších zprávách o svém rodišti Kloboučkách u Bučovic, shledal jsem, že všechny listiny a zprávy o Kloboučkách připomínané Ř. Volným v Topografii (II. 1., str. 199—200) i ve Vlastivědě (II. č. 9., str. 97—98) týkají se osady jiné. K pochybnosti o zprávách jmenovaných přivedla mne okolnost, že Topografie i Vlastivěda připomínají v Kloboučkách m l ý n, který dle povahy půdy v Kloboučkách u Bučovic nikdy nebyl možný. Vyhledav jmenované zprávy v Deskách zemských, zpozoroval jsem, že se vždy uvádějí v zápisech olomuckých, a to ve spojení s osadami, které u Bučovic nebyly nikdy. Ze zápisů cúdy olomucké (D. O. 92, 223, 423) plyne nutně, že se týkaly jiných Klobouček, u Krumvíře na Hodonsku zaniklých (Fr. A. Slavík: Moravské Slovensko, str. 65., a Fr. A. Slavík: Morava po 30leté válce, str. 34.), poněvadž Kloboučky u Bučovic k cúdě olomucké nikdy nepatřily, nýbrž slušely vždy jen k cúdě brněnské. Trpce loučil jsem se s poznatkem, že rodiště mé připomíná se již r. 1349. Náhradu přinesl mi nejnovější svazek (XV.) moravského Diplomatáře. I tam Index plete Kloboučky u Bučovic s Kloboučkami na Hodonsku (str. 415 : 301_{12} a $378_{3,\ 36}$). Listina 345. z r. 1393 (301_{12}) týká se Klobouček na Hodonsku, ale listina 435. z r. 1405 ($378_{3,\ 36}$) jedná o Kloboučkách u Bučovic.

Listina o Kloboučkách u Bučovic z r. 1405 má důležitost obecnou, poněvadž bohatým obsahem svým podává jasný obraz poddanských poměrů na Moravě počátkem 15. st., kdy na Moravě právě vznikal nový zjev sociální, totiž byla zaváděna vrchnostenská robota, která do konce 14. století v Deskách zemských se neuvádí, ale r. 1398 připomíná se již v Deskách brněnských (zápis 32.)

horní rovinku obloukovitě, místy i 5 m hluboký příkop, jehož hloubky ubývá znenáhla, až na jih úplně mizí v místech, kde před několika lety otevřeny byly lomy kamenné a kde vede jediná cesta na „Hrad“.

K místu tomuto připínají se různé pověsti o bílé paní a mříži. Lid věří pevně, že tu stával někdy veliký, pevný hrad, o jehož bohatství ve sklepích prý ukrytých se mluví velmi mnoho.

R. 1886, kdy po prvé jsem přišel na „Hrad“, byl celý vrch právě vysázen, a všude byly viditelny drobné střípky na povrchu, jakož i ve vyhozených krtinách, nejvíce pak v cípě severním. Ve valu, kde jest méně trávy, dosud všude nacházíme střepy a vypálenou mazanici.

Na stráni blíže opuštěných lomů nad studánkou, při cestě z Běleckého mlýna do Ždětína, kopal jsem před lety na pokus a později dal jsem společně s p. konservatorem I. L. Červinkou prokopati kulturní vrstvu poměrně nepatrnou vzhledem k rozloze všeho hradiska, za to však velmi vděčnou. V černé popelovité hlíně, uhlím silně promíšené, nalezli jsme množství kostí, porouchaných i celých nástrojů kostěných, zlomky nádob, hojně tvrdé mazanice, silně vypálené, nástroje kamenné a jiné.

Z nich popisuji pouze ty, jež jsem odtud získal sám.

Kostěných nástrojů vykopáno nápadně mnoho (68 kusů). Z nich jest úplně celých jen 19; ostatní jsou více méně poškozeny, porouchány a většinou zpřelámány. Výroba mnohých, velmi čistě a ve všech částech na povrchu vybroušených, vyžadovala namáhavého broušení; některé byly zhotoveny jen zběžně.

Jednotlivé kusy vybroušeny jsou z parohu, z rozštípaných kostí dlouhých, z žeber ssavců a také z kůstek ptačích.

Největší je počet šidel, často velmi ostře zahrotělých, hojná jsou též dláta, méně přicházejí hladidla a škrabadla, a pouze jedenkrát vyskytla se jehla, pak závěsek a silná kost, ryhami, pazourkovým nožem udělanými, nepravidelně a hustě posetá.

Šidla různé velikosti a šířky mají rozmanitý tvar. Vedle drobnějších, zhotovených z kostí ptačích (na obr. č. 5., 10., 14.), setkáváme se s většími, plochými, z přeštípnutých píšťal v rukojeti rovnými, ke hrotu buď s obou stran stejně zřiznutými neb s jedné strany šikmo obloukovitě vybroušenými (na obr. č. 4.). Mnohá šidla jsou pozoru hodna svým tvarem (na obr. č. 2., 3., 14.).

Pečlivě vybroušena jsou hlavně šidla úzká (na obr. č. 1., 10.), z nichž jedno jest trojhranné s ryhou (na obr. č. 7.).

Ostře udělaných hrotů z přelámaných šidel mohlo býti dobře užíváno jako šipek; tuším, že tomu tak bylo zajisté.

Velikostí vynikají dvě dláta z přeštípnutých kostí dlouhých s ostřím neporušeným (na obr. č. 9.), jemným zpracováním pak jiné z parohu (na obr. č. 11.). Menší úzké dlátko vyskytlo se jen jednou (na obr. č. 12.).

K nástrojům těmto druží se dva porouchané širší, ale nedlouhé výrobky kostěné s ostřím zachovaným, jež pokládám za sekyrky.

Z předmětů kostěných vykopal jsem tu ještě jehlu (na obr. č. 6.) s mělkou ryhou při boku, opatřenou šikmým a protáhlým otvorem, velmi dovedně vypracovanou ve všech podrobnostech.

Zmínky zasluhuje ještě pilovitě ozubená plochá kost, užívaná na ryhování nádob a závěsek (na obr. č. 13.).

Z kamenných nástrojův objevily se řídké odštěpky pazourkové a 6 nožů, dvě pěkně broušené sekyry bez ostří, jedna pískovcová, druhá amfibolitová, větší přeražený mlat, s obou stran vrtaný, rovněž z amfibolitu, malý z břidlice, mimo nepatrný úštipek celý (na obr. č. 8.), polovice koule žulové, úplně pravidelně vybroušené, s vrtaným otvorem násadním, a pazourkové otloukadlo s četnými stopami nárazů, svědčícími o dlouhém upotřebení.

Předměty hliněné (kromě závaží podoby komolého jehlance a zlomků) se vyznačují vzácným závažím tvaru smáčknuté koule s podlouhlou a silně vytřelou děrou (na obr. č. 17.), dále přesleny (9 celých a 6 polovic) tvarů koláčkových, kuželových, hruškových i kloboučkových barvy černé, hnědé nebo temně červené a polovice cívky (na obr. č. 16.)

Střepů z nádob větších i malých s ohledem na malou plochu prokopané vrstvy kulturní byla spousta. Převahou byly hladké. Nepatrné okrasy sestávají z prostých neb dvojitých řad vodorovně pod okraji prsty vytlačených důlků neb z vypíchaných kulatých jamek, jež někdy jsou vpraveny do přilepených pásův.

Některé nádoby měly pole plytkými brázdami na trojúhelníky rozdělená a vyčárkovaná, vystouplá a přilepená žebra hladká neb na příč zasekávaná, jedlové větvičky ryté, vyvýšené dvojité pásy poloválečkovité, a pod nimi nalepené „bochníčky“ velikosti

as dvouhaléře. Jedinému střepu jest ozdobou hrubě vymodelovaný tvar podkovový. Ozdoby takové měly veliké nádoby baňaté, k nízkému hrdlu zvolna se zužující.

Hrníčky a misky jsou bez ozdob.

Pupíky, jež byly buď vytaženy ze stěn hrnců nebo přilepeny na ně, jsou polokulovité nebo sedlovité.

Ouška menších nádob vznikla propíchnutím pupíků, nebo byla vytažena z okrajů hrnkův a druhým koncem přilepena k boku.

Ucha velikých nádob jsou vesměs tunelová, hladká a jen někdy zdobena záseky nožíkem udělanými.

Kromě střepin vykopán jediný nepatrný a zhruba vyhnětený hrníček (na obr. č. 15.) a $^3/_4$ misky.

Veškero nádobí mělo kraje rovné nebo mírně ohrnuté; hotoveno bylo z hlíny s pískem promíchané, bylo dobře vypáleno, barvy hnědé, černé i špinavě červené s povrchem hlazeným.

Tytéž okrasy, pupíky a ucha jeví se na červených, slabě vypálených zlomcích nádob, nejmladšímu neolithu příslušejících z Čechovska[1]) a hlavně z Čubernice,[1]) kde již na svahu západním se vyskytují i nepatrné střepy dobře vypálené, barvy hnědé, zrovna takové jako na hradišti tomto.

Přihlížíme-li k ornamentice, k barvě i k vypálení nádob, shledáváme, že nádobí zdejší je zcela shodno s nádobím z hradiska „Obrovy Nohy“ u Otaslavic.

Pokládáme-li dle dosavadních a velmi četných nálezů dlouho obývaná sídliště na Čechovsku a na Čubernici za ryze neolithická, vřazujeme zdejší ohrazené sídliště jako mladší do starší doby bronzové, přičítajíce vykopané starliny, zbudování valu a dlouhý pobyt pokolení skrčených koster.

* * *

Geranium lucidum L., nová na Moravě rostlina jevnosnubná.

Píše Dr. Jos. Podpěra.

Na exkursi, kterou jsem podnikl počátkem května, abych prozkoumal mechovou vegetaci zajímavé ostrožny vápence jurského, Kotouče u Štramberka, objevil jsem na stinných vápencových skalách — asi v polovině jihozápadního sklonu Kotouče —

[1]) „Pravěk“, roč. I., č. 5. a 6.

kakost, který na Moravě posud nebyl pozorován. Nález jest památný s hlediska botanicko-geografického. Dovoluji si proto a zmiňuji se několika slovy o významě nálezu svého.

Jak známo, sestoupila za periody glaciální[1]) význačná společnost či associace rostlin, obývajících sev. Alpy vápencové, na sever do zemí sudetských a jihoněmeckých a zachovala se tu na příhodných místech i po oteplení, které nastalo po druhé periodě ledové. Tvoří znamenitý útvar rostlinný, který nalézáme na Moravě v bohatém rozvoji na Pálavských kopcích u Mikulova, kde však mohutně na ráz útvarný působí prvky pannonské, v údolí Dyjském, kde na rule pěkně prospívá Alyssum saxatile, Cotonoaster, Pirus Aria a mnoho jiných průvodců květeny praealpinské. Zajímavý ostrov tvoří též údolí Punkvino u Blanska a Adamova; tu především zasluhuje zmínky kapradina Scolopendrium vulgare (jelení jazyk). Ku stanovištím, které nejdále jsou posunuty na sever, náleží Kotouč. Květena této osamělé ostrožny vápencové jest památnou výzkytem polokřovitého devaterníka (Helianthemum rupifragum Kerner), který tu tvoří zeměpisnou raçu v Alpách všeobecně rozšířeného Helianthemum alpestre Jacq. K němu druží se meridionální Poa badensis Haenke, hojně porůstající skály vápencové; jest podobnou raçou na Alpách hojně rostoucí trávy, Poa alpina.

Na jaře, kdy jsem navštívil Kotouč, přímo zarážela žluť všeobecně tu rozšířeného dvojštítku (Biscutella), společně s devaterníkem, s typickou mochnou jarní, Poa badensis a Vincetoxicum, dávajících ráz.

Všechny tyto rostliny patří útvaru výslunných praealpinských skal vápencových; ale ani tu nechybí stinný ráz, charakterisovaný nejlépe lomikamenem (Saxifraga Aizoon).

V nízkém a řídkém křoví dubovém, habrovém a lískovém, které tu obrůstá svahy méně skalnaté, všude jest nápadným Parietaria množstvím, v kterém se tu naskýtá. Nad křovím zvedají se tu a tam buky zastíněné, bohatě mechem obrostlé skály, které jsou domovem nového kakostu moravského. Roste tu na stinných skalkách ve velikém množství, provázen jsa

[1]) Sr. J. Podpěra: O vlivu periody glaciální na vývoj květeny zemí českých, Věstník klubu přírodovědeckého v Prostějově za rok 1903, str. 10. (1904).

vysokými trsy popence Glechoma hirsuta, na severní Moravě posud nepozorovaného. W. K. (Nepeta rigida Beck, Fl. v. N. Oe. 1004.)

Všimněme si zeměpisného rozšíření kakostu lesklého (Geranium lucidum L.) a spojitosti našeho stanoviska s ostatními stanovisky evropskými.

Geranium lucidum L. jest roztroušeno po všech horách evropských. Od Britannie, kde jest zastoupeno lokální raçou (G. Raii Lindl), přes Belgii (Namur, Hainaut, Liège) můžeme ho sledovati do Francie, do všeho Španělska, do velehor italských, i do poloostrova Balkánského, do Sedmihradska a Karpat! Obývá i na poloostrově Skandinavském a v zemích alpských roste v Dol. Rakousích, v jižním Štyrsku, v jižním Tyrolsku, v Kraňsku a dále na jih v Istrii a v Dalmacii. Nechybí ani na velehorách asijských.

Severně Alp však pozorujeme řadu roztroušených stanovisek zvláště na Juře jihoněmecké od Elsaska po Durynsko. V Čechách se nenaskýtá.

Nejblíže našemu stanovisku jsou lokality dolnorakouské, kde posud byl pozorován velice zřídka. Tak u Glognice a Melka.

Důležito jest pro naši rostlinu, abychom srovnali právě stanoviska jihoněmecká s naším.

Vytkl jsem z předu, že v našich krajinách uchovala a smísila se s květenou nově přistěhovalou nebo částečně snad i s květenou tepla milovnou, která přetrvala dobu ledovou, jako zbytek periody ledové, družina rostlin praealpinských, které v bohatém rozvoji obývají sev. Alpy vápencové. Ve společnosti jejich sestoupilo zajisté i Geranium lucidum, neboť právě s ním sdílejí podobná stanoviska mnohé rostliny vápna milovné téhož původu a mají s ním totéž zeměpisné rozšíření. Příklady jejich uvedl jsem již zpředu.

Geranium lucidum L. patří do sekce Robertia, Nyman Sylloge florae europaeae (1855) (Robertium Picard), vyznačující se kalichem již za květní doby přímým, sevřeným, pouzdry svrasklými, semeny hladkými.

Těm, kterým nejsou přístupny jiné květeny, nežli květena našich zemí, popisuji rostlinu:

Kořen kolový, přezimující neb jednoletý. Lodyha přímá (až 30 cm vys.), zcela lysá, listy dlouze řapíkaté, srdčitě okrouhlé, prstnatě pětidílné; úseky zpředu třemi laloky

vykrajované, na líci drobounkými (pod lupou patrnými) chloupky roztroušeně posázené, lesklé. Lodyha bohatě rozvětvená. Listy kališní, vejčité, krátce zahrotělé, třížebré, mezi žebry napříč svraštělé. Listy korunní velmi úzké, 8—10 mm dlouhé a 1·5 mm široké, růžové, delší kalicha. Nitky lysé. Pouzdra na hřbetě síťovitě svrasklá, slabounce pýřitá, 8—10 mm dlouhá. Semeno žluté, 2 mm dlouhé, hladké. Stopky květní jemně pýřité, stonek místy červeně naběhlý, snadno lámaný.

Z našich druhův jest nejblíže příbuzným kakost smrdutý (Geranium Robertianum L). Od tohoto se kakost lesklý poznává snadno lodyhou a listy lysými, listy lesklými 5—7 dílnými, z předu třemi laloky vykrajovanými, kališními listy napříč vráskovanými; rostlina nezapáchá. Myslím, že náš kakost není posledním nálezem botanickým, kterého poskytly tyto proslavené útesy vápencové.

Neboť se mi podařilo, že jsem nalezl mnoho přímo překvapujících druhů mechových, jako Timmia bavarica Hessl., mající podobné rozšíření zeměpisné, Funaria dentata Crom., Seligeria Doniana Sm., Eurynchium tenellum Br., Hymenostomum tortile Schwägr., které vesměs na Moravě nebyly pozorovány, vedle mnohých a velmi zajímavých věcí kritických, které právě hodlám zpracovati. Z lišejníků vzpomínám velmi tu rozšířený Endopyrenium trapeziforme Müll., Thalloëdema candidum (Web.), T. coeruleo-nigricans Lightf., četné zástupce rodů Collema a Leptogium.

Zprávy spolkové.

Zprávy z Moravské musejní společnosti.

Zprávy z vědeckého odboru českého.

V druhé schůzi třídy první (dne 14. prosince 1903) předseda p. prof. dr. Frant. Kameníček případnými slovy vzpomněl skonu univ. prof. Martina Hattaly, a přítomní povstáním uctili památku zvěčnělého jazykozpytce.

Potom doplňkem k loňské přednášce o inkolátě pojednal p. předseda „o nobilitaci na Moravě před Obnoveným Zřízením Zemským“. Otázka o nobilitaci nebyla dosud objasněna řádně a plně; v Brandlově Glossariu není hesel ani o inkolátě ani o nobilitaci. Pan přednášející, připravuje třetí díl svých „Sněmův a sjezdův“, z různých archivův a z ustanovení sněmovních sebral velmi hojnou látku, aby osvětlil záležitost nobilitační. Nobilitace týkala se povyšování nesvobodníků za svobodné, povyšování svobodných za šlechtice, za rytíře mladších rodů (do třetího kolena) a starších rodů, jakož i povyšování rytířů za pány mladších rodů (do třetího kolena) a konečně do rodů starších. Rozdíly stupňové u nižší šlechty: svobodný dvořák, dědinník, svobodný man, nápravník, panoš, zeman, vládyka, rytíř. Řádný původ šlechtický dokazoval se čtyřmi štíty (dvěma po otci, dvěma po matce, zvláště štítem otcovským). Jméno „chlap“ bylo protivou jména „šlechtic“, ale chlap mohl býti panovníkem povýšen za svobodníka, panoše, vládyku jednoštítného. Jmění tu bylo věcí vedlejší. Člověk stavu šlechtického mohl býti zbaven šlechtictví, zabýval-li se zaměstnáním nedůstojným stavu svého a nechoval-li se čestně, rytířsky. Šlechtic mohl býti přijat do stavu rytířského; kurie rytířská přísně rozhodovala o žádosti

za přijetí na sněmě nebo na soudě zemském. Přijatý sliboval podáním ruky nejv. hofrychtéři markrabství Moravského (po rok 1550), r. 1550 zrušen slib podáním ruky, a nařízena přísaha, změněná r. 1601. O přijetí do kurie rytířské (dle ustanovení z r. 1575) rozhodovalo nejméně 30 přítomných rytířův, a z rozhodnutí jejich nebylo odvolání. Po r. 1628 (po vydání Obnoveného Zřízení Zemského) dělo se přijímání po vůli panovníkově (nebo také s počátku po vůli kard. Dietrichštejna). R. 1629 vydal panovník výklad, že povyšování do stavu rytířského i do stavu panského jest regale jeho. (Všechny osoby přijaté do kurie rytířské od r. 1536 vyjmenuje p. přednášející v III. díle svých „Sněmův".) — Stav panský měl přednost v nejv. úřadech zemských a dělil se, jak již pověděno, na rody mladší a starší; po prvé rozdíl mladších a starších rodů panských se připomíná r. 1480. Z jednání sněmovního v Olomouci r. 1538 vysvítá zřejmě, že tehdy bylo na Moravě asi 90 rodů starších. Pánové z království Českého (i naopak) byli na Moravu přijímáni bez odporu, ale cizí osoby musily pokorně prositi za přijetí, buď na sněmě nebo na soudě zemském. Vynikající rytíři byli po žádosti povyšováni do mladších rodů panských a teprve po třech pokoleních mohli býti přijati mezi rody staré. R. 1546 byla nařízena zvláštní přísaha rytířům mezi pány přijatým. Starší rodové z cizích zemí po důkladném dokázání starobylosti byli přijímáni hned mezi rody staré. Stav panský r. 1612 ujednal přísná pravidla o přijímání. Zásluhy o zemi a osobní váha měly přednost i proti přímluvě panovníkově, a žádalo se osm štítů (4 po otci a 4 po matce); za rozhodování o přijetí muselo býti na sněmě nebo na soudě aspoň 20 pánů hlasujících. Význačno bylo přijetí p. Jiřího z Hodic (po 4 letech!) mezi rody staré, hlavně za vojenské zásluhy proti Bočkajovcům a na přímluvu vladařovu, ale stav panský učinil tehdy takové klausule o budoucím přijímání, že přijetí do stavu panského bylo velmi obtížno, ano téměř nemožno. Výkladem panovníkovým z r. 1629, jak u rytířů, bylo prohlášeno, že povyšování do stavu panského jest regale panovníkovo.

Přednáška p. předsedova, založená na studiích archivních, byla velmi poučna a poutava, a vyzníval z ní zřejmý důkaz, jak samostatni byli stavové moravští před Obnoveným Zřízením Zemským. Tajemník třídní za souhlasu přítomných poděkoval p. předsedovi a přál mu, aby za plného zdraví brzy skončil dílo

své o „Sněmích a sjezdech", z něhož nám podal část významnou z dob státu stavovského na Moravě. —

V třetí schůzi třídy prvé (dne 11. ledna 1904) p. prof. muž. paedagogia Frant. V. Autrata přednášel „o nátlaku nářečí a mluvy obecné na spisovnou češtinu za našich dnův". Připomněl úvodem, že výklady jeho vyrostly z denního pozorování a že stavba jazyka našeho přes trvalé upevňování nebyla uchráněna vlivů rušivých (z jazyků cizích, z dialektův a z mluvy obecné). Ještě stále jest i bude otevřena cesta dalším změnám, což jest přirozeno, ba nezbytno každému organismu, zvláště jazykovému. Vypočítal potom a doklady provodil mnoho případů, kde nářečí a mluva obecná za doby nynější jsou v příkrém odporu s řečí spisovnou (s pravopisem jejím i s technikou psací) a vážně ohrožují svrchované panství její. Zmínil se o nepevném postavení y, podotýkaje, že by neradil nikomu, aby předpovídal, že se nikdy nepodaří vypuditi y z řeči spisovné. Promluvil o neustáleném délkování a usuzoval z postupu dosavadního zanikání jotace, že jotace nestane ani před souhláskami retnými ani retozubnými. Posoudil zaváděné tvary *biji, bijí* a podobné. Radil, aby se nekladly překážky odsouvání infinitivního i. Upozornil na vliv výslovnosti za spodobování souhlásek, kterážto výslovnost stále více pobízí písaře, aby psali foneticky. Zabýval se otázkou těsnějšího spojení předložek se jmeny. Ukázal na hojnější přejímání tvaru genitivního za akkusativní, jehož počátek jest již ve staré slovenštině, upozornil na vnikání tvaru akkusativního do nominativního a t. d. Shledal nápadným vřazování jmen místních do rodu ženského[1]) (Olomouc, Kroměříž, Třebíč), vytkl slova chu*t*, obě*t* a podobná, jakož i genetivní tvary *Píši, Vání,* Posoudil sklonění jmen místních (Boleslav, Břeclav), jakož i tvary *uhlího, dřívího.* Upozornil na vymírání jmenných tvarů přídavných jmen, na úplné přecházení příd. jmen přivlastňovacích do skloňování dle vzoru *dobrý.* Vytkl, že mizí přípona *á* ve středním rodě plur. příd. jmen a zájmen, že klesá znalost správné tvorby různých pádů zájmena *jenž,* číslovek *tři, čtyři,* a dal na úvahu poměr-*í* a-*ejí* v 3. osobě plur. četných sloves. Promluvil o chybách proti tvarům, jako *peku, pec, péci,* mo*hu*, lž*u*, by*chom*, a připomněl

[1]) Přeřeknutím (vlastně vynecháním řádku za čtení přednáškového) pravil p. přednášející „do rodu mužského", což bylo také referováno v denních novinách, a vznikla z toho polemika.

neznalosti tvorby a úpadku v užívání participií. Konečně se zminil o tom, jak nešťastným soupeřem jest genetiv s akkusativem po slovesech záporných a jiných. Poučný, znalecký a časový výklad svůj skončil p. přednášející poznámkou, že si nepřeje, aby spisovný jazyk bez všeho se vzdával nátlaku tvarů do něho se deroucích, ale chce-li se uchrániti nemilých poruch, že musí strážcové jeho lépe bdíti a dbáti ryzosti řeči mluvené i spisovné. Tam, kde chránění i bránění jest marno, má jazyk spisovný povoliti včas, nežli změny jeho přerostou přes hlavy.

Přednáška, četně navštívená, byla přijata s potleskem, a bude uveřejněna v programmě č. m. paedagogia. Za krátkého rokování podotkl p. prof. dr. Jan Korec, že spisovný jazyk ovšem podléhá zvyku, ale musí se brániti chybám, aby v něm nenastal anarchismus ani kolísání v mluvnici. Jazyk spisovný nemá příliš podléhati nátlaku mluvy obecné, ale má z ní přijímati fraseologii a správnou skladbu. Pan prof. Fr. Černý připomněl, že na jazyk spisovný působily různé vlivy již dávno, již za dob nejstarších; neboť od 13. stol. nářečí a mluva obecná doléhají na spisovnou češtinu jak v hláskosloví, tak v tvarosloví, a vzpomněl zvláště Husa a Blahoslava. Pan přednášející odpověděl krátce na učiněné poznámky, které byly doplňkem vývodův jeho. —

V druhé schůzi třídy druhé (dne 14. ledna 1904) přednášel třídní předseda p. prof. dr. Jaroslav J. Jahn „o některých geologických novinkách z Čech a z Moravy“ a provázel výklady své nejen ukazováním na mapy, ale i četnými demonstracemi svých nálezův. Pan přednášející objasnil nejprve pojem „českého massivu“, k němuž patří západní část Moravy, a pojem „sudetské oblasti“, k níž patří část východní téže země. Pojednal pak obšírně „o boskovické brázdě“ (brněnské puklině), jež od sebe dělí obě jmenované oblasti a předložil poutavé nálezy z permu v této brázdě, jako „ripple marky“, stopy dešťových kapek, trhliny vzniklé vysycháním půdy. Potom promluvil o východočeském pokračování „boskovické brázdy“ v okolí Kyšperka, Žamberka a Potštýna a oznámil nová pozorování, které tam konal jako říšský geolog. Zvláště obšírně vyložil pokračování moravského permu ve východních Čechách a prahorní „horsty“ z okolí žamberského. Potom vykládal o rozdílech ve vývoji palaeozoických útvarů v oblasti sudetské a v českém massivě a promluvil o některých nových a zajímavých nálezech v moravském devoně,

kteréž nálezy byly předloženy. Na konci ukázal nález z českého devonu, totiž stonky a kořeny lilijic z koněpruských vápencův, omleté přibojem vln, které svědčí o tom, že u Koněprus býval mohutný útes, vydaný rušivému působení mořských vln. Také předložil stonky a kořeny lilijic z téhož naleziště, znetvořené cizopasnými červy a jiné odrůdy, které mají zřejmé stopy animální erose.

Přednáška živě promluvená byla odměněna hlučným potleskem. (Viz první článek v tomto čísle). —

V třetí schůzi třídy druhé (dne 28. ledna 1904) přednášel (s demonstracemi) p. Jan Vaňha, ředitel zemské výzkumné stanice hospodářské, „o vývoji a polymorfismu parasitské houby Sporidesmium solani varians (n. sp.) jako příčině nové zhoubné a velmi rozšířené choroby bramborové, totiž hnědé skvrnitosti listové". Pojednal nejprve o rozšíření nemoci listové u nás i v cizině a podal podrobnou charakteristiku její. Jest to nemoc listův i celé nati bramborové, často zcela podobná všeobecně známé a rozšířené nemoci, kterou způsobuje vřetenatka bramborová, s níž byla zaměňována, a proto ušla pozornosti badatelův. Asi v červenci a v srpnu vznikají na listech bramborových černé skvrny, které rostou stále a zachvacují celé listy, listy zhnědnou a zaschnou, čímž odumře zároveň předčasně celá nať, a pole vypadají jako spálená. Tím jest přerušena nejdůležitější, ba životní funkce listů, činnost jejich assimilační, a tudíž tvoření a ukládání škrobu, pro nějž také pěstujeme brambory. Předčasným zánikem nati přestávají se též tvořiti hlízy, a škoda jest pak dvojnásobná, kvantitativní i kvalitativní; neboť brambory zůstávají malé a výtěžek jest nepatrný. Příčinou choroby jest houba, kterou pro velikou rozmanitost její nazval p. přednášející „Sporidesmium solani varians (n. sp.)". Převeliké rozšíření nemoci, která často zachvacuje celé kraje, jest odůvodněno tím, že podnět k ní se roznáší větrem, hmyzem a polní zvěří; ani sucho ani mokro ani mráz neškodí jí valně. Nemoc tuto, vlastně podobný zjev jako na bramborách, pozoroval p. přednášející též na listech vinné révy, fazolu keřnatého, šťovíka stepního, na listech stromů peckovitých a r. 1892 též na listech cukrové řepy, z Ruska zaslané. Pan přednášející promluvil o prostředcích na potírání choroby této, o včasném a častém postřikování bramborové nati 1% roztokem modré skalice a páleného

vápna, pak o spálení a odstranění nati a listů po sklizni, o hluboké orbě na orambořišti a o střídání plodin. Pojednal pak zevrubně o vývoji Sporidesmia a také o neobyčejně rozmanité fruktifikaci jeho. Tvary fruktifikace jeho jsou tolik zvláštní a někdy tolik odlišné, že byly dosud považovány za zvláštní samostatné druhy hub a různě pojmenovány, jako Sporidesmium exitiosum, Alternaria, Macrosporium, Cladosporium, Clasterosporium, Helminthosporium, Pleospora, Phoma, Septoria a j. Pan přednášející dokázal čistými kulturami, že všechny jmenované různé tvary pocházejí z jediného mikroorganismu a že jsou tudíž jedno a totéž. Houba Sporidesmium se rozšiřuje hlavně třemi způsoby fruktifikačními: 1. tvoří Macrospory, mnohobuněčné výtrusy nejrozmanitějších tvarův a velikosti (asi 10—90 μ dlouhé a 6—30 μ široké), které vznikají na povrchu listů, kdežto podhoubí roste endofyticky; 2. výtrusy konidiové (dříve zvané Cladosporium), které jsou mnohem menší, ale velmi četné, takže snadno a rychle rozmnožují houbu; jsou též velmi rozličných tvarův a velikosti (asi 3—25 μ dlouhé a 2·5—11 μ široké) a vznikají též na povrchu listů, snadno větrem se roznášejíce; také snesou velmi dobře sucho i zimu, a protože houba žije i na odumřelých částech rostlinných, zachovává se velmi snadno i za nepříznivých okolností a šíří se rychle; 3. pyknidie, kulaté a duté černé plodnice, zapuštěné dovnitř listů neb uvnitř chloupků listových ukryté, v nichž vznikají malé bezbarvé výtrusy elliptické asi 3·6—3·7 μ dlouhé a 1·9—3·6 μ široké. Všechen vývoj houby této a bohatý polymorfismus její byl věrně znázorněn na šesti lithografovaných tabulkách četnými a přehlednými výkresy. Mimo to ukazoval p. přednášející zachvácené listy bramborové a praeparáty pod mikroskopem, naznačující fruktifikaci houbovou.

Odborná přednáška o předmětě, velmi důležitém v našem polním hospodářství, odměněna byla hlučnou pochvalou; p. ředitel se zabývá zvláštním zjevem tímto již po několik let. —

Čtvrtá schůze třídy první konala se mimořádně v sobotu, dne 6. února 1904, za neobyčejné účasti řádných členů vědeckého odboru, odborníkův i dam. Přednášel vzácný host a slovutný badatel p. dr. Jaroslav Goll, řádný professor české university a redaktor „Českého Časopisu historického“ z Prahy. Předseda třídní s radostí uvítal proslulého učence a výborného učitele veškeré mladé naší generace historické, jenž se nabídl sám, že

v odboru chce přednášeti o poslední vynikající práci věhlasného francouzského dějezpytce Arnošta Denisa. Dobře pravil p. předseda, že odbor náš jest upřímně vděčen panu professorovi za vítanou ochotu a přízeň a že veliká a živá účast pp. členův i hostův svědčí o zájmu vědeckém a o vývoji odboru našeho, který může býti zdravým zárodem budoucí moravské společnosti naukové.

Pan prof. Goll, poděkovav stručně za uvítání, po pět čtvrtí hodin zvláštním svým a jímavým způsobem aforistickým duchaplně rozprávěl o nové, třetí práci Denisově z dějin českých. Po „Husovi a válce husitské“ (z r. 1878) a po „Konci samostatnosti české“ (z r. 1890) vydal Denis r. 1903 u Emila Lerouxa v Paříži třetí vážné dílo o našich dějinách: „Čechy po Bílé Hoře“ (La Bohême depuis la Montagne Blanche) o dvou velmi objemných svazcích a o šesti knihách. Pan professor obral si za předmět své kritické rozpravy hlavně pátou a šestou knihu druhého svazku, líčící události od r. 1848 po rok 1901 (revoluci r. 1848, reakci Bachovu a snahy po federalismu), tudíž nejnovější dobu dějin našich. Pan professor dovodil jasně, že za hranicemi nemáme lepšího přítele nad Denisa, který nás dobře zná a má nás rád a jako pravý a upřímný přítel nezamlčuje našich chyb, nechválí pouze, ale také kárá z lásky k nám a povídá nám pravdu, někdy hodně peprnou. Znamenitý historik francouzský našel v panu professorovi rovného sobě posuzovatele a glossatora. Bystrá rozprava p. professorova nebyla jen obyčejným referátem o význačné práci historické, ale byla sytým a zevrubným rozhledem po velikém díle velikého badatele, všestranným a hlubokým rozborem práce nás se týkající, nás poučující i varující, a duchaplným a poutavým obrazem nejnovějšího našeho života národního i politického, jak nám jej podal slavný francouzský náš přítel, soudný historik filosof a volný ušlechtilý člověk, optimista i humanista, jak se jeví ve všem díle svém a zvláště na konci jeho. (Rozprava p. professorova o práci Denisově byla uveřejněna v 1. a 2. svazku Čes. Čas. Hist. r. 1904).

Znamenitá, jadrná, aforisticky význačná rozprava poslouchala se s napětím stále rostoucím a na konci právem byla odměněna vděčným a hlučným potleskem všeobecným, plně zaslouženým. Pan třídní předseda poděkoval za přednášku s přáním, aby nebyla poslední, s čímž z duše souhlasilo vybrané a zvláště četné shromáždění. —

Ve čtvrté schůzi třídy druhé, konané dne 11. února 1904, (mimořádně) v posluchárně c. k. fysikálního ústavu české zys. školy technické, p. prof. dr. Jar. J. Jahn demonstroval řadu zajímavých výbrusů hornin, promítnutých projekčním drobnohledem asi při 300 zvětšení. U každého praeparatu byly studovány úkazy chromatické polarisace ve světle rovnoběžném. Poněvadž krystally horninám přimíšené jsou ve výbrusu obroušeny s rozmanitým sklonem k optickým osám, dávaly jednotlivé projekce pěkný obraz optických vlastností určitých nerostův. —

V páté schůzi třídy druhé (dne 10. března 1904) přednášel p. prof. Jiří Janda „o ptactvě na solných loužích jezera Neziderského“. Úvodem vyložil klimatické, fysikální a chemické poměry u slaných louží na východní straně jezera Neziderského, pak pojednal o poměrech hospodářských a vylíčil život ptačí na jmenovaných loužích. Jako poutavý, ještě dosti nevysvětlený moment vyznačil 1. stálý pobyt některých druhů ptačích na solných vodách a 2. periodický pobyt, podmíněný vývojem. Ze zástupců prvé skupiny žijí některé druhy obojetně, parallelně za stejných dob na obojí vodě, sladké i slané (Anas boschas), jiné druhy vyhledávají jen slanou vodu (Recurvirostra avocetta). Z druhé skupiny, vyskytující se nejhojněji, lze sledovati hnízdění při sladké vodě, dokončení vývoje, případně přepeření při solné vodě (Anser cinereus). Hlavní příčinou tohoto způsobu životního u poslední skupiny zdá se jakost potravy, vyžadující určitého zpracování chemického (tvrdá semena). Mimo vlastní avifaunu domácí hostí louže tyto také nápadné hosty od severu za doby stěhovavé, a to především, jak přirozeno, druhy mořské. Pan přednášející koncem srpna a počátkem září r. 1903 ulovil druhy: Haematopus ostrilegus, Charadrius alexandrinus, Tringa subarcuata. Význačným druhem hnízdících u sladkých louží, roztroušených mezi slanými, připomenut Himantopus rufipes, zde sahající nejdále na sever. Znalecká přednáška, doklady podepřená (bylyť ukázány praeparáty všech ptáků důležitějších) a přehlednou mapkou situační, poutala všeobecně. —

V páté schůzi třídy první, konané dne 14. března 1904, přednášel p. prof. Čeněk Syrový „o poetické ceně Eddy [illegible]mi vlastních překladův“. Pan přednášející po[illegible]čně, jak jsou dochovány básně starší Eddy a jak básnická

cena jejich značně utrpěla nedokonalým zapsáním. Všechny rukopisy jsou psány křesťanskými kněžími, a to za doby aspoň 150—200 let po rozšíření křesťanství po Islandě (r. 1000), tak že mythy, které jsou podkladem mnohých přirovnání, celých strof a episod, již vymizely z ústního podání, a proto nebylo rozuměno veršům i celým strofám, věrnou pamětí dochovaným. Tím lze vysvětliti značné číslo nejasných míst Eddiných. V podobě, jak se zachovala, jest Edda zbytkem velikého básnictví islandského, jehož předmětem byly jednak báje o bozích, jednak zkazky o činech slavných hrdin. Za obou případů byla básníkovi dána látka, a nebylo mu volno vymýšleti příhody nové. Všechnať učenost mythologická i znalost pověstí epických byla všeobecně rozšířena v lidu. Odtud vznikl dramatický ráz básní Eddiných. Nevypravuje tu básník — jeť příběh znám každému posluchači —, nýbrž předvádí jednotlivé výjevy, které dialogicky nebo monologicky velikými rysy směle nadhazuje před očima uvědomělých posluchačův. Ukázkou přečetl p. přednášející vlastní překlad Thrymskvithy a Volundarkvithy, pořízený přesně dle originálu. Potom pojednav zběžně o látkách ostatních básní (při čemž byla zvláště vytčena ohromnost severské fantasie), upozornil hlavně na světový názor pohanských Norů, jenž fatalismem a lhostejností k smrti se liší příkře od názoru křesťanského. Podav pak stručný nárys mínění o původě mythologie, pověstí a básní samých a vytknuv hlavní charakteristické vlastnosti básnické mluvy Eddiny, skončil přirovnáním básní Eddiných k básním Homerovým, které plynouce ze stejného nadání básnického, mají se k sobě jako usměvavé nebe jasné Hellady k mlhavým a rozervaným obzorům severským.

Přednáška i vhodné překlady byly přijaty s pochvalou všeobecnou. —

V šesté a poslední schůzi třídy první přednášel dne 18. dubna 1904 p. dr. Bohumil Navrátil, koncipista zem. archivu moravského, „o svém vlastním výzkumě vatikánském r. 1903—4“. Pan přednášející vyložil s počátku rozsah svého výzkumu římského: časově totiž obmezil se studiem protireformace na Moravě, věcně stopoval prameny i pro veliké moci za vytčené periody, pokud se týkaly Moravy, a síly jejich pomocné i pro territoriální detail o Moravě. Probíral se pak jednotlivými fondy archivu vatikánského a jiných sbírek římských, z nichž

vybíral po pět měsíců. Charakterisoval oddělení nunciatur ve Vatikáně a naznačil, co z nich bylo vybráno pro minulost moravskou za doby protireformační. Odtud přešel k registrům brevi, vyložil cenu jejich pro střední věk i pro dobu novou, dotkl se moravské látky tohoto fondu pro druhou polovici 16. a pro počátek 17. století a všude připojil vlastní vývody z probrané látky. Jmenovitě promluvil o poměru nalezené látky ke zdrojům zachovaným na domácí půdě naší na Moravě, s důrazem vytkl poměr vatikánské látky, obsahující korrespondenci biskupův Olomouckých, ke korrespondenci biskupské, chované v Kroměříži, a z poměru tohoto vyvozoval potom závěry o vzájemné ceně obou zdrojů, podav četné glossy ku kritice pramenné. Dalšími prameny, z nichž vybíral a o nichž promluvil — pokud z nich těžil pro Moravu — jsou fondy: concilio di Trento, principi, vescovi, archivio s. Angelo, fondo Borghese (fond tento jest velmi cenný pro moderní dějiny i pro Moravu za 16. stol. a pro činnost kard. Dietrichštejna). Opustiv archiv vatikánský, seznámil posluchače s knihovnou Leoninskou a s vlastní bibliothekou vatikánskou, jakož i s vlastními pracemi zde konanými, jmenovitě ve fondě „Barberini“, v němž nalezl Dietrichsteiniana. Ze státních ústavů římských prohledl knihovnu „Vittorio Emanuele“ a „Corsini“, kde nalezeny moravské prameny; zvláště v knihovně „Vittorio Emanuele“ jest korrespondence jesuitských generálů k nám na Moravu, kterážto korrespondence vyžadovala výkladu obšírnějšího, aby byl oceněn i pramen i poměr jeho k dosavadní produkci o jesuitech moravských.

Přednáška, založená na vlastním pozorování a pilných studiích římských, věcná i cenná, byla přijata se zájmem velmi živým.

Potom p. předseda poděkovav p. přednášejícímu a projeviv plné uznání badatelské práci jeho, skončil třetí období přednáškové a přál novému, čtvrtému období mnoho zdaru na rozvoj vědecké práce moravské.

Prof. Fr. J. Rypáček,
sekretář třídy první.

* * *

Zprávy o zasedáních kuratoria Mor. mus. společnosti.

Schůze dne 7. prosince 1903. Předsedal praesident p. prof. dr. Kameníček.

Před rokováním o denním pořádku vzpomněl náhradník kuratorův p. red. Welzl nepříznivých úsudků o činnosti Mor. mus. společ-

nosti, uveřejněných v „Pozoru“ dne 6. prosince a založených na informacích nesprávných, a navrhl, aby praesidium opravilo nespolehlivé zprávy a úsudky tyto. Usneseno jednosvorně, aby oprava, p. praesidentem navržená, byla schválena a dána do listův; opravu uveřejnila „Mor. Orlice“ dne 12. prosince. — Zprávy zem. výboru o udělení zem. podpory konservatorovi p. uč. Janu Kniesovi za účelem palaeontologických výzkumů byla přijata s uspokojením. — O žádosti knihovní správy Musea království Českého za přenechání rukopisů vynikajících mužů, případně kopií usneslo se kuratorium o tom, že vyhovi dle možnosti a zjedná kopie nemnohých rukopisů (rukopisy byly z musea zemského dány do zem. archivu moravského), k čemuž se nabídl náhradník kuratorův p. prof. Rypáček. — Dary knihovně zemské a sbírkám musejním: c. k. mor.-sl. vrchní soud zemský daroval několik ročníků časopisů „Wiener Zeitung“ a „Troppauer Zeitung“, Musejní spolek brněnský své publikace, kurator p. prof. Matzura pohlednice, náhr. kuratorův p. prof. Dr. Leneček staré brýle, konservator pan odb. uč. Czerny z Mor. Třebové nerosty, konservatorové p. gymn. řed. Klvaňa z Kyjova, p. vrch. zvěrolékař Koudelka z Víškova a p. prof. Spitzner z Prostějova pohlednice lidovědnému odboru, konservator p. naduč. Vogler z Hlubočan technický nákres selského dvora, pí. Eliška Januśková starý nástroj na výrobu svíček, p. báňský adj. Leminger z Brna nerosty. — Po referátech p. vicepraesidenta prof. Rzehaka a p. kuratora prof. Bayera usneseno, aby zemskému výboru byly doporučeny žádosti dvou mor. musejí místních za povolení zemské podpory. — Zpráva odboru lidovědného o vystrojení něm. jizby selské přijata na vědomí. — Po zprávě p. kustoda Palliardiho usneseno, aby zem. výboru bylo zvláště doporučeno zakoupení význačné a bohaté sbírky lidovědné a historické, která jest dosud majetkem soukromým. — Kurator p. prof. dr. Jahn referoval o přípravných pracích, vykonaných kommissí na přírodovědecký výzkum Moravy. Kuratorium přijalo zevrubnou zprávu na vědomí a usneslo se o tom, aby v nejbližší mimořádné schůzi kuratoria se vykonala volba odborných pracovníků do jednotlivých oddělení jmenované kommisse. — Konservatory na tříletí byli jmenováni pp. prof. v. v. Frant. Urbánek a řed. zem. výzkumné stanice na pěstování rostlin Jan Vaňha, oba v Brně. — Za řádné členy Mor. mus. společnosti byli přijati p. Zdeněk Elger šl. Elgenfeld, prof. č. vys. školy tech., pí. Marie

Hirschová, pp. dr. Jakub Koretz, vrch. finanční rada, dr. Jan Koutný, gymn. professor, Oskar Leo, inženýr, Adolf Lessmann, poštovní officiál, dr. Meth. Marvan, regent bisk. chlap. semináře, Bedřich Meindel, úředník v. v., dr. Jindřich Montzka, prof. tkal. školy, Jindřich Prokupek, vrch. officiál, Karel Schatt, uč., Ant. Váňa, řed. č. paedagogia mužského, Hugo Vondráček, pošt. konc. praktikant, pí. A. Weissová-Dittrichová, p. Lud. Wokurek, sekretář kraz. pojišťovny v Brně, p. Rud. Maurer, uč., a p. Václ. Sojka, hospodářský správce, v Králově Poli, p. Frant. Brejla, říd. uč. v Chrudichromech, p. Břetislav Chromec, přiručí roln. záložny v Hustopeči, a pan St. Vlk, majetník štěpařského závodu ve Vanovicích.

Schůze (mimořádná) dne 21. prosince 1903. Předsedal praesident p. prof. dr. Kameníček.

Pan praesident oznámil, že do redakce „Čas. mor. musea zem." byl přibrán konservator p. prof. Jiří Janda. — Do sbírek musejních přispěli konservatorové prof. Laus z Olomouce (nerosty), mag. farm. Lipka z Boskovic (fotografiemi), řed. Maška z Telče (tiskem, palaeontologickými předměty a fotografiemi), řed. Oborny z Lipníka (tisky a fotografiemi), prof. dr. Sommer z Olomouce (národopisnými předměty), far. Zháněl z Troubska (národopisnými předměty) a stav. Strnad ze Zástavky (stříb. mincemi). — Po zprávě kuratora p. prof. dra. Jahna a po krátkém rozhovoru schváleny některé dodatečné změny stanov kommisse přírodovědecké, a do jednotlivých odborů zvoleno po dvou odbornících; mimo to zasedají v kommissi dočasný praesident a vicepraesident kuratoria (p. prof. dr. Kameníček a p. prof. Rzehak). První členové kommisse zvoleni kuratoriem ze členů Mor. mus. společnosti, bydlících na Moravě. K vědeckým pracím mohou býti voláni odborníci, bydlící mimo Moravu. Budoucně za vystouplé členy z kommisse volí kommisse sama členy nové. Usneseno, aby byly vydávány monografie; všechny nasbírané přírodniny budou odevzdány do musea zemského. — Usneseno dle zprávy kuratora p. prof. dra. Šujana, aby zem. výboru byly podány návrhy o vykopání a převezení ostatků Jos. Dobrovského a Jos. Chytila ze starobrněnského hřbitova Svatováclavského na hřbitov ústřední, kteréžto převezení by se dělo za přiměřené a důstojné slavnosti. — Usneseno po referátě konservatora p. prof. Líčky, aby podporováno bylo zřízení samostatného musea zemědělského, k němuž

dalo podnět české oddělení mor. rady zemědělské. — Po zprávě p. kuratora dra. Fischla povolen úvěr 150 K na zakoupení mincí. — Za konservatora a zpravodaje ve věcech uměleckých zvolen p. Josef Klír, akad. malíř a assistent č. vys. školy technické. — Za řádné členy přijati pp.: Leopold Grimm, prof. č. vys. školy technické, a Alois Orliczek, místodrž. účetní revident.

Schůze dne 18. ledna 1904. Předsedal p. praesident prof. dr. Kameníček.

Z došlých přípisů nejdůležitější byla zpráva c. k. mor. místodržitelství, dle níž dosavadní státní subvence 6000 K zvýšena na 8000 K (na léta 1904—6). — Sbírkám musejním darovali: J. Exc. hr. Wilczek spis o kovových bubnech z jihovýchodní Asie, pp. konservatorové prof. dr. Dvorský stříb. mince, insp. Hanisch z Třebíče, řed. Hladík z Příbora, uč. Knies z Rogendorfa, prof. dr. Spina z M. Třebové, naduč. Stoffel z Pálavy, prof. Svozil z Prostějova a nakladatelství Pavla Hartmanna, Hosche a Schleifa a Aug. Weebra z Nov. Jičína fotografie a pohlednice. — Po zprávě zem. bibliothekáře p. cis. rady dra. Schrama usneslo se kuratorium, aby sl. zem. výboru byl doporučen ternový návrh o jmenování bibl. amanuensa, jak se uradila knihovní kommisse. — Usneseno po návrhu knihovní kommisse, aby žádáno bylo za zvýšení dotace na vazby a nákup knih, aby polovice zvýšené státní podpory (1000 K) byla věnována účelům knihovním. — Potom kurator p. prof. dr. Jahn a vicepraesident p. prof. Rzehak referovali o výsledku ustavující schůze výzkumné kommisse přírodovědecké (schůze byla konána 17. pros. 1903). Ve schůzi této byli zvoleni předsedou p. prof. dr. Jar. J. Jahn, místopředsedou p. prof. Ant. Rzehak, tajemníky p. prof. ing. Josef Lička a p. fin. sekretář Emerich Steidler. Do jednotlivých odborných oddělení zvoleni za předsedy a místopředsedy pánové: 1. do oddělení geodaetickozeměpisného prof. Lička a prof. Karel Frank, 2. do oddělení geologickopalaeontologického prof. Rzehak a prof. dr. Fr. Dvorský, 3. do oddělení mineralogickomontanistického prof. dr. Fr. Dvorský a odb. uč. Karel Schirmeisen, 4. do botanického oddělení prof. dr. Karel Vandas a sekr. Steidler, 5. do zoologického oddělení prof. dr. Otakar Leneček a prof. Emil Bayer, 6. do meteorologického oddělení gymn. řed. Josef Klvaňa a prof. dr. Bedřich Macháček, 7. do zemědělskolesnického oddělení prof. František Schindler a ředitel Jan Vaňha. Za redaktory publikací zvoleni

pp. prof. Em. Bayer a odb. uč. Karel Schirmeisen. Kuratorium přijalo zprávu na vědomí a schválilo návrhy o rozdělení podpor a o zjednání pracovních místností spolupracovníkům. — Nabídka p. konservatora zdrav. rady dr. Fleischra, že chce soustavně spořádati sbírku entomologickou, přijata s radostí, rovněž i nabídka konservatora p. prof. dra. Vandasa, že spořádá darované sbírky † prof. dra. Ed. Formánka. — Pan praesident odůvodnil návrhy, aby zem. výbor byl požádán, aby se postaral o vhodné a důstojné místnosti sbírkám zem. musea. Kuratorium schválilo návrh praesidentův. — Usneseno po návrhu p. náhradního kuratora red. Welzla, aby oddělení na zjednávání rukopisů hudebních děl se připojilo k odboru lidovědnému. — Po referátě konservatora p. prof. dra. Vandasa doporučeno zem. výboru zakoupení velikého soukromého herbáře z Prahy. — Rovněž schválen návrh p. kuratora Schirmeisna, aby byla koupena nabídnutá sbírka konchylií z pozůstalosti † konservatora V. Schierla. — Za konservatory zvoleni na tříletí pp.: inž. a red. I. L. Červinka v Uh. Hradišti, Jan Kučera, uč. v Uh. Brodě, Jos. Merhaut, redaktor v Brně, Dr. Jan V. Novák, gymn. prof. v Praze, a Jožа Uprka, akademický malíř v Hroznové Lhotě. — Za řádné členy přijati pp.: Dr. Václav Bartoníček, lékař, dr. Berthold Jellenik, lékař, Vladimír Krondl, prof. č. reálky, Alfred Zeisel, stavitel, všichni v Brně, Lud. Kop, professor, Ant. Paleček, ředitel, Ant. Podrábský, professor české zem. reálky v Hodoníně, Hugo Gallus, kamenník, JUDr. Leopold Götz, advokát a z. a ř. poslanec, JUDr. Vil. Kreiml, advokát v Mikulově, Fr. Wichterle, továrník v Prostějově, Frant. Doležel, gymn. professor, Jan Pochop, gymn. professor, Jan Zavřel, říd. uč. v. v. v Třebíči, dr. Jan Reichert, gymn. řed. v. v. na Král. Vinohradech, a Jos. Stöhr, řed. měšť. školy ve Víškově.

Schůze dne 8. února 1904. Předsedal praesident pan prof. dr. Kameníček.

Oznámeno, že zem. výbor svolil, aby herbář Formánkův na prohlídku byl přenesen do kabinetu konservatora p. prof. dra. Vandasa (do č. vys. školy technické) a že týž zem. výbor povolil zem. podporu ročních 1000 K na dobu čtyř let na opatření a doplnění odborné knihovny příruční v zem. museu a zároveň že povolil ročních 500 K za správu knihovny „Vereinu für Geschichte s und Schlesiens“, chované v zem. knihovně. — Sbírkám i pp.: kurator prof. dr. Jahn sbírku zkamenělin čes. siluru,

univ. prof. dr. Otak. Lorenz svůj autograf a podobiznu. — Zpráva knihovní za rok 1903, předložená p. zem. knihovníkem, přijata na vědomí a schválena. Ku zprávě navrhl kurator p. dr. Fischel, aby na prospěch vědeckých studií a zmenšení výdajů na drahá díla vykonána byla centralisace knihoven brněnských tak, aby o knihovnách obou technik a o knihovnách klášterních a jiných měla evidenci knihovna zemská a umožňovala přehled po knihách, které jsou v Brně, aby případně knihy zvláště drahé nebyly kupovány do všech knihoven, nýbrž jen do knihovny jedné a odtud půjčovány badatelům. Dále navrhl p. náhr. kuratorův red. Welzl, aby knihovna, možno-li, byla otevřena (o všedních dnech) do osmé hodiny večerní. Oba návrhy přikázány knihovní kommissi. — Po zprávě mus. kustoda Palliardiho a po návrhu p. kuratora prof. dra. Jahna usneslo se kuratorium o žádosti na zem. výbor, aby na sněmě vymohl druhého kustoda v IX. třídě hodnostní (odb. přírodověd.). — Po návrhu konservatora pana prof. Bertla udělena podpora mladému mor. malíři. — Zpráva předsednická, že byly podány žádosti některým moravským korporacím o příspěvek výzkumné kommissi přírodovědecké, přijata na vědomí. — Na prohlednutí nabízené archaeol. sbírky z okolí brněnského zvolen p. prof. dr. Dvorský. — Za konservatory na tříletí byli jmenováni pp.: M. U. Dr. Karel Katholický, primář zem. nemocnice a zdravotní rada, Augustin Kratochvíl, kaplan v Popovicích u Rápotic, Frant. Slaměník, řed. měšť. škol v Přerově, a Jan Spáčil Žeranovský, redaktor v Hradci Králové. — Za řádné členy byli přijati pp.: A. Hollausch, c. k. inženýr, J. U. Dr. Ludvík Krupka, advokát, J. Svoboda, c. k. cejchovní, a Jos. Wondrak v Brně, M. U. Dr. Fr. Netušil, lékař v Husovicích, Karel Patzelt, učitel, a obch. a průmysl. spolek v Mor. Třebové. — Před rokováním představil p. praesident nového amanuensa knihovního p. dra Hertvíka Jarníka a oznámil, že zemský výbor udělil úředníkům musejním p. Arn. Hanáčkovi a p. Jos. Suschitzkému titul officiálský.

Schůze dne 7. března 1904. Předsedal praesident p. prof. dr. Kameníček.

Do sbírek darovali pp. školní rada Frant. Bartoš na Mlatcově a vdp. probošt Karel Landsteiner v Mikulově autografy, Klem. Čermák, řed. měšťanské školy v Čáslavi, a Antonín Smrček, prof. č. vys. školy techn. v Brně, vlastní spisy, sl.

Marie Erlachrová z Brna pohlednice, konservator p. prof. Emil Moser ze Št. Hradce medailli Sonnenfelsovu, p. Aug. Naumann z Komárova cechovní nářadí. — Po referátě konservatora p. prof. dr. Dvorského usneslo se kuratorium, že zakoupí soukromou archaeol. sbírku s praehistorickými nálezy z Brněnska. — Zpráva o činnosti odboru lidovědného (za rok 1903) i pracovní programm další, navržený p. místodrž. vicepraesidentem ryt. J. Januschkou jakožto předsedou) byly schváleny, a neúnavnému p. předsedovi poděkováno za stálou píli a starost o předměty lidovědné. — Také schváleny zprávy kommisse na přírod. výzkum moravský o předběžných poradách a o dotaci jednotlivým odborům. — Po referátech p. kuratora prof. Kašpara a p. prof. dra. Vandasa doporučeno zem. výboru, aby dány byly podpory místnímu museu a autorovi vědeckého díla. — Usneseno po návrhu konservatora p. prof. Černého, aby vydán byl stručný průvodce po sbírkách musejních. — Za konservatora byl jmenován na tříletí p. Jos. Talský, odb. uč. v. v. v Olomouci. — Za řádné členy přijati pp. L. Kasparek, úř. pojišťovny, JUDr. Aug. Kunze, c. k. soudní adjunkt v Brně, a Ant. Stach, ředitel zimní školy hospodářské v Boskovicích.

Schůze dne 11. dubna 1904. Předsedal praesident pan prof. dr. Kameníček.

Čteny a schváleny zpráva o činnosti Mor. mus. společnosti a zprávy pokladní a účetní za rok 1903. Po dlouhém jednání schválen také rozpočet na rok 1905, a valná hromada položena na den 24. dubna 1903. — Sbírkám darovali pp. katecheta dr. Karel Eichler hudební rukopisnou skladbu mor. skladatele uč. Sedláčka, odhadce a revisor Jos. Erlacher ukázku uhlí z Mladějovic, konservator prof. dr. Sommer z Olomouce tisky a fotografie, konservator řed. Sterz ze Znojma lithografie a dřevorytiny, tovární řed. Zikm. Weinberger výšivky moravské a dvorní herec Zikm. Wohlmuth z Mnichova svoji podobiznu (reprodukci) s autografem. — Přijata na vědomí zpráva zem. výboru, že museu Komenského v Přerově povolena podpora 1200 K. — Po referátech kuratora p. prof. Kašpara a konservatora p. zdrav. rady dra. Fleischra zakoupeny staré mince a sbírka biologická. — Za konservatory byli jmenováni na tříletí pp. Emil Moser, prof. v. v. ve Štyrském Hradci, dr. Boh. Navrátil, koncipista mor. archivu zemského, Alois Orliczek, místodrž. účetní revident, a Benj. Popelka, redaktor v Brně.

Řádná valná hromada dne 24. dubna 1904.

Praesident p. prof. dr. Kameníček, omluviv nepřítomného vicepraesidenta p. prof. Rzehaka, uvítal shromážděné a projevil radost z četné účasti pp. řádných členů Mor. mus. společnosti. Za verifikatory protokolu jmenoval za souhlasu shromážděných p. gymn. řed. Ouředníčka a p. fin. koncipistu dra. Fritsche. Po návrhu konservatora p. prof. Černého souhlasně schválena zpráva o činnosti Mor. mus. společnosti bez čtení, ana byla pp. členům rozdána tištěná před valnou hromadou. Zpráva účetní za r. 1903 a navržený rozpočet na rok 1905 schváleny souhlasně bez rokování. Pp. revisorům tajemníkovi Mášovi a odhadci Erlachrovi projevila valná hromada díky za zevrubnou revisi účtů musejních. Pan konservator prof. Líčka a p. uč. Maurer za souhlasu valné hromady poděkovali kuratoriu za vydatnou činnost. Pan kurator prof. dr. Jahn a po něm p. kurator dr. Fischl odůvodňovali návrh kuratoria, aby Dietrichštejnský palác na Zelném trhu, v němž jest dosud zemský soud, byl zemí koupen na umístění musejních sbírek. Návrh byl schválen jednosvorně s dodatky p. rady dra. Bocka. Zem. výboru bude podáno memorandum, aby palác byl upraven na potřeby musejní, protože je vedle dosavadní budovy musejní, anebo, nebude-li možna úprava, aby na místě jeho byla vystavěna vhodná a nová budova musejní. O věci má se hned jednati s ministerstvem. Na popud rady dra. Bocka, aby kupovány byly do zem. knihovny právnické knihy více než dosud (na to také naléhal p. dr. Eckstein), prohlásil p. praesident, že kuratorium se již usneslo o žádosti, aby zem. sněm povolil 5000 K za tím účelem. Než-li se dostane zemské subvence, vyhoví p. zem. bibliothekář dle možnosti, a knihovní kommisse musejní se pak doplní znalci právnické literatury. Památka mrtvých pp. členů, bývalého kuratora dra. Dluhoše, býv. konservatora faráře Blaschke, okr. hejt. Bobretzkého, dv. rady Czecha, odb. učit. Riessa a horlivého konservatora uč. Schierla uctěna povstáním. Přijat návrh náhr. kuratora p. red. Welzla, aby kuratorium budoucně svolalo valnou hromadu do místností prostornějších, případně i do zem. domu. Na konci p. praesident poděkoval úřednictvu, novinám i činným pp. konservatorům a skončil valnou hromadu, která se vyznačovala klidným a rychlým jednáním.

Schůze dne 16. května 1904 Předsedal praesident p. prof dr. Kameníček.

Hned s počátku schůze uvítal p. praesident p. zem. škol. inspektora vl. radu Vincence Jarolímka, jmenovaného ministerstvem osvěty a vyučování za kuratora. Děkuje za uvítání slíbil nový p. kurator, že dle možnosti bude podporovati snahy Mor. mus. společnosti. Sbírkám musejním věnovali: dp. farář bělotínský J. Baďura dvě staré podkovy, p. konservator řed. A. Bauer z N. Jičína fotografie, pan kurator dr. A. Fischel 8 pohledů na města (mezi nimi akvarel Ethlerův), p. konservator dr. Ant. Fleischer velmi vzácnou a obsáhlou sbírku hmyzu v 8 krabicích (několik tisíc exemplářů), p. vrchní horní J. Künl ze Zástavky sbírku zkamenělin, p. velkoobchodník hud. nástroji J. Lídl starý nástroj hudební, sl. Lud. Machalová, hosp. správkyně ústavu hluchoněmých, vyšívaný šátek a ozdobnou jehlici, p. konservator odb. učitel L. Nopp ze Strážnice housle, reliefní obraz řezaný ze dřeva a výšivky, p. konservator dr. Z. Schönhof kraslice, pan prof. dr. Fr. Slavík z Prahy 18 publikací do příruční knihovny kustodovy, p. prof. P. J. Wiesbaur z Lukovce mor. nerosty. Původní rukopisy a autografy podali po žádosti pp. prof. Jos. Bartocha z Olomouce, univ. prof. dr. Frant. Pastrnek z Prahy, univ. prof. dvorní rada dr. J. Wiesner z Vídně. - Po návrhu pp. kuratorů dr. Fischla a prof. J. Kašpara koupeny staré mince moravské, po návrhu kuratora p. prof. dra. Jahna sbírka zkamenělin křídového útvaru, po referátě p. konservatora dra. Fleischra sestavy z biologie hmyzu a po návrhu p. kuratora odb. uč. Schirmeisna nový mikroskop. — Schváleny návrhy knihovního komitétu (ref. p. zem. bibl. cís. rada dr. Schram a bibl. amanuensis dr. Jarník), jakož i návrhy kommisse na přírodovědecký výzkum Moravy, podané předsedou p. prof. dr. Jahnem a místopředsedou p. prof. Rzehakem. Na vědomí přijata zpráva p. vicepraesidenta prof. Rzehaka o ustavení přednáškového odboru německého (p. kurator arch. dr. Bretholz předsedou a p. odb. uč. Jos. A. Manda tajemníkem I. třídy (hist.-fil.), p. vicepraesident prof. Rzehak předsedou a p. náhr. kur. prof. Leneček tajemníkem II. tř. (math.-přírod.). Za řádné členy přijati pp. Th. Dr. Frant. Bulla, prof. bohosloví, B. Feiwel, sl. E. šl. Gstöttnerová, pp. dr. Frant. Hoch, c. k. auskultant, Kar. Janouš, prof. I. čes. gymnasia státního, vládní rada Vincenc Jarolímek, c. k. zem. šk. inspektor, Jiří Jiříček,

prof. obch. akademie, Moj. Lepař, c. k. soudní sekretář, A. Lonč, úředník pojišťovny, A. Lutz, prof. něm. reálky, A. Mahner, obchodník, Frant. Pavelek, prof. vyšší české školy průmyslové, pí. Adela šl. Teuberová, choť továrníkova, pp. O. Weinberger, kand. práv, C. Winkler, knihkupec v Brně, dr. Z. Fiala, okresní lékař v Rymařově, dr. S. Heller, advokát ve Val. Meziříčí, sl. knihovní spolek v Králově Poli, sl. kuratorium hist. musea městského v Plzni a sl. Musejní společnost ve Val. Meziříčí.

Schůze dne 6. června 1904. Předsedal p. praesident prof. dr. Kameníček.

Po některých sděleních p. praesidentových jednalo se o jednacím řádě vědeckých odborů přednáškových. K vypracovanému návrhu řádovému podal p. kurator dr. Fischel resoluci tohoto znění: Kuratorium pro svou činnost vědeckou má na poradu kommissi osmičlennou (výbor přednáškový), do níž každá volební kurie vysílá 4 členy. Kommisse podává kuratoriu návrhy vědeckých přednášek a demonstrací, při nichž platí zásada rovnoprávnosti. V rozpravách s přednáškou souvislých má se užívati řeči, kterou byla promluvena přednáška sama. Poněvadž tou dobou jsou již utvořeny přednáškové odbory vědecké, český i německý, které mají své zvolené funkcionáře, tvoří přednáškovou kommissi do nejbližších nových voleb tito funkcionáři (předsedové a tajemníci, celkem 8 osob). Po dlouhém rokování, jehož se účastnili hlavně p. praesident prof. dr. Kameníček, p. vicepraesident prof. Rzehak, pp. kuratorové arch. dr. Bretholz, dr. Fischel, odb. uč. Schirmeisen, zem. šk. insp. dr. Schober, prof. dr. Šujan a pp. konservatorové prof. Černý a red. Welzl, přijata resoluce Fischlova většinou hlasův. — Sbírkám musejním přispěli: p. vl. rada Al. šl. Janeček dvěma skupinami podobizen nejzasloužilejších výborů vlast. zem. pomocného spolku červeného kříže, p. konservator uč. K. Gerlich z Modřic praehistorickými předměty, p. spisovatel a redaktor Fr. S. Procházka z Prahy původním rukopisem, p. konservator říd. uč. H. V. Sáňka z Rudice nerosty, sl. A. Šebestová z Kobylí zkamenělinami, mincemi a fotografiemi, pí. A. Titlová z Vídně rukopisem svého zesnulého manžela, dvor. kapelníka E. Titla, p. J. Wozniakowsky, důlní správce z Brna, zkamenělinami a albem lithografií J. Alta. — Zpráva p. kustoda Palliardiho o koupi a převzetí starožitnické sbírky p. uč. Procházky z Blažovic přijata na vědomí. —

Za řádného člena přijata sl. Krista Trávníčková, uč. v Brně. — Za jednání mluvilo se také o článcích napsaných o kuratoriu a uveřejněných v „Lid. Novinách“. Po krátkém rokování usneslo se kuratorium, že nepošle opravy úřední, ale do zápisníka Mor. mus. společnosti zapsána resoluce, podaná p. kuratorem prof. dr. Šujanem: Na články v „Lidových Novinách“ r. 1904, v čís. 98., 99. a 101., kuratorium Moravské musejní společnosti jednomyslně prohlašuje, že pokládá jen valnou hromadu za oprávněnou, by činnost kuratoria svobodně a nestranně posuzovala. Poněvadž letošní valná hromada kuratoriu žádných výtek nečinila, nýbrž naopak uznání své jednomyslně vyslovila, kuratorium neuznává potřeby, by na nepodepsané články v kterýchkoliv listech odpovídalo.

* * *

Stanovy

Kommisse na přírodovědecký výzkum Moravy.

§ 1.

Moravská musejní společnost se sídlem v Brně zřizuje kommissi na přírodovědecký výzkum Moravy.

Kommisse má za úkol:

1. poznání rázu krajinného, orografických a hydrografických poměrů moravských, hlavně na základě geodetických prací — oddělení geograficko-geodetické;

2. výzkum archaeologických a praehistorických nálezů moravských — oddělení archaeologicko-praehistorické;

3. výzkum geologických poměrů, soupis stavebních a ozdobných hornin, soupis lomů na užitečný kámen — oddělení geologicko-palaeontologické;

4. soupis nynějších a bývalých moravských dolů na užitečné nerosty a horniny (uhlí, rudy, zeminy, sejpy), popis nerostného bohatství moravského — oddělení mineralogicko-montanistické;

5. výzkum květeny moravské — oddělení botanické;

6. výzkum zvířeny moravské — oddělení zoologické;

7. výzkum meteorologických poměrů moravských — oddělení meteorologické;

8. výzkum půd a vod i s hlediska chemického, výzkum polního a lesního hospodářství — oddělení hospodářsko-lesnické.

§ 2.

Výsledky prací kommissí vykonaných, uveřejňovány buďtež v monografiích, vydaných kommissí (museem), s přiměřenými vyobrazeními a mapami v obou jazycích zemských. Překlady opatří za zvláštní honorář buď autoři sami nebo vhodní překladatelé. Nestačí-li prostředky kommisse (musea), může býti členům jejím dovoleno, aby uveřejnili práce své i jinde v kterékoli řeči.

§ 3.

Veškerý přírodnický materiál, nasbíraný prací kommisse, odevzdán buď do zemského musea Františkova v Brně. Za to budiž dovoleno, aby členové a pracovníci kommisse užívali knihovny a sbírek musejních ke studiím srovnávacím.

§ 4.

[illegible] na [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]:

a) [illegible] subvence, jež za tím účelem [illegible] [illegible] zemský [illegible], [illegible] korporace [illegible]:

b) [illegible] [illegible] [illegible] se [illegible] za [illegible] [illegible] [illegible]

§ 5.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

(mimo předsedu a místopředsedu kuratoria zemského musea Františkova), a zbývající členové doplní se volbou. Vystouplí členové mohou býti voleni opětně. Za prvních šesti let ustanoví se vystoupení losem, později vystoupne 6 členů vždy po tříleté činnosti.

Kommisse volí ze sebe na tři léta předsedu, náměstka, střídavě Čecha a Němce, a dva tajemníky (Čecha a Němce). Tajemníci řídí spolu i pokladnu kommisse, pořizují rozpočet, obstarávají výroční účty a korrespodenci kommisse a pečují o svolání schůzi jejích. O všech návrzích usnáší se kommisse absolutní většinou přítomných. Předsedající hlasuje jako každý jiný člen komisse a vedle toho dirimuje za rovnosti hlasův. Za schůze musí kromě předsedajícího býti přítomno alespoň 6 členů kommisse.

§ 6.

Kuratorium zemského musea Františkova řídí všechen podnik, zvláště pak opatřuje mu důchody a zastupuje jej na venek.

Sprostředkuje spojení se všemi korporacemi, poskytujícími subvence výzkumu zemskému.

Usnáší se o všech návrzích kommisse, čelících na získání a upotřebení důchodův a přírodnických sbírek.

Spravuje pokladnu zemského výzkumu a reviduje účty, tajemníky kommisse sestavené.

Rozhoduje o sporech ve výzkumné kommissi, jakož i také o otázce rozpuštění jejího.

§ 7.

Do oboru činnosti kommisse, odstavcem 5. již všeobecně vytčeného, náleží zejména:

a) Vypracovati programm prací výzkumných pro 8 hlavních oddělení, voliti spolupracovníky, způsobilé k výzkumu, určovati honoráře za práce výzkumné, honoráře redaktorům a tajemníkům. Všechny návrhy o honorářích předkládá kommisse kuratoriu zemského musea Františkova, jež o nich rozhodne.

návrzích, přijatých kommissí, za schůzí výročních, pokud se návrhy týkají peněžných prostředkův.

§ 10.

Mimo to pořádá kommisse občasné schůze veřejné (mimo prázdniny), kdež odborníci, díla výzkumného účastní, přednášejí o výsledcích svých prací dosavadních a předkládají předměty, nasbírané za prací výzkumných. Zároveň v těchto schůzích předkládají i úřednici musejní předměty přírodnické, museem nově získané (sbíráním, koupí neb dary). Zprávy o těchto schůzích se uveřejní v obou časopisech musejních a v denních i v odborných listech. O uveřejnění jejich pečuje redakce výzkumné kommisse.

* * *

Z Kommisse
na přírodovědecký výzkum Moravy:

Informace badatelům,

jimž udělena byla podpora na práce vědecké.

1. Kommisse pro přírodovědecký výzkum Moravy uděluje badatelům roční podpory — pokud stačí dotace — ve všech osmi hlavních odděleních.

2. Žádosti za podpory, doložené stručným životopisem a seznamem vědeckých prací, po případě pracemi samými, budťež podávány p r a v i d e l n ě v měsících říjnu a listopadu předchozího roku, na který se žádá podpora, kuratoriu zemského musea Františkova v Brně, které je ihned odevzdá předsedovi kommisse k dalšímu řízení. V případech nepředvídaných možno podati žádost v kteroukoli dobu roční.

K žádosti budiž vždy připojen písemný revers, že badatel, dostane-li podporu, odevzdá všecky přírodnické nálezy zemskému museu Františkovu a že předloží příslušné vědecké zpracování redakci kommisse. Vydá-li badatel — ovšem s dovolením kommisse — knihu nebo práci o dotčených výzkumech sám, musí na titulním listě neb aspoň v předmluvě poznačiti: „S podporou

kommisse pro přírodovědecký výzkum Moravy“ nebo vytknouti jakýmkoli jiným způsobem, že se mu na tu práci dostalo podpory kommisse. V reversu budiž poznamenáno výslovně, že žadatel zná stanovy kommisse pro přírodovědecký výzkum Moravy a také instrukce pro badatele, a že se jimi chce spravovati.

3. Ve všech jiných otázkách a dotazech badatelé obracejtež se přímo buď na předsedu nebo na tajemníka kommisse; v otázkách specielně vědeckých dle povahy věci na přednosty příslušných oddělení.[1])

4. Badatelé, kteří dostali podpory na práce vědecké a byli o tom zpraveni úředně, dostanou povolené částky na zvláštní prostou ztvrzenku (na půl archu), již dlužno poslati předsedovi kommisse pro přírodovědecký výzkum Moravy ve lhůtě, kommissí ustanovené, nejdéle však ve třech měsících po obdržené zprávě. Po této lhůtě podpora se již nevyplatí a zadá se po případě badateli jinému.

5. Podpory se vyplácejí, jak stačí pokladna, buď najednou nebo po částech, ale museji býti splaceny v roce, na nějž byly povoleny. Kommisse rozhodne vždy hned při udělování, vyplatí-li se podpora najednou, nebo po lhůtách a po jakých, což se také oznámí žadatelům zároveň s vyřízením jejich žádostí.

6. Badatelé moravští mají přední nároky na podpory, ale proto nevylučují se badatelé jiní. Kommisse může o své vůli nabídnouti podporu vynikajícím badatelům, třebas ani nepodali žádosti.

7. Badatelé, kteří dostali podpory od kommisse, jsou povinni podati zprávu o postupu práce své vždy, kdykoli budou o to požádáni buď předsedou kommisse nebo přednostou příslušného oddělení nebo tajemníkem.

8. Každý podporovaný badatel má za povinnost, podati bez vyzvání přesnou zprávu, jak užil dotace, nejdéle do 1 pros. toho roku, na který dostal podporu. Nemohl-li pracovati pro

---

[1]) Seznam osob předsednictva, přednostův jednotlivých oddělení a členů kommisse pro přírodovědecký výzkum Moravy na
tištěn zvlášť, a lze ho dostati zároveň s inst

nemoc neb jakoukoli důvodnou a vážnou překážku, může mu býti povoleno kommissí na zvláštní žádost, řádně doloženou, aby práci vykonal roku následujícího, a tak až do tří let. Po třech letech od data udělení podpory badatel, který neučinil zadost povinnostem svým vůči kommissi, budiž vyzván, aby vrátil podporu.

9. Na místě obšírnější zprávy badatelé podporovaní mohou poslati vědecké práce (s malým a stručným doprovodem), nikoli jakékoli, nýbrž takové, jež odpovídají obsahem svým přesně předmětům vědním, jimž podpora byla udělena, a jak se byli badatelé také zavázali. Za vědecký obsah prací odpovídají badatelé vůči veřejnosti sami. Kommisse však má právo, neuzná-li práce za dostatečnou, žádati zpracování lepší. V případném sporu mezi kommissí a badatelem, rozhodnou požádaní odborníci mimo kommissi Nesrovnalosti osobní srovná předsednictvo nebo kuratorium jako nejvyšší instance. Předběžné zprávy o nových objevech badatelé podporovaní jsou povinni podati jen předsedovi kommisse, který se postará o vydání jejich v časopisech musejních a ve zvláštních separátech, které mohou býti opatřeny třeba hned.

10. Kdyby podporovaný badatel zemřel dříve, než mohl podati zprávu o svých výzkumech, kommisse má právo žádati na pozůstalých vědecký materiál, který nebožtíkem byl nastřádán v otázce, na kterou dostal podporu.

11. Jediné kommisse má právo, měniti účel, na nějž podpora byla udělena; proto každý podporovaný badatel, chtěl-li by užiti podpory k jiné práci, než původně udal a než kommisse schválila, musí za to zvláště požádati. Od rozhodnutí kommisse není odvolání.

12. Badatelé, kteří neužili podpory způsobem řádným, nebo nepodali zprávy ve lhůtě ustanovené, nebo dokonce odepřeli podati zprávu, mohou býti — za patřičného zření ke článku 8. instrukce — i právně přinuceni, aby vrátili podporu.

V Brně, 22. dne m. dubna 1904.

* * *

Zpráva o činnosti

Moravské musejní společnosti za rok 1903.

Plníc povinnost uloženou stanovami, kuratorium Moravské musejní společnosti předstupuje opětně před veřejnost, aby podalo zprávu o činnosti za rok 1903 a o výsledcích dosažených.

Jako vždycky bylo nejhorlivější snahou kuratoria, aby řádně spravovalo, zvelebovalo a na veřejné užívání uzpůsobovalo musejní sbírky i Zemskou knihovnu s Museem spojenou a vůbec každým způsobem podporovalo vzdělání vědecké, literární a umělecké; užito každé příležitosti, aby se vyhovělo úkolům těm a dosáhlo vytčených cílův.

Byť omezené prostředky nepřipouštěly ani letos dokonalého vyplnění všech přání a nadějí, nicméně může kuratorium s uspokojením ukázati výsledky své činnosti, jsouc si vědomo, že dosáhlo toho, co za daných poměrů bylo dosažitelno, a že opět o dobrý kus pokročilo v plnění svého úkolu.

Roku 1903 byly ukončeny přípravy na zřízení Kommisse pro přírodovědecký výzkum Moravy, jež jest organicky spojena s Musejní společností; v kuratoriu schváleny stanovy, sepsané p. kurátorem Drem. J. J. Jahnem, professorem české techniky, vysoký sněm pak povolil Kommissi zatímní podporu 2000 K.

Vznik Kommisse otvírá Společnosti nové pole, z něhož lze očekávati hojné výtěžky vědě i praksi a též Museu, poněvadž všechen materiál při pracích Kommsise získaný se odevzdá jemu.

Po návrhu kurátorova náměstka p. redaktora Welzla ujednalo kuratorium, že založí sbírku hudebních děl předních skladatelů domácích, jakož i starých nástrojů hudebních. Proto se utvořil při odboru moravské lidovědy podružný odbor a počal již pracovati. Předmětem sbírání jsou napřed výtvory skladatelů moravských, potom i díla umělců cizích.

Podobně byla založena po návrhu kurátora p. Dra. Fischla sbírka rukopisův a autografů vynikajících spisovatelů moravských, kterou se má platně posloužiti badatelům a všem, kdo se zájmem sledují vývoj duševního života v zemi, a zároveň buditi a chovati v obyvatelstvě sympathie ku práci našich veleduchův.

„Časopisu mor. musea zemského“, vydávaného Společností v obou jazycích zemských, dostávalo se i letos členům zdarma, odborným spolkům vědeckým pak výměnou.

Redakce těchto publikací účastnili se záslužně: při českém časopise pp. kurátor prof. Dr. Šujan a náměstek kurátorův prof. Rypáček; při německém pp. místopředseda prof. Rzehak a kurátoři prof. Matzura a odb. učitel Schirmeisen. Spolupracovali a přispěli odbornými články do českého časopisu pp. Leoš Janáček, Jan Knies, Frant. Lipka, Dr. Jan V. Novák, Fr. V. Peřinka, Alois Procházka, Frant. J. Rypáček, Hugo V. Sáňka, František Šilhavý a Josef Veselý; do německého pp. Alois Franz, Jindřich Laus, Fr. Matouschek, Vincenc Neuwirth, Ant. Rzehak a Hanuš Welzl.

Filologicko-historická i mathematicko-přírodovědecká třída věd. odboru, jejž zřídili členové české kurie za účelem pořádání přednášek, pokračovaly letos ve své činnosti. Předsedou prvé třídy byl praesident p. prof. Dr. Kameníček, tajemníkem náměstek kurátorův p. prof. Rypáček; předsedou druhé kurátor p. prof. Dr. Jahn, tajemníkem kurátor p. prof. Dr. Novák. Přednášky konali: ve třídě filologicko-historické pp. prof. Dr. Fr. Dvorský, prof. Rudolf Dvořák, prof. Dr. Fr. Kameníček, prof. Dr. Jan Korec, univ. prof. Dr. Jos. Pekař a prof. Tomáš Šílený; ve třídě mathematicko-přírodovědecké pp. prof. Jiří Janda, prof. Dr. Vladimír Novák a docent Dr. Fr. K. Studnička.

Roku 1903 konalo se 13 schůzí kuratoria a valná hromada.

Poněvadž letos došla tříletá lhůta, na kterou sněm volí své kurátory, byla za uplynulého zasedání sněmovního vykonána nová volba, i zvoleni znovu na tři léta prof. Dr. Jaroslav Jahn a prof. Jos. Kašpar, nově pak za odstouplé kurátory Viktora ryt. Baura a přísedícího z. výboru Josefa Jelinka pp. Edmund Laseker a professor Emil Soffé. Kuratorium užilo příležitosti, aby odstupujícím kurátorům ryt. Baurovi a přísedícímu zem. výboru Jelinkovi uznáním zásluh, jež si ve svém úřadě získali o Společnost, vyslovilo vrouci díky.

I za uplynulého roku správního mělo kuratorium příležitost, aby dle znění úkolů stanovami vytčených podávalo vys. vládě i zemskému sněmu návrhy, zprávy a dobrá zdání odborná.

Odůvodněná žádost o zvýšení státní podpory podaná vys. správě vyučovací došla potěšitelného výsledku, že roční dotace na tři nejbližší léta ze 6000 K byla zvýšena na 8000 K.

Veleslavnému výboru zemskému byla podána řada žádostí o koupi sbírek, zvláště bohaté a systematicky spořádané sbírky lidovědné, o koupi obrazův a plastik moravských umělcův, o vymožení stipendií atd.; podána dobrá zdání o žádostech venkovských museí o zemskou podporu a j.

Rrok za rokem rostoucí obtíže, které nynější omezené a z části špatně osvětlené místnosti musejní působí uchovávání a účelnému vystavování zvláště předmětů nově získávaných, pohnuly kuratorium i letos, aby obrátilo zřetel velesl. zemského výboru ke stavu, jenž se stává neudržitelným, a aby požádalo za opatření budovy ústavu musejního důstojné.

Kurátory, pokud se týče, konservátory jednotlivých sbírek byli pp.: v knihovně kurátoři prof. Dr. Šujan a zemský archivář Dr. Bretholz; ve sbírce map praesident prof. Dr Kameníček a kurátor prof. Matzura; v odděleních přírodovědeckých pro geologii, mineralogii, zoologii, entomologii, botaniku vicepresident prof. Rzehak, kurátoři prof. Bayer, prof. Dr. Jahn a odborný učitel Schirmeisen, konservátoři odb. učitel Czižek, zdravotní rada dr. Fleischer, prof. Janda, soukromník Stohandl a prof. Dr. Vandas; pro archaeologii, praehistorii a národopis konservátor prof. Dr. Dvorský a vicepraesident prof. Rzehak; v odboru mor. lidovědy mimo předsedu místodržitelského vicepraesidenta ve v. ryt. Januschku kurátor prof. Matzura a zástupce kurátorův prof. Rypáček; pro výtvarná umění konservátor prof. Bertl a kurátor Dr. Fischel; pro drobné výrobky průmyslové kurátoři Dr. Dolanský a Dr. Fischel; pro mince a medaille kurátoři prof. Kašpar a Dr. Fischel.

Aby archaeologické nálezy vyskytující se v markrabství získávány byly zemskému museu, vydalo kuratorium na veřejnost provolání s prosbou, aby o nich Společnost byla zpravována včas, tak aby jí bylo možno bez odkladu zařiditi opatření k zajištění nálezu.

Kuratorium také minulého roku za účelem zvelebení praehistorické sbírky zevrubně jednalo s několika majiteli větších

sbírek, pro nedostatečnost prostředků však zatím nedošlo na koupi.

Návštěva sbírek musejních byla i minulého roku velmi potěšitelná: navštívilo je celkem 26.829 osob (o 1.141 více než loni). Jsou otevřeny zdarma každé středy, čtvrtka a soboty od 10 do 12 a od 2 do 4, v neděli od 10 do 12 hodin.

Oceňujíc plně zásluhy, jež si předseda odboru lidovědného p. Josef ryt. Januschka zjednal zvláště o tento odbor i o Františkovo museum vůbec, užilo kuratorium příležitosti jeho 80. narozenin, aby mu vyslovilo nejsrdečnější blahopřání.

Namáhavé práce spojené se zkoumáním účtů Společnosti podjali se ochotně i minulého roku zvolení pánové, tajemník českého odboru zemědělské rady moravské Jan Máša a odhadce J. Erlacher, jimž za to příslušejí vroucí díky.

Počet členů byl koncem roku 1902 521
za minulý rok přibylo 131
ubylo pak úmrtím nebo přestěhováním 21,
má tedy Moravská musejní společnost koncem r. 1903 členů . 631.

Neúprosnou smrtí byli nám vyrváni pp. členové: Konr. Blaschke, farář v Mladějovicích, Karel Bobretzky šl. Arvenau, c. k. okr. hejtman, Ignác Czech šl. Rechtensee, c. k. dvorní rada, Karel Riess, odb. učitel, všickni z Brna, a zasloužilý konservátor Vojt. Schierl, učitel v Hustopeči.

Čest budiž jejich památce!

Prve než budou podány zprávy o činnosti jednotlivých odborův a knihovny, má kuratorium za povinnost dáti projev citům vděčnosti a uznání za ochotu a činnou podporu, jež nalezlo vždycky u vys. úřadův i příznivců spolkových.

Upřímným díkem jest zavázáno vys. sněmu i sl. zemskému výboru markr. Moravského za blahovolnou hmotnou podporu svých snah, jakož i vys. c. k. ministerstvu vyučování za vymožení zvýšené roční dotace. Nejvřelejší díky časopisům denním i odborným, jež ochotně uveřejňovaly zprávy o jednáních Společnosti, jakož i všem spolupracovníkům a příznivcům, kteří ji účinně podporovali v úsilí jejím.

Kuratorium, oceňujíc plnou měrou horlivost a vytrvalost úřednictva, jak musejního tak knihovního, pokládá za vhodné vysloviti mu naprostou pochvalu a uznání.

A. Sbírky.

I. Oddělení přírodovědecké.

a) Mineralogie, petrografie, palaeontologie.

Přednostové oddílu: pp. prof. Dr. J. J. Jahn a prof. Ant. Rzehak.

Také letos opět zaznamenáváme hojné rozmnožení tohoto oddílu, z laskavých darův. Nerosty a kameny zvláště moravské věnovali pánové:

konservátor Alois Czerny, odborný učitel v Mor. Třebové,
konservátor Dr. František Dvorský, professor v. v. v Brně,
konservátor Arnošt Hannisch, inspektor panství v Třebíči,
konservátor Jindřich Laus, professor v Olomouci,
Otakar Leminger, c. k. důlní adjunkt v Brně,
konservátor P. Jan Wiesbaur, professor v. v. v Lukovci.

Velmi cenné zkameněliny darovali: ct. ředitelství rosické důlní společnosti v Zástavce a pp.:

Jul. Fleischer, ředitel v Lukovci,
konservátor Dr. Martin Kříž, notář ve Ždánici,
konservátor Hugo V. Sáňka, nadučitel v Rudici,
konservátor Hugo Zimmermann, professor v Lednici.

Koupí přibyly vltavíny z Dukovan a zbytky diluviálních zvířat z naplavenin brněnských, z Bohonic, Slatiny a Vejvanovic.

b) Botanika.

Přednostové oddílu: pp. F. K. Stohandl a prof. Dr. Karel Vandas.

Jako v dřívějších zprávách i v této zprávě vyznačujeme veliké zásluhy, jež si o rozmnožení našeho herbáře získali pp. konservátor F. K. Stohandl, soukromník v Brně, a předčasnou smrtí nám vyrvaný konservátor Vojtěch Schierl, učitel v Hustopeči.

c) Zoologie.

Přednostové oddílu: pp. prof. Emil Bayer a odborný učitel Karel Schirmeisen.

tohoto oddílu máme očekávati
onservátorů MUDra. Antonína
a Romualda Formánka, c. k.
ochotu, že ze svých boha-
dle možnosti úplnou soustavu
ve sbírce Kupidově a Schwa-
brouků; pocházejíce však z prvé
tyto nejsou již zachovány, jak
které nyní činíme na praepa-
menování nalezišť atd., nevyhovují
decké studium jsou bez ceny vůbec.
obou pánů konservátorů se zvláštní
jejich přáním po vypravení slíbených
potřebu do rozpočtu na r. 1904.
nám za několik let dostane sbírky,
téměř v úplnosti a poskytující bohatého
studiu.
množila se o vejce druhu Tinanus rufescens
darované p. Jos. Bartoněm, odb. učitelem
upi 104 koži ptáků severoamerických.

VI. Praehistorie a národopis.

oddělení: pp. prof. Dr. Fr. Dvorský a prof. Ant.

a) Praehistorie.

raci letošního roku bylo nové vystavení sbírky
Během letních měsíců byly vyklizeny staré skříně,
nohlo počíti s postavením zbývajících ještě nových.
pro praehistorii po ruce tři skříně dvojité (dvou-
a přístěnná a tři poloviční, které asi vystačí ny-
ıu sbírky. Mimo to bylo opatřeno vystavení úplných
orických hrobův.
soby musejních předmětů byly vesměs prohlednuty,
onservovány a z části již také vystaveny. Taktéž
s věcmi pocházejícími z Musejního spolku, takže,
tak dále, nové vystavení oddílu praehistoricko-
bude moci býti skončeno za nejbližší doby.
i letos opakujeme stesk již často projevený,
ých nálezů praehistorických, které se na Moravě

stanou do roka, zemskému museu se nedostává skoro ničeho, jak svědčí seznam přírůstků dále následující. Hlavní příčinou toho jest ovšem nedostatek peněz a pracovníků, jenž museu nedovoluje podnikati výkopy samostatně a systematicky. Co se najde nahodile, dostává se do rukou nesčetných sběratelů soukromých nebo také do místních museí, která, vyrůstajíce jako houby po dešti, sbírají napořád a bez plánu, cokoli se najde v jejich obvodě.

Darovali pak tomuto oddílu pp.:

K. Bojanowsky v Horních Heršpicích, nález z Holásek,

konservátor Dr. Fr. Dvorský, professor v. v. v Brně, nález ze Silůvek,

konservátor Karel Exler v Přerově, střepy s vlnovkami (typu hradištného), nalezené při stavbě vodního potrubí v Přerově,

A. Slováček v Lednici nádobu z doby těneské, nalezenou v cihelně lednické,

konservátor Adolf Sterz, ředitel v. v. ve Znojmě, dvě nádoby ze Šatova,

konservátor Ant. Vrbka, učitel ve Znojmě, nástroje kamenné a kostěné, nalezené v okolí znojemském.

Koupí nabyto nálezů z Vedrovic a z Vlasatic.

b) Národopis.

Tomuto oddílu věnoval pan konservátor Ant. Vrbka, učitel ve Znojmě, skupinu kos užívaných dnes v různých krajinách evropských a východních.

III. Moravská lidověda.

Předseda odboru: p. Josef rytíř Januschka. Přednostové odboru: pp. prof. J. Matzura a prof. Fr. J. Rypáček.

Činnosti odboru moravské lidovědy byla namnoze újmou nedostatečnost místností, o níž byla řeč ve zprávě minulé. Toho litujeme tím více, že jinak odbor u povolaných strana jmenovitě u pp. konservátorů dochází vždy nejochotnější podpory.

Prohlídka místních museí ve Val. Meziříčí, v Novém Jičíně, v Kunvaldě a v Jihlavě, kterou i letos podnikl předseda odboru spolu s tajemníkem zemského musea, nejen poskytla odboru veležádoucí informace o jejich stavu a zařízení, nýbrž umožnila nad to získání lecčehož zemskému museu cestou nejkratší

a nejjistější a přivodila přátelské ujištění vzájemné rady a pomoci, jejichž příznivé výsledky se namnoze již objevily.

Do sbírky krojů vystavených na figurinách byly po dlouholetém úsilí opatřeny úplné kroje: valašský z Rožnova a lašský z Kozlovic u Frenštátu.

Sbírka kolorovaných vyobrazení lidu a krojů, docházející všeobecně pochvalného uznání, byla rozmnožována i letos; založenoť třetí album pro 27 obrazův. Taktéž bylo fotografické museum lidovědné doplňováno dále, a zahájeno letos jmenovitě sbírání pohledových dopisnic z celé země prostřednictvím pp. konservátorův, i sešlo se tak 630 lístků, z velkého dílu darovaných. K založení fotogr. musea vedla myšlenka, aby se podaly a na budoucnost zachovaly obrazy kulturního stavu země, pak aby se periodickými výstavami vhodných obrazů (v rámcích), uspořádanými dle krajů nebo dle druhů šířila v obyvatelstvě známost o vlasti a také oživovala a upevňovala láska k ní.

Roku 1903 přičinil se konservátor nadučitel Vogler o technické změření starého německého statku v Hlubočanech a daroval elaborát Františkovu museu.

S úmyslem znázorniti vývoj moravských měst zahájeno bylo sbírání starších plánův a pohledův. Pro omezenost místa nebylo odboru ani minulého roku možno, aby vystavil dvě německé světnice selské, pro něž materiál je sebrán, dlužno vyčkati, až se příhodné místnosti uprázdní vystěhováním knihovny.

Na rok 1903 bylo rozpočteno opatření starého ručního stavu tkalcovského na plátno se vším příslušenstvím od trdlení konopí až do hotového kusu látky na stavu; ochotnou podporou kaplana P. Cyrilla Baty ve Fryštáku bylo zjednáno všechno, ale poučný ten předmět však též nemohl býti vystaven z nedostatku místa.

Z téhož důvodu nebylo na ten čas pomýšleno na opatření náčiní vinařského, jež kuratorium označilo za žádoucí.

Daroval i pp. c. k. školní rada František Bartoš na Mlatcově župici, kordulku; ředitel měšť. škol Antonín Bauer v Novém Jičíně pohlednice; učitel měšť. škol Alois Czerny v Mor. Třebové fotografie, pohlednice; gymnasijní professor Eduard Domluvil ve Val. Meziříčí kraslice, obušek, pohlednice; sl. Marie Erlachrová v Brně pohlednice; lepidopterolog Karel Exler v Přerově fotografie; stavební rada Alois Franz v Brně kraslice;

učitel Karel Gerlich v Modřicích pohlednice; inspektor panství Arnošt Hanisch v Třebíči pohlednice; místodržitelský vicepraesident Josef rytíř Januschka pohlednice; Eliška Janušková, majitelka realit v Brně, nástroj na lití svíček; správce hospodářství František Killinger ve Velkém Dvoře pohlednice, fotografie; ředitel gymnasia Josef Klvaňa v Kyjově pohlednice; vdova po řediteli listovního úřadu Marie Kožeschniková v Brně modlitební knížku; spisovatel František Kretz v Uh. Hradišti pohlednice; učitel měšť. škol Karel Langer v Mikulově pohlednice, fotografie; mag. farmacie František Lipka v Boskovicích fotografie; administrativní ředitelka ústavu hluchoněmých Ludmila Machalová v Brně akvarely, výšivky; ředitel reálky Karel J. Maška v Telči pohlednice; professor průmyslové školy německé Josef Matzura v Brně fotografie, pohlednice; učitel měšť. škol Leopold Nopp ve Strážnici šatku, pohlednice; knihkupec Vilém Povondra v Kroměříži pohlednice; gymn. professor Vincenc Prasek v Olomouci pohlednice; lékař Dr. Mořic Remeš v Olomouci pohlednice; nadučitel Hugo V. Sáňka v Rudici fotografie, pohlednice; učitel Vojtěch Schierl v Hustopeči pohlednice; školní rada a ředitel František Augustin Slavík na Král. Vinohradech pohlednice; majitel knihtiskárny Jindřich Slovák v Kroměříži pohlednice; professor školy obchodní Dr. Rudolf Sommer v Olomouci pohlednice; professor reálky Václav Spitzner v Prostějově pohlednice, fotografie; nadučitel Zikmund Stöffel v Pálavě pohlednice; učitel na ústavě hluchoněmých Viktor Stolz v Brně obrazy na skle; sl. Malvína Wlatschilová v Brně kraslice; farář P. Ignác Zháněl v Troubsku pohlednice; professor zahradnické školy Hugo Zimmermann v Lednici pohlednice.

Koupeny: Fotografie, kroj z Vel. Kunčic, stav tkalcovský z Fryštáku, pohlednice, modely valašské píly a dvou mlýnův, kroj z Rožnova.

IV. Drobné výrobky a zbraně.

Přednostové oddělení: pp. Dr. Josef Dolanský a Dr. Alfred Fischel.

Darem přibyly: od J. J. panujícího knížete Liechtensteina tři cenné ženské řetězy stříbrné, nalezené při bourání zahradního sklepa ve dvoře čerčínském; od obecního zastupitelstva drásovského krásný kovaný kříž náhrobní z první polovice 17. století;

od p. Aloisa Franze, c. k. stav. rady ve v. v Brně, dva malované poháry skleněné z polovice 19. století; od p. konservátora Karla Gerlicha, učitele v Modřicích, majoliková konvice továrny krásenské; od p. Dra. Katholického, c. k. zdrav. rady v Brně, skleněné zbytky nalezené při stavbě domu č. 5. na Pekařské ulici; od pí. Múčkové, vdovy po dvorním radovi v Brně, papírový vějíř z třicátých let 19. století; od p. cís. rady Dra. Viléma Schrama, zemského knihovníka v Brně, tři nádoby nalezené při stavbě domu č. 18. v Orelské ulici; konečně od p. konservátora Ant. Vrbky, učitele ve Znojmě, šavle občanské gardy z roku 1848.

Zakoupeny byly kachle a zbytky kachlí, hliněné nádoby a skleněné střepy ze 16. a 17. století, nalezené při bourání domů č. 9. a 13. v Orelské ulici a č. 26. na Velkém náměstí; dále výrobky továrny vranovské, slovenská keramika 18. století, z části pomalovaná odznaky cechovními, sklenice s emailovou malbou z r. 1718 cínový pohár s městskou pečetí prostějovskou, nalezený u Nosislavě v potoce, a stříbrné pečetítko obce Bystřické z roku 1499.

V. Mince a medaille.

(Přednostové oddělení: pp. Dr. A. Fischel a professor Jos. Kašpar).

Do sbírky minci věnovali pp. konservátor Jos. Jelinek, farář v Bojkovicích, pozlacenou bronzovou medailli; konservátor Emil Moser, professor ve v. v Št. Hradci, stříbrnou medailli; Josef Němec, ředitel měšť. školy v Brně, 42 haléřů z nálezu dědického; Theodor Schrattenbach, soukromník v Brně, medailli stříbrnou a bronzovou, větší počet menších minci stříbrných, 11 francouzských a ruských minci měděných, nalezených na bojišti slavkovském, 24 stříbrných penízků, nalezených při stavbě tabákové továrny hodonské, a český denár nalezený ve Stillfriedě v Dol. Rakousích; Frant. Strnad, stavitel v Zástavce, 2 stříbrné penízky nalezené tamže; konečně Felix Stýblo, nadučitel v Chrlicích, pozlacenou medailli bronzovou.

Zakoupeny byly: 2 mince zlaté, 11 tolarů, 1 půltolar, 1 pozlacená medaille, 2 bronzové, 20 haléřů nalezených v Břečkově a dvě bankovky.

Správa Musejního spolku brněnského, vykonávajíc usnesení valné hromady z r. 1901, vedle něhož sbírky náležející spolku měly býti odevzdány na uschování (s výhradou práva vlastnického)

zemskému museu, odevzdala sbírku, která ve čtyřech schránkách obsahuje menší peníze stříbrné i měděné a něco papírových.

VI. Výtvarné umění.

(Přednostové oddělení: pp. prof. Jos. Bertl a Dr. Alf. Fischel.)

Za rok 1903 zaznamenáváme zvláště hojné a cenné rozmnožení sbírek uměleckých. Neméně než 22 cenných olejových maleb, 12 vodových, 3 kresby a dvě mramorová poprsí životní velikosti přešly dílem darem, dílem koupí do majetku zemského musea.

Mezi dárci vyniká velkomyslný příznivec našeho ústavu J. J. panující kníže Jan Liechtenstein, jenž věnoval opětně olejové malby: „Otvírání závěti" Eckhoutovo, „Krajkářky" Schwaigrovy, „Zelný trh" Schendlův a „Invalidy" Bedř. šl. Friedländra, pak 9 akvarelův a perokresbu Ludv. Ehrenhafta.

Dále darovali pp.:

prof. Ed. Domluvil akvarel Jaroňkův a

prof. Emil Moser dva akvarely.

Zakoupeny byly:

Vys. sněmem moravským, jenž snahy kuratoria o zvelebení sbírek podporuje měrou nejrozsáhlejší, olejová malba „Vítězství vědy" † prof. Jul. Bergra; „Jízda králů" Jože Uprky, „Útěk zimy" Ed. Veitha, „Podobizna" (vlastní) † malíře Josefa Zeleného; dvě kresby: „Vnitřek kostelní" a „Dvůr Františkova musea" Gabr. Muradové-Michalkowské; dvě mramorová poprsí: básníka Sealsfielda od Alfr. Dresslera a malíře A. Muchy od K. Korschana.

Kuratorium zakoupilo do galerie:

podobiznu † zemského archiváře mor. Josefa Chytila (od neznámého) a podobiznu sochaře Karla Volka od Františka šl. Felbingra.

Zaslouží zvláštní zmínky, že hojný přírůstek r. 1903 a zvláště koupě vys. sněmu přinesly s sebou velmi potěšitelné rozmnožení děl umělců moravských.

S díkem připomínáme podpory, které poskytli kuratoriu pp. konservátoři prof. Jenewein, prof. Pirchan i akad. malíř Klír.

VII. Knihovna kustodova.

Kuratorium shledávajíc, že bez literárních pomůcek nelze konati práce musejní, usneslo se ve schůzi dne 8. června m. r.

že vys. sněmu podá žádost o podporu na koupi knih pomocných a určovacích do příruční knihovny kustodovy.

Slav. zemský výbor, který vždy nejblahovolněji vyhovuje potřebám musejním, předložil tuto žádost sněmu s návrhem doporučujícím, a sněm povolil na čtyři léta po 1000 K na kustudovu knihovnu při zemském museu.

Tento obnos, užije-li ho účelně, dostačí zajisté na opatření nejnutnějších knih a umožní konečně vykonání mnohých prací, které dosud z naprostého nedostatku odborné literatury musily býti stranou.

Ohledem na bohatší prostředky, které byly zajištěny na rok následující, nebylo ve správním roce 1903 kupováno nic.

Darem přibylo: od p. professora Arnolda Luschina šl. Ebengreutha ve Št. Hradci vlastní jeho publikace o denárech přemyslovských (nález rakvický), od Musejního spolku v Brně Vlastivěda Moravská, kterou vydává, pokud vyšla, a od J. E. hr. Hanuše Wilczka st. ve Vídni dílo Fr. Hegera „Alte Metalltrommeln aus Südost-Asien".

B. Knihovna.

Roku 1903 moravská zemská knihovna byla rozšířena měrou velmi značnou, a opět pokročeno v jejím vypravení. Počet osob, které ji navštívily a vypůjčily knihy, stoupl na 8894 (loni 8013). Roku 1900 pouze 6177 a roku 1898 dokonce jen 4363. Dle toho za dobu šesti let se návštěva více než zdvojnásobila. V uplynulém roce bylo 2365 osobami domů vypůjčeno 3478 svazkův. Mnoho děl bylo zasláno mimo Brno, a to do míst: Boskovic, Dobr. Pole, Habrovan, Št. Hradce, Uh. Hradiště, Chvalkovic, (u N. Hvězdlic), Jihlavy, Klobouk, Val. Meziříčí, Vel. Moravice, Náměště (u Brna), Olomouce, Ostroha, Pohořelic, Prahy, Přerova, Prostějova, Rájce, Sovince, Svitav, Mor. Třebové, Vídně, Žďára. Naopak zase zemská knihovna zprostředkovala badatelům brněnským výpůjčky z Drážďan (z král. veřejné knihovny), z Kotvika v Dol. Rakousích (z knih. klášterní), ze Št. Hradce (ze štyrské zemské knihovny), z Karlsruhe (z velkovévodské dvorní a zemské knihovny), z Krakova (z universitní), z Olomouce (ze studijní), z Prahy (z universitní) a z Vídně (z dvorní a z universitní knihovny).

Mimo pravidelné práce knihovní spojené s půjčováním, katalogisováním a zakupováním knih, jakož i s podáváním vědeckých informací a korrespondencí, kteréžto práce se množí den za dnem, bylo lze vykonati i dvojí práci mimořádnou. Především byly rozloženy četné a objemné svazky souborné, počtem přes 30, obsahující kratší články, letáky, jednotlivé listy atd. a v tištěném katalogu zapsané s jediným číslem jako Miscellanea. Tituly všech jednotlivých kusů byly zapsány o sobě, každý kus zvláště číslován i brožován, a tak umožněno pohodlnější jejich užívání. Počet těchto kusů jest 639. Stranou tohoto nového soupisu zůstala sbírka 1718 jednotlivých písní a modliteb, pocházejících z let 1852—1863, která by se ještě měla zpracovati. Po soudě knihovníkově bylo by vhodno z knihovny je vyřaditi a odevzdati museu do lidopisného oddělení. Druhá důležitá práce bylo založení přesného seznamu duplikátův a četných děl neúplných, jež mají cenu velmi nepatrnou a z velikého nedostatku místa by měly býti prodány co nejdříve. Seznam tento pořízený amanuensem Drem. Hofmanem obsahuje neméně než 1744 čísel. Většinou nabyla jich knihovna v posledních letech výměnou nebo darem. Konečné budiž vzpomenuto, že lístkový katalog podobizen obsažených v knihách zemské knihovny byl prací officiála Suschitzkého rozšířen znovu, takže obsahuje již 11.020 podobizen slovutných osobností. Nákup knih a přibytek darovaných byl roku 1903 velmi značný. Přibyla celkem 2704 díla v 3671 kusech. K tomu přistupuje 450 periodických publikací nepolitických (vědeckých časopisů, školských programů, zpráv různého druhu, ročenek a schematismů), z nichž 265 německých, 122 českých a 63 v jiných 13 řečech, pak 16 listů politických (8 českých a 8 německých). Na zakoupení knih a časopisů vydáno celkem 6817 K 80 h, na vazbu jejich pak 1094 K 20 h; na jiné potřeby (kancelářské, písařské práce, telefon, remunerace atd.) připadla suma 717 K 92 h.

Knihovna Komenského založená při zemské knihovně v červnu 1900 a roku 1902 mající 284 svazků, vzmohla se uplynulého roku již naza 488 svazků, začež děkujeme se hlavně zasloužilému paedagogu prof. Urbánkovi, vynikajícím badatelům prof. Dru. J. V. Novákovi z Prahy, školnímu radovi řediteli Fr. A. Slavíkovi na Vinohradech a jiným dárcům. Z Comenian zakoupených zaslouží zvláštní zmínky: J. A. Comenii Faber fortunae

sive ars consulendi sibi ipsi itemque regulae vitae sapientis (Amsterodam 1657), J. A. Comenii Lexicon atriale latino-latinum (Amsterodam 1657), J. A. Comenii De iterato Sociniano Irenico iterata ad christianos admonitio (Amst. 1661), J. A. Comenii Janua linguarum reserata aurea (pražský tisk z r. 1669) a Natural philosophie reformed by divine light or a synopsis of physics by J. A. Comenius (Londýn 1651). Připomínáme též Ein new Teutsches Abctäferle z roku 1630 (dvojlist v 8°).

Sbírka map se rozmnožila o 9 listů, mezi nimiž jsou dary pp. staveb. rady Aloisa Franze, prof. Dra. Lenečka a prof. Sommera (z Olomouce). Sbírka podobizen pamětihodných osob, nejvíce moravských, byla obohacena 37 podobiznami (dary přispěli pp. prof. Puchreiter, akad. sochař, Frant. Wurzinger, c. k. pošt. officiál, a knihovník). K pohledům na moravská místa přibylo 146 kusů, v tom dary pp. MUDra Bedřicha Drože (Žďár), prof. Mosra (Št. Hradec) a mag. pharm. Frant. Lipky (Boskovice).

Seznam osobností, úřadův a ústavů, které knihovně věnovaly knihy nebo časopisy, jest připojen k této zprávě; i tuto však budiž zmíněno zvláště, že rodina † amanuensa Dra. Ladislava Hofmana, jehož úmrtím knihovna utrpěla těžkou ztrátu, z piety k památce zesnulého věnovala podobiznu jeho a cennou sbírku 472 svazků.*)

Knihovní výbor, složený z pp. kurátorů prof. Bayera, Dra. Bretholze, prof. Matzury, prof. techn. Nováka, odborného učitele Schirmeisna, prof. Dra. Šujana, náhradního kurátora prof. Dra. Lenečka, konservátora prof. Součka a zemského knihovníka cís. rady Dra. Schrama, konal za účastenství předsedy prof. Dra. Kameníčka pět sezení, v nichž netoliko rozhodl o opatření knih a časopisů, nýbrž radil se předběžně také o jiných důležitých věcech a připravil zdárné jejich vyřízení kuratoriem. Sem patří návrhy týkající se jmenování nového amanuensa, vymožení vyšší subvence na koupě a vazbu knih a prodeje duplikátův.

---

*) Nebožtík byl muž vynikajícího nadání, píle, vědění i poctivosti. Až vyjdou sebrané spisy jeho, jejichž vydání pořídí Kam. Krofta a Jul. Glücklich, uveřejní knihovník v obou zemských jazycích životopis mladého učence.

Seznam osob, úřadův a ústavů, které Zemské knihovně moravské věnovaly knihy r. 1903.

Ph. C. K. Absolon (Praha), Moric ryt. Bauer, univ. prof. Dr. J. Beck (Freiburg), Dr. Frant. Czermak, tajemník Naturforsch. Vereinu, František Černý, professor c. k. vyšší reálky, odb. učitel Alois Czerny (Moravská Třebová), MUDr. Bedř. Drož, železniční a panský lékař (Žďár), prof. Vl. Demel (Těšín), knihtiskaři Ig. Burkart, Bedřich Irrgang, K. Winiker, pap. knihtiskárna benediktinů rajhradských, prof. Ed. Domluvil (Val. Meziříčí), redaktor Frant. Eckardt, pí. Luisa šl. Ehrlerová, choť plukovníkova, adv. Dr. Alfred Fischel, A. Franz, c. k. stav. rada na odp., člen panské sněm. a předseda obchodní komory brn. Jul. ryt. Gomperz, Gesellschaft der Kunstfreunde ve Vídni, Dr. Jindř. Herbatschek (Vídeň), prof. Hetschko (Těšín), mag. pharm. Gust. Hummer, zemský stav. ředitel Holl, gymn. prof. J. Janda, farář Jan Jelínek (Bojkovice), Frant. Kraetzl, lesní u kníž. Liechtensteina (Ostroh), kaplan Aug. Kratochvíl (Popovice), c. k. notář Dr. Mart. Kříž, prof. Alb. Kučera, c. k. fin. koncipista Kakš, nadučitel Jan Knies (Rogendorf), vrch. okr. zvěrolékař Flor. Koudelka (Víškov), zemský výbor markr. Moravského, praesidium c. k. zemského soudu, zemský archiv, prof. Dr. O. Leneček, mag. pharm. Frant. Lipka (Boskovice), K. Lick, pokladník spořitelny (Svitavy), Dr. Leop. Liehmann, m. okr. lékař, ak. malíř prof. Em. Moser (Št. Hradec), prof. reálky Dr. Raim. Müller (Těšín), c. k. fin. koncipista Ferd. Müller, prof. Vinc. Neuwirth (Olomouc), prof. Dr. Jan V. Novák (Praha), Arne a Teréza Novákovi, praesidium c. k. vrch. zemského soudu, ředitel A. Oborny (Lipník), spisov. Vlad. Jos. Procházka (Tišnov), předsednictvo říšské rady, Dr. Mořic Remeš, prakt. lékař v Olomouci, A. Rzehak, prof. něm. vys. šk. techn., Jan Rzehak, maj. domu, redakce polit. časopisů: Brněnských Novin, Hlasu, Lidových Novin, Moravské Orlice, Moravských Novin, Našince, Obrany práce a dělnictva, Pozoru, Slovanských Listů, Brünner Zeitung, Deutsches Blatt, Mährisch-schles. Correspondent, Brünner Morgenpost, Tagesbote aus Mähren und Schlesien, Volksbote, Deutsche Wacht (Jihlava), Znaimer Wochenblatt, odb. uč. K Schirmeisen, c. k. cvič. učitel Ed. Schubert, knih. úředník Dr. Ant. Schubert (Vídeň), bank. úř. Schrott,

gymn. prof. Dr. Šujan, paní šl. Schröttrová, vdova po c. k. podpluk., redaktor Leop. Schwarz, prof. Stanislav Souček, školní rada Fr. A. Slavík (K. Vinohrady), prof. Dr. Fr. Slavík, (Praha), advokát Dr. Jaroslav Seidl, prof. Dr. Rud. Sommer (Olomouc), praesidium c. k. místodržitelství ředitel Otakar Stoklaska, cís. rada Alex. šl. Suchanek, Děp. Suchanek, veditel c. k. místodržitelské účtárny na odp., Viktor Stolz, učitel v ústavě hluchoněmých, zemský knihovník cís. rada Dr. Schram, prof. Frant. Urbánek, adv. Dr. Eugen z Veöreös (Ráb), slečna Hermína Vallazzová, Vegetarier-Verein v Brně, ředitel J. Vaňha, spisovatel Frant. Vymazal, gymn. ředitel Jul. Wallner, ředitel Aug. Wenzlitzke, redaktor H. Welzl, c. k. pošt. officiál Wurzinger a farář Ign. Zháněl (Troubsko).

Účetní závěrka Moravské musejní

Číslo	Příjem pokladny Musejní společnosti	Obnos K	h
1	Zbytek z roku 1902	1000	—
2	Státní podpora	6000	—
3	Zemská podpora na zakoupení obrazův .	21800	—
4	Zemská podpora	20100	—
5	Nájemné	104	20
6	Členské příspěvky	2217	04
7	Úroky z nadace JUDra. Teindla . .	2268	—
8	Výtěžek z tiskopisův a různé příjmy . .	138	27
	Součet příjmův .	53627	51
	Srovnáno s vydáním	49801	05
	Zbývá . .	3826	46
	a to:		
	na sochu spisovatele Sealsfielda K 1000		
	a na zakoupení určitých archaeologických sbírek . . . K 2826·46		

společnosti za rok 1903.

Číslo	Vydání z pokladny Musejní společnosti	Obnos K	h
1	Kancelářské potřeby	1112	26
2	Správní výdaje	4462	56
3	Zachovávání budov	555	43
4	Členské příspěvky společnostem . .	71	20
5	Pojistné budov	574	09
6	Nepředvídané výdaje	1550	14
7	Zakoupení a vystavení nových sbírek .	5936	19
8	Pořízení v knihovně	8631	72
9	Knihovna Komenského		
10	Náklad na vydání časopisův . . .	4353	37
11	Nákupy obrazův	20800	—
12	Nedostatek z roku 1902	1754	09
	Úhrnem . .	49801	05
	Mimo to ze zemské pokladny bylo vyplaceno:		
1	Služné	21523	30
2	Požitky služebníkův	1095	24
3	Výslužné	1800	—
4	Denní platy	1279	—
5	Zachovávání budov	2108	74
6	Daně	117	—
	Úhrnem .	27923	28
	Součet vydání .	77724	33

Rozpočet Františkova zemského

Číslo	Vylíčení potřeby	Rozpočet r. 1904		Rozpočet r. 1905	
		K	h	K	h
1	Služné	23360	—	29600	—
2	Požitky služebníků	1137	—	1237	—
3	Výslužné	1800	—	1800	—
4	Denní plat	1740	—	1700	—
5	Kancelářské potřeby	923	—	1100	—
6	Správní výdaje	4450	—	4770	—
7	Zachovávání budov	3000	—	3100	—
8	Členské příspěvky společnostem	80	—	80	—
9	Pojistné budov a sbírek . .	580	—	650	—
10	Daň a ekvivalentní poplatek .	450	—	125	—
11	Nepředvídané malé výdaje domácí	680	—	800	—
12	Zakoupení a postavení nových sbírek	10780	—	11700	—
13	Pořízení v knihovně	8000	—	9000	—
14	Knihovna Komenského . . .	400	—	400	—
15	Na správu knihovny dějepisného spolku	—	—	500	—
16	Na vědecké přednášky . . .	—	—	500	—
17	Náklad na vydání časopisův .	4000	—	4000	—
18	Kommissi na přírodovědecký výzkum	—	—	5000	—
	Součet potřeby . .	61380	—	76062	—

musea na rok 1905.

Číslo	Vylíčení úhrady	Rozpočet r. 1904 K	h	Rozpočet r. 1905 K	h
1	Státní subvence	6000	—	8000	—
2	Členské příspěvky	1600	—	2000	—
3	Pensijní příspěvky úředníků .	489	—	654	—
4	Úroky z obligací odevzdaných zem. fondu	2983	—	2160	—
5	Výtěžek z tiskopisů atd. . .	128	—	150	—
	Součet úhrady . . .	11500	—	12964	—
	Srovnáno s potřebou . .	61380	—	76062	—
	Zbývá schodek, jejž zapraví moravský fond zemský . .			63098	—

Seznam členův
Moravské Musejní Společnosti koncem roku 1903.

a) Kuratorium.

Praesident:

Dr. Fr. Kameníček, c. k. gymn. prof. a doc. č. v. školy technické v Brně.

Vicepraesident:

Ant. Rzehak, prof. c. k. něm. vys. školy technické v Brně.

Zástupcové c. k. ministerstva osvěty a vyučování:

Jan Slavík, c. k. zem. inspektor školní v Brně.
Dr. Karel Schober, c. k. zem. inspektor školní v Brně.

Zástupcové sněmovní:

Dr. Jaroslav J. Jahn, ř. prof. c. k. č. vys. školy technické v Brně.
Josef Kašpar, prof. lycea „Vesnina" v Brně.
Edmund Laseker, majitel domu v Brně.
Emil Soffé, prof. c. k. německé reálky státní v Brně.

Členové volení valnou hromadou:

Emil Bayer, gymn. prof. v Brně.
Dr. Bert. Bretholz, zem. archivář v Brně.
Dr. Josef Dolanský, advokát v Brně.
Dr. Alfred Fischel, advokát v Brně.
Josef Matzura, prof. v. průmysl. školy něm. v Brně.
Dr. Vladimír Novák, prof. c. k. č. vys. školy technické v Brně.
Karel Schirmeisen, učitel měšť. školy v Brně.
Dr. Frant. Šujan, c. k. gymn. prof. v Brně.

Náhradníci kuratorští volení valnou hromadou:

Dr. Otakar Leneček, prof. něm. v. obch. školy v Brně.
Josef Merhaut, redaktor v Brně.
[illegible] Rypáček, c. k. gymn. prof. v Brně.
[illegible] Weizl, redaktor v Brně.

Revisorové:

[illegible], přísežný odhadce statků v Brně.
[illegible], sekretář českého odb. zeměd. rady v Brně.

b) Konservatorové:

Frant Bartoš, c. k. šk. rada a řed. ve v. na Mlatcově.
Antonín Bauer, ředitel měšť. škol v Novém Jičíně.
Josef Bertl, prof. c. k. č. vys. školy tech., architekt v Brně.
Zbyněk Branczik, bankovní úředník v Brně.
Aug. Burghauser, c. k. vrch. ev. geometr v Brně.
Theodor Cejnek, hlav. redaktor „Mor. Orlice“ v Brně.
Frant. Černý, prof. české reálky státní v Brně.
I. L. Červinka, inženýr v Uh. Hradišti.
Alois Czerny, učitel měšť. školy v Mor. Třebové.
Karel Czižek, učitel měšť. škol v Brně.
Dr. Emil Dluhoš, advokát v Brně.
P. Ed. Domluvil, c. k. gymn. prof. ve Val. Meziříčí.
Jindřich Dvořák, redaktor v Brně.
Rud. Dvořák, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Frant. Dvorský, c. k. prof. na odpoč. v Brně.
Rud. Dworzak, c. k. místodrž. vrch. inženýr v Brně.
Karel Exler ml., lepidopterolog v Přerově.
Dr. Jiljí Filek šl. Wittinghausen, gymn. prof. v Brně.
Dr. Ant. Fleischer, c. k. zdravotní rada v Brně.
Romuald Formánek, c. k. poštovní rada v Brně.
Karel Gerlich, učitel v Modřicích.
Dr. Gustav Hain, rada c. k. zem. soudu v Brně.
Arnošt Hanisch, inspektor panství v Třebíči.
Jan Haupt, fotograf v Jihlavě.
Emil Hausotter, nadučitel v Kunvaldě.
Jos. Hladík, ředitel c. k. učit. ústavu v Příboře. (Zástupce Musejního Spolku brněnského.)
Ed. Horský, prof. č. zem. reálky v Uh. Brodě.
Viktor Houdek, c. k. ministerský rada ve Vídni.
Leoš Janáčeek, c. k. učitel hudby a řed. varh. školy v Brně.
Jiří Janda, c. k. gymn. prof. v Brně.
Josef rytíř Januschka, c. k. místodrž. vicepraesident v Brně.
P. Jan Jelínek, farář v Bojkovicích.
Frant. Killinger, hosp. správce ve Velkém Dvoře.
Dr. Maurus Kinter, arcibiskupský rada. archivář v Rajhradě.
Josef Klír, akad. malíř a assistent c. k. české vys. školy tech. v Brně.
Josef Klvaňa, gymn. řed. v Kyjově.
Jan Knies, školní správce v Rogendorfě.
Karel Kořínek, c. k. gymn. ředitel v Třebíči.
Florián Koudelka, c. k. vrch. okr. zvěrolékař ve Víškově.
Arnošt Krejčí, prof. zemské vyšší reálky české v Hodoníně.
Frant. Kretz, redaktor v Uh. Hradišti
Dr. Martin Kříž, c. k. notář ve Ždánicích.
Jan Kučera, učitel a mus. kustos v Uh. Brodě.
Hugo Langer, učitel v Starém Městě.

Karel Langer, odb. učitel v Mikulově.
Jindřich Laus, prof. něm. paedagogia v Olomouci.
Dr. Otakar Leneček, prof. něm. v. obchodní školy v Brně.
Karel Lick, pokladník ve Svitavách.
Josef Líčka, c. k. ř. prof. č. vys. školy tech. v Brně.
Frant. Lipka, mag. farmacie v Boskovicích.
Alois Machatschek, prof. st. reálky v Brně.
Frant. Mareš, ředitel lycea „Vesnina“ v Brně.
Karel J. Maška, řed. zem. v. reálky v Telči.
Josef Merhaut, redaktor v Brně.
Emil Moser, prof. v. v. ve Št. Hradci.
Dr. Boh. Navrátil, koncipista mor. zem. archivu v Brně.
Robert Neumann, c. k. prof. v Brně.
Leopold Nopp, učitel měšť. školy ve Strážnici.
Dr. Jan V. Novák, c. k. gymn. prof. v Praze.
Adolf Oborny, řed. něm. zem. reálky v Lipníku.
Jar. Palliardi, c. k. notář v Mor. Budějovicích.
Jan Panek, řed. měšť. školy v Zábřehu.
Emil Pirchan, prof. v. v. a akad. malíř v Brně. (Zástupce „D. Verein für Geschichte Mährens und Schlesiens“.)
Benjamin Popelka, redaktor v Král. Poli.
Vincenc Prasek, c. k. gymn. prof. v Olomouci.
Adolf Raab, hosp. kontrollor v Král. Poli.
Dr. Mořic Remeš, lékař v Olomouci.
Frant. J. Rypáček, c. k. gymn. prof. v Brně.
Hugo V. Sáňka, řídící učitel v Rudici.
Med. dr. Zikmund Schönhof, lékař v Brně.
Petr Schreiber, učitel měšť. školy ve Svitavách.
Med. dr. J. Sedlaczek, obvodní lékař v Modřicích.
Dr Frant. Slavík, c. k. prof. v Praze.
Frant. Aug. Slavík, šk. rada a ředitel reálky v. v. na Král. Vinohradech.
Ant. Smrček, prof. na c. k. české vysoké škole technické v Brně.
Dr. Rud. Sommer, prof. vyšší obchod. školy v Olomouci.
Stanislav Souček, c. k. gymn. prof. v Brně.
Jan Spáčil-Žeranovský, redaktor v Hradci Králové.
Jar. Frant. Spina, gymn. prof. v Mor. Třebové.
Václav Spitzner, prof. zem. v. reálky české v Prostějově.
Adolf Sterz, ředitel v. v. ve Znojmě.
Zikmund Stöffel, nadučitel v Pálavě.
Frant. Karel Stohandl, soukromník v Brně.
Dr. Karel Strobl, c. k. fin. koncipista v Brně.
Jan Svozil, prof. zem. reálky v Prostějově.
Josef Uličný, c. k. gymn. prof. v Třebíči.
Josef Uprka, akad. malíř v Hroznové Lhotě.
Frant. Urbanek, c. k. prof. n. o. v Brně.
Mat. Ursíny, c. k. prof. č. vys. školy technické v Brně.
Dr. Karel Vandas, prof. c. k. české vysoké školy technické v Brně.

Jan Vaňha, ředitel zemské výzkumné stanice na pěstování rostlin v Brně.
Alois Vogler, nadučitel v Hlubočanech.
Ant. Vrbka, učitel ve Znojmě.
Jindřich Wanke, nadučitel ve Valteřovicích.
Hanuš Welzl, redaktor v Brně.
P. Jan Wiesbaur, prof. v. v. a kustos v Lukovci.
Josef Žák, c. k. učitel hudby něm. paedagogia v Brně.
P. Ignác Zháněl, farář v Troubsku.
Hugo Zimmermann, prof. v. zahradnické školy v Lednici.

c) Členové čestní.

Jeho C. a Kr. Výsost arcivévoda Rainer ve Vídni.
Jeho král. Výsost princ Filip hr. Flanderský ve Fulneku.
Jeho Jasnost kn. Jan II. Liechtensteinský ve Vídni.
Jeho Exc. baron Jan Chlumecký, c. k. tajný rada a ministr v. v. ve Vídni.
Em. rytíř Proskowetz z Proskova a Marstorffa st. na Kvasicích.
Josef rytíř Januschka, c. k. místodrž. vicepraesident v. v. v Brně.

d) Členové řádní.

Absolon Karel, kandidát filosofie na Král. Vinohradech.
P. Adamec Antonín, kons. assessor a regens alumnátu v Brně.
Adamec Jan, ředitel zem. stř. hosp. školy v Přerově.
Altmann Arthur, stud. chem. v Brně.
Ambroschitsch Ota, redaktor v Brně.
Andrle Frant., cvičný učitel žen. paed. v Brně.
Dr. Andrle Theodor, advokát v Brně.
Auspitz Rud., majitel cukrovaru ve Vídni.
Autrata Frant. V., prof. ústavu učit. v Brně.
Baillou Jul. baron, c. k. místodrž. rada v. v. v Brně.
Bakeš Frant. X., velkostatkář v Ořechovičkách.
Baltazzi Arist., velkostatkář v Napajedlích.
Balzar Arthur, zem. účetní rada v Brně.
Dr. Baratta Dragono Rich. baron, velkostatkář v Budišově.
Bartoň Josef, učitel měšť. školy v Král. Poli.
Bartoš Frant., c. k. školní rada a ředitel ve v. na Mlatcově.
Barvič Jože, knihkupec v Brně.
Bauer Antonín, ředitel měšť. škol v Novém Jičíně.
Bauer Viktor rytíř, zem. posl. a velkostatkář v Brně.
Dr. Baumhackel Rudolf, přednosta knihovny německé techniky v Brně.
Bayer Emil, gymn. prof. v Brně.
Bayer Frant., odb. učitel v Přerově.
Dr. Beer Eduard, c. k. koncipista finanční prokuratury v Brně.
Dr. Beer Oskar, kand. advokacie v Brně.
Dr. Belcredi Ludvík hrabě, velkostatkář a poslanec v Líšni.
Beneš Frant., zem. posl. a insp. panství v Předklášteří.

Berger August, knihkupec v Brně.
Bertl Jindřich, ředitel sirotčince v Brně.
Bertl Josef, prof. č. vys. školy technické, architekt v Brně.
Bertlová Vilma, lycealní učitelka v Brně.
Beyer Eugen, továrník v Brně.
Bezdíček Josef, gymn. prof v Brně.
Biach Zikmund, komorní rada v Brně.
Dr. Bilovský Frant., c. k. auskultant v Brně.
Dloch August, továrník v Brně.
Bloch Leopold, továrník v Brně.
Bobretzky Vilém, šl. Arvenau, c. k. v. kontrolor techn. kontr. v Brně.
Dr. Bock Zikmund, c. k. rada zem. soudu v Brně.
Branczik Zbyněk, bankovní úředník v Brně.
Br. Brandstätter Ondřej, prof. c. k. č. v. reálky v Brně.
Draun August, učitel měšť. školy v Brně.
Brecher Mořic, prof. zem. reálky v Brně.
Brejla Frant., řídící učitel v Chrudichromech.
Dr. Bretholz Berthold, zemský archivář v Brně.
Březa Antonín, bankéř v Brně.
Broekhoffová Marie, choť c. k. nadporučíka v Brně.
Broll Isidor, účetní v Brně.
Bronec Em., c. k. gymn. prof. v Kroměříži.
Brzický Frant., papírník v Boskovicích.
Dr. Bulín Hynek, advokát v Brně.
Burda Jan, prof. c k. č. v. reálky v Brně.
Burelová Emilie, soukromnice v Brně.
Burghauser August, c. k. vrchní geometr v Brně
Burian Boh., učitel měšť. školy v Konici.
Dr. Burkart Eduard, majitel knihtiskárny v Brně.
Butschowitzer Isidor, řed. továrny v Brně.
Čechmánek Robert, c. k. pošt. officiál v Olomouci.
Čejnek Theod., hlavní redaktor „Mor. Orlice" v Brně
Černý Frant., prof. c. k č. v. reálky v Brně.
Červinka Alfons, odborný učitel v Tišnově.
Červinka Inn. L., inženýr v Uh. Hradišti.
Classen Ant., továrník v Brně.
Czech Vilém šl. Rechtensee, c. k. berní inspektor v Brně.
Dr. Czermak Frant., maj. domu a tajemník v Brně.
Czerny Alois, uč. měšť. školy v Mor. Třebové.
Czižek Karel, uč. měšť. školy v Brně.
Dr. Deutsch Adolf, c. k. adjunkt fin. prokuratury v Brně.
Dlouhý Frant., c. k. prof. č. paedagogia v Brně.
Dr. Dluhoš Emil, advokát v Brně (†).
Dolejš Karel, c. k. professor č. v. průmyslové školy v Brně.
Dr. Dolanský Josef, advokát v Brně.
Dr. Dolenský Frant, c. k. soudní tajemník v Brně.
P. Domluvil Ed., c. k. prof. ve Val. Meziříčí.

Donath Edvard, prof. n. vys. školy techn. v Brně.
Drápalík Ant. B., gymn. professor v Brně.
Dr. Drbal Frant., advokát v Kloboucích.
MDr. Drož Bedřich, obvodní, panský a železniční lékař ve Žďáře.
Ducková Zdeňka šl., choť c. a k. generála v Brně.
Dvořák Flor., prof. č. v. průmysl. školy v Brně.
Dvořák Jindř., redaktor v Brně.
Dvořák Rudolf, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Dvorský Frant., c. k. prof. v. v. v Brně.
Dworzak Rud., c. k. míst. vrch. inženýr v Brně.
Dr. Eckstein Jakub, advokát v Brně.
Eder Robert, c. k. vrchní inženýr v Šumperce.
Med. Dr. Ehler Ferdinand, sekundární lékař v Brně.
Ehrenfest Jindř., řed. náměstek úvěr. ústavu v Brně.
Dr. Ehrenhaft Josef, koncipista severní dráhy v Brně.
Dr. Ehrmann Jindř., advokát v Brně.
Elger šl. Elgenfeld Zdeněk, prof. c. k. č. vys. školy techn. v Brně.
Dr. Engel Arnošt, advokát v Brně.
Engelmann Al., uč. ústavu hluchoněmých v Brně.
Engelmann Frant., tesařský mistr v Brně.
Dr. Engelmann Karel, sekretář I. moravské spořitelny v Brně.
Dr. Epstein Marek, emer. advokát v Brně.
Erlacher Jos., přísež. odhadce statků a revisor v Brně.
Exler Karel ml., lepidopterolog v Přerově.
Falkowsky Karel, městský inženýr v Brně.
Fiala Alois, nadučitel v Kosticích.
Fiala Karel, odb. učitel v Brně.
Dr. Fiala Stanislav, c. k. finanční konc. praktikant v Husovicích.
Fila Jan, učitel v Šerkovicích.
Dr. Filek Jiljí šl. Wittinghausen, c. k. gymn. prof. v Brně.
Fišara Karel, řed. obch. akademie v Brně.
Dr. Fischel Alfred, advokát v Brně.
Fischer Frant., c. k. policejní kommissař v. v. v Dačicích.
Fischer Vladimír, inženýr v Brně.
Dr. Fleischer Antonín, c. k. zdravotní rada v Brně.
Formánek Romuald, c. k. poštovní rada v Brně.
Fousek Ferd., učitel v Husovicích.
Frass Bed. ryt. Friedenfeldt, maj. realit ve Znojmě.
Frank Karel, uč. měšť. školy v Brně.
Frank Karel, prof. zem. reálky v Brně.
Franz Alois, stavební rada v. v. v Brně.
Franz Bedřich, bankovní úředník v Brně.
Dr. Frenzel Karel, chemik v Brně.
Freude Emil, uč. měšť. školy v Brně.
Freude Felix, filolog v Brně.
Freude Hugo, učitel v Brně.
Freund Richard, kand. práv v Brně.

Freyschlag Josef N. ml., obchodník v Brně.
Dr. Friedmann Emil, advokát v Brně.
Dr. Friedmann Rud., konc. fin. prokuratury v Brně.
Fritsch Kar. Vil., c. k. fin. koncipista v Jihlavě.
Dr. Fritsch Vilém, c. k. fin. koncipista v Brně.
Fuchs Adolf, řed. náměstek list. úřadu v. v. v Brně.
Dr. Fux Hugo, c. k. adjunkt fin. prokuratury v Brně.
Gaertner Eduard, soukromník v Brně
Gajdeczka Josef, c. k. gymn. prof. v Brně.
Gerlich Karel, učitel v Modřicích.
Gerischer Emil, učitel v Brně.
Dr. Gerstmann Hugo, c. k. koncipista fin. prokuratury v Brně.
Giugno Martin, maj. domu v Brně.
Golda Josef, c. k off. hl. cel. úřadu v Brně.
Gottlieb Ign., továrník v Brně.
Gottlieb Rudolf, továrník v Brně.
Dr. Gottl Bedřich, c. k. prof. něm. vys. školy techn. v Brně.
Gottwald Ant., učitel v Prostějově.
Dr. Gottwald Arnošt, advokát ve Znojmě.
Grimm Leopold, prof. c. k. české vysoké školy technické v Brně.
Grossmann Ign., měst. účetní v Brně.
Grünfeld Arnold, cís. rada, továrník v Brně.
Dr. Haas Bernard, koncipista měst. rady v Brně.
Dr. Haas Theodor, adv. koncipient v Brně.
Haberhauer Eduard, městský stavební rada v Brně.
Haberhauer Theod., maj. tkalcovny a bělidel v Radiměři.
Dr. Hain Gustav, c. k. rada zem. soudu v Brně.
Hajek Karel, nadučitel v Modřicích.
Dr. Halla Edmund, advokát v Bučovicích.
Dr. Hammer Hanuš, presektor zem. nemocnice a m. prof. v Brně.
Hanisch Arnošt, inspektor panství v Třebíči.
Dr. Hatschek Hugo, c. k. vrch. fin. rada.
Haupt Jan, fotograf v Jihlavě.
Dr. Haupt Štěpán baron, velkostatkář v Brně.
Hausotter Alexandr, officiál severní dráhy v Petrovicích.
Hausotter Emil, nadučitel v Kuňvaldě.
Hayek Pavel, předseda spr. rady kred. banky v Brně.
Hayek Zikmund, ředitel pivovaru v Brně.
Hásková Zdeňka, suppl. professorka lycea „Vesnina“ v Brně.
Heidenreich Frant., účetní v Určicích.
Heimrich Jan N., zemský poslanec a továrník v Bohdalově.
Dr. Helcelet. Ctibor, advokát ve Víškově.
Herma Josef, starosta ve Všechovicích.
Dr. Herz Hugo, c. k. soudní adjunkt v Brně.
Heydušek Otakar, c. k. soudní adjunkt v Prostějově.
Hiller Vojtěch, inženýr v Brně.
Hirschová Marie v Brně.

...lvokát v Brně.
...k. učit. ústavu v Příboře.
...ář a kons. auditor v Kučerově.
...c. k. fin. koncipista v Brně.
...rol. školy ve Vel. Meziříčí.
...dvokát v Brně.
...Emil, advokát v Brně.
...el, c. k. rada vrch. zem. soudu v Brně.
...c. k. prof. prům. školy, architekt v Brně.
... prof. č. obch. akademie v Brně.
..., správce bisk. velkostatku v Chrlicích.
..., c. k. prof. něm. vys. školy techn. v Brně.
...Jägerhain ml. v Brně.
... prof. zem. reálky v Uh. Brodě.
...or, c. k. ministerský rada ve Vídni.
..., architekt a c. k. prof. vys. školy techn. v Brně.
...f. prof. ve Šternberce.
...stav, učitel v Brně.
...Lad., učitel v Bochoři.
...mer Josef, c. k. notář v Brně.
...Karel, kand. práv v Brně.
...ký Hugo rytíř, c. k. místodrž. rada v. v. v Brně.
...le Karel, c. k. fin. koncipista ve Vídni.
...Břet. Sv., příručí v rolnické záložně v Hustopeči.
...hn Jar. J., c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.
...k Leoš, c. k. uč. hudby a řed. varh. školy v Brně.
...mčík Jan, farář ve Veselí n. M.
...da Jiří, c. k. gymn. prof. v Brně.
Břeněk, spediteur v Brně.
...metschek Klement, farní správce a klášterní archivář v Brně.
Janiczek Ota, advokát v Brně.
...otta František, zem. adjunkt stavební v Brně.
...uschka Jos. rytíř, c. k místodrž. vicepraesident v. v. v Brně.
...roš Antonín, úředník bankovní v Brně.
...růšek Frant., nadučitel v Boskovicích.
Jelinek Ant., stavitel v Brně.
P. Jelínek Jan, farář v Bojkovicích.
Jelinek Josef, stavitel a zem. poslanec v Brně.
Jenemann Viktor šl. Werthau, c. a k. nadporučík ve Znojmě.
Jenewein Felix, c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.
Jeník Josef, účetní cukrovaru v Pohořelicích.
Jeřábek Václav, řed. c. k. č v. reálky v Brně.
Jiříček Jan, c. k. školní rada a prof. v. v. v Brně.
Dr. Johanny Vojtěch, soukromník v Mor. Ostravě.
Dr. Jokl Ferdinand, prof. c. k. č. v. reálky v Brně.
P. Jokl Řehoř, bibliothekář řádu augustinského v Brně.
Julínek Vil., továrník v Olomučanech.

Jurkovič Dušan, architekt v Brně.
Dr. Jutrovič Frant., c. k. fin koncipista v Brně.
Kalina Tomáš, prof. čes. reálky v Brně.
Kakš Jan, c. k. fin. koncipista v Brně.
Dr. Kameníček Frant., c. k. gymn. professor a docent v Brně.
Dr. Kaniak Jindř., advokát v Mor. Krumlově.
Kancnýř Bed., c k. soudní rada a zem. posl. v Brně.
Karafiat Leopold, knihkupec v Brně.
Karafiat Richard. knihkupec v Brně.
Karafiat Vilém, knihkupec v Brně.
Karásek Jaroslav, gymn. prof. v Brně.
Kašpar Josef, prof. lycea Vesnina v Brně.
Killinger Frant., hosp. správce ve Velkém Dvoře.
Dr. Kinter Maurus, bisk. rada, bibliothekář a archivář v Rajhradě.
Dr. Kirchmann Josef, advokát v Boskovicích.
Klíčník Arnold, optik a mechanik v Brně.
Klír Josef, akad. malíř a assistent c. k. české vys. školy tech. v Brně.
Dr. Klob Bedřich, koncipient v Brně.
Klvaňa Josef, gymn. ředitel v Kyjově.
Klusáček Leopold, hospodářský rada v Brtnici.
Knittel Jakub, maj. domu v Brně.
Knies Jan, správce školní v Rogendorfě.
Med. Dr. Kocaurek Robert, řed. nemocnice cís. Frant. Jos. v Brně.
Kocourek Albin, c. k. prof. II. něm. gymnasia v Brně.
Kočvara Vinc., c. k. gymn. prrof. v Brně.
Koenig Václav, c. k. gymn. pof. v Brně.
Dr. Kohn Žibřid, advokát v Brně.
Kolbinger Josef, c. k. fin. koncipista v Brně.
P. Koller Ludvík, farář ve Smržicích.
Koller Rudolf, prof. c. k. tkalcovské školy v Brně.
Komárek Frant., prof. c. k. č. žen. paedagogia v Brně.
Komers Aug., c. k. professor v. v. v Němčicích.
Kompit Josef, ředitel kůru v Brně.
Dr. Koretz Jakub, c. k. vrchní finanční rada v Brně.
Kořínek Karel, c. k. gymn. ředitel v Třebíči.
Kořistka Emil, tajemník Mor. mus. společnosti v Brně.
Kostka Gustav, officiál obecní rady v Brně.
Dr. Koudela Josef, advokát a zem. a říš poslanec v Brně.
Koudelka Flor., c. k. vrch. okr. zvěrolékař ve Víškově.
Dr. Koutecký Jar., advokát ve Strážnici.
Dr. Koutný Jan, gymn. prof. v Brně.
P. Kovář Jan, kooperator v Ivančicích.
Kölbis Adolf, učitel v Hor. Heršpicích.
Königswarter Heřm. baron, velkostatkář v Šebetově.
Dr. Koželuha Frant., kand. advokacie v Brně.
Kozlová Eliška, ředitelka odborných škol „Vesninych“ v Brně.
Kranich Jan, c. k. cvičný učitel v Brně.

P. Kratochvíl Aug., kaplan v Popovicích.
Kratochwill Gustav, officiál hypoteční banky v Brně.
Kratochwill Josef, učitel v Brně.
Krček Frant., c. k. okr. školdozorce v v. v Brně.
Krejč Robert, prof. soukr. obch. školy v Brně.
Krejčí Arnošt, prof. zemské české reálky v Hodoníně.
Krepler Richard, c. k. vrchní báňský rada v Praze.
Kretz František, redaktor v Uh. Hradišti.
Kriebel Ota, učitel v Brně.
Krichenbauer Zbyněk, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Křiwaček Arnold, advokát v Brně.
Křiwda Karel, ředitel panství v Poltárech.
Dr. Kříž Martin, c. k. notář ve Ždánicích
Dr. Krška Karel, c. k. náměstek stát. zástupce v Brně.
Kubeck Jan, továrník v Červené Vodě.
Kučera Jan, učitel v Uh. Brodě.
Kuffner H. šl., majitel cukrovaru v Břeclavi.
Kulp Vojtěch, říš. poslanec v Kroměříži.
Kuratorium Ottendorfovy knihovny pro lid ve Svitavách.
Dr. Kunze August, c. k. soudní adjunkt v Brně.
Kunz Ant., c. k. prof. a okr. inspektor v Brně.
Med. Dr. Kunzer Frant., zubní lékař v Brně.
Kutscha Ant., hosp. správce v Ivanovicích.
Lamatsch Rupert, majitel uměleckých mlýnů v Přízřenicích
Lang Ant. M., nadučitel v Žabovřeskách.
Langer Hugo, učitel ve Starém Městě
Langer Karel, učitel měšť. školy v Mikulově.
Laseker Edmund, majitel domu v Brně.
Laus Jindřich, prof. něm. paedag. v Olomouci
Lazarová Marie, c. k. cvič. učitelka žen paedag. v Brně.
Lebloch Václav, statkář v Bilovicích.
Leischner Emil, c. k. okr. hejtman v Brně.
Leminger Otakar, c. k. báňský adjunkt v Brně.
Dr. Leneček Otakar, prof. něm. v. obchod. školy v Brně.
Leo Oskar, inženýr v Brně.
Lepař Zdeněk, c. k. fin. tajemník v Brně.
Lessmann Adolf, c. k. pošt. officiál v Brně.
Dr. Licht Hugo, advokátní koncipient ve Vídni.
Dr Licht Štěpán, advokát a řísský poslanec ve Vídni.
Líčka Josef, c. k. prof. č. vys. školy tech. v Brně.
Lick Karel, pokladník a kanc. představený ve Svitavách.
Lídl Josef, obchodník v Brně.
Liebel Julius, prokurista v Brně.
Liechtenstein Rudolf kníže, c. k. tajný rada a velkostatkář v M. Krumlově.
Lipka Frant., mag. pharmacie v Boskovicích.
Lipka Karel, strojník v Boskovicích.
Líska Ant., ředitel mlékařské školy v Kroměříži.

Dr. Loew Bedřich, c. k. auskultant v Brně.
Lošťák Josef, c. k. zem. šk. inspektor v Brně.
Lotocká Anna, c. k. cvičná učitelka v Brně.
Loudon Arnošt bar., c a k. komoří, tajný rada v Bystřici p./H.
Dr. Löwy Zikmund, c. k. vrch. fin. kommissař v Brně.
Dr. Ludwig Alois, c. k. soudní tajemník v Brně.
Lukinac Alexandr, c. k fin. kommissař v Brně.
Lusar Leopold, cís. rada, lékárník v Brně.
Lustig Leopold, továrník v Brně.
P. Lux Kristin, farář v Ostrovačicích.
Dr. Macháček Bedřich, c. k. gymn. prof. v Brně.
Machatschek Alois, c. k. prof. něm. reálky v Brně.
Magnis Ant. hrabě, velkostatkář ve Strážnici.
Manda Josef Ad., odb. učitel v Brně.
Mareš Frant., ředitel lycea „Vesnina" v Brně.
Dr. Marvan Method, regens bisk. semináře chlapeckého v Brně.
Máša Jan, sekretář č. odb. zem. rady mor. v Brně.
Maška Karel J., ředitel zem. reálky v Telči.
Med. dr. Mathon Jar., primář zem. nemocnice v Prostějově.
Matoušek Vilém, úředník v Brně.
Matzek Jindřich, zem úč. revident v Brně.
Matzura Josef, c. k. prof. něm. prům. školy v Brně.
Mauer Mat., zemský rada v. v. v Brně.
Maurer Rudolf, učitel v Král. Poli.
Dr. Mayer Jan, c. k. gymn. prof. v Brně.
Meindel Bedřich, úředník n. o. v Brně.
Melzer Hanuš, c. k. soudní tajemník v Brně.
Mensdorff-Pouilly Alfons, hrabě, velkostatkář v Boskovicích
Merhaut Josef, redaktor v Brně.
Dr. Merores Bedřich, koncipient fin. prokuratury v Brně.
Městská obec v Uničově.
Miča Frant., c. k. okr. komisař v Brně.
Mikulaschek Josef, řed. cukrovaru v Brně.
Mikusch Hanuš, stud. chem. v Brně.
Mikuschka Theod., pokl. vzáj. pojišťovny v Brně.
Dr. Montzka Jindřich, prof. c. k. tkalcovské školy v Brně.
Morgenstern Albert, majitel sladovny v Brně.
Moser Emil, prof. v. v. ve Štyrském Hradci.
Mrasek Karel, úředník úraz. pojišťovny v Brně.
Müller Ferd., c. k. fin. koncipista v Brně.
Murn August, dílovedoucí v Brně.
Musejní společnost v Uh. Brodě.
Musejní Spolek v Brně.
P. Mussil Othmar, čestný kanovník a prof. theologie v Brně.
Dr. Nachtikal Frant., c. k. prof. české průmyslové školy v Brně.
Naske Alois, ředitel měšť. školy v Brně.
Dr. Navrátil Boh., koncipista mor. arch. zem. v Brně.

Navrátil Frant, c. k. místodrž. rada v Brně.
Nehammer Kajetán, c. k. pošt. kontrollor v Brně.
Němec Josef, ředitel měšť. školy v Brně.
Netopil Frant., učitel měšť. školy v Brně.
Netoušek Ferdinand, odb. učitel v Drnoholci.
Neudeckrová Emma, choť c. a k. nadporučíka v Brně.
Neumann Jul Konrád, vrch. účetní v Brně.
Neumann Robert, c. k. prof. v Brně.
Nesvadbík Frant L., c. k. prof. české reálky v Brně.
Niessner Vilém, úředník nemoc. pokladny v Brně.
Dr. Nikisch Lud., c. k. fin. rada v Uh. Hradišti.
Nitsche Josef, c. k. účetní assistent v Brně.
Noháček Jindřich, odborný učitel v Králově Poli.
Nopp Leopold, učitel měšť. školy ve Strážnici.
Novák Boh., prof. české průmysl. školy v Brně.
Dr. Novák Jan V., gymn. prof. v Praze.
Dr. Novák Vladimír, c. k. prof. české vys. školy technické v Brně.
Novotná Marie, choť c. a k. setníka v Brně.
Obecní rada král. města Jihlavy.
Obecní rada král. města Olomouce.
Oberländer Zikmund, c. k. prof. něm. reálky v Brně.
Oborny Adolf, ředitel něm. reálky v Lipníku.
Odehnal Frant., nájemce dvora v Hrotovicích.
Orliczek Alois, c. k. účet. revident v Brně.
Otevřel Augustin, rolník ve Skašticích.
Ottel Klement, ředitel obchod. školy v Olomouci.
Ouředníček Eduard, c. k. gymn. ředitel v Brně.
Palleta Kamil, c. k. vrchní celní správce v Brně.
Palliardi Jar., c. k. notář v Mor. Budějovicích.
Dr. Palkovský Edm., advokát v Mor. Ostravě.
Panek Jan, ředitel měšť. školy v Zábřehu.
Pavelka Fr. Jiří, tajemník české techniky v Brně.
Pavlica Josef, rolník a zem. poslanec v Hroznové Lhotě.
Pavlíček Frant., c. k. prof. české průmyslové školy v Brně.
Peček František, c. k. pošt. assistent v Brně.
Dr. Peka Jar., sekretář c. k. fin. prokuratury v Brně.
Dr. Perek Václav, advokát a zem. poslanec v Prostějově
Dr. Petr Karel, m. ř. prof. čes. univ. v Praze
Petráček Jan, c. k. gymn. prof v Brně
Petrowan Josef, hosp. správce v Jestřabicích.
Phull Aug. jun. baron, továrník v Brně.
Pilat Gustav, c. k. místodrž. účetní officiál v Brně.
Pirchan Emil, prof. v. v., akademický malíř v Brně.
Píša Arnošt, knihkupec v Brně.
Pokorny Ign., c. k. vládní rada a řed. v. v. v Jihlavě.
Pokorný Jan V., rolník a zem. posl. v Ivanovicích.
Pollak Osv., c. k. fin. kommissař v Brně.

Dr. Pollatschek Kar., c. k. vrch. fin. kommissař v Brně.
Dr. Pollenz Jakub, advokát v Brně.
Popelka Benj., redaktor „Mor. Novin“ v Král. Poli.
Pospíšil Jan, rolník a zem. poslanec v Oslavici.
Prasek Vinc., c. k. gymn. professor v Olomouci.
Dr. Pražák Ot. baron, říš. a zem. posl., advokát v Brně.
Příhoda Josef, starosta v Dačicích.
Procházka Alois, učitel v Blažovicích.
Prokop Karel, c. k. gymn. professor v Brně.
Prokupek Jindřich, vrchní officiál obecní rady v Brně.
Proskowetz Eman. rytíř, člen panské sněmovny ve Vídni.
Putzker Viktor, soukromý úředník v Brně
Raab Adolf, hospodářský kontrollor v Král. Poli.
Raisky Mat., c. a k. nadporučík pěš. pluku ve Znojmě.
Raisky Viktor, c. a k. nadporučík dělostřelecký v Olomouci.
Dr. Rantdula Vítězslav, advokát v Brně.
Ředitelství kamerálních statků v Johannesberce.
Ředitelsví statků v Lesonicích.
Regner Alfred ryt. Bleyleben, c. k. dvorní rada v Brně
Řehořovský Václav, c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.
Reidl Frant., učitel v Brně.
Reinhold Jaroslav, gymn. prof. ve Víškově (†).
Dr. Reissig Karel ml., advokát v Brně.
Med. dr. Remeš Mořic, lékař v Olomouci.
Rentél Rudolf, zem. stav. rada v Brně.
Richter Karel, zem. poslanec ve Vel Újezdě.
Rohrer Rudolf M. ml., maj. knihtiskárny v Brně.
Rohrer Rudolf M. st., náměstek purkmistrův v Brně.
Rošický Václav, prof. ústavu učit. v Brně
Royt Václav, c. k. zem. školní inspektor v. v. v Brně.
Rozkošný Jan, přísedící zem. výboru, říš. a zem. posl. v Křenovicích.
Rúbal Jan, úředník v Brně.
Ruiss Tom., rolník v Branšovicích.
Rupp Hanuš, uč. kreslení na škole tkalcovské v Brně.
Rupp Ota, c. k. prof. něm. tech. v Brně
Ruprich Alfred, majitel obch. školy v Brně.
Dr. Růžička Josef, advokát v Brně.
Rypáček Frant. Jar., c. k. gymn. professor v Brně.
Rzehak Ant., prof. c. k. něm. vys. školy techn. v Brně.
Rziman Alexandr. hospodářský správce v Násedlovicích.
Šafář Ludvík, odborný učitel v Boskovicích.
Saida Frant., maj. usedlost. v Černovicích.
Dr. Samsour Jos., prof. církevní historie v Brně.
Sáňka Hugo, řid. učitel v Rudici.
Schatt Karel, učitel v Brně.
Schick Eugen, bank. úředník v Brně.
Schiller Mor. Frant., továrník v Brně.

Schirmeisen Karel, učit. měšť. školy v Brně.
Dr. Schlesinger Theod., lékař nemoc. pokladny v Husovicích.
Dr. Schmeichler Ludvík, soukr. docent v Brně.
Dr. Schmetzer Ota, c. k. auskultant v Brně.
Schmid Alois, c. a k. nadporučík pěš. pluku ve Znojmě.
Dr. Schneider Jan, děkan v Křižanovicích.
Schneider Jindřich, účetní revident v Brně.
Dr. Schober Karel, c. k. zem. inspektor školní v Brně.
Med. dr. Schönhof Zikmund, lékař v Brně.
Schott František, sekretář obecní rady v Brně.
Dr. Schram Vilém, c. rada, zem. bibliothekář v Brně.
Schreiner Hanuš, div. režisér v Brně.
Schreiber Petr, uč. měšť. školy ve Svitavách.
Schroth Ota, úř. filiálky „Víd. banky“ v Brně.
Dr. Schulz Vilém, advokát v Brně.
Schürl Karel, zem. inspektor dobytkářský v Brně.
Schwaiger Hanuš, c. k. prof. akademie výtvarných umění v Praze.
Schwarz Alois, ředitel měst. lycea v Mor. Ostravě.
Dr. Schwarz Arnošt, kand. advokacie v Brně
Schwarz Josef, c. k. prof. průmysl. školy v Brně.
Dr. Sedlák Jan, c. k. gymn. prof. v Brně.
Med. dr. Sedlaczek J., obvodní lékař v Modřicích.
Dr. Sedláček Jan, advokát v Uh. Hradišti.
Dr. Seidl Jaroslav, advokát v Brně.
Seka Hugo, c. k. soudní sekretář ve Znojmě.
Dr. Selch Emerich, prof. v. obchodní školy v Brně.
Seydel Karel, majitel panství v Bohuticích.
Seyfried Hanuš, učitel měšť. školy v Brně.
Šich Jaroslav, účetní v Brně.
Šílený Tomáš, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Šílený Václav, říšský a zem. poslanec v Brně.
Šilhavý František, revisor záložensk ý v Brně.
P. Šilinger Tomáš, kněz řádu augustiniánského a red. v Brně.
Dr. Simon Jak., gymn. prof. v Brně.
Singer Bedřich, zemský poslanec v Brně.
Dr. Skutetzky Hub., ředitel cukrovaru ve Víškově.
Slabý Josef, učitel v Žabovřeskách.
Dr. Sláma Frant., c. k. rada zem soudu a říšský poslanec v Brně.
Slavík Frant. Aug., šk. rada a ředitel reálky v. v. v Král. Vinohradech.
Dr. Slavík Frant., c. k. prof. v Praze.
Slavík Jan, c. k. zemský inspektor školní v. v. v Praze.
Slovák Karel, odborný učitel v Boskovicích.
Smrček Ant., prof. c. k. české vysoké školy technické v Brně.
Sobotka Jan, prof. c. k. české university v Praze.
Soffé Emil, c. k. prof. něm. reálky v Brně.
P. Sojka Tomáš, katecheta v Třebíči.
Sojka Václav, správce hospodářský v Brně.

Dr. Sommer Rudolf, prof. vyšší obchod. školy v Olomouci.
Dr. Souček Hugo, c. k. berní inspektor v Brně.
Souček Stanislav, gymn. prof. v Brně.
Soxhletova Vilma, učitelka v Brně.
Spačil Žeranovský Jan, redaktor v Hradci Králové.
Spiegel-Diesenberg Ferd. hrabě, velkostatkář ve Višňovém.
Spielmann Fil., c. k. pošt. officiál v Brně.
Dr. Spina Frant., gymn. professor v Mor. Třebové.
Dr. Spitz Berthold, referent ředitelský v Brně.
Spitzner Václ., prof. zem. reálky v Prostějově.
P. Špička Frant., děkan a konsistorní rada v Mor. Ostravě.
Dr. Šromota Frant., advokat a starosta v Hranicích.
Msgr. Šťastný Vladimír, bisk. rada a prof. v. v. v Brně.
Stavek Josef, zvěrolékař v Šlapanicích.
Stehlík Alois, učitel v Žabovřeskách.
Steidler Emerich, c. k. fin. sekretář v Brně.
Med. dr. Stein Julius, lékař v Brně.
Dr. Steinhardt Nathan, učitel náboženství v Brně.
Sternischtie Karel šl. ml., továrník v Brně.
Sterz Adolf, ředitel v. v. ve Znojmě.
Stohandl Frant. Karel, soukromník v Brně.
Stoklaska Otakar, řed. měst. dív. lycea v Brně.
Stoll Vincenc, ředitel v Brně.
Stolz Viktor, uč. ústavu hluchoněmých v Brně.
Stöffel Zikmund, nadučitel v Pálavě.
Dr. Stránský Adolf, adv., říšský a zemský poslanec v Brně.
Sternischtie Emil, vrch. inženýr v Brně.
Dr. Strobl Karel, c. k. fin. koncipista v Brně.
Strzemcha Pavel, ředitel reálky zemské v Brně.
Dr. Subak Jul., prof. obch. školy v Terstě.
Suchanek Alex. šl. Hassenau ml., bankéř v Brně.
Suchanek Děpolt, c. k. místodrž. úč. v. v. v Brně.
Suchanek Viktor šl. Hassenau, bankéř v Brně.
Dr. Sucharda Antonín, prof. c. k. vys. školy techn. v Brně.
Suchý Ludvík, účetní nemocenské pokladny v Brně.
Dr. Šujan Frant., c. k. gymn. professor v Brně.
P. Šup Prokop, kněz řádu benediktinského v Rajhradě.
Šustal Josef, c. k. cvič. učitel v Brně.
Dr. Šustek Bernard, kapitulár řádu sv. Augustina v Brně.
Švetlík Jan, maj. realit v Rosicích.
Svoboda Theodor, cís. rada a přednosta dopravní v Brně.
Svozil Jan, prof. c. reálky v Prostějově.
Švéchota Josef, prof. z. v. reálky v Jihlavě.
Syrový Cenek, prof. obch. akademie v Brně.
P. Tenora Jan, kons. auditor, farář ve Chvalkovicích.
Tesař Hugo, advokat v Brně.
Tesař Petr, farář v Tlumačově.

Thenius Ota, c. k. účetní assistent v Brně.
Tomaschek Rudolf, městský inženýr v Brně.
Trapp Břeněk, c. k. úředník poštovní v Brně.
Tůma Jan V., c. k. gymn. ředitel v Brně
Tuskánová Helena, lyc. prof. škol Vesninych v Brně.
Tutschek Karel, knihkupec v Brně.
Uličný Josef, c. k. gymn. professor v Třebíči.
Ulmann Ludvík, komorní rada v Brně.
Uprka Jože, akad. malíř v Hroz. Lhotě.
Urban Ant., papírník v Brně.
Dr. Urban Bedřich, bankéř v Brně.
Urbánek Frant., c. k. prof. na odp. v Brně.
Urbanowsky Alfred, koncipista obecní rady.
Ursíny Mich., c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.
Vallazza Karel, učitel měšť. školy v Brně.
Dr. Vandas Karel, prof. č. vys. školy techn. v Brně
Vaňha Jan, řed. z. výzkumné stanice v Brně.
Válek Josef, prof. č. obch. školy v Brně.
Váňa Ant., ředitel c. k. českého paedagogia mužského v Brně.
Váša Pavel, prof. c. k. č. průmysl. školy v Brně.
Vepřek Klement, c. k. prof. č. reálky v Brně.
Med. Dr. Veselý Fr., soukromník v Brně.
Vítek Emanuel, učitel v Král. Poli
Vlach Frant., lékárník v Bučovicích.
Vlk Alois, c. k gymn. professor v Brně.
Vlk St., majitel štěpařského závodu ve Vanovicích.
P. Vodička Karel, kněz řádu minoritského v Č. Krumlově.
Vogler Alois, nadučitel v Hlubočanech.
Vondráček Hugo, c. k. pošt. konceptní praktikant v Brně.
Voříkovský Vil. ryt. z Kunratic, c. k. místodrž. rada v Brně.
Vrána Václav, hostinský v Přibyslavicích.
Vrbka Ant., učitel ve Znojmě.
Vyrazil Jan, prof. č. v. reálky v Brně.
Wallner Julius, c. k. gymn. ředitel v Brně.
Walter Adolf, správce velkostatku v Rajhradě.
Wanke Bed., učitel v Brně.
Wanke Jindř., nadučitel ve Valteřovicích.
Weber Frant., zemský inspektor rybářský v Brně.
Weczerza Frant., odb. učitel v Brně.
Weiss Albert, redaktor v Brně.
Dr. Weiss David, lékař v Brně.
Weiss Jakub, jednatel v Brně.
Dr. Weiss Karel, úředník „Dunaje“ v Brně.
Weissová-Dittrichová Anna v Brně
Weithofer Ant., nadučitel v. v. v Brně.
Welzl Hanuš, redaktor v Brně.
Wentruba Jindř., c. k. rada zem. soudu v Brně.

Wenzlitzke August, ředitel v Brně.
Wenzlitzke Josef, ředitel v Brně.
P. Wiesbaur Jan, prof. v. v. a kustos v Lukovci.
Windt Berthold, účetní v Brně.
Winkler Vil., c. a k. nadporučík pěš. pluku ve Znojmě.
Wischniowsky Viktor, úředník pojišťovny v Brně.
Dr. Wlach Albert, advokát v Brně.
Wlczek Karel, učitel měšť. škol v Brně.
Wohlmuth Zikmund, továrník v Brně.
Wokurek Ludvík, sekretář úraz. pojišťovny v Brně.
Dr. Wolf Emil st., advokát v Brně.
Wolf Rajmund, stavitel v Třebíči.
Dr. Wolf Richard, advokát v Brně.
Wrbik Frant., prokurista mor. eskomptní banky v Brně.
Wurzinger Frant., c. k. pošt. officiál v Brně.
Dr. Zahradník Karel, c. k. dvorní rada a prof. č. techniky v Brně.
Dr. Zahradník Rudolf, c. k. okr. hejtman v Kyjově.
Zapotoczny Frant., nadučitel v Dolních Heršpicích.
P. Zavadil Lad., farář v Křižanově.
P. Zavřel Ign., farář v Přerově.
P. Zháněl Ign., farář v Troubsku.
Zimmermann Hugo, prof v. zahrad. školy v Lednici.
Získal Jos., prof. v Hořicích.
Zuska Frant., prof. č. v průmysl. školy v Brně.
Dr. Zweig Gustav, advokát v Prostějově.
Dr. Žáček Jan, zem. a říš. posl. a přísedící zem. výb. v Olomouci.
Žák Josef, c. k. učitel hudby v Brně.
Železný Zdeněk, c. k. účetní revident v Brně.

* * *

e) Úřednictvo zem. musea:

Emil Kořistka, sekretář.
Dr. Vil. Schram, cís. rada a c. k. konservator, zem. bibliothekář.
Alfred Palliardi, kustos.
Dr. Hertvík Jarník, amanuensis.
Arnošt Hanáček, officiál.
Jos. Suschitzky, officiál.
Rudolf Erlacher, pomocný úředník.
Ferdinand Nešpor, sluha.
František Kupský, sluha.
Adolf Audy, sluha.

Literatura.

Československé Letopisy Musejní. Věstník museí a archeologů československých. Redaktor a vydavatel Václav Vl. Jeníček V Čáslavi 1902—3. I. r. č. 1.—11., II. r. 1904 č. 1. a 2.

Nový časopis vytkl si pěkný účel „soustřediti činnost našich společností a kuratorií musejních a znázorniti obraz museí československých". Jako společné dílo činovníkův a kuratorií musejních i archeologů československých vedle pojednání vědeckých obrací hlavní zřetel k otázkám museologickým. Čilý redaktor pan V. V. Jeníček dovedl říditi časopis směrem naznačeným, a podařilo se mu získati celou řadu osvědčených pracovníkův. Vedle V. V. Jeníčka přispěli do I. ročníka: K. V. Adámek, V. Batík, F. J. Čečetka, Kl. Čermák, Ad. Černý, I. L. Červinka, Fr. Dobiáš, L. Domečka, Jos. Fidler, A. Frič, F. X. Harlas, A. Kmeť, J. Kopáč, Fl. Koudelka, Fr. Kretz, J. Kučera, K. Lábler, F. V. Peřinka, J. B. Pešek, J. Pospíšil, B. Skrbek, J. Škorpil, B. Tomíček, F. Velimský, J. Zeman, J. V. Želízko a j.

V oboru museologickém záslužný a praktický je přehled Jeníčkův o rozvoji a správě českých museí v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku v l. 1901—1903 (I. str. 250—260), V. Batík pěkně naznačil dvacetiletou činnost musejního spolku „Palacký" v Poličce; J. Kučera poutavě popsal výstavku národopisnou v Uh. Brodě 1894, vznik musea r. 1898 a musejní společnosti 1899 v Uh. Brodě i sbírky krajinského musea brodského. K. Lábler vznik Průmyslového musea v Chrudimi, J. Pospíšil vznik musea Matice Opavské, L. Domečka podrobnou zprávu o činnosti Historického musea v Hradci Králové (1899—1901), J. Fidler vznik a činnost městského musea ve Vys. Mýtě a V. V. Jeníček stručný letopis musejní činnosti v Plzni a podrobnou zprávu o výzkumné činnosti archeologického a musejního spolku v Čáslavi. Velmi důležitý a poučný je článek K. Adámka o některých úkolech museí východočeských, které úkoly měly by se státi pracovním programem také pro krajinská musea na Moravě. Velmi důležitá jsou pojednání Jeníčkovo a Peřinkovo o archivech našich, k nimž vhodně druží se výstražné volání Praskovo na Moravě v Selském Archivě

a v některých listech (Mor. Orl.). Pěstovati zájmy městských archivů je druhou hlavní částí programu Č. L. M. Archeologie, kulturní a literární historie v Č. L. M. byla také slušně obohacena, zvláště důkladná a podrobná je studie Červinkova o pěstování předhistorické archeologie na Moravě. Biografie a nekrology všechny jsou psány s pietou a poctivě snaží se vystihnouti zásluhy slavených mrtvých i živých (V. V. Tomek, Fr. Tischer; R. Virchow, V. Pařík, V. Brandl, V. Schulz, E. Holub, Fr. L. Rieger a T. Bílek). Časové zprávy hojně poučují o činnosti jednotlivých museí a musejních společností, o výstavách, o schůzích a sjezdech zástupců musejních a pěstují i uhlazený a příjemný styk osobní. Poznámky vhodným, ale vždy slušným způsobem projevují přání a návrhy na ochranu zájmů musejních a podávají zprávy o důležitých nálezech musejních za hranicemi našimi. Velmi slušná a vždy jen věcná je část, která přináší posudky a literární zprávy, z nichž odbornými vědomostmi, nestranností a mírností vynikají posudky J. B. Peška. Také četná vyobrazení v textu i v přílohách jsou význačná, jasná i pěkná. Celkem Č. L. M. prvým ročníkem (str. 1.–264.) poctivě plnily úkol svůj a platně přispěly ku poznání minulosti naší, pobádajíce odhalovati a zachraňovati památky po předcích, čím zasloužily si uznání a zasluhují podpory.

Také prvým a druhým číslem ročníku II. důsledně kráčejí cestou, na které nejlépe prospějí národu našemu. Dr. F. X. Harlas jako znalec poučuje srozumitelně, jakou cenu má starožitný předmět. Článkem „Archeologický a musejní spolek Včela Čáslavská“ časopis počíná plniti slib, že bude publikovati vše, co naše musea chovají. Počátek učinil spolkem vlastním a přináší úplnou monografii vzniku a trvání, statistiku a rozbor činnosti jeho za l. 1864—1904. Fr. V. Peřinka pěkným článkem upozorňuje na zasloužilého idealistu Frant Sal. Pluskala (Moravičanského). Cyrill Merhout uvažuje, kterak snadným způsobem dalo by se zříditi vesnické museum v každé škole nebo faře. Jos. B. Pešek milým způsobem hledí zachytiti osobitost milovaného přítele Dra. Lad. Hofmana. Zprávy zaznamenávají úmrtí zasloužilého spisovatele Bedřicha Bernaua a hojně poučují o museích a archivech. Literární a umělecký obzor oznamuje práce Papáčkovu, Čermákovu a Potěšilovu. Novou je rubrika „Z časopisů“, v níž se poukazuje na články historické nebo museologické v časopisech. Ročník II. již chce býti věstníkem museí a archeologů československých i věstníkem městských archivův

Dr. Fr. Šujan.

Propast Macocha na Moravě. Dle výzkumných výprav z r. 1901 a 1903 sepsal K. Absolon, se 6 přílohami, 2 mapkami a 10 obrázky v textu. V Praze 1904. Nákladem klubu českých turistů.

K. Absolon, chvalně známý badáním a monografiemi o mikrofauně Krasu moravského, chystá veliké dílo vědecké, v němž na základě prací všech badatelů dosavadních i prací svých vlastních chce podati dokonalý obraz Krasu moravského dle požadavků nejnovějších. Zatím

nákladem Klubu českých turistů vydal část díla toho: Propast Macocha na Moravě. V úvodě pěkným slohem uvádí čtenáře do Krasu moravského a naznačuje geologickou zajímavost i důležitost jeho. O této badalo mnoho učenců, mezi něž velmi čestně postavil se také mladý badatel K. Absolon se svými přáteli. R. 1901 a 1903 podnikli výpravu do Macochy, by přispěli k objevení toku Punkvy. Pokusil se o to Dr. Wankel r. 1854 a 1856 i mnozí po něm, ale nepodařilo se jim. Absolon s přáteli k úkolu tomu náležitě se připravili studiemi i nákladem. R. 1901 „jeskynní sextetto" znova prozkoumalo geografický výzkum všech míst do té doby zkoumaných. Získalo naději, že práce se podaří úplně, ale nejisto kdy? Nejvíce zkoumali propadání ve sloupských jeskyních. Zkusili mnoho. Nejdále pronikli 12. září 1901, méně šťastna byla výprava r. 1903.

Pak zkoumali Macochu. Tento prozkum je hlavním předmětem spisu Absolonova, proto je vypsán velmi podrobně. Absolon s 3 přáteli a s jedním dělníkem sestoupili do Macochy po lanech a po žebříku lanovém 23. září 1901 se spodního můstku. Sestup líčen velmi živě a zajímavě. Expedice měla úkol vědecký: poznati zvířenu, květenu a geografickou povahu Macochy, pořídíti fotografické snímky a věrnými kresbami znázorniti scenerie, jež nelze fotografovati.

Vydatnější byla druhá výprava, kterou Absolon s 5 přáteli a se 6 dělníky vykonali 10.—14. srpna 1903. Tato výprava byla zbudována na silnějších základech, proto byla pro vědecký výzkum vydatnější. Ve výzkumech byla pokračováním výpravy prvé z r. 1901 Prof. Straňák s některými pomocníky prozkoumali floru macošskou (str. 53—58). Pešina se Straňákem provedli všecky potřebné fotografie. Absolon usiloval nad lidské síly o geograficko-geologický prozkum Macochy a jeskyň macošných i o prozkum fauny. Podařilo se mu objeviti novou jeskyni, již na počest Klubu českých turistů nazval jeskyní Pasovského. Výprava za 4 dny a 3 noci vykonala mnoho práce záslužné, jejíž výsledky podrobně budou vylíčeny v díle připomenutém. Ve spise tomto Absolon stručně nastínil jen některé resultáty, ale učinil to velmi pěkně a zajímavě. Osvědčil se nejen bystrým badatelem, nýbrž také důmyslným a obratným podnikatelem i uhlazeným stilistou. Dobrá kniha jeho jest opatřena také názornými obrázky a dělá čest autorovi i nakladateli. *Dr. Fr. Šujan.*

Über das erste Auftreten von Haustieren in Mähren. Von Fl. Koudelka, k. k. Bezirks-Obertierarzt u. k. k. Konservator in Wischau. Zvláštní otisk (16 str. 8^0) z čís. 1. roč. XXIX. Österr. Monatschrift für Thierheilkunde.

Otázka o původě domácích zvířat jest z nejdůležitějších a nejzajímavějších problemů vědeckých, jejichž řešením se zaměstnává učený svět. V nadepsaném článku svém p. konservator, chvalně známý pracemi

svými z oboru praehistorie mor., srovnává úsudky známých učenců o této otázce, Ad. Nehringa, C. Kellera, Adamce a j., s výsledky výzkumů dra. M. Kříže na Moravě. Všímáno si zde hlavně zvířat, k nimž se poutá zájem zvěrolékařský: koně, skotu, ovce, kozy, prasete, psa. Po stručném přehledě hledisek jednotlivých předních odborníků následuje obšírnější referát o původě zmíněných zvířat z posledního díla dra. M. Kříže: „Beiträge zur Kenntnis der Quartärzeit in Mähren". Pro nás význam článku tkví v propagandě výsledků naší práce vědecké do širších řad zahraniční intelligence, v tomto případě světa zvěrolékařského. *Al. Procházka.*

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 03668 0497